

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

MUSTAFA REŞİT TARAKÇIOĞLU'NUN TBMM'DEKİ FAALİYETLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuncay KARADENİZ

ARALIK - 2017

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

MUSTAFA REŞİT TARAKÇIOĞLU'NUN TBMM'DEKİ FAALİYETLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuncay KARADENİZ

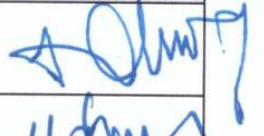
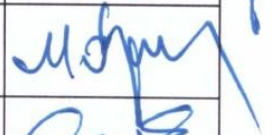
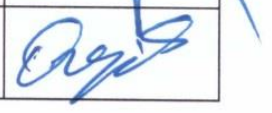
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ

ARALIK - 2017

TRABZON

ONAY

Tuncay KARADENİZ tarafından hazırlanan Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun TBMM'deki Faaliyetleri adlı bu Çalışma 05.01.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği / ~~oyçokluğu~~ ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Tarih Anabilim dalında **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Karar		İmza
Unvanı- Adı ve Soyadı	Görevi	Kabul	Ret	
Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ	Başkan	☒	☐	
Prof. Dr. Mehmet OKUR	Üye	☒	☐	
Doç. Dr. Özgür YILMAZ	Üye	☒	☐	

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

Prof. Dr. Yusuf SÜRMEN
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca KTÜ - Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanan bu Çalışmada yararlanılan kaynakların tümüne eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tuncay KARADENİZ
18.12.2017

ÖNSÖZ

Trabzon'un yetiştirmiş olduğu önemli simalardan biri olan Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki faaliyetlerini konu edinen bu çalışma ile Trabzonlu siyasetçiler hakkında yapılmış olan çalışmalara katkıda bulunulması amaçlanmıştır. Çalışmaya konu olan dönem, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 1946-1960 yılları arasındaki sekiz, dokuz, on ve on birinci devrelerini kapsamaktadır. Tarakçıoğlu'nun bu devrelerde yapmış olduğu bütün meclis konuşmaları, hazırladığı kanun teklifleri, meclise sunmuş olduğu önergeler ve katıldığı oylamalarda hangi yönde oy kullandığı Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri esas alınarak ayrıntıları ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kendisinin Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında kurulmuş olan komisyonlardaki çalışmaları da yine Zabıt Ceridelerine eklenmiş olan komisyon raporlarından yararlanılarak anlatılmıştır. Tarakçıoğlu'nun meclis faaliyetlerini, meclisin devrelerine göre anlatmak yerine, mensubu bulunduğu partilerin dönemlerine göre anlatılması tercih edilmiştir. Bu sebeple çalışmada kendisinin meclis faaliyetleri, Cumhuriyet Halk Partisi ve Demokrat Parti milletvekilliği dönemleri olmak üzere iki başlık altında verilmiştir. Tarakçıoğlu'nun çok kısa süren bağımsız milletvekilliği dönemi için ise ayrı bir başlık açılmamış, çalışma metninin içerisinde bu döneme ait olan bilgiler CHP ve DP dönemindeki meclis faaliyetlerinin anlatıldığı bölümlerde verilmiştir.

Yüksek lisans öğrenimim boyunca 2210-A Yurt İçi Yüksek Lisans Burs Programı kapsamında destek aldığım TÜBİTAK ile tezin tüm aşamasındaki destek ve yönlendirmelerinden dolayı kıymetli hocam Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ'e çok teşekkür ederim. Tez ile alakalı çeşitli konularda yardımlarına başvurduğum hocalarım Prof. Dr. Mehmet OKUR, Doç. Dr. Uğur ÜÇÜNCÜ, Doç. Dr. Özgür YILMAZ, Öğr. Gör. Edip ÖNCÜ, Okt. Veysel USTA, Okt. Ülkü KÖKSAL ile iş arkadaşlarım Arş. Gör. Engin Çağdaş BULUT, Arş. Gör. Nurettin ÇAKICI ve Arş. Gör. Özlem SAYLAN'a şükranlarımı sunarım.

Aralık 2017

Tuncay KARADENİZ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
ÖZET.....	VIII
ABSTRACT	IX
KISALTMALAR LİSTESİ	X
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MUSTAFA REŞİT TARAKÇIOĞLU'NUN CHP MİLLETVEKİLLİĞİ DÖNEMİNDE TBMM'DEKİ FAALİYETLERİ (1946-1951)	18
1.1. Eğitim.....	18
1.1.1. Teklifler	31
1.2. Tarım, Hayvancılık ve Köy İşleri.....	39
1.2.1. Teklifler	44
1.3. Sosyal Güvenlik, Yardım ve Hizmet.....	51
1.3.1. Teklifler	52
1.4. İdari Teşkilat.....	55
1.4.1. Teklifler	57
1.5. Diğer Faaliyetler.....	60
1.5.1. Teklifler	69
1.6. Komisyon Çalışmaları.....	72
1.7. Meclisteki Açık Oylamalar	79

İKİNCİ BÖLÜM

2. MUSTAFA REŞİT TARAKÇIOĞLU'NUN DP MİLLETVEKİLLİĞİ DÖNEMİNDE TBMM'DEKİ FAALİYETLERİ (1951-1960)	82
2.1. Eğitim.....	82
2.1.1. Teklifler	101
2.2. Tarım, Hayvancılık ve Köy İşleri.....	106
2.2.1. Teklifler	112
2.3. Sosyal Güvenlik, Yardım ve Hizmet.....	117
2.3.1. Teklifler	119
2.4. İdari Teşkilat.....	122
2.4.1. Teklifler	127

2.5. Diğer Faaliyetler.....	127
2.5.1. Teklifler.....	137
2.6. Komisyon Çalışmaları.....	150
2.7. Meclisteki Açık Oylamalar	162
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	166
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	173
EKLER.....	179
ÖZGEÇMİŞ.....	188

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Trabzon Milletvekili Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki faaliyetlerini ortaya koymaktır. Tarakçıoğlu'nun TBMM'nin sekizinci, dokuzuncu, onuncu ve on birinci devrelerindeki faaliyetlerinin anlatıldığı dönem 1946-1960 yılları arasını kapsamaktadır. Tez çalışmasında TBMM Zabıt Cerideleri, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi belgeleri, ulusal ve yerel gazeteler, Tarakçıoğlu'nun kendi yazmış olduğu kitaplar ile Tarakçıoğlu hakkında yazılmış olan kitap ve makalelerden yararlanılmıştır.

Çalışma giriş bölümü dışında iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde tez konusunun tanıtımı ile birlikte Tarakçıoğlu'nun kısa biyografisine yer verilmiştir. Birinci bölümde Tarakçıoğlu'nun Cumhuriyet Halk Partisi milletvekili iken TBMM faaliyetleri, ikinci bölümde de ise Demokrat Parti milletvekili olduğu zamanlardaki TBMM faaliyetleri anlatılmıştır.

Tarakçıoğlu'nun TBMM faaliyetleri incelendiğinde ağırlıklı olarak eğitimle ilgili konularda aktif olduğu görülmüştür. Eğitim dışındaki faaliyetler ise tarım, sosyal hizmet ve idari teşkilatla alakalı konularda yoğunlaşmıştır. Tarakçıoğlu bu alanlar dışındaki daha birçok konuda da TBMM'de yapılan çalışmalara katılarak, kendi duygu ve düşünceleri doğrultusunda faaliyetlerini sürdürmüştür.

Anahtar Kelimeler: Tarakçıoğlu, CHP Dönemi, DP Dönemi, TBMM, Eğitim.

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the long parliamentary career of a former Trabzon MP Mustafa Reşit Tarakçıoğlu. This thesis covers the period between 1946 and 1960 when Tarakçıoğlu served as a member of the Turkish Grand National Assembly in the 8th, 9th, 10th and 11th sessions. The primary sources utilized in this study include the minutes of the TGNA, Prime Ministry Archives documents, national and local newspapers in addition to the books authored by Tarakçıoğlu and various books and articles written about the MP.

The thesis is structured in two parts after the introduction. In the introduction the thesis subject is introduced with the addition of a short biography of Tarakçıoğlu. The first part involves the parliamentary activities of Tarakçıoğlu as a MP from the Republican People's Party whereas the second part covers his parliamentary career as a Democrat Party MP.

The thorough investigation of the subject revealed that Tarakçıoğlu was particularly active in the issues related to education. His other parliamentary activities were concentrated on the subjects such as agriculture, social services and administrative organization. All in all, his parliamentary activities were not limited to these subjects; he was actively involved in several parliamentary committees on other issues where he served in accordance with his personal thoughts and feelings.

Keywords: Tarakçıoğlu, the RPP Era, the DP Era, TGNA, Education.

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BM	: Birleşmiş Milletler
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DP	: Demokrat Parti
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
KTÜ	: Karadeniz Teknik Üniversitesi
s.	: Sayfa
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
vd.	: ve diğerleri

GİRİŞ

Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun TBMM'deki Faaliyetleri (1946-1960) adlı çalışmamız, Tarakçıoğlu'nun TBMM'nin sekizinci (1946-1950) , dokuzuncu (1950-1954), onuncu (1954-1957) ve on birinci (1957-1960) devrelerindeki milletvekilliği dönemini kapsamaktadır. Çalışmanın bölümleri TBMM devrelerine göre değil Cumhuriyet Halk Partisi ve Demokrat Parti milletvekili olduğu dönemlere göre ayrılmıştır. Her iki bölümde de Tarakçıoğlu'nun en fazla faaliyette bulunduğu eğitim; tarım hayvancılık ve köy işleri; sosyal güvenlik, yardım ve hizmet; idari teşkilat başlıkları altında bu alanlarla ilgili olan meclis çalışmaları anlatılmıştır. Aktif olduğu alanlar dışındaki meclis çalışmalarına ise diğer faaliyetler başlığı altında değinilmiştir. Tarakçıoğlu'nun hazırlamış olduğu kanun teklifleri, sunmuş olduğu önergeler ise ilgili faaliyetlerin teklifler kısmında verilmiştir. Meclis bünyesinde teşkil edilmiş olan Milli Eğitim Komisyonu ve Geçici Komisyonlardaki çalışmalarının içerikleri de komisyon çalışmaları kısmında yer almaktadır. Mecliste katılmış olduğu tüm açık oylamalarda hangi yönde oy kullanmış olduğuna ise ayrı bir başlık altında yer verilmiştir.

Trabzonlu meşhur şahsiyetler hakkında yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezleri Tarakçıoğlu'nun siyasi hayatını konu edinmiş olduğumuz çalışmamıza yöntem göstermesi açısından yararlı olmuştur. Çalışmamızda bu tezlerin hiçbirisi kaynak olarak kullanılmamıştır. Ancak bu tezler, Trabzonlu meşhur şahsiyetlerin siyasi hayatlarını da konu edinen çalışmalar olduğundan dolayı siyasi hayatı ele alan bir çalışmanın nasıl hazırlanması gerektiği hususunda bize yol gösterici olmuşlardır. Bu çalışmalar şunlardır: Nevzat Topal'ın 1998 yılındaki "*Prof. Dr. Osman Turan'ın Hayatı ve Eserleri*" adlı yüksek lisans tezi, Asuman Demircioğlu'nun 1998 yılındaki "*Faik Ahmet Barutçu ve İstikbal Gazetesi (1918 yılı sonu ve 1992 yılı)*" adlı doktora tezi, Nevzat Topal'ın 1998 yılındaki "*Prof. Dr. Osman Turan'ın Hayatı ve Eserleri*" adlı yüksek lisans tezi, Sadık Doğan'ın 2002 yılındaki "*Çok Partili Demokratik Hayata Geçiş Sürecinde Hasan Saka Hükümetleri*" adlı yüksek lisans tezi, Eyüp Alican'ın 2005 yılındaki "*Mahmut Goloğlu: Hayatı, Kişiliği, Düşünceleri, Siyasi Faaliyetleri ve Eserleri*" adlı yüksek lisans tezi, Mustafa Uslu'nun 2006 yılındaki "*Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Trabzon Milletvekilleri ve Faaliyetleri*" adlı yüksek lisans tezi, Güngör Görmüş'ün 2006 yılındaki "*Trabzon Mebusu Nebizade Hamdi Ülkümen*" adlı yüksek lisans tezi, Fatih Öztürk'ün 2006 yılındaki "*Hasan Saka (1885-1960)*" adlı yüksek lisans tezi, Semra Bilgin'in 2006 yılındaki "*Türk Siyasi Hayatında Hasan Saka*" adlı yüksek lisans tezi, Sevil Tuna'nın 2006 yılındaki "*Siyasi Açından I. ve II. Hasan Saka Hükümetleri (1947-1949)*" adlı yüksek lisans tezi, Mehmet Can Omay'ın 2009 yılındaki "*Erken Cumhuriyet Döneminde Muhalif Bir Gazetecinin Siyasi Görüşleri: Faik Ahmet Barutçu ve İstikbal Gazetesi*

(1923-1925)” adlı yüksek lisans tezi, Emel Oruç Olgun’un 2010 yılındaki “*Ali Şükrü Bey Olayı*” adlı yüksek lisans tezi, Sonay Üçüncü’nün 2012 yılındaki “*Trabzon Mebusu Ali Şükrü Bey’in TBMM’nin Birinci Dönemindeki Faaliyetleri*” adlı yüksek lisans tezi.

Çalışmanın Kaynakları

Çalışmamızın ana kaynakları TBMM Zabıt Ceridelerinden oluşmaktadır. Komisyon raporları da Zabıt Ceridelerinin sonundaki eklerde yer almaktadır. Bu iki ana kaynak dışında dönemin ulusal ve yerel gazeteleri, Resmi Gazete ile Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi’ndeki Tarakçıoğlu hakkındaki bazı belgelerden yararlanılmıştır. Yararlandığımız diğer önemli kaynaklar ise doğrudan Tarakçıoğlu hakkında hazırlanmış olan yayınlardır. Bunlardan en önemlisi Hikmet Öksüz ve Veysel Usta tarafından neşredilmiş olan “*Mustafa Reşit Tarakçıoğlu: Hayatı, Hatıratı ve Trabzon’un Yakın Tarihi*” adlı eserdir. Tarakçıoğlu’nun yayımlanmamış hatıraları, günlükleri ile bazı arşiv kaynakları esas alınarak hazırlanan kitapta Tarakçıoğlu’nun milletvekili olduğu döneme ait bilgiler de mevcuttur. Doğrudan Tarakçıoğlu hakkında olan diğer bir çalışma ise Zehra Arslan’a aittir. Kendisi “*Yassıada’da İdam Talebiyle Yargılanan Demokrat Parti Trabzon Milletvekili Mustafa Reşit Tarakçıoğlu’nun Savunması*” adlı makalesinde arşiv belgelerinden yararlanmıştır. Bu iki çalışma dışında Sümeyra Eroğlu’nun Tarakçıoğlu hakkında “*Mustafa Reşit Tarakçıoğlu’nun Hayatı ve Eserleri*” adlı basılmamış bir seminer çalışması da bulunmaktadır. Bu kaynakların haricinde doğrudan Tarakçıoğlu hakkında yapılmış olan herhangi bir başka çalışma tarafımızca tespit edilememiştir. Ancak Trabzon ve Trabzonlu ünlü simalar hakkında yazılmış olan birçok kitapta da Tarakçıoğlu’nun hayatı hakkında bilgiler yer almaktadır. Bu bilgiler daha çok kendisinin milletvekili olmadan önceki hayatına dairdir. Hüseyin Albayrak’ın “*Trabzon Basın Tarihi*” (1994), “*Tarih İçinde Trabzon Valileri (1461-2007)*” (2008), “*Trabzonlu Meşhurlar Ansiklopedisi*” (2008) “*Trabzon Milli Eğitim Tarihi*” (2008) (6 Cilt) adlarındaki dört eseri ile Mehmet Akif Bal’ın “*Trabzonlu Ünlü Simalar ve Trabzon’un Ünlü Aileleri*” (2007) ve “*Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Trabzon Liseli Simalar ve Trabzon Lisesi’nden Hatıralar*” adlı eserlerinde Tarakçıoğlu’nun siyasi hayatı öncesindeki yaşamı hakkında önemli bilgiler yer almaktadır.

Yüksek lisans ve doktora çalışmalarında da Tarakçıoğlu’nun hayatı hakkında önemli bilgiler yer almaktadır. 2008 yılında yapılmış olan iki yüksek lisans çalışmasında Tarakçıoğlu’ndan çokça bahsedilmektedir. Bunlardan Zehra Arslan’ın “*Trabzon Türk Ocağı (1925-1931)*” adlı çalışması Tarakçıoğlu’nun Trabzon Türk Ocağı Başkanı olduğu dönem açısından önem arz etmektedir. Diğer çalışma ise Muzaffer Başkaya’nın “*Tek Parti Döneminde Trabzon’da Eğitim Faaliyetleri*” adlı yüksek lisans çalışmasıdır. Tarakçıoğlu’nun hatıratlarına çok yerde atıfta bulunulan bu çalışmada, özellikle eğitimci geçmişi hakkında önemli bilgiler yer almaktadır. 2010 yılında Aydın Çakmak tarafından yapılan “*Milli Mücadele Döneminde Giresun’da Yayımlanan Bir Dergi: Işık*” adlı yüksek lisans çalışmasında da Tarakçıoğlu’ndan bahsedilmektedir. Çalışmada, Işık dergisinde yazı yazmış olanlar arasında Tarakçıoğlu da gösterilerek yazılarına ve kısa bir biyografisine yer

verilmiştir. Bahsi geçen bu üç tezde de Tarakçıoğlu'nun siyasi hayatına dair bir bilgi yoktur. Üç doktora çalışmasında da Tarakçıoğlu'nun hayatı hakkında bilgiler bulunmaktadır. Bunlardan ilki Zehra Arslan'ın 2011 yılında yapmış olduğu “*Demokrat Parti Döneminde Trabzon (1950-1960)*” adlı doktora çalışmasıdır. Çalışmada diğer CHP ve DP Trabzon milletvekillerinin siyasi hayatları ile birlikte Tarakçıoğlu'nun da siyasi faaliyetleri anlatılmıştır. Tarakçıoğlu'nun siyasi hayatı daha çok Trabzon'u ilgilendiren meseleler açısından ele alınmıştır. Diğer bir doktora çalışması ise Recep Çelik tarafından 2013 yılında hazırlanmıştır. “*Trabzon'da Siyasi Hayat (1920-1950)*” adlı doktora çalışmasında Tarakçıoğlu'nun hatıralarından çokça yararlanılmıştır. Ayrıca Tarakçıoğlu'nun kısa hayatı, cemiyet ve siyasi faaliyetlerine de yer verilmiştir. Çalışma 1950 yılına kadar olan süreyi kapsadığından siyasi faaliyetler yalnızca CHP dönemi ile alakalıdır. Ülkü Köksal'ın 2015 yılındaki, “*Trabzon'da Dernekleşme Süreci (1919-1950)*” adlı doktora çalışması ise Tarakçıoğlu'nun özellikle Trabzon Türk Ocağı, Trabzon Muallimler ve Muallimler Cemiyeti, Trabzon Muallimler Birliği ve Trabzon Halkevi Başkanlığı yapmış olduğu dönemler hakkında önemli bilgiler vermektedir. Tarakçıoğlu'nun TBMM'deki faaliyetlerini konu edindiğimiz bu çalışma, kendisinin TBMM'deki milletvekilliği dönemini tümüyle anlatan ilk tez çalışması olduğu gibi aynı zamanda doğrudan Tarakçıoğlu hakkında yapılmış olan ilk tez çalışmasıdır. Çalışmada yararlanılan kaynaklar arasında, Tarakçıoğlu'nun yazmış olduğu kitaplar ile çeşitli dergilerde ve gazetelerde yayımlanmış olan yazıları da bulunmaktadır. Bunların içeriklerine ise hayatının anlatıldığı kısımlarda değinilecektir.

M. Reşit Tarakçıoğlu'nun Doğumu, Çocukluğu ve Eğitim Hayatı

Mustafa Reşit Tarakçıoğlu 1892 yılında Ahmet Bey ve Gülizar Hanım'ın oğlu olarak Trabzon'da dünyaya gelmiştir. Beş yaşında iken Tabakhane Mahallesi'ndeki Sibyan Mektebi'ne gitmiştir. Burada bir yıl süren Kuran-ı Kerim eğitiminden sonra Şirin Hatun Mektebi'ne geçmiştir. Şirin Hatun Mektebi'nde de bir yıl okuyan Tarakçıoğlu eğitime İmaret Mektebi'nde devam etmiştir. Okuma yazma bildiği için okula ikinci sınıftan başlamış ve dört yıl normal eğitim süresi olan bu okulu üç yılda tamamlayarak 1902 yılında mezun olmuştur. Aynı yıl Trabzonlu birçok meşhur simayı mezun etmiş olan Trabzon Mekteb-i İdadisi'ne kayıt yaptırmış, 1911 yılında pekiyi derecesi ile mezuniyetini almıştır. Yüksek öğrenim yapmak için girmiş olduğu sınavlarda başarılı olarak 1911 yılında İstanbul Dar'ül Muallimin'e (Yüksek Öğretmen Okulu) kayıt olmuştur. Bir yıl sonra çıkan Balkan Savaşı'na gönüllü olarak katılması sebebiyle öğrenimini yarıda bırakmak zorunda kalmıştır. 1913 yılında yarıda kalan öğrenimini tamamlamak için tekrar İstanbul'a gelmiş, 1914 yılında ise bu sefer Birinci Dünya Savaşı'nın çıkması sebebiyle öğrenimini bir kez daha yarıda bırakmak zorunda kalmış ve yedek subay olarak Erzincan'a gitmiştir. İstanbul Dar'ül

Muallim öğrenimini ancak 1916 yılında tamamlayabilen Tarakçıoğlu okulun Tabiiye (Biyoloji) bölümünden pekiyi derecesi ile mezun olmuştur.¹

Tarakçıoğlu eğitimini tamamladıktan sonra, 12 Eylül 1915'te Trabzon Öğretmen Okulu'nun fizik-kimya kadrosuna atanarak ilk vazifesine başlamıştır. 18 Haziran 1916'da İzmir Öğretmen Okulu'na tayin edilmiştir. 18 Aralık 1917'de Niğde Öğretmen Okulu öğretmenliği ve müdür yardımcılığına, 14 Mart 1918'de ise Trabzon Öğretmen Okulu'nun müdürlüğüne atanmıştır. Mütareke Dönemi ve İstiklal Savaşı yıllarında Trabzon Muallim Mektebi müdürlüğü yapan Tarakçıoğlu, işgal yıllarının ardından okuldaki öğretim faaliyetlerinin yeniden düzene girmesinde büyük gayret göstermiş; ancak 1926 yılında görevinden ayrılmak zorunda kalmıştır.²

Tarakçıoğlu'nun Trabzon Öğretmen Okulu'nun müdürlüğünü yapmış olduğu dönemde Kazım Karabekir, Fevzi Çakmak ve Atatürk okulu ziyaret etmişlerdir. Kazım Karabekir'in ilk ziyareti Trabzon Öğretmen Okulu'nun açılışının ilk yıllarında Nisan 1919'da gerçekleşmiştir. Tarakçıoğlu bu ziyaret hakkındaki ilginç bir anısını şöyle anlatmaktadır:³

Yoksulluk içinde idik; ama Paşa'ya da çirkin görünmek istemiyorduk. Göze batan bir eksikliğin kalmış olup olmadığını kontrol maksadıyla dersane ve daireleri gözden geçirirken kendi müdür odadaki soba borusunun bacaya girdiği duvarın badanasını isten kararmış gördüm. Sıkışık bir zaman içinde o duman lekesini badana yapmaya vakit yoktu. Buna o anda çarçabuk bir çare bulmak lazımdı. Okulumuza yeni Padişah olmuş Sultan Vahdettin'in yağlıboya tam portresinden bir tomar gönderilmişti. Bu yeni Padişah'ın portrelerini öğrencilere ve öğretmenlere göstermeyip kitaplığın alt gözüne koymuştum. Portrenin ters yüzü kalın kuşe kağıdı idi, düz beyaz idi, aklıma onlar geldi. Portreyi ters çevirip is lekesini kapatmasını katip ve hesap memuru Sama Bey'e söyleyerek başka tarafları gözden geçirmeye gittim. Bir müddet sonra da beklediğimiz Paşa geldiler. Dersi olmayan öğretmenler ve memurlar ile kendilerini karşıladık. Müesseseyi gezdiriyorduk. Müdür odasına girmiş kendilerine ikram ettiğimiz çayı içerken o is lekesi gözüne takıldı. Sultan Vahdettin'in tablosu darca olduğundan duman lekesinin tamamını kapatamayıp kenarda bir parmak kalınlığında leke kalmıştı. Rahmetli Paşa, bana o leke yerini göstererek tenkit etmeye başlayınca olayı olduğu gibi kendisine anlattım ve onun nasıl bir telakki taşımakta olduğunu anlamak maksadı ile kitaplıktan tomarını çıkarıp gösterdim. Karabekir Kazım Paşa gözlerini gözlerime dikip dikkatli dikkatli beni süzdü ve sonra "Müdür Bey görüyorsunuz ya, tablonun sahibi bu işe bile yaramadı" buyurmuşlardı. Bu kısa beyanı ile Paşa bizi, biz Paşa'yı tamamı ile anlamıştık; daha sıcak bir samimiyet içinde dertleştik. Bizim ve ilkokulların beş aydan beridir maaşlarımız verilmediği için öğretmenlerin parasız kalmış olduklarını anlattık. Paşa bizlerden ümitli ve memnun ayrıldı. O zamanki Vali Süleyman Necmi Bey ile görüştü. Askeriyeye ait olup hizmete yaramayan atları sattırıp bize ikişer maaş verdikten sonra Erzurum'a hareket etti.

¹ Hikmet Öksüz ve Veysel Usta, **Mustafa Reşit Tarakçıoğlu Hayatı, Hatıratı ve Trabzon'un Yakın Tarihi**, 1. Baskı, Serander Yayınları, Trabzon, 2008, s. 23-24; Hüseyin Albayrak, **Trabzon Basın Tarihi**, 1. Baskı, Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık, Ankara, 1994, s. 352-353; Mehmet Akif Bal, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Trabzon Liseli Simalar ve Trabzon Lisesi'nden Hatıralar**, Enes Basın Yayın, İstanbul, 2014, s. 786-788; Mehmet Akif Bal, **Trabzonlu Ünlü Simalar ve Trabzon'un Ünlü Aileleri**, Çatı Yayınları, İstanbul, 2007, s. 710-711.

² Hüseyin Albayrak, **Trabzon Milli Eğitim Tarihi**, 1, Birinci Baskı, Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğü Yayınları, Trabzon, 2008, s. 90.

³ Albayrak, **Trabzon Milli Eğitim Tarihi**, s. 92-93.

Kazım Karabekir Ağustos 1922’de Trabzon Öğretmen Okulu’nu bir kez daha ziyaret etmiştir. Bu sefer ki ziyaretinde 50 şehit çocuğu da yanındadır. Okul müdürü olarak Paşa’yı yeniden ağırlayan Tarakçıoğlu, özellikle şehit çocuklarını ağırlamaktan büyük bir memnuniyet duymuştur. Kendisi Trabzon halkının Kazım Karabekir’e göstermiş olduğu sevgi selini şöyle anlatmıştır:⁴

Doğu illerimizi Ermeni krallığı yaparak yerleşmek isteyen ve bu haksız davayı yürütmek için o illerin halklarına türlü zulüm yapmış olan Ermenilerin vahşet sürüsü şeklindeki ordusunu yenerek tertemiz Türk topraklarını kurtaran ve Anadolu’nun Yunan, İngiliz, Fransız, İtalyanlar tarafından paylaşılıp işgal altına alınmaları, Türk egemenliğinin ortadan kaldırılmak istenmesi üzerine Türk Milletini silaha sarılmaya çağıran Şark Cephesi’nin muzaffer kahramanı Karabekir Kazım Paşa, Erzurum’dan Trabzon’a geliyordu. 1922 Ağustos sıcağında, Paşa’yı karşılamak için bütün Trabzonlular Değirmendere semtine akın ediyor, Sülüklü Boğazı’nda sevgi safları halinde toplanıyorlar idi. Trabzon halkının saatlerce beklemekte oldukları kahramanın otomobili nihayet görünmüştü. Koca Türk, sevgilileri ile; halk ise çok sevip saydığı kahramanı ile kucaklaşmıştı. Trabzon’a gelip Güzelhisar kumandanlığına yerleşti. Trabzonlular kahraman paşalarını ziyaret için dört gün Güzelhisar’a taşındılar. Karabekir Kazım Paşa’nın Trabzon’a yapmış olduğu bu ziyaretin sebebi, çok sonradan anlaşılmış idi. Meğer Yunanlılarla yapılacak olan büyük meydan savaşında Paşa’nın Trabzon’da ikamet buyurması Ankara’ca uygun görülmüş idi.

24 Aralık 1919’da Trabzon Öğretmen Okulu’nu ziyaret eden Fevzi Çakmak ziyareti sırasında okulda okuyan öğrencilerin azlığından şikayet etmiştir. Nitekim bu ziyaret sırasında okulda yalnızca 25 öğrenci öğrenim görmekteydi. Atatürk ise 15 Eylül 1924 tarihinde Trabzon’a yapmış olduğu ilk ziyaretinde Öğretmen Okulu’nu da ziyaret ederek çalışmalarından dolayı Tarakçıoğlu’na teşekkür etmiş ve okulun şeref defterine yazmış olduğu yazısında duygu ve düşüncelerini ifade etmiştir:⁵

24 Aralık 1919 tarihinde Fevzi Paşa Hazretleri’nin dikkatini çeken öğrenci sayısı 25 iken bugün 16 Eylül 1924’te 176 olmuş. Aradan geçen süre ve koşullar dikkate alındığında zaman mutluluk duymak gerekir. Ancak ülkenin gereksinim duyduğu öğretmen sayısı düşünülecek olursa bu sayının yüz kat daha artırılması gerekir. Sayısal açıdan var olan bu eksikliği giderebilmenin tek yolu, yetişen öğretmenlerin bilgi ve becerilerinin yüksekliği ile mümkündür. Ziyaretimdeki gözlemlerim ve edindiğim izlenimler bana bu güvenceyi vermiş durumdadır. Bundan dolayı müdür (Tarakçıoğlu) ve öğretmenlere teşekkür ederim. Yeni kuşak en büyük Cumhuriyetçilik dersini, bugünkü öğretmenlerden ve onların yetiştireceği öğretmenlerden alacaktır. Onu da anımsatırım.

Tarakçıoğlu kendi isteği dışında, 1926 yılında İstanbul Vefa Lisesi müdürlüğüne atanmıştır. Siyasi nedenlere bağladığı atanma meselesi ona göre bir nevi sürgün niteliği taşımaktaydı. Tarakçıoğlu 1927 yılında Maarif Vekaleti Yüksek Öğretim Genel Müdür Yardımcılığı’na getirilmiştir. Bu görevi sırasında kendisi birçok öğrenciyi eğitim maksadıyla yurt dışına göndermiştir. 1929 yılında Erzurum Mıntıkası Maarif Eminliği görevine getirilmiştir.

⁴ Albayrak, **Trabzon Milli Eğitim Tarihi**, s. 93-94.

⁵ Veysel Usta, **Atatürk ve Trabzon**, Serander Yayınları, 1. Baskı, Trabzon, 2011, s. 59-60; Mahmut Goloğlu, **Atatürk ve Trabzon**, T.C. Trabzon İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını, Trabzon, 1981, s. 56-58.

Erzurum'daki Kız Öğretmen Okulu'nun açılışını gerçekleştirmiştir. Bölgede Harf İnkılabı'nın benimsetilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla kurslar açtırmıştır. Erzurum, Erzincan ve Kars Tarihi'nin yazılmasını teşvik etmiştir. Erzurum'un tarihi dokusunun korunması çalışmalarında bulunarak burada Eski Eserler Müzesi açtırmıştır. 1931 yılında Maarif Eminlikleri teşkilatının kaldırılması üzerine Trabzon'a dönerek Trabzon Öğretmen Okulu'nda fizik-kimya öğretmenliği yapmıştır. 1933 yılına kadar öğretmenlik görevini sürdüren Tarakçıoğlu, Kasım 1933'te Diyarbakır Maarif Müdürlüğü ile Birinci Umum Müfettişlik Maarif Müşavirliği'ne atandı. 1934 yılında başladığı Erzurum Maarif Müdürlüğü görevi 1936 yılında sona ermiştir. 1936 yılında Üçüncü Umum Müfettişlik Maarif Müşaviri oldu. Bu görevi sırasında Trabzon Lisesi'nin eski binasını yıktırarak yerine yenisini yaptırmıştır. Türkiye'deki ilk Öğretmenler Kongresi'nin Trabzon'da toplanmasına öncülük etti. 1938 yılında Üçüncü Umum Müfettiş Tahsin Uzer'den almış olduğu emir üzerine o sıralarda boş bulunan Gümüşhane Valiliği'ne vekaleten atanmıştır. Bu görevi sırasında Gümüşhane Vilayet Hastanesi'nin yapımını sağlamıştır. Kendisi 1938 yılında, Tahsin Uzer'in hastalığı dolayısıyla bir ara Üçüncü Umum Müfettişliği görevine de vekalet etmiştir. 1941 yılında Umum Müfettişlik Trabzon Maarif Müşaviri iken İzmir Maarif Müdürlüğü'ne tayin olmuştur. Eğitim sahasındaki son memuriyeti olan bu görevinden 1943 yılında kendi isteği ile ayrılarak emekli olmuştur.⁶

M. Reşit Tarakçıoğlu'nun Siyasi Hayatı

Tarakçıoğlu ilk kez 1943 seçimleri için Trabzon, Rize, Gümüşhane ve Erzurum illerinden birinden milletvekili seçilmek için CHP Genel Sekreterliğine müracaatta bulunmuştur. Rize'den aday adayı olmasına rağmen listeye giremediği için seçilememiştir. Kendisine siyasi bir oyun oynadığını düşünen Tarakçıoğlu, 1946 seçimlerinde ise Trabzon'daki 208.631 seçmenden 176.325'inin oyunu alarak CHP Trabzon Milletvekili seçilmeyi başarmıştır.⁷ Tarakçıoğlu mecliste ilk olarak kendisini, Trabzon seçimlerine hile karıştırıldığı tartışmalarının içerisinde bulmuştur. Afyon Milletvekili Hasan Dinçer Trabzon seçimlerine yapılmış olan itirazların yeterince araştırılmadığından şikayet ederek, yeni bir soruşturmanın yapılarak soruşturma dosyasının Tutanakları İnceleme Komisyonu tarafından incelenmesi talebiyle bir önerge sunmuştur ve bu önerge kabul edilmiştir. Tarakçıoğlu kendisini de doğrudan ilgilendiren bu mesele hakkında mecliste söz alarak, Trabzon seçimlerine hile karıştırıldığı iddiasının hakka, hukuka, akla ve mantığa aykırı olduğunu ifade etmiştir. Trabzon milletvekillerinin seçim tutanaklarını inceleyen Tutanakları İnceleme Komisyonu 22 Ağustos 1946'da hazırlamış olduğu raporda, 26 Temmuz

⁶ Öksüz ve Usta, a.g.e., s. 24-27; Albayrak, **Trabzon Milli Eğitim Tarihi**, s. 90, 97; Muzaffer Başkaya, **Tek Parti Döneminde Trabzon'da Eğitim Faaliyetleri (1923-1950)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s. 47-49, 85; BCA, 146.15.1, (16 Haziran 1941); BCA, 90.33.5, (26.09.1934)

⁷ Cemil Koçak'ın Rejim Krizi adlı kitabında, Tarakçıoğlu'nun Of Belediye Başkanlığı yapmış olduğuna dair olan bilgi Tarakçıoğlu hakkındaki hiçbir arşiv belgesi ya da çalışmada yer almamaktadır. Tarakçıoğlu'na 1939 yılında Trabzon Belediye Başkanlığı teklif edilmiş ancak kendisi bunu kabul etmemiştir. Bunun dışında Tarakçıoğlu'nun belediyecelikle alakalı olarak herhangi bir münasebeti bulunmamaktadır.

1946 tarihinde yapılan Trabzon milletvekilleri seçiminde kanunlara aykırı bir durumun olmadığını beyan etmiştir. 26 Ağustos 1946 tarihinde diğer Trabzon milletvekilleri ile beraber Tarakçıoğlu'nun seçim tutanağı da mecliste oylanarak kabul edilmiştir. 14 Mayıs 1950 genel seçimlerinde Tarakçıoğlu 63.621 oyla yeniden CHP listesinden Trabzon Milletvekili seçilmiştir. Seçimlerle alakalı olarak 148 milletvekilinin seçim tutanaklarına itiraz edilmiştir. Yeniden görüşülmek üzere hususi bir komisyona tutanağı iade edilen milletvekilleri arasında Tarakçıoğlu da yer almaktaydı. 17 Mayıs 1950'de seçim tutanağını alan Tarakçıoğlu, meclise 22 Mayıs 1950'de gelmiştir. 29 Kasım 1950'de de seçim tutanağı onaylanmıştır.⁸

Tarakçıoğlu 1950 yılının Aralık ayı başlarında CHP'den istifa etmiştir. 6 Ocak 1951'de de istifası kabul edilmiştir. Tarakçıoğlu iç ve dış politikadaki kararsızlık, halkın sefaletten kurtulması için samimi bir çabanın gösterilmemesi, partinin eskimiş bir emir kumanda sistemi ile yönetilmesi gibi nedenlerden dolayı CHP'den istifa etmiştir. İstifasından dolayı hem partisinin içinden hem de CHP'ye yakın olan gazetelerden kendisine saldırılar yapılmıştır. Tarakçıoğlu CHP'den istifa ettikten sonra bir süre bağımsız milletvekili olarak mecliste yer almış 5 Mart 1951 tarihinde de Demokrat Parti'nin Trabzon'daki Bahçecik şubesine kaydolarak resmen Demokrat Partili olmuştur. Tarakçıoğlu hatıralarında istifa etmeden önce DP'den hiçbir yetkili ile görüşmediğini söylemektedir. CHP kanadından yapılan eleştiriler ise menfaati için DP'ye geçtiği yönündedir. Trabzon'da CHP'ye yakınlığı ile bilenen Halk gazetesinde, Tarakçıoğlu'nun DP'ye kabul edilmediğine dair haberler bile yer almıştır. 5 Mart 1951 tarihini Tarakçıoğlu'nun DP'ye resmen geçtiği tarih olarak kabul edecek olursak bu tarihten 27 Mayıs 1960 Darbesi'ne kadar olan dönemlerde kendisi DP milletvekili olarak mecliste bulunmuştur. 2 Mayıs 1954 genel seçimlerinde Tarakçıoğlu ilk kez DP listesinden seçilerek meclise girmiştir. Bu seçimde 95.566 oy almıştır. Mayıs 1954'te seçim tutanağını almış, 14 Mayıs 1954'te meclise katılmıştır.⁹

1957 seçimlerinden önce DP Genel İdare Kurulu tarafından bazı vilayetlerde aday yoklamaları yapılmıştı. Aday yoklamalarında bazı eski DP milletvekilleri başarılı olamamışlardır. Bunlar arasında Tarakçıoğlu da yer almaktadır. Kendisi Trabzon'da yapılan aday yoklamalarında gereken desteği alamamıştır. Buna rağmen 27 Ekim 1957 tarihinde gerçekleştirilen genel seçimlerde kendisi DP'den Trabzon Milletvekili adayı olarak gösterilmiş ve 75.722 oyla yeniden Trabzon Milletvekili seçilmiştir. Tarakçıoğlu'nun DP milletvekili olduğu dönemlerde iki kez dokunulmazlığının kaldırılması için Başbakanlık Tezkeresi hazırlanmıştır. Bunlardan ilki

⁸ Öksüz ve Usta, a.g.e., s. 79; Mustafa Cufalı, **Türk Parlamento Tarihi**, 3, TBMM Basımevi, Ankara, 2012, s. 1052; Kazım Öztürk, **Türk Parlamento Tarihi**, 7, TBMM Basımevi, Ankara, 1998, s. 1099; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: Olğ., Cilt: 1, s. 106, 117; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 1, Cilt: 2, s. 242; "148 Mebusun Seçim Tutanağı İade Edildi" (06.06.1950), **Milliyet Gazetesi**, 1, 5. Recep Çelik, Trabzon'da Siyasi Hayat (1920-1950), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013, s. 300-303.

⁹ Öksüz ve Usta, a.g.e., s. 84-85; Öztürk, a.g.e., 2, s. 884; "Reşit Tarakçı DP'ye Girdi" (05.03.1951), **Cumhuriyet Gazetesi**, 3; "Halk Partisinden Çekilen Yeni Bir Milletvekili" (06.01.1951), **Cumhuriyet Gazetesi**, 5; "Bir CHP'li Milletvekili İstifa Etti" (06.01.1951), **Milliyet Gazetesi**, 1; "M. Reşit Tarakçıoğlu'nu DP Kabul Etmedi" (26.02.1951), **Halk Gazetesi**, 1; "Tarakçıoğlu Nihayet DP'ye Kabul Edildi" (01.03.1951), **Halk Gazetesi**, 1.

Trabzon'da Umum Gazete Bayii ve Satıcıları Derneği üyelerinden Hasan Öztürk'ü tekme ve tokatla dövdüğü iddiasıyla hakkında dava açılmış olmasından dolayıdır. Trabzon'da çıkan Halk Gazetesi'nde yer alan habere göre Tarakçıoğlu, istediği gazeteleri kendisine getirmeyen Hasan Öztürk adındaki gazete dağıtıcısını dövmüştür. 9 Mayıs 1951 tarihli Başbakan Adnan Menderes imzalı bir tezkere ile mesele Adalet Bakanlığına havale edilerek gerekenin yapılması istenmiştir. Anayasa ve Adalet Komisyonlardan kurulan Karma Komisyon'da mesele görüşülerek Tarakçıoğlu'nun dokunulmazlığının kaldırılmamasına karar verilmiştir.¹⁰

Tarakçıoğlu'nun dokunulmazlığının kaldırılması için diğer bir Başbakanlık tezkeresi bu sefer TBMM'nin on birinci döneminde hazırlanmıştır. 25 Mayıs 1958 tarihli tezkerede Tarakçıoğlu ile birlikte diğer DP Trabzon Milletvekili Mahmut Goloğlu'nun da dokunulmazlığının kaldırılması talep edilmiştir. Tezkerede her iki milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılmasına neden olarak, 23 Ekim 1957 tarihinde Şalpazarı'nda, iki milletvekilinin de Seçim Kanunu'na aykırı olarak konuşma saatleri dışında propaganda yapmış olmaları gösterilmiştir. Adalet ve Anayasa Komisyonlarından oluşan Karma Komisyon yapılan eylemin dokunulmazlığın kaldırılmasına sebep teşkil etmeyeceği yönünde bir rapor hazırlamıştır.¹¹

27 Mayıs 1960 Darbesiyle birlikte Tarakçıoğlu'nun meclis hayatı sona ermiştir. Diğer tüm DP milletvekilleri gibi tutuklanıp yargılanmak üzere Yassıada'ya gönderilmiştir. Kendisi burada çok zor günler geçirmiştir. Fiziki ve psikolojik baskılara maruz kalmıştır. Hakkında yapılan suçlamalar; Demokrat Parti grubunda muhalefetin sindirilmesi için konuşmalar yapması, Kırşehir'in ilçe yapılması, Tahkikat Encümeni'nin vazife ve yetkileri, Milletvekili Seçim Kanunu'nun değiştirilmesi hakkındaki kanunların oylamasında kabul oyu kullanması, kendine maddi menfaat sağlamış olması ve Siyasal Bilgiler Fakültesinin yüksekokula çevrilmesi için vermiş olduğu kanun teklifidir. Bu suçlamalar doğrultusunda Anayasa'yı ihlal gerekçesiyle idamla yargılanmıştır. Tarakçıoğlu 30 Ağustos 1960 tarihindeki ilk savunmasında DP'nin bir baskı yönetimi kurmuş olduğu iddialarını reddetmiştir. 20 Haziran 1961 ve 11 Ağustos 1961 tarihlerinde yapmış olduğu savunmalarında ise hakkında yapılan suçlamaları reddetmiştir. Kendisi, bütün kanun tasarısı ve tekliflerinin oylamasında vicdanına göre hareket ettiğini, DP grup toplantılarındaki konuşmalarının bir amme hizmeti olduğunu, bir milletvekili olarak kanun teklifi vermesinin görevinin gereği ve bunun Anayasa'ya aykırı bir durum olmadığını beyan ederek beraatını talep etmiştir. Tarakçıoğlu'nun avukatlığını yapmış olan Vasfi Balkış suçlamalardan yalnızca Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin yüksekokul haline dönüştürülmesi teklifi ile DP grup toplantısındaki konuşmalarının asli faalinin Tarakçıoğlu olduğuna dikkat çekerek bunların da

¹⁰ Zühtü Arslan, **Türk Parlamento Tarihi**, 3, TBMM Basımevi, Ankara, 2013, s. 917; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 2, Cilt: 12, s. 314; "DP Yoklamaları Sürprizli Geçti" (03.10.1957), **Milliyet Gazetesi**, 1, 5; "DP Aday Listesinde Tadilat" (8.10.1957), **Halk Gazetesi**, 1; "Maçta DP Teşkilatı Tamamen Çöktü" (10.10.1957), **Halk Gazetesi**, 1; "Şaşkın Bir Gazete Müvezzii Kendini Milletvekiline Dövdürdü" (02.03.1951), **Halk Gazetesi**, 1.

¹¹ "Beş Mebusun Daha Teşrii Masuniyetinin Kaldırılması İstendi" (27.05.1958), **Milliyet Gazetesi**, 3; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 2, Cilt: 8, s. 251-254.

Anayasayı ihlal kapmasında değerlendirilmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir. Yargılanmasının sonucunda 15 Eylül 1961 tarihinde 5 yıl ağır hapis cezasına ve ayrıca 1 yıl 8 ay Trabzon’a sürgün cezasına çarptırılmıştır. Tutuklu bulunduğu süre göz önüne alınarak 5 yıl olan hapis cezası 3 yıl 3 ay 13 güne indirilmiş ve 19 Eylül 1961 tarihinde Kayseri Cezaevine gönderilmiştir.¹²

M. Reşit Tarakçıoğlu’nun Cemiyet Faaliyetleri

Tarakçıoğlu eğitimci kimliğinin yanı sıra cemiyetçi ve eylemci bir kimliği sahiptir. 1918’de kurulan Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye ve 1920’de kurulan Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye cemiyetlerinde ve 1923’te kurulan Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Temsiliyesi’nde aktif bir üye olarak faaliyetlerde bulunmuştur. 1919 yılında İzmir’in işgali üzerine Trabzon’daki mitingi düzenleyen dört kişi arasında yer almıştır. Aynı yılda Halil Nihat, Mahmut Muammer, Hıfzırahman Raşit, Mehmet Salih ve Halit Beyler ile birlikte Trabzon Muallimler ve Muallimeler Cemiyeti’ni kurmuştur. Bu cemiyetin nizamnamesi Tarakçıoğlu tarafından hazırlanmış ve yapılan seçimler sonucunda cemiyetin başkanlığına getirilmiştir. 1925 yılında cemiyet feshedilerek Ankara’da kurulan Türkiye Muallimler Birliği’nin bir şubesi olarak kurulan Trabzon Muallimler Birliği’ne dahil olmuştur. Birliğin başkanlığına da yine Tarakçıoğlu getirilmiştir. 1926 yılına kadar birliğin başkanlığı görevini sürdürmüştür. Tarakçıoğlu daha önce 1921 yılında Ankara’daki Muallimler Kongresi’ne Trabzon delegesi olarak seçilmişti. Eylül 1920’de Bakü’de toplanan Şark Milletleri Kongresi’ne Trabzon delegesi olarak seçilmesine rağmen kongreye katılamamıştır. İstiklal Savaşı ve öncesindeki savaşlardan kaynaklanan sosyal ve psikolojik sorunlarla mücadele etmek amacıyla 1922 yılında Trabzon’da oluşturulan Gençler Alayı’nda kumandan muavinliği yapmış, kimsesiz çocuklara hizmet amacıyla aynı yıl Trabzon’daki Kimsesizlere Yardım Cemiyeti’nde üye olarak çalışmıştır.¹³

Tarakçıoğlu’nun başkanlık görevinde bulunduğu en önemli cemiyetlerden birisi de Trabzon Türk Ocağı olmuştur. Milliyetçilik duygu ve düşüncesini yaymayı amaç edinmiş olan cemiyet, ilk olarak Ruslar Trabzon’u işgal etmeden önce 1914-1916 yılları arasında kurulmuştu. Trabzon Türk Ocağı’nın bu dönemdeki faaliyetleri hakkında çok şey bilinmemekle beraber cemiyetin Yönetim Kurulu üyeleri arasında Tarakçıoğlu da yer almaktaydı. 1924 yılında Trabzon Türk Ocağı Tarakçıoğlu’nun öncülüğünde tekrar açılmış ve başkanlığına da Tarakçıoğlu getirilmiştir. 1926

¹² Öksüz ve Usta, a.g.e., s. 103; Zehra Arslan, “Yassıada’da İdam Talebiyle Yargılanan Demokrat Parti Trabzon Milletvekili Mustafa Reşit Tarakçıoğlu’nun Savunması”, **Karadeniz İncelemeleri Dergisi**, 14, 2015, s. 156-157, 165; BCA, 54.159.6, (11.08.1961) (20.06.1961); “Yassıada’da Olanların Resmi Listesi Açıklandı” (29.09.1960), **Milliyet Gazetesi**, 1,5; “Karar Günü” (15.09.1961), **Milliyet Gazetesi**, 1,5; “5 Yıla Mahkum Olanlar” (16.09.1961), **Milliyet Gazetesi**, 1,5; “Başsavcı 107 Sanığın İdamını Talep Etti” (15.08.1961), **Cumhuriyet Gazetesi**, 1,5; “Bugünkü DP Grup Toplantısında Önemli Meseleler Görüşülecek” (8.12.1958), **Cumhuriyet Gazetesi**, 1, 5.

¹³ Öksüz ve Usta, a.g.e., s. 28; Hüseyin Albayrak, “Tarakçıoğlu, Reşit”, **Trabzonlu Meşhurlar Ansiklopedisi içinde**, 1, Öncü Basımevi, Ankara, 2008, s. 628-629; Ülkü Köksal, **Trabzon’da Dernekleşme Süreci (1919-1950)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, s. 442.

yılına kadar cemiyetin başkanlığı görevini sürdürmüştür. Tarakçıoğlu başkanlığındaki cemiyet, milliyetçilik duygusu başta dahil olmak üzere Cumhuriyet rejiminin bütün değerlerinin halk tabanına yayılması için faaliyet göstermekle beraber, sanatsal etkinlikler ve spor organizasyonları ile Trabzon şehrinin sosyal ve kültürel açısından kalkınmasına katkıda bulunmuştur. Kendisi Trabzon delegesi olarak 1925 ve 1926 yıllarında Ankara’da toplanan Türk Ocakları Kurultayı’na katılmıştır. Trabzon Türk Ocağı Başkanlığı ve Trabzon Muallimler Cemiyeti Başkanlığını beraber yürüttüğü yıllarda Trabzon ili ve kazalarında irşat heyetleri teşkil ederek cumhuriyetin prensiplerinin halka anlatılması ve benimsetilmesi için gayret göstermiştir. Trabzon’un kazalarını bizzat kendi dolaşmış, halkla sohbet etmiş ve konferanslar vermiştir. 12 Ocak 1926’da Tarakçıoğlu’nun açılış konuşmasını yaptığı Türk Ocağı Konferansı’nda, Kadıcızade Süreyya Hanım “Türk Kadınının Toplum Yaşayışındaki Vazifeleri” konulu bir konferans vermiştir. Bu konferans, bir Türk kadını tarafından verilen ilk konferans olma özelliğini taşımaktadır.¹⁴

Şeyh Sait İsyanı ve İzmir’de Atatürk’e suikast girişimi, Tarakçıoğlu’nun Trabzon Türk Ocağı Başkanı olduğu dönemlerde gerçekleşmiştir. Türk Ocağı, Cumhuriyet’e ve onun kurucusuna karşı yapılan bu girişimleri en sert ifadeler ile kınamıştır. 2 Mart 1925’te Şeyh Sait İsyanı nedeniyle Türk Ocağı’nda bir toplantı yapılarak başkan Tarakçıoğlu tarafından Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk ve TBMM Başkanlığına çekilen telgrafta şu duygular dile getirilmiştir:¹⁵

Şeriatı alet-i menfaat ittihaz ederek inkılap ve Cumhuriyetimizin esaslarına suikast besleyen asi mürtecilere lanet eder ve bu uğurda her türlü fedakarlığa amade bulunduğumuzu arz ederiz

Trabzon Türk Ocağı’nın, içeriden ya da dışarıdan Cumhuriyete karşı gelecek olan tüm saldırılar karşısındaki duruşunu gösteren bu telgrafa 3 Mart 1925 tarihinde Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal karşılık vermiştir:

Halkın ibraz buyurduğu yüksek idraki ve Cumhuriyetperverlik hissiyatını kemal-i şükran ve memnuniyetle müşahade ediyorum. Muhterem halkımızın her taraftan yükselen hararetle lanet ve nefret hisleri karşısında irticai zihniyet teşebbüslerinin ebediyen erieyeceğine itimadım tamdır. Cümleye selam ve hürmetlerimin tebliğini rica ederim efendim.

Aynı tarihte Başbakan Fethi Bey de çekmiş olduğu bir telgraf ile Trabzon Türk Ocağı’na şükranları sunmuştur:

Dini alet ittihaz ederek Cumhuriyet aleyhinde vukua gelen irticai isyan hadisesi münasebetiyle izhar buyrulan merbutiyet ve hissiyat-ı vataniye mucib-i teşekkürdür.

¹⁴ Öksüz ve Usta, a.g.e, s.28; Albayrak, **Trabzon Milli Eğitim Tarihi**, s. 97; Zehra Arslan, **Trabzon Türk Ocağı (1925-1931)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s. 10-13, 64-65; Köksal, a.g.t., s. 242-243.

¹⁵ Usta, a.g.e, s. 95-96; Arslan, a.g.t, s. 63-64.

Haziran 1926'da İzmir'de Atatürk'e karşı girişilen suikast girişimi tüm Türkiye'de olduğu gibi Trabzon'da da nefretle karşılanmıştır. Bunun üzerine Trabzonlular 26 Haziran 1926 Cumartesi günü Meydan Parkı'nda toplanarak düzenledikleri mitingle suikast girişimini protesto etmişlerdir. Meydan Parkı, Trabzon Belediyesi'nin önü ve o civardaki tüm caddeler Trabzon halkı tarafından doldurulmuştur. Halkın duygularını sırası ile Cumhuriyet Halk Partisi Müfettişi Şevket Erdoğan, Trabzon Türk Ocağı Başkanı Mustafa Reşit Tarakçıoğlu, Trabzon Belediye Üyesi Mahmut Muammer Yarımbıyık ve Türk Ocağı İdare Üyesi Süreyya Kakıcı Hanım dile getirmişlerdir. Tarakçıoğlu nefret ifadeleri ile dolu olan konuşmasında şunları söylemiştir:¹⁶

Türk milleti inkişaf etmek, saadet içinde insan gibi yaşamak istiyor. İnkişafımızı, saadetimizi tekeffül eden inkılabımızı her türlü fena düşüncelerden masun görmek istiyoruz. Onun için arkadaşlar, sizin namınıza, kendi hesabıma sesim çıktığı kadar haykırarak hükümete diyorum ki suikast tertibatında velev zımnen methaldar olanlar meydana çıkarılmalı ve bu alçaklığı düşünen kafalar müsamaha gösterilmeksizin adalet çeliğine çarptırılmalıdır. Türk namı altında Türk milletine hainlik eden bu zalimlerin evvel emirde üzerlerindeki Türk unvanının alınmasını ve ondan sonra gebertilmelerini istiyoruz. Kahrolsun ihtirasçılar, yaşasın Türk milleti, yaşasın medeniyet timsali olan Büyük Gazi.

Trabzon Meydan Parkı'ndaki mitingde yapılan konuşmalardan sonra Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal'e, Başbakan İsmet Paşa ve İstiklal Mahkemesi Başkanlıklarına çekilmek üzere hazırlanan telgraflar okunmuştur. Miting meydanında toplanan kalabalığın onayının alınmasından sonra telgraflar sahiplerine gönderilmiştir. Mitingden sonra Trabzon'un önde gelenleri durum değerlendirmesi yapmak üzere Trabzon Belediye Başkanı'nın odasında bir toplantı yapmışlardır. İzmir Suikastı davasının görüldüğü İzmir İstiklal Mahkemesi tarafından suçlu görülerek idam kararı infaz edilen Ahmet Şükrü ile Birinci TBMM'de Trabzon Milletvekili olan Hafız Mehmet Bey'in yanı sıra Trabzon'un meşhur ailelerinden birine mensup olan Hacıalihafızade Ömer Efendi'nin de adı suikast girişimine karışmıştır. Aralarında Trabzon Valisi Sait Kıymaz'ın da bulunduğu toplantıda Trabzon'un önde gelenlerinden oluşturulacak bir heyetin, Trabzon'un olayla ilgili tutumunu izah etmek amacıyla Ankara'ya giderek Atatürk ile yüz yüze görüşmesi kararlaştırılmıştır. Türk Ocağı ve Muallimler Birliği Başkanı sıfatıyla Tarakçıoğlu da Ankara'ya gidecek olan heyet arasında yer almıştır. Heyet Atatürk tarafından Çankaya köşkünde büyük bir memnuniyet ile karşılanmıştır. Atatürk, Trabzon halkının yüksek duygularına karşı selam ve şükranlarını sunarak Trabzon heyetini uğurlamıştır.¹⁷

Tarakçıoğlu, eğitimcilik görevi dolayısıyla gitmiş olduğu yerlerde de cemiyetçilik görevini ihmal etmemiştir. 1929 yılında Erzurum mıntıkası Maarif Eminliği görevindeyken Doğu Anadolu vilayetlerinde Türk Ocaklarının açılması için çalışmıştır. 1926 ve 1927 yıllarında Ankara'da yapılan Muallimler Kongresi'nde Trabzon ve İzmir delegesi olarak yer almıştır. 1932'de CHP Trabzon teşkilatı tarafından Halk Hatibi olarak seçilmiştir. Bu görevi esnasından birçok konferans vermiş ve

¹⁶ Usta, a.g.e., s. 101, 107.

¹⁷ Usta, a.g.e., s. 109, 113; Albayrak, **Trabzon Milli Eğitim Tarihi**, s. 97.

yazılar kaleme almıştır. 12 Haziran 1934'te Diyarbakır İdman Cemiyetleri Mıntika Heyeti Başkanı olmuş; ancak Vali ve Halkevi Başkanı ile yaşamış olduğu anlaşmazlıktan dolayı kısa bir süre sonra bu görevinden istifa etmiştir. 1937 yılında Üçüncü Umum Müfettiş Tahsin Uzer, Tarakçıoğlu'nu Erzurum, Kars, Artvin, Rize ve Trabzon Halkevleri'nin çalışmalarını denetlemek ve hızlandırmakla görevlendirmiştir. İzmir'de Maarif Müdürü iken 1942 yılında Birinci İnönü Mahallesi Halk Dağıtma Birliği Reisi olarak faaliyette bulunmuştur. İzmir Halkevi'nin çalışmalarını desteklemiştir. Tarakçıoğlu ayrıca 10 Ocak 1944'te Trabzon Dokumacılar Kooperatif Müdürlüğü, 20 Ocak 1944'te ise Trabzon Gençler Kulübü Reisliği görevlerinde bulunmuştur. 20 Ocak 1945'te Trabzon'da Verem Savaş Cemiyeti'nin kuruluş sürecini başlatmıştır. Trabzon Halkevi Başkanlığı yapmıştır. Tarakçıoğlu, kısa süren bu son cemiyet görevinin ardından siyasi hayata atılmıştır.¹⁸

M. Reşit Tarakçıoğlu'nun Hastalığı ve Ölümü

Tarakçıoğlu'nun ürolojik bir rahatsızlığı vardı. Kayseri Cezaevi'nde tutuklu iken 13 Aralık 1961 tarihinde rahatsızlanmıştır. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Üroloji Kliniği'ne nakledilerek burada tedavisi yapılmıştır. 19 Aralık 1961 tarihinde mahkumiyetinin devam etmesi durumunda hayati tehlike altına girebileceği yönünde bir rapor hazırlanmıştır. Bu rapor üzerine cezası altı ay ertelenmiştir. Rahatsızlığının devam etmesi nedeniyle erteleme süresi sürekli uzatılmıştır. Cezasının ertelendiği dönem hesaba katılarak hapis süresinin tamamlandığı kabul edilmiş ve 19 Ekim 1962 tarihinde serbest bırakılmasına karar verilmiştir. Tarakçıoğlu, serbest bırakılması kararından aylar önce de hastalığı sebebiyle izinli sayıldığı için, günlerini Ankara Yenimahalle'de oturan kızının apartman dairesinde geçiriyordu. Eşi Zehra Hanım ile oğlu Özdemir de ona eşlik ediyordu. Günden güne durumu daha da iyiye giden Tarakçıoğlu, doktorundan da izin alarak Trabzon'a gitmeye karar vermiştir. 13 Mayıs 1962 Pazar günü, Kurban Bayramı'nın arefe günü, uçak ile Trabzon'a varmıştır. Akrabaları ile onu seven Trabzon halkı, kendisini büyük bir coşku ve sevgiyle karşılamıştır. Araba konvoyları oluşturarak Tarakçıoğlu'na evine kadar eşlik etmişlerdir. Mahallesindeki komşuları Tarakçıoğlu'nun evinin önünde gelişini kutlamak amacıyla iki koyun kurban etmiştir. Trabzon'un birçok kazasından dostları, sevenleri Tarakçıoğlu'nu ziyarete gelmişlerdir. Bu ziyaretlerden bazıları gecenin geç saatlerinde gerçekleşiyordu. İdam ile yargılanmış olan Tarakçıoğlu'nu, herkesin fark edebileceği bir zamanda ziyaret etmeyi bazı sevenleri göze alamamışlardır. Kendisi bundan sonra sakin bir hayat sürmüştür. 1966 yılında kabul edilen 780 sayılı "Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkında Kanun" ile Yassıada mahkumları affedilmiştir. Bu kanun ile Yassıada mahkumlarının siyasi yasakları da ortadan kalkmıştır. Tarakçıoğlu hem yaşının ilerlemiş olması hem de sağlık nedenlerinden dolayı siyasi hayata tekrar dönmemiştir. 1969 yılında rahatsızlığı nükseden Tarakçıoğlu tedavi amacıyla gitmiş olduğu Ankara'da 24 Ekim 1969 tarihinde hayata gözlerini yummuştur. Trabzon'da çıkan Yenigün ve İleri gazeteleri 25 Ekim'deki nüshalarında Tarakçıoğlu'nun ölüm haberini derin bir üzüntü ile

¹⁸ Öksüz ve Usta, a.g.e., s. 29-30; Köksal, a.g.t., s. 323.

vermişlerdir. 26 Ekim’de Fatih Camii’nde cenazesi namazı kılınan Tarakçıoğlu, Boztepe mezarlığında toprağa verilmiştir.¹⁹

M. Reşit Tarakçıoğlu’nun Eserleri

Tarakçıoğlu eğitimci, cemiyetçi, siyasetçi kimliğinin yanı sıra aynı zamanda bir kültür adamıydı. Kendi yazmış olduğu kitapların dışında çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanmış olan yazıları da bulunmaktadır. Basıldığı yıllara göre Tarakçıoğlu’nun kitapları şunlardır: “Yaşamak ve Yaşatmak Yolları” (1919), “Milli Terbiye ve Hedefleri” (1927), “Eşya ve Tabiat Hakkında Öğretmenlere 72 Ders” (1937), “Ahlak ve Milli Ahlak” (1951), “Ruslarla Olan Komşuluklarımız” (1966), “Trabzon’un Yakın Tarihi” (1986). Kendisinin “Muallim Mektebinin Kuruluşu ve Köy Enstitüleri’nin İç Yüzü” adında bir kitabı daha bulunmaktadır; ancak bu kitabın basılmak için gönderilmiş olduğu Milli Eğitim Bakanlığı’ndaki nüshaları kaybolmuştur. Bu yüzden içeriği hakkında bilgi sahibi değiliz. Kitabın yalnızca adından hangi amaçla yazıldığı hususunda bir fikir edinebiliriz.

Tarakçıoğlu’nun “Yaşamak ve Yaşatmak Yolları” adlı eseri 1919 yılında Trabzon’da basılmıştır. Kitap eğitim sosyolojisi hakkında bilgiler içermektedir. Aile Muhiti ve Nesil, Şehir Muhiti ve Nesil, Mektep Muhiti ve Nesil olarak üç bölümde bireyin ve toplumun gelişiminde, ailenin, yaşanan çevrenin ve okullarda verilen eğitimin ne derecede etkili olduğu anlatılmıştır. Tarakçıoğlu’na göre insanın gelişiminde; aile, okul ve şehir hayatı öğrenilen davranışların tamamlayıcısıdır. Çocuk eğitiminde ailenin eksik bıraktığı açığı okul eğitimi tamamlamaktadır. Okullarda verilen eğitim her toplumun yapısına göre belirlenir ve toplumun yapısına uygun olan çözüm yolları bulunur. Eserde çağdaş toplumun ihtiyaçlarına göre bir nesil yetiştirmek, genel ahlakı ve asayışı düzeltmek, ilmin ve faziletin değerini yükseltmek için toplumu oluşturan en küçük birim olan aileden başlayarak çocukların en iyi şekilde eğilmeleri gerektiğinin mesajı verilmektedir.²⁰

Tarakçıoğlu’nun “Milli Terbiye ve Hedefleri” kitabı ilk olarak Arap harfleri ile 1927 yılında İstanbul’da basılmıştır. Kitabın Latin harfleri ile basımı ise İzmir’de 1942 yılında gerçekleşmiştir. Eser üç bölümden oluşmaktadır. Muhtelif Devirlerin Terbiye Telakkisi adlı bölümde Eski Yunan, Roma ve 19. yüzyıl ile 20. yüzyılda Avrupa’daki terbiye anlayış ve yöntemlerine değinmiştir. Tarakçıoğlu burada kendi görüşlerini belirtmek yerine Batılı sosyolog ve pedagoğlardan alıntılar yaparak örnekler vermiştir. Terbiye ve Milli Terbiye bölümünde milli terbiye ve umumi terbiyenin tanımlarını yaparak ikisin birbirinden tamamen bağımsız olmadıklarına vurgu yapmıştır. Buna göre milli terbiye yalnızca milliyet ve vatandaşlık telkin eden bir terbiye şekli değildir. Çünkü genel

¹⁹ Öksüz ve Usta, a.g.e., s. 34, 109-110; Arslan, a.g.m., s. 165-166.

²⁰ Öksüz ve Usta, a.g.e., s. 35-36.

psikoloji ve pedagoji kurallarının uygun olan terbiye her millette aynıdır. Milli Terbiyemiz Nasıl Olmalıdır başlığı altındaki bölümde Tarakçıoğlu Cumhuriyet devrinden önceki teşkilatı dini ve müstebit olmak üzere ikiye ayırır. Bu devirdeki terbiye anlayış ve yöntemleri de bu teşkilatların güdümündedir. Cumhuriyet ile başlayan milli dönemde ise terbiye anlayışımız dini ve müstebit bir mahiyetten çıkarak millileşmelidir. Bu milli terbiye de girişimci, sosyal, mücadelecı, demokrat, ilmi ve sorumlu bir mahiyette olmalıdır.²¹

Tarakçıoğlu'nun "*Ahlak ve Milli Ahlak*" kitabı 1951 yılında basılmıştır. Kitap, Maksada Giriş ve Milli Ahlak başlıkları altında iki bölüme ayrılmıştır. Tarakçıoğlu ilk bölümde milli tarihimizdeki ibretlik olaylardan ve gazetelere yansımış olan bazı haberlerden alıntılar yaparak bunlardan çıkarılacak olan ahlaki derslere değinir. Kendisi bu bölümde aynı zamanda ahlakın tarifini de yapar. Tarakçıoğlu'na göre ahlak, "Bilerek, isteyerek işleyeceğimiz işlerde doğup büyüdüğümüz insan topluluğunun, azasından olduğumuz insan kitlesinin ve Tanrının yapılmasını veya çekinilmesini emir buyurduğu kaidelere uyarak ve her işte daima (iyilik-hayır), (kötülük-şer) ayarlarına göre işlemektir." Tarakçıoğlu'na göre asrımızda önemli olan ahlaki fikirler; yardımlaşma fikri, merhamet fikri, itaat fikri ve hoş görme fikridir. Ancak her şey gibi önem verilen ahlaki fikirler zamanla değişebilirler. Bundan dolayı kendisi ahlaki prensiplerin zamanla değişebileceğine inanmaktadır. Kitabın ikinci bölümünde Türklerin Müslüman olmadan önceki ve sonraki ahlak anlayışları arasında bir karşılaştırma yapılmıştır. Tarakçıoğlu'na göre Türkler Müslüman olmadan önce de yüksek bir ahlak duygusuna sahiptiler. Türklerin bu yüksek ahlak duygusu İslam dinini kabul etmelerindeki en büyük etkindir. Türkler Müslüman olduktan sonra İslam önceki ahlak prensipleri ile İslam'ın ön gördüğü ahlak prensiplerini beraber yaşamışlardır. Bu açılarından bakıldığında Tarakçıoğlu milli ve dini ahlakın birbirini tamamladığına ve desteklediğine inanmaktadır. Kendisi Cumhuriyet rejimin vatandaşlardan istediği ahlak vasıflarını ise şu şekilde sıralamıştır: Vatanseverlik, milletseverlik, birlik ve beraberlik, hak ve vazife duygusu, göz yumma duygusu, şeref duygusu, izzeti nefis, milli izzeti nefis, irade kuvveti, saygı ve itaat.²²

Tarakçıoğlu'nun "*Ruslarla Olan Komşuluklarımız*" kitabı 1966 yılında basılmıştır. Kitap bölümlere ayrılmamıştır. Kitapta, Batı'ya göç eden Türk kavimleri, Cengiz İstilası, Altınordu Devleti'nin kuruluşu ve çökme sebepleri, Rusların tarihsel kökenleri, Ruslar ve Osmanlılar arasındaki tarihi münasebetler, iki devlet arasında yapılan savaşlar ve antlaşmalar, Rusların Osmanlı Devleti'ni bölmek için desteklemiş olduğu isyanlar hakkında kısa bilgiler vermiştir. Kitaptaki tüm bilgiler bu hususta yazılmış olan tarih kitaplarında geçen bilgilerin özeti mahiyetindedir. Kitapta önemli olan Tarakçıoğlu'nun Rusya hakkında yapmış olduğu değerlendirmelerdir. Tarakçıoğlu'na göre Rusya tarih boyunca kan ve gözyaşı ile ele geçirmiş olduğu topraklarda kendilerinden olmayan veya kendi idarelerini kabul etmeyen insanları öz

²¹ Mustafa Reşit Tarakçıoğlu, **Milli Terbiye ve Hedefleri**, İkinci Basılış, İzmir Cumhuriyet Matbaası, İzmir, 1943, s. 11-14, 18-19, 24.

²² Mustafa Reşit Tarakçıoğlu, **Ahlak ve Milli Ahlak**, Ankara, 1951, s. 20-24, 29-34, 59.

yurtların etmiştir. Altınordu Devleti çöktüğünden beri bu yayılcı politikaları devam etmiştir. Osmanlı Devleti güçlü olduğu dönemlerde Rusların güneye inmesini engellemiş iken zayıf düşmeye başladıktan sonra Rusların yayılcı politikaları Osmanlı topraklarına yönelmiştir. Tarakçıoğlu'na göre Osmanlı'ya kalben ve ruhen bağlı olan Kafkasya halkları da bizim yüzümüzden Rusların gazabına uğramışlardır. Tarakçıoğlu kitabını yazmış olduğu yıllarda dahi Rusların hala Türk topraklarında özellikle de İstanbul ve Çanakkale boğazlarında emellerinin olduğuna vurgu yapmıştır. Geleceğimizin güvenlik içerisinde olabilmesi için Rusya'ya ve bilhassa komünist rejimlerine karşı uyanık olmamız gerekmektedir.²³

Tarakçıoğlu'nun "*Trabzon'un Yakın Tarihi*" kitabı Milli Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yıllarını anlatmaktadır. 1969 yılında Tarakçıoğlu kitabın basılması için Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarlığına bir dilekçe ile başvurmuştur. Kendisi yeni kuşaklara kültür hizmetinde bulunmak amacıyla hazırlamış olduğu eserinin faydalı görüldüğü takdirde telif hakkı bakanlık tarafından bastırılmasını rica etmiştir. Bu dilekçenin sonucunun ne olduğu konusunda bir bilgi bulunmamaktadır. Eser ancak 1986 yılında Karadeniz Üniversitesi tarafından basılmıştır. Kitap dört bölümden oluşmaktadır. Birinci Dünya Savaşında Trabzon, Muhacirlikte Trabzon ve Milli Mücadele'de Trabzon olarak ayrılmış olan kitabın ilk üç bölümünde Trabzon'un Ruslar tarafından işgali, Ermeni ve Rumların faaliyetleri neticesinde Trabzon halkının nasıl silahlandığı, Trabzon'daki direniş örgütlerinin kurulması, Enver Paşa yanlılarının faaliyetleri ve Trabzon halkının bu süreçte çekmiş olduğu sıkıntılar anlatılmıştır. Eser Trabzon'un yakın tarihini anlatmakla beraber Tarakçıoğlu'nun bir hatıratı mahiyetindedir. Milli Mücadele'de Trabzon bölümünde Tarakçıoğlu, Büyük Taarruz öncesinde Trabzon'da olan Kazım Karabekir'in burada geçirdiği günleri ve zafer sonrasında 6 Eylül 1922'de Trabzon'daki Zafer Mitingi kutlamalarını tüm ayrıntıları ile vermektedir. Bu mitingde kendisi de bir konuşma yapmıştır. Kitabın son bölümü olan İnkılap Hareketlerinde Trabzon bölümünde, Trabzon Türk Ocağı'nın faaliyetleri, Şeyh Sait İsyanı ve Atatürk'e karşı İzmir'deki suikast girişimini protesto etmek amacıyla Trabzon'da yapılan mitingler anlatılmıştır.²⁴

Tarakçıoğlu'nun 1937 yılında basılan "*Eşya ve Tabiat Hakkında 72 Ders*" adlı kitabının 25 sayfadan oluşan bir nüshası tespit edilebilmiştir. Kitabın geri kalan kısımlarına ulaşamamıştır. Kitabın girişinde Tarakçıoğlu, çocuk terbiyesinde önemli gördüğü hususlarda öğretmenlere yardımcı olmak amacıyla bu kitabı yazdığını ifade etmiştir. Kitap fen bilgilerine ait olan hususları içermektedir. Bilgiler ilkokul çağında çocuklara hitap edecek şekildedir. Kitabın elde edilen 25 sayfalık kısmında yalnızca altı ders hakkında yazılı bilgiler yer almaktadır. Diğer derslerin içeriklerinin olduğu sayfalar bulunmamakla beraber kitabın giriş sayfasında hepsinin adları

²³ Mustafa Reşit Tarakçıoğlu, **Ruslarla Olan Komşuluklarımız**, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1966, s. 43-46.

²⁴ Mustafa Reşit Tarakçıoğlu, **Trabzon'un Yakın Tarihi**, Karadeniz Üniversitesi Basımevi, Trabzon, 1986, s. 74, 80-84.

yazmaktadır. Ayrıca kitabın iç sayfasında “*Tabiat ve Eşya Hakkında 100 Soru 100 Cevap*” adında bir kitabının daha çıkacağı bilgisi yer almaktadır; ancak böyle bir kitaba rastlanılmamıştır.²⁵

Tarakçıoğlu’nun çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanmış olan yazıları da bulunmaktadır. Kaygu Dergisi’nde çıkmış olan yazılardan tespit edebilenler şunlardır: “*İçtimai: Muhitin Yetişen Nesle Tesiri*”, “*Oğluma Mektup: Mektebe Git*”, “*Şehir Muhiti ve Nesil*”, “*Medeni Alemin Genç Evladı: Radyum*”, “*İçtimai: Mektep Muhitinin Yetişen Nesle Tesiri*”, “*Aile Muhiti ve Nesil*”. “*İçtimai Muhitin Yetişen Nesle Tesiri*” adlı yazısında bireyin gelişmesinde çevresel faktörlerin etkisini anlatmıştır. Köy ve şehirlerden örnekler vererek, şehir ortamında yetişenler ile köy ortamında yetişenler arasındaki hal ve davranış farklılıklarına vurgu yapmıştır. “*Şehir Muhiti ve Nesil*”, “*Aile Muhiti ve Nesil*” yazıları da ilk yazısının devamı niteliğindedir. Tarakçıoğlu bu yazılarında, ilk yazısında analizini yapmış olduğu sosyal çevrenin bireyin gelişimi üzerindeki etkilerine aile, şehir ve okul eğitiminin etkilerini de katmıştır. Tarakçıoğlu “çocuk küçük bir vahşidir sonradan insan olur sözüne karşılık olarak” çocuğun insan yapılabilir bir hayvan olduğunun söylenebileceğini ifade etmiştir. Bu süreçte de sosyal çevrenin, ailenin, şehrin ve okulun büyük bir önemi vardır. Bütün bu bileşenlerin iyi olması durumunda ancak sağlıklı bir nesil yetiştirilebilir. “*Oğluma Mektup: Mektebe Git*” yazısında, edebi ve coşkulu bir dil kullanan Tarakçıoğlu çocukları tahsil görmeye teşvik etmiştir. “*Medeni Alemin Genç Evladı: Radyum*” yazısında ise Batı’daki fen bilim adamlarından ve icatlarından bahseder.²⁶

Tarakçıoğlu, Trabzon Muallimler Birliği Mecmuasında “*Çocuklarda Hafıza*” adıyla bir yazı kaleme almıştır. Bilimsel nitelikteki yazıda çocuğun doğduğu andan itibaren hafızasının hangi etmenler ile geliştiği açıklanmaktadır. İnan Dergisi’nde kendisinin “*Trabzon’da Oğuz Türkçesi*” adlı bir yazısı bulunmaktadır. Yazısında Trabzon’daki yerel halkın kullanmış olduğu öz Türkçe kelimeler ve bunların anlamları vermiştir. Oğuz Destanlarından yapmış olduğu alıntıları Trabzon ile alakalandırarak, Osmanlı zamanından çok daha önce de Trabzon’da Türk varlığının mevcut olduğuna dikkat çekmiştir.²⁷ Giresun’da Milli Mücadele yıllarında yayımlanmış olan Işık adlı dergide Tarakçıoğlu’nun 1919 yılında yayımlanmış olan dört yazısı bulunmaktadır. Bunlar: 11 Mart 1335 (1919) tarihli “*Medeni Dünyanın Genç Evladı Radyum*”, 1 Nisan 1335 (1919) tarihli “*İntikal-i Hissiyat Ta’sidat-ı Beşeriyye*”, 21 Nisan 1335 (1919) tarihli “*Asri Adam Ol*” ve 5 Temmuz 1335 (1919) tarihli “*Meslek*” adlı yazılarıdır.²⁸

²⁵ Mustafa Reşit Tarakçıoğlu, *Eşya ve Tabiat Hakkında 72 Ders*, Şark Basımevi, Trabzon 1937, s. 1-25.

²⁶ M. Reşit, “İçtimai: Muhitin Yetişen Nesle Tesiri”, *Kaygu*, 1, 1334 (1918), s. 3-4; M. Reşit, “Aile Muhiti ve Nesil”, *Kaygu*, 2, 1334 (1918), s. 2-3; M. Reşit, “Oğluma Mektup: Mektebe Git”, *Kaygu*, 2, 1334 (1918), s. 4-5; M. Reşit, “Şehir Muhiti ve Nesil”, *Kaygu*, 3, 1335 (1919), s. 3; M. Reşit, “Medeni Alemin Genç Evladı: Radyum”, *Kaygu*, 4, 1335 (1919), s. 5-6.

²⁷ Reşit Tarakçıoğlu, “Trabzon’da Oğuz Türkçesi”, *İnan*, 16, 1945; Mustafa Reşit, “Çocuklarda Hafıza”, *Trabzon Muallimler Mecmuası*, 2, 1926, s. 1-2.

²⁸ Aydın Çakmak, *Milli Mücadele Döneminde Giresun’da Yayımlanan Bir Dergi: Işık (1918-1923)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi - Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2010, s. 95, 112.

Tarakçıoğlu, Yeni yol ve İstikbal gazetelerinde eğitimle alakalı yazılar yazmıştır. İstikbal gazetesinde 11 Ocak 1922 tarihinde çıkan Terbiyecilik adlı yazısında terbiye meselesinin, ülkemizin en ağır ve nazik meselesi olduğuna dikkat çekerek. Eğitim işinin bu alanda iyi yetişmiş insanların eline verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Batılılaşma ile birlikte terbiye meselesi işin içinden çıkılmaz bir hal almıştır. Eğitim ve sosyal hayatımızda yaygınlaşan umumi terbiye esasları da bir başka sorundur. Bu yüzden eğitim işlerinin bir düzene koyulması vatani bir hizmet olarak kabul edilmelidir. Yeni yol gazetesinde de Tarakçıoğlu'nun birçok yazısı yayımlanmıştır. Tespit edilebilen yazıları şunlardır: “Acemi Yolcu Nereye 1-2-3?” , “Gençlerimize Haklarını da Vermeliyiz 1-2” , “Köylere Kültür Yaymak Niçin Çetin ve Nazik Bir İştir 1-2?”. Bu yazılarda gençlerin eğitimi ve eğitimdeki sorunlar üzerinde durmuştur. Gençlerimizi her milletin layık olduğu şekilde yetiştirmeliyiz. Bunun için de en modern teknikler ve yöntemler kullanılmalıdır. Tarakçıoğlu'nun değindiği önemli hususlardan birisi de okullarda okutulan tarih kitaplarının içerikleridir. Ona göre tarih kitaplarında, köklü ve güçlü bir medeniyete sahip olduğumuzun anlatılması gençlerimizin özgüvenlerinin gelişmesi ve kendilerinin daha büyük bir gayret ile çalışmalarını teşvik etmesi açısından büyük önem arz etmektedir. Bununla beraber Batı kültürünün üstünlüğünün kabul edilmesi manasına gelen içerikteki bilgiler ise önceki verilen bilgilerle çelişmektedir. Tarakçıoğlu kendi medeniyetimiz ile yeni girmiş olduğumuz medeniyetin nasıl kaynaştırılması gerektiğinin Türk aydınlarının en büyük sorumluluğu olduğuna vurgu yapmıştır. Köylerin kültürel açıdan kalkındırılması için çaba sarf edilmesi gerektiği Tarakçıoğlu'nun üzerinde durmuş olduğu diğer önemli bir mesele olmuştur. Ona göre bu önemli mesele köyün sosyal ve ekonomik yapısı göz önüne alınarak halledilmelidir.²⁹

²⁹ M. Reşit (11.01.1922), “Terbiyecilik”, **İstikbal**, s.1; Reşit Tarakçıoğlu (24.05.1944), “Acemi Yolcu Nereye-1 ?”, **Yeni yol**, s. 1; Reşit Tarakçıoğlu (27.05.1944), “Acemi Yolcu Nereye-2 ?”, **Yeni yol**, s. 1; Reşit Tarakçıoğlu (01.06.1944), “Acemi Yolcu Nereye-3 ?”, **Yeni yol**, s. 1; Reşit Tarakçıoğlu (21.06.1944), “Gençlerimize Haklarını da Vermeliyiz-1”, **Yeni yol**, s. 1; Reşit Tarakçıoğlu (28.06.1944), “Gençlerimize Haklarını da Vermeliyiz-2”, **Yeni yol**, s. 1; Reşit Tarakçıoğlu (14.05.1937), “Köylere Kültür Yaymak Niçin Çetin ve Nazik Bir İştir-1 ?”, **Yeni yol**, s. 1; Reşit Tarakçıoğlu (15.05.1937), “Köylere Kültür Yaymak Niçin Çetin ve Nazik Bir İştir-2 ?”, **Yeni yol**, s. 1.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MUSTAFA REŞİT TARAKÇIOĞLU'NUN CHP MİLLETVEKİLLİĞİ DÖNEMİNDE TBMM'DEKİ FAALİYETLERİ (1946-1951)

1.1 Eğitim

Uzun yıllar Türkiye'nin birçok yerindeki eğitim müesseselerinde ve teşkilatlarında çalışmış olan Mustafa Reşit Tarakçıoğlu TBMM'de en çok eğitim meselesi üzerinde durmuş, bu alanda faaliyet göstermiştir. Edinmiş olduğu tecrübeler sayesinde Türkiye'deki eğitim sorunlarını ve bu sorunlara dair olan çözüm önerilerini meclis çatısı altında ifade etmiştir.

Tarakçıoğlu'nun meclisteki eğitim faaliyetleri hakkında isabetli değerlendirmeler yapabilmek için onun eğitim anlayışını iyi anlamak gerekmektedir. Kendisi TBMM'de yapmış olduğu konuşmalarda eğitimin niteliğini ve amaçlarını ortaya koymuştur. Konuşmalarına baktığımızda Tarakçıoğlu'na göre eğitim meselesi her şeyden önce milli bir meseledir. Demokrasinin ve milli egemenlik fikrinin halka benimsetilmesi, bu değerlerin güçlendirilmesi için eğitim şarttır ve bu eğitim milli bir karakterde olmalıdır. Atatürk ve İnönü'yü örnek göstererek cumhuriyet rejiminin en başından itibaren eğitime büyük önem verdiğini ifade eden Tarakçıoğlu, cumhuriyeti kuranların eğitime neden bu kadar çok önem verdiklerini 26 Aralık 1946 tarihindeki meclis konuşmasında şu cümleler ile ifade etmiştir:³⁰

Bu rejim maarifin bütün vatandaşlara yayılması için teşekkülünden beri çalışmıştır. O derece ki Kemal Atatürk'ün diğer bir adı Başöğretmendi. O bir maarifçi kadar çalışmıştır, maarifin başöğretmeni olarak çalışmıştır. İnönü köy tedrisatının ve bu memlekette teknik tedrisatın banisi olarak maarif tarihimize şan verecektir. Neden rejimin başları bu kadar kendilerini maarif işlerine vermişlerdir. Çünkü arkadaşlar anayasamızın ikinci maddesi der ki: Egemenlik, kayıtsız şartsız milletindir. Millet kendi iradesi ile kendisini sevk ve idare eder. Amma bu rejimde baş olanlar müteal kuvvet değildirler, bunlar gökten inme değildirler. Demokraside başlar yere inmişlerdir, halkın içindedir, onlarla beraberdir, mesuldürler. Mesuliyet duygusu demokraside mevcuttur. Bunun içindir ki, başlar demokrasinin kuvvetlenmesi, görüyorsunuz ki, kendilerini ne kadar vermişlerdir.

Halkın duygu ve düşünceleri ile eğitime son derece önem veren Tarakçıoğlu eğitim işinde de halkı başlıca unsur olarak kabul eder. Çünkü ona göre çocuklarını yetiştirmek isteyen, vermiş olduğu vergilerle eğitimin yapılacağı okul binalarını yaptıran halktır. Eğitim işinde halktan sonra gelen unsurlar ise sırasıyla eğitim verilecek olan çocuklar ve bu çocukları yetiştirecek olan

³⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 429.

öğretmenlerdir. Kaliteli bir eğitim sisteminin oluşturulması için bu üç unsurun dertleri, düşünceleri ve emelleri iyi bilinmelidir. Tecrübeli bir eğitimci olan Tarakçıoğlu bu üç unsurdan almış olduğu geri bildirimler sayesinde memleketin farklı derece ve branştaki eğitim müesseseleri hakkında edinmiş olduğu bilgileri, bu müesseselerdeki sorunları ve çözüm önerilerini TBMM’de dile getirmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllardan itibaren köylülerin eğitimi, köy çocuklarının milli değerlerle büyütülmesi, özellikle de milli tarih şuuru ile yetiştirilmelerine çok büyük önem verilmiştir. Köy çocuğu köyünde yetişerek hem doğrudan kendi ailesine ve yaşadığı çevreye hem de dolaylı olarak ülkesinin gelişimine katkıda bulunacaktı. Bu açıdan köy mekteplerinin yapımı ve yaygınlaştırılması hususunda cumhuriyet rejimi büyük bir hassasiyet göstermiştir. Köy mektepleri meselesi Tarakçıoğlu’nun da üzerinde ehemmiyetle durduğu konulardan birisidir. Özellikle son zamanlarda köy mekteplerinin yapımı hususunda halktan şikayetler gelmeye başlamıştı. Bazı köylerde ahali, köy mekteplerinin yapımının köylülerin sırtına yüklenmiş olmasından artık rahatsızlık duymaktaydı. Tarakçıoğlu mecliste, kendisine bu hususta yapılan bir şikayeti anlatmıştır. Erzurum’un *Önüdü*m adındaki bir köyünde köy mektebi olmaması Tarakçıoğlu’nun dikkatini çekmiştir. Bunun nedenini sorduğunda ise köylülerin kendisine “Efendim, hükümete mektep binası lazımsa yaptırın.” şeklinde cevap vermesine şaşırmıştır. Çünkü köy okulları evvelden beri köylüler tarafından yapılmaktaydı.³¹

Köy mekteplerinin yapımı hususunda halktan gelen şikayetleri Tarakçıoğlu doğru bulmamaktadır. Ona göre dünyanın her yerinde olduğu gibi köy mekteplerinin yapılması işini köylüler üstlenmelidir. Zaten bu yeni bir durum da değildir ve bundan dolayı da hiçbir şikayet söz konusu olmamıştır. Türkiye’nin farklı yerlerinden örnekler veren Tarakçıoğlu meseleyi şu şekilde izah etmiştir:³²

Arkadaşlar, zaman zaman şikayetler işittik. Efendim salma yapılıyor, para alınıyor, şu oluyor, bu oluyor diye. İyi ama, köy okullarını yapan yalnız biz değiliz ki. Dünyanın her tarafında köy okullarını yapan, onların malzemesini temin eden köylülerdir. O halde neden dolayı şikayet ediliyor? Şikayet etmeden evvel köy mektepleri yaptırmıyor mu idik? Ben maarifin aşağı yukarı her sahasında çalışmış bir adamım. Türkiye’nin çalışmadığım yeri pek azdır. Size söyleyeyim ki ismiyle, cismiyle yerlerini tayin edebileceğim 350’den fazla mektep yaptırmışım ve kimse de şikayet etmiş değildir. Neden şikayet edilsin. Birkaç misal vereceğim. Erzurum’un Pasinler kazası vardır. Bunun güneyine Yukarı Pasinler denir. Burada bir Azap köyü vardır. Dursunoğlu burada ise bilir. Onun muhtarı Ahmet’le görüşüyorum: Ahmet köyünüzdeki okul binası pek berbat yenisini yaptıracaksınız. Ben vali beyle görüştüm, hususi muhasebe de yardım edecek, şöyle olacak, böyle olacak, üst tarafını da siz yaptıracaksınız. Ahmet cevap veriyor: Paramız yoktur biliyorsunuz, fakat çocuğumuzun birisini satacağız, ötekini okutacağız. Çocuğumuzun birisini feda edeceğim diyecek kadar cömertlik gösteren bu halkın şikayeti neden? Diyarbakır’ın bir zamanlar bucağı olan, şimdi ilçesidir, Bismil’de Abbas Çavuş vardır. Bununla temas ettim. Sizin okulun binası fenadır yaptırınız dedim. Köylüler keçilerini, davarını sattılar ne yaptılar, okul binasını meydana getirdiler. Trabzon’un Vakfıkebir ilçesinde Beşikdüzü adında bir bucak var. İşte orali Ömer Ağa adında bir vatandaş. Bu da okul için tartla satın aldırdı, oradaki eğitmen enstitüsünün kurulmasına sebep oldu. Sürmene’nin Kuşçu köyünde muhtar Hamit, Romanya’dan getirdiği okul planını halka yaptırmıştır. Burada olsaydı da dinleseydi Kütahya milletvekili Ahmet

³¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 430.

³² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 429.

Tahtakılıç, o Pazar kazasında kaymakamdı. Ben de maarif müşaviri idim. Pazar’da bir ortaokul binası yaptırırsan, o zaman Maarif Vekili olan Saffet Arıkan, öğretmenini temin ederim demişti. 30-40 bin liralık bir bina yaptırdık. Bu binanın parasını tabi kendisi vermedi. Halktan almıştı salma şu ve bu suretle. Menemen’de 1942’de başlayıp da 1943’te bitirdiğimiz ortaokul binasını Menemen halkı yapmıştır, hiç ses çıkarmamışlardır. Tire’de herkesin hoşuna giden büyük binayı yine halk yapmıştır. Bu bina için halk 120.000 lira vermiştir. Bunların daha bin bir misali vardır.

Yukarıda alıntıladığımız meclis konuşmasında Tarakçıoğlu, köy mekteplerinin yapımı hususunda halktan gelen şikayetlerin haksız olduğunu ifade etmekle beraber vermiş olduğu örnekler ile Türk insanının eğitim konusundaki fedakarlığını da gözler önüne sermiştir. O yıllarda Türk köylüsü, çocuklarının cahil kalmaması ve ileride yaşamlarını sürdürebilecekleri bir iş sahibi olmaları için köy mekteplerinin yapımı hususunda maddi manevi her türlü fedakarlığı göstermişlerdir. Tarakçıoğlu köy mekteplerinin yapımı hususunda halktan gelen şikayetleri eleştirmekle beraber bu hususta şikayet sahiplerini belli noktalarda haklı bulmaktadır. Özellikle bu işin pahalı bir iş olduğunun ve nüfusu az olan köylerin bunun altından kalkmasının çok zor olduğunun farkında olan Tarakçıoğlu bu durumu şöyle ifade etmiştir.³³

Binaenaleyh, burada oturup da emrû kumandayı eline alıp şöyle yapacaksınız ve böyle yapacaksınız demek doğru olmaz. Halkın yapabileceği bir şeyi ona teklif etmek lazımdır. Ancak yapılabilecek şeyler yapılır. Temas etmek istediğim düğüm noktası budur. Ümit ediyorum ki bakanlık memleketin mahalli ve iktisadi vaziyetlerine göre plan yapar.

Tarakçıoğlu’nun köy mektepleri hakkındaki görüşlerini ifade ettikten sonra onun köy çocuklarının eğitimi hususundaki görüşlerine de değinmek yerinde olacaktır. Tarakçıoğlu’na göre köylü çocuğu köyünde, köyüne faydalı olacak şekilde yetiştirilmelidir. Köyde yetişen çocuğa gereken zirai bilgi verilerek onun toprağı verimli bir şekilde işlemesi sağlanmalıdır. Böylece hem kendisinin hem de ailesinin ihtiyaçlarını karşılama imkanına kavuşacaktır. Tarakçıoğlu’na göre köy çocuklarına normal ortaokul müfredatına göre eğitim vermek, onlara hiçbir fayda sağlamayacaktır. Devletin yapması gereken gerekli eğitimin köye götürülmesi ve köylü çocuklarının köyde yetiştirilmesidir.³⁴ Köylerinden kalkıp şehirlere, kasabalara orta ve lise tahsili için giden çocuklar buralarda büyük sıkıntılar çekmektedir. Bu kadar sıkıntı içerisinde iyi bir eğitim alarak yetişmeleri mümkün değildir. Şehirlere gelip imkansızlıklar yüzünden okullarını tamamlayamayan bazı köy çocukları, köylerine de dönememektirler. Bu yüzden köylerimiz için de kaybedilmiş bir nesil ortaya çıkmaktadır. Köy çocuklarının büyük bir çoğunluğu maalesef bu kadarı paylaşmaktadır.³⁵ Bu sebeplerden dolayı şehirde ve köyde aynı eğitimi vermek doğru değildir. Dünyanın bütün medeni ülkelerinde, ülkenin kendi endüstriyel ve sosyal şartlarına göre eğitim verilmektedir. Birçok ülkede, köy çocuklarına ilkokuldan sonra ziraat sanatları bilgisi kendi yaşadıkları yerde verilmektedir. Tarakçıoğlu bizim de bu yöntemi benimsememiz gerektiğini savunmuştur.³⁶

³³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 430.

³⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 431.

³⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 8, s. 593.

³⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 434.

Tarakçıoğlu ilkokul eğitime büyük önem vermektedir. İlkokulları milli varlığımızın işlendiği çarklara benzetmektedir. Bu kadar önemli saymış olduğu ilkokul eğitimin ülkemizde istenen durumda olmadığından yakınmaktadır. Farklı zeka ve yetenekteki çocukların aynı sınıflarda okutulmasının yanlış olduğu görüşündedir. Vasat olan öğrenciler ile zeki olan öğrenciler ayrı sınıflarda eğitim almalıdır. Tarakçıoğlu, en azından İstanbul, Ankara, İzmir gibi Türkiye'nin en geniş imkanlarına sahip olan şehirlerinde zeki öğrenciler için ayrı sınıfların hazırlanması gerektiğini düşünmektedir.

Tarakçıoğlu'nun ilkokul eğitiminde üzerinde durduğu hususlardan bir diğeri de okul öncesi eğitim meselesidir. Bizim ülkemizde çocuklar, aile eğitimden sonra doğrudan ilkokula gitmektedirler. Aile eğitimi ile ilkokul eğitimi arasında anaokulu eğitimi olmamasını Tarakçıoğlu eleştirmektedir. Kendisi Fransa'da anaokulları olmayan okullara, 5 ve 6 yaşlarındaki çocukları kabul etme mecburiyetinin getirilmiş olmasına benzer bir uygulamanın Türkiye'de de hayata geçirilebileceğini savunmuştur. Tarakçıoğlu okullarda okutulan hesap, tabiat bilgisi, komşu memleketler tarih ve coğrafyası derslerindeki bilgileri yetersiz bulmaktadır. Türkiye'de birçok vatandaşın okul eğitimi namına almış olduğu tek eğitim ilkokul eğitimi olduğu için, Tarakçıoğlu'na göre ilkokuldan başka bir eğitim alamayacak olan vatandaş bu kadar yetersiz bilgi ile yetiştiremeyiz. İlkokul eğitimi için 5 yıl süre de Tarakçıoğlu'na göre yetersizdir. Bu süre kendisine göre en az 6 yıl olmalıdır. Bu sayede hem öğrenciler daha iyi yetişecek, hem de öğretmenler daha rahat ders vereceklerdir.³⁷ Tarakçıoğlu ilkokullardaki programların muhtirlere göre tertiplenmemiş olmasını da eleştirmektedir. Farklı fiziki ve coğrafi koşullar göz alınarak programların hazırlanması gerektiği şu şekilde ifade etmektedir:

Konya'daki çocuğa verilen deniz malumatı ne ise Sinop ve İzmir'deki çocuğa verilen deniz malumatı da aynıdır. Erzurum Ovası'ndaki çocuğun hayvan ve hayvan mahsulleri üzerinde, toprak ve toprak mahsulleri üzerinde verilen bilgi ne ise buradaki çocuğun da aldığı malumat aynıdır. Fransızlar, ormanlık memleketler, ova memleketler ve bir de kıyı memleketleri diye memleketi üç kısma ayırmışlar ve okul programlarına buna göre bir istikamet vermişlerdir. Mesela sahil memleketlerinde balıkçılık ve hava bilgileri hakkında biraz malumat verilir. Bunun da programlar tanzim edilirken göz önüne alınması faydalı olur kanaatindeydim.

Tarakçıoğlu okullardaki ders aletlerinin dışarıdan alınmasına da karşıdır. Ona göre yeterli tekniğe sahip durumda olduğumuzdan, ilkokullarımızda eğitim için ihtiyaç duyulan alet ve edevatı kendimiz yapmalıyız. İlkokullarda büyük bir sağlık probleminin olduğu Tarakçıoğlu'nun mecliste gündeme getirdiği bir başka husus olmuştur. İlkokullardaki sağlık problemini esprili olarak şu cümleler ile dile getirmiştir:³⁸

³⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 432-433.

³⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 433.

Arkadaşlar, bilhassa ilkokullarımızda sağlık meselesi yoktur. O derece ki bizim eskiden evlere ‘Ya Hafız’ yazarlardı. Bu evin bir nevi sigortası idi. Onu yazdırdın mı yangın olmaz, yıldırım düşmez sanılırdı. İşte tam bizim okullara da ‘Ya Hafız’ diye bir şey yazmalı hastalık gelmemesi için. Doktor yok efendim. Hiçbir tertip yok. Sonra maarifin okul tabibi yoktur. Bu hususta kanun da yoktur. Başka memleketlerde okullar sağlığı için kanunlar var, kanun çıkarmışlardır. Kendi evladını kimse bu kadar tesadüfe bırakmaz.

Ortaokul ve lise eğitim sistemindeki sorunlar da Tarakçıoğlu tarafından meclis kürsüsünden dile getirilmiştir. 1943 yılından beri ortaöğretimde öğrenciler sabah 8’den öğleden sonra 1’e kadar okulda bulunmaktadırlar. Bu durum Tarakçıoğlu’nun ifade ettiği üzere kendisinin de içinde bulunduğu bir şurada kararlaştırılmıştır. Ancak daha sonra hem kendi şahit olduğu olaylar hem de velilerden gelen şikayetler üzerine, ortaöğretimdeki eğitimin bu saatler arasında yapılmasının sakıncalı olduğu kanaatine varmıştır. Tarakçıoğlu öğrencilerin bu kadar erken saatlerde okula gitmelerinin bizim ülkemizin şartlarına uygun olmadığını ifade etmiştir. Ankara, İstanbul ve İzmir gibi okulu çok olan yerlerde belki bu durumun sıkıntı yaratmayacağını söylemekle beraber diğer şehirlerde, özellikle köy ve kasabalarda bunun büyük sorunlara sebep olduğunu belirtmiştir. Bu hususta Tarakçıoğlu’nun şu tespitleri önemlidir:³⁹

Bu da memleketin bir davasıdır. Yani çocuk velilerinin şikayet ettikleri bir meseledir. Gümüşhane’de bir ortaokul vardır. Bunun talebeleri arasından, 5-6, 7-8 hatta daha fazla kilometre mesafelerden gelenler vardır. Bu çocuklar sabah saat 8’de derse yetişebilmek için ne kadar erken kalkmak zorunda olduklarını tasavvur buyurunuz. Bir de akşamüzeri köyüne ne vakit döneceğini tahmin güç değildir. Ortaokula talebenin yetişebilmesi için çektiği ıstırapı görüp de bu programı onlar için kabil-i icra bir şekle sokmak istememek elden gelmez. Esasen bir usulün kaskatı, memleketin dört bucağında tatbikatına çalışmak da lüzumsuz ve manasızdır. Memleketin bizim prensiplerimize değil, bizim prensibimizin memlekete uyması lazım gelir.

Tarakçıoğlu ortaokullarda beş saat arka arkaya verilen eğitimin de pedagojik ve psikolojik açılardan sakıncalı olduğu kanaatindedir. Bir çocuğun dikkatini beş saat aynı düzeyde tutmak akla ve ilme aykırıdır. Bu yüzden erken saatlerde okula başlanması meselesi gibi beş saat aralıksız eğitim meselesi de düzeltilmelidir. Tarakçıoğlu kahvaltı yapmadan okula geldiği için açlıktan bayılan birçok öğrenciye de bizzat şahit olduğunu ifade ederek bu eski usulün mutlaka değiştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.⁴⁰

Tarakçıoğlu ortaokul mezunlarının hayata intibak etme noktasında sıkıntılar yaşadığına inanmaktadır. Ona göre Türkiye şartlarında ortaokullardan çıkan çocuklar ya memur olur, ya babasının dükkanına gider ticaret eder, ya da bir tüccarın yanında katiplik eder. Sanat ya da ticaret okullarına gidenlerinden başka bir kısmı da liseye gider. Orta okul mezunları için hayatın bundan ibaret olduğunu ifade eden Tarakçıoğlu, ortaokul ders programlarının yalnızca liselere daha kaliteli öğrenci yetiştirmek amacıyla düzenlenmesine de karşıdır. Kendisine göre bir ziraat memleketi olan

³⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 430.

⁴⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 431.

Türkiye’de ortaokulda okuyan bir öğrenciye ziraata ait bilgiler öğretilmiyorsa o tahsilin bir manası yoktur.⁴¹ 1949 yılında toplanan eğitim şurasında ortaokul müfredatına mesleğe, ziraata ve sanata dayalı derslerin konulmasını Tarakçıoğlu olumlu bir gelişme olarak ifade etmektedir. Ancak sadece programda yapılan bir değişikliğin faydalı olmayacağına inanmaktadır. Ortaokullarda mesleğe ve sanata dayalı dersleri verecek öğretmenler de iyi yetiştirilmelidir. Ayrıca teknik, meslek ve sanat eğitimi için gereken araç-gereç de ortaokullara temin edilmelidir.⁴²

Tarakçıoğlu ortaokul ve liselerde okuyan öğrenci sayısının artışından memnundur. Fakat ortaokul ve liselerden mezun sayısı öyle bir noktaya gelmiştir ki büyük bir çoğunluğu devlet dairelerinde iş bulamamaktadır. Eğitimli birçok genç işsiz bir halde memlekette avare gezinmektedir. Tarakçıoğlu’na göre bu kadar gencin işsiz ortada kalıyor olması eğitim sistemimizde köklü bir değişimin yapılmasını gerektirmektedir. Örneğin kasaba ve şehirlerde okuyan gençlerin mutlaka üniversiteye gitmesi gerekmemektedir. Bu gençler meslek ve sanat edinmeye yönlendirilmelidir. Bu sayede eğitimlerinin sonunda doğrudan hayata atılabileceklerdir.⁴³ Tarakçıoğlu’na göre ortaokul ve liselerde okuyan Türk gençleri yetiştirmeye müsaittirler. Yeter ki iyi yetişmiş olan hocalara teslim edilsinler. Bu sağlanırsa dünyanın en mükemmel lise mezunu öğrencilerini yetiştirebiliriz.⁴⁴

Tarakçıoğlu’na göre teknik eğitim bizim memleketimize girmemiştir. Bizi medeniyet sahasında geri bırakan en büyük eksikliklerimizden birisi bu alanda çok yetersiz oluşumuzdur. Bu açığın kapatılması için meslek ve sanata, özellikle de ziraat sanatlarına ağırlık verilmelidir. Tarakçıoğlu’nun tespitine göre kız enstitüleri, ticaret okulları, orta erkek sanat okulları ve enstitülerine alınanların çoğu ilkokul mezunudur. Kendisi ortaokul mezunu çok olan yerlerde, ortaokul mezunlarının sanat okullarına alınmasını teklif etmektedir. Bu teklife göre üç sene ortaokulda okuyan çocuklar iki-üç sene teknik eğitim alacaklardır. Teknik eğitim aldıkları okullarda da kültür dersleri kaldırılacaktır. Kültür derslerinin kaldırılmasıyla öğrencilerin yükü azalacak ve teknik derslere daha iyi yoğunlaşacaklardır. Teknik okullarda kültür derslerini veren öğretmenlere de gerek kalmayacağından bütçe masrafları açısından da tasarruf edilmiş olunacaktır.

Tarakçıoğlu 1946 yılı itibarıyla 75 erkek sanat okulunda 1262 öğretmenin çalıştığını ve bu okullarda 30 bin öğrencinin eğitim gördüğünü övünerek anlatmaktadır. Ancak sayıları birden 75’e çıkan teknik okullardan mezun olan öğrencilerin, mezun olduktan sonra işsiz kalmamaları için de gereken altyapının hazırlanması gerektiğini savunmaktadır.⁴⁵ Tarakçıoğlu ortaokul eğitim programlarında olduğu gibi teknik eğitim programlarında da muhite göre eğitimin

⁴¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 434.

⁴² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 4, Cilt: 24, s. 793.

⁴³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 8, s. 593.

⁴⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 435.

⁴⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 435.

çeşitlendirilmesine taraftardır. Örneğin Kütahya gibi fayansçılığın çok yaygın ve gelişmiş olduğu bir yerde sanat okulları programına züccaciyelik dersi konulmalıdır. İstanbul Sanat Okulu'na da deniz inşaatı dersi koymak yerinde bir uygulama olacaktır. Bunlardan başka memleketin ihyacı olan ispirotocu, sabuncu, bahçıvan da teknik okullarda teorik ve pratik eğitimle yetiştirilmelidir. Memleketin endüstri planı yapılarak hangi alanda açık vardır, bu alanlara ne kadar sayıda teknik eleman gerekmektedir, bu hususlar devlet tarafından tespit edilmelidir. Teknik okullara buna göre öğrenci alınmalıdır. Planlama yapılmadan ihtiyacın çok üzerinde öğrencinin teknik okullara doldurulması durumunda birkaç yıl sonra binlerce teknisyen iş arıyor konumuna gelecektir.⁴⁶ Tarakçıoğlu'nun faydalı olacağına inandığı teknik eğitim sistemi; ziraat sanatları, hayvan mahsulleri sanatları, su mahsulleri sanatları gibi halkın ekmeğini kazanabileceği sanat dallarında ihtiyaç nispetinde öğrenciyi alarak, bunları en iyi şekilde yetiştirmeyi esas alan bir eğitim sistemidir.⁴⁷

Tarakçıoğlu teknik eğitimin yaygınlaştırılması, gençlerin hayata daha çabuk atılabilmesi için büyük çaptaki teknik okullar, kız ve erkek sanat okullarından başka daha küçük çapta mesleki eğitim veren okulların açılmasına da taraftardır. Bunların benzerleri başka birçok ülkede bulunmaktadır. İlkokulu bitiren çocuklar daha kısa süreli ve pratik eğitim veren bu tarz küçük meslek okullarında meslek edinerek hayata katılma imkanını elde etmiş olacaklardır.⁴⁸ Tarakçıoğlu'na göre Türkiye gibi üç tarafı denizlerle çevrili bir ülkenin coğrafi konumu denizcilik ve gemicilik konularının teknik eğitime girmesini zorunlu kılmaktadır. Çok sayıda yetenekli gemi inşaat ustamız bulunmaktadır. Bunların tecrübelerinden faydalanılmadığı. Bu yüzden teknik okullarımızda gemi inşaatına dair olan derslerin yer alması gerekmektedir.⁴⁹ Bütün bunlardan başka Tarakçıoğlu sanat okullarında yatılı olarak okuyan öğrencilerin iâşesinin 100 kuruştan 150 kuruşa çıkarılarak buralarda ter döken öğrencilerin daha rahat ettirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁵⁰

Tarakçıoğlu'nun mecliste eğitim alanında üzerinde durduğu önemli mevzulardan birisi de köy enstitüleri olmuştur. Kendisi köy enstitülerine karşı değildir. Kendi ifadesiyle aksine çok lehinedir. Birçok köy enstitüsünün açılması ve geliştirilmesi için çaba göstermiştir. Köy enstitüleri konusunda Tarakçıoğlu'nun karşı çıktığı nokta bunların işleyiş durumu ile alakalıdır. Tarakçıoğlu'nun köy enstitülerine nasıl baktığı anlamak için mecliste yapmış olduğu şu konuşması önem arz etmektedir:⁵¹

⁴⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 8, s. 594.

⁴⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 4, Cilt: 24, s. 793.

⁴⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 16, s. 645.

⁴⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 16, s. 646.

⁵⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 436.

⁵¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 434.

12 yaşına kadar olan çocuklara dünyanın hiçbir yerinde meslek terbiyesi verilmez. Çocuğun fizyolojisi, psikolojisi buna müsait değildir. O halde 12 yaşına kadar olan çocuklar için müfredat, imtihan şekli köyde, şehirde bir olmalıdır. Ancak mevzular köy hayatına uygun olmalıdır. Biz köy enstitülerini köylere bağlı öğretmen bulunsun diye kabul ediyoruz. Köye intibak etsin diye kabul ediyoruz. Köy adamı olsun diyoruz. Köyün becerikli bir adamı olsun diyoruz. Efendim, yanımda uzun uzadıya bir cetvel var, oraya bakıyorum. 16 bin küsur talebe var köy enstitülerinde. 46 usta bunlara sanat öğretiyor. Adam başına 300-400 talebe düşer. Bu kadar usta talebeye sanat öğretmez arkadaşlar. Benim kanaatimce zaten öğretmene sanatkar olmak lüzum da yoktur. Demirci olacakmış, olmaz efendim. Öğretmen denilen adam dünyanın her yerinde yazdırır okutur. Amma bir şekilde yazdırır okutur, çocuk öğrenir. Yani bir usul meselesi vardır. Ne bileyim, geometri öğretecek, toprağı ölçtürür, otlar hakkında bilgi verecektir, tarlaya götürür, ektirir, biçtirir öğretir. Bir de bunun hayalisi vardır, okulun dershanesinde sözlü söyler. Arkadaşlar, metod yapmak demek sanat yapmak demek değildir. Sonra ziraatımızda mürşit, inkılap, sıhhatta inkılap, ekonomi hayatında inkılap bütün bunları enstitü mezunlarına yükletiyorlar. Yok efendim, biz bunlardan bir şey alacağız. Köylü çocuklarını iyi okutsunlar ve onlara milliyeti öğretsinler, onlara milli tarihimizi öğretecekler, onlara dillerini öğretecekler. Köy enstitülerinin karakteri bu olmalıdır.

Tarakçıoğlu'nun köy enstitülerinin işleyişi ile ilgili karşı çıktığı diğer bir durum da köy enstitülerine şehir ve kasaba çocuklarının alınmaması meselesidir. Köy enstitüleri kanunu uyarınca yalnızca köy çocukları enstitülere alınmaktadır. Kendisi bu kanunun üzerinde durularak makul bir düzenlemeye gidilmesi taraftarıdır. Tarakçıoğlu bu kanunun nasıl olumsuz bir duruma yol açtığını ise şu örnekle açıklamıştır:⁵²

Seçim mıntıkam olan Trabzon'da bir köy enstitüsü vardır. Beşikdüzü Köy Enstitüsü'dür. Vakfikebir ile Beşikdüzü arasında 3 km mesafe vardır. Çocuk Vakfikebir'de yetiştiği için köy enstitüsüne giremez. Okulda beşinci sınıfa gelince, başka bir köye gidip mezun olacak. Köy okulundan mezun olacak ki, köy enstitüsüne girebilecektir. Bu bir nevi talebe kaçakçılığına meydan vermektedir.

Tarakçıoğlu öğretmenlerin yaşamış olduğu sıkıntıları da meclis gündemine taşımıştır. Tarakçıoğlu'na göre öğretmenler öncelikle maaşları noktasında sıkıntılar çekmektedir. Özellikle ilkokul öğretmenlerinin maaşlarının az olması ve maaşlarını devlet bütçesinden değil de hususi bütçeden alıyor olmaları ekonomik açıdan büyük sıkıntılar yaşamalarına sebep olmaktadır. Milli Mücadele yıllarda Tarakçıoğlu bizzat şahit olduğu bir olayı anlatarak, ilkokul öğretmenlerinin maaşlarını hususi bütçeden almalarından kaynaklanan sorunu gözler önüne sermiştir:

Sene 1336, Ankara'ya geldim, kongre vardı. Hemşerimiz maliye bakanını ziyarete gittik. Bursa düşmüş, Kütahya düşmüş, etraf yangın içinde. Çoluk çocuk sokaklarda dolu, perişan bir halde. Muhacirler her tarafı sarmış. Sahne budur. Maliye vekilinin yanındayız. Kapı açıldı, içeriye bir kadın girdi. Kucağında bir çocuk, elinde bir çocuk. 'Efendim, Bursa'dan geldim, muhacir bir muallimim, parasız kaldım' dedi. Vekil haklı olarak düşündü 'Siz devlet bütçesinden maaş almıyorsunuz, hususi bütçeden maaş alıyorsunuz.' Elbette hükümet, sonradan bu muallime şefkat elini uzatmış, kurtarmıştır. Amma öğretmenlerin sıkıntıları o kadar çok ki böyle yüzlerce, binlerce tablo yapmak her zaman mümkündür.

⁵² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 16, s. 645.

Tarakçıoğlu özellikle ilkokul öğretmenleri maaşlarının devlet bütçesinden verilmesinin bir zaruret olduğunu ifade etmiştir. Daha önce de ifade ettiğimiz üzere Tarakçıoğlu ilkokul eğitimini milli eğitimin en önemli basamağı olarak kabul eder. Eğitimin daha başında olan Türk evlatlarına milli bilincin, vatan sevgisinin, tarih şuurunun aşılandığı ilk yer ilkokullardır. Mili ve manevi değerlerimiz ilkokul öğretmenleri aracılığıyla memleketin en ücra köşelerine taşınır.⁵³

Tarakçıoğlu bu önemli meselede şunları da dile getirmiştir. Öneme binaen aynen naklediyoruz:

Arkadaşlar, ilkokulların devlet bütçesine alınmasında bir zaruret daha vardır. O da şudur: Biz en aşağı 15 vilayetimizde halkı aydınlatabilmek için, milli geleneklerimizi oralarda kuvvetlendirebilmek için, ilk tahsili yaymak mecburiyetindeyiz. Eğer bu iş o vilayetlerin hususi bütçelerine kalırsa asırlarca içinden çıkılmaz bir hal alır. Ağrı'yı, Van'ı, Erzincan'ı, Diyarbakır'ı, Urfa'yı, Muş'u, Bitlis'i bunun gibi daha birçok vilayetlerimizi ve buralardaki vatandaşlarımızı yetiştirmek için bu tedbire başvurmaya mecburuz. Hususi muhasebe zenginleşsin de okutsun, bu olmaz. Nihayet ilk öğretim unsurlarından köy öğretmen ve eğitimcileri, maarif müfettişleri, maarif müdürleri, devlet bütçesinden maaş almaktadırlar. Bunlar için 59 milyon lira tahsis edilmiştir. Bunun 30 milyonunu vilayetler vermektedir. Rakamlar bunu veriyor. 30 milyon için bu sıkıntı? Bunu verdiğimiz takdirde zaten mesele kalmaz. Devlet bütçesine almanın artık tam zamanı gelmiştir. Bu meseleyi bir operasyonla nihayete erdirmek manevi zevkini sayın bakandan bekleriz. O zevki almak artık ona nasip olsun.

Tarakçıoğlu ilkokul öğretmenlerinin başlangıç maaşı olan 20 lirayı yetersiz bulmaktadır. Yıllarca hizmet eden öğretmenler ile yeni öğretmen olmuş olanların aynı maaşı alıyor olmalarını da adil bulmamaktadır. Maaşları hususunda bir düzenleme yapılması gerektiğine inandığı diğer öğretmenler ise başöğretmenlerdir. Tarakçıoğlu'na göre başöğretmenlerin vermiş olduğu emek karşısında almış oldukları makam ücretleri çok düşüktür. 5-10 lira arasında olan makam ücretlerinin 50 liraya kadar çıkartılması hiç olmazsa 30-40 lira civarında olması gerektiğini ifade etmiştir.⁵⁴

Tarakçıoğlu'nun ilkokul, ortaokul ve lise eğitiminde tespit ettiği sorunlar ile bunlarla alakalı çözüm önerilerini daha önce belirtmiştik. Tarakçıoğlu'nun eğitim sistemimizde üzerinde durduğu ve daha genel olan sorunlar da bulunmaktadır. Tarakçıoğlu için eğitimin en temel amacı faziletli insan yetiştirmektir. Eğitimde karakter mi ilim mi önce gelir gibi bir tartışmada Tarakçıoğlu karakterden yana bir tavır almıştır. Karakteri düzgün ve faziletli birey yetiştirmenin yolu her şeyden önce ahlaki eğitimin verilmesinden geçer. Bu konudaki derin hassasiyetinden dolayı Tarakçıoğlu okullarımızda ahlaka dayalı bilgilerin müfredattan çıkarılmasına karşıdır. Bu hususundan şikayet eden Tarakçıoğlu mecliste şunları söylemiştir.⁵⁵

⁵³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 12, s. 832.

⁵⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 433.

⁵⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 8, s. 594.

Efendim, biz her nedense ilkokuldan itibaren bütün müesseselerimizden ahlaki musahabeleri, ahlaka müteallik bilgileri çıkarmış bulunuyoruz. Ben size eğer vakit müsait olsa idi gösterecektim, dünyanın her yerinde nasıldır bunlar, yanımda programları vardır, çocukların baba ve anaya hürmeti, kardeşler arasındaki samimiyeti, komşulara karşı muhabbeti, memlekete karşı olan borçlar ve hulasa ahlak mefhumunun altında topladığımız şeylerin her derecedeki okullarda, yüksek okullar hariç, ilk, orta, liselerde bol bol verilmesi lazım gelir. Bu malumat onların programlarında vardır. Bizde de eski programlarımızda vardı. Bunu yine tekrar ele almaya mecburuz.

Tarakçıoğlu'nun ahlaki eğitim konusundaki hassasiyetine rağmen eğitim bakanlığı ahlak konulu derslerin müfredata girmesine sıcak bakmamıştır. Bakanlık ahlaki okullarda okutulması gereken değil, hayatın içinde yaşanılması gereken bir unsur olarak değerlendirmektedir. Ahlakın yaşanılarak öğrenildiği hususuna Tarakçıoğlu da katılmaktadır. Ancak bu durum ahlak bilgisi dersinin okullarda da verilmesine bir engel teşkil etmez. Dünyanın birçok ülkesinde okullarda ahlak dersi okutulmaktadır. Tarakçıoğlu bunun Türkiye'de de tatbik edilmesini istemektedir. Bunun sadece kendi istediği olmadığını belirten Tarakçıoğlu, öğretmenlerin, annelerin, babaların, hatta başbakan ve milletvekillerinin bile bunu istediğini savunur. Ancak kendisi birçok kere meclis konuşmalarında bu hususa değinmiş olmasına rağmen karar alıcı ve yürütücü mercilerden istediği neticeyi alamamıştır.⁵⁶

Tarakçıoğlu'nun temas ettiği diğer bir sorun da büyük şehirlerde çok sayıda öğrencinin bulunmasıdır. Büyük şehirlere gelen bu öğrenciler için en temel mesele barınma meseledir ve şehirlerde kalabilecekleri yurtlar ile pansiyonların kapasiteleri çok yetersizdir. Tarakçıoğlu devletin ve hususi teşebbüslerin bu konuya el atması gerektiğine inanmaktadır. Birçok zorluğu göze alarak şehirlere eğitim almak için gelmiş olan öğrencilerin barındırılması meselesi Tarakçıoğlu'na göre büyük bir davadır ve küçük önlemler ile aşılabilecek bir sorun değildir. Büyük şehirlerde bu kadar kalabalık bir öğrenci kitlesinin olması Tarakçıoğlu'nun diğer bir görüşünde ne kadar haklı olduğunu da göstermektedir. Kendisi şehirlere yığılmış öğrencilerin başta barınma olmak üzere ihtiyaçların karşılanmasına taraftardır; ancak Tarakçıoğlu köylerin boşaltılıp çöle çevrilmesine de aynı şekilde karşıdır. Köy çocuklarının köyde, köy şartlarına uygun bir eğitimle yetiştirilmesinden yanadır.⁵⁷

Velilerden gelen şikayetleri de göze alarak Tarakçıoğlu'nun temas ettiği diğer bir genel sorun da öğrenciyi iyi yetiştiremeyen öğretmenlerin sorumlu tutulmamasıdır. Bir sınıfta öğrencilerin büyük çoğunluğu aynı dersten kalıyorlar ise burada öğretmene düşen bir sorumluluk olmalıdır. Bu durumda ilgili makamlar üzerine düşen görevi yapmalı bu işin peşine düşmelidirler. Gerekli görülüyorsa öğretmen bu durumdan dolayı hesaba dahi çekilmelidir. İmtihan usulleri Tarakçıoğlu'nun temas ettiği diğer bir meseledir. Mevcut imtihan usullerinin değiştirilmesi

⁵⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 4, Cilt: 24, s. 793.

⁵⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 431.

gerektiğini savunmaktadır. Yeni bir imtihan usulü getirilerek hem öğrenciler hem de öğrenci velileri tatmin edilmelidir.

Tarakçıoğlu ilkokullarda bir sınıfın beş yıl boyunca aynı öğretmen tarafından okutulmasına karşıdır. Birinci, ikinci ve diğer sınıflarda dersler ayrı ayrı öğretmenler tarafından verilmelidir. Ayrıca kadın ve erkek öğretmen dengesi de gözetilmelidir. Bir yıl kadın öğretmenden dersleri alan öğrenciler ertesi yıl erkek öğretmen ile eğitimlerine devam etmelidirler. Bazı okullardaki öğretmenlerin neredeyse tamamının kadın öğretmenler olduğunu ifade eden Tarakçıoğlu, İzmir'deki bir okulda 23-24 öğretmenden ancak 2-3 tanesinin erkek olmasını örnek göstermiştir. Köylerde ise durumun tam tersi olduğuna işaret etmiştir. Kadın öğretmenler köylerden ziyade merkezlerde görevlendirilirken, erkek öğretmenler ise köylere gönderilmektedir. Tarakçıoğlu, bu durumun ihtiyaçlar gözetilerek bakanlık tarafından bir neticeye kavuşturulmasını istemektedir.⁵⁸

Milli Eğitim Bakanlığı ilkokul öğretmenleri ile alakalı olarak yeni bir sisteme geçmek istemektedir. Yeni sisteme göre ilkokul öğretmenleri aşağı yukarı yüksek tahsil görmüş gençlerden oluşacaktır. Buna göre liseyi bitiren öğretmen adayları pedagoji müessesini de bitirdikten sonra öğretmen olacaklardır. Tarakçıoğlu'nun bu sistem ile alınacak öğretmenlerin yeterliliği hakkında kaygıları vardır. Bu kaygılarını da şu şekilde dile getirmiştir:⁵⁹

Bir zamanlar darülmualimin, öğretmen okulları bu vazifeyi görüyorlardı. Değişebilir, güzel. Eğer bu öğretmenler, yani lise mezunu olup da iki sene pedagoji formasyonu ve kültür jeneralden geçirecek olan gençler, sırf bugünkü manada ortaokul öğretmeni olacaklarsa, ben bunu müsaadeleriyle memleketin kültür hayatında faydalı telakki etmeyeceğim. Ben de kaniyim ki birçok kazalarımızda ortaokullarımız yoktur. Eğer bu öğretmenler liseye talebe yetiştireceklerse ben bunların böyle bir yetkiyi haiz olamayacaklarını zannediyorum. Tek öğretmen, matematiği, botanik, coğrafyayı, tarihi, medeniyatı bütün bunları öğretecek. Beden terbiyesi, resim, musiki müstesna. Ben buna inanmıyorum. İlmin bir cephesinde derinleşmiş bir kimsenin, bugünkü ortaokul programlarını hakkıyla öğreteceğine, bu tedris usulü ile işin içinden çıkacağına inananlardan değilim. Amma, eğer kazalarımızda, bucaklarımızda ve köylerimizde ikmal sınıfları şeklinde, ilkokulu bitirmiş fakat başka okula gitmemiş 12-13-14 yaşlarındaki çocukları yetiştirmek mevzubahis olursa onlarla beraberim.

Karma eğitim meselesi de Tarakçıoğlu'nun mecliste üzerinde durduğu bir meseledir. Tarakçıoğlu ilkesel olarak karma eğitime karşıdır. Kendisinin de içinde bulunduğu bir eğitim toplantısında, karma eğitim veren okullara bina sıkıntısı ve maddi imkansızlık gibi nedenler dolayı istemeden de olsa onay vermiştir. Ancak kendisi tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kızların ve erkeklerin ayrı ayrı kız ve erkek okullarında okutulmasına taraftardır. Tarakçıoğlu bu hususla alakalı olan görüşlerini mecliste şu şekilde ifade etmiştir.⁶⁰

⁵⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 432.

⁵⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 435.

⁶⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 432.

Şimdi nazik bir meseleye gelmiş bulunuyorum. O da koedifikasyon yani muhtelit tedrisat meselesi. Arkadaşlar, ele aldığımız mesele memleketin bizatihi en yüksek dayanağına temas ediyor. Doğrudan doğruya yarınki Türkiye mevzubahistir. Mesele gayet ciddidir. Biz muhtelit tedrisat mevzubahis olduğunda ilk olarak, sayın bakan da bulunmuşlardı. İstanbul'da bir toplantı yapmıştık. Bize bunu kabul ettiren bir mecburiyet vardı, o da binamız yoktu, okutmak istiyorduk. Ne yapalım işte biz bu zaruret karşısında muhtelit tedrisatı kabul ettik. Dünya yüzünde bir millet vardır ki, mutlaka kadını, kızı, erkeği beraber okusun: Rusya. Ruslardan başka bütün milletler kadın ve erkeği kendi vasıfları dahilinde inkişaf ettirmek kanaatindedirler. Bizim de muhtelit olmayan okullarımız vardır. Bizim de prensibimiz böyledir. Oraya doğru gidiyoruz.

Öğretmen okullarında ve köy enstitülerinde iki farklı zihniyette hoca yetiştirilmesi Tarakçıoğlu'na göre ciddi bir meseledir. Bir yanda ziraat bilgisi ile donatılmış olarak memleketin de şartlarına uygun yetişen öğrenciler, öteki yanda ise bunlardan mahrum ve bihaber olarak yetişen gençler. Bu ikilik eğitim sahasında büyük bir sorun meydana getirdiğinden kesinlikle kaldırılmalıdır.⁶¹

Tarakçıoğlu Türkiye'de eğitim işlerini planlayacak bir yapının olmamasından şikayet etmektedir. Diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de eğitimin ihtiyaçlarını tespit ederek eğitim işlerini planlayacak bir müessese tesis edilmelidir.⁶² Bu müesseseler vilayetlerde meydana getirilecek ve özellikle teknik olan talim ve terbiye işleri ile ilgilenecektir. Bunun benzeri olan bir teşkilat aslında eskiden bizde de mevcuttu. Maarif emini adı verilen görevliler bu işlerle ilgilenirdi. Tarakçıoğlu'na göre günümüzde Fransa örneğinde olduğu gibi enspektör akademik benzeri bir teşkilatın bizde de kurulması gerekmektedir.⁶³ Daha önce de değindiğimiz şekilde ilkokullardaki sağlık problemleri, ilkokulu mezunu olan her gencin ortaokul ve liselere yerleştirilmesi, mesleki eğitime gereken önemin verilmemesi, köylü çocukların şehir ve kasabalara doluşmaları Tarakçıoğlu'na göre eğitim sistemimizdeki genel ve acilen çözülmesi gereken sorunlar arasındadır.⁶⁴

6 Temmuz 1948 yılındaki meclis görüşmelerinde Ankara Üniversitesi'nin çalışmaları üzerinde tartışmalar yaşanmıştır. Eski bir öğretmen ve eğitimci olan Tarakçıoğlu da meclis kürsüsünden bu tartışmalara iştirak etmiştir. Konuşmasında esas önem arz eden husus, onun üniversitelere ve üniversite gençliğine nasıl baktığını bize göstermiş olmasıdır. Tarakçıoğlu'na göre üniversitelerin gençlere kazandırması gereken iki şey vardır: Bunlar karakter ve ilimdir. Tarakçıoğlu'na göre üniversite eğitiminde karakter, ilimden önce gelir. Karakter dediği husus da milletimizi tarihimiz boyunca ayakta tutmuş olan Türk karakteridir. Bu karakter hiçbir vakit milletimizden ayrılmamıştır. Tarihimizde ekonomik, siyasal, askeri ve benzeri alanlarda çok sıkıntılar yaşadığımız dönemler olmuştur. Ancak bütün bu sıkıntılara rağmen sağlam Türk karakteri

⁶¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 16, s. 645.

⁶² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 8, s. 593.

⁶³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 16, s. 645.

⁶⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 4, Cilt: 24, s. 793.

sayesinde en zor zamanlarda bile ayakta durmayı başarabilmişizdir. Bunun en son yakın örneği de Birinci Dünya Savaşı'ndan büyük bir mağlubiyetle çıkmış olan bir avuç Anadolu Türkü'nün kurmuş olduğu yeni ve modern Türkiye Cumhuriyeti'dir.⁶⁵

Ankara Üniversitesi ile ilgili yapılan tartışmalarda, üniversitedeki komünizm cereyanları da gündeme gelmiştir. Ankara Üniversitesi'nde bazı öğrenci ve hocalar arasında komünizm fikri yaygınlaşmaya başlamıştı. Tarakçıoğlu mecliste bu husustaki düşüncelerini de dile getirmiştir. Kendisi milli kimliğimize aykırı olan her türlü ideolojiye karşıdır. Komünizm de Tarakçıoğlu'na göre gayr-i milli bir ideolojidir ve üniversitelerimizde barındırılamaz. Ancak kendisi bu hususta üniversite gençliğine, hocalarına ve idarecilerine güvenmektedir. Ankara Üniversitesi'nde artan komünizm propagandasına karşı buranın üniversite öğrencilerinin Ulus Meydanı'nda komünizm karşıtı bir eylem yapmış olmaları Tarakçıoğlu'nun bu husustaki düşüncelerini haklı çıkarmıştır. Tarakçıoğlu bu eylemi, kendilerini milli olmayan ideolojilerle kandırmaya çalışan birkaç hocaya karşı, milli karakterlerine sahip çıkmış olan Türk gençlerinin haklı bir isyanı olarak değerlendirmiş ve bundan büyük bir heyecan duymuştur. Bu yüzden üniversite gençliğine güveni tamdır. Ankara Üniversitesi'ne de güveninin tam olduğunu ifade eden Tarakçıoğlu, zaten üniversitenin kendi içinde komünizm gibi yabancı ideolojileri tasfiye ettiğini ifade etmiştir.⁶⁶

Tarakçıoğlu, Ali Kemal örneğinden yola çıkarak bu millete hizmeti geçmiş olanların daha çok ilmi geniş olanlar değil, karakteri sağlam olanlar olduğunu ifade etmiştir. Malum olduğu üzere Ali Kemal, Milli Mücadele yıllarında yazmış olduğu yazılarla Mili Mücadele'yi ve onun önderlerini sürekli kötülemiştir. Milli Mücadele başarı ile sonuçlandıktan sonra da halk tarafından linç edilmiştir. Ali Kemal de ilim sahibi münevver bir kişi olarak bilinirdi. İşte bu noktadan hareketle Tarakçıoğlu ilmin karşısında karaktere öncelik verir. Üniversitelere düşen en temel vazife de Türk karakterli gençleri yetiştirmektir. Tarakçıoğlu üniversite gençliğini yetiştirecek olan profesörlerden şunu istemektedir:⁶⁷

Arkadaşlarım, biz öyle bir profesör zümresi istiyoruz ki genç Türk nesli necip milletinin bütün karakterlerini onlardan alsın ve millet meselesi mevzubahis olduğunda gençliği tepesinden tırnağına kadar heyecana getirebilsin.

İlim karşısında karakteri bu kadar üstün Tarakçıoğlu, düşüncelerinin ilme fazla ehemmiyet vermiyor gibi algılanmamasını istemiştir. Nitekim Tarakçıoğlu'na göre üniversiteler ilim öğrenme zevkini, ilmi araştırmalar yapma heyecanını aşılayan müesseseler olmalıdır. Geçmişte Farabi'yi, Eşref Abdullah'ı, Kınalızade Ali Çelebi'yi, Birgili Mehmet Efendi'yi, Süruri Çelebi'yi ve daha nicelerini yetiştiren Türk milleti, bu devrin kendi alanında büyük alimlerini de yeni modern

⁶⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 12, s. 796.

⁶⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 12, s. 797; Çetin Yetkin, **Karşı Devrim**, 7. Basım, Ufuk Matbaacılık, Konya, 2009, s. 531.

⁶⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 12, s. 797.

üniversitelerde yetiştirmelidir. Tarakçıoğlu, ilmi faaliyetler yürüten üniversitelerin serbest ve müstakil olması gerektiğini savunmaktadır. Eski müderrislerin de ilim işlerinde müstakil olduklarına işaret ederek bunun günümüzde de aynen devam ettirilmesi gerektiğini savunur. Üniversitelerin müstakil olmasının ilme ve ilim insanlarına hürmetin bir gereği olduğuna değinen Tarakçıoğlu, üniversitelerin de Türk varlığına faydalı olmakla vazifeli olduklarının bilincinde olmaları gerektiğini vurgulamıştır.⁶⁸

1.1.1 Teklifler

Yukarıda Tarakçıoğlu'nun eğitime dair olan sorun ve çözümler ile eğitim meselesi hakkındaki çeşitli görüşlerine yer verilmiştir. Bu kısımda ise eğitim meselesi ile alakalı olarak, hem Tarakçıoğlu'nun hem de diğer vekiller ile hükümet tarafından verilmiş olup Tarakçıoğlu'nun da görüş, öneri ya da komisyon çalışmaları ile müdahil olduğu teklifler üzerinde durulacaktır.

Özel idarelerden aylık alan ilkokul öğretmenlerinin kadrolarının Milli Eğitim Bakanlığı teşkilatına alınması dair hükümet tarafından bir kanun tasarısı hazırlanarak TBMM başkanlığına sunulmuştur. Kanun tasarısı ile ilkokul öğretmenlerinin maaşlarının devlet bütçesinden ödenmesi amaçlanmaktadır. Bu durum Tarakçıoğlu'nun da mecliste çok kez değindiği bir husustu. Tarakçıoğlu'nun da gerçekleşmesini çok istediği bu düzenleme doğrudan hükümet tarafından hazırlanan bir kanun tasarısı ile gündeme gelmiş oluyordu. Başbakan Hasan Saka imzalı kanun tasarısının gerekçesinde özellikle, özel idareden maaş alan öğretmenlerin çekmiş olduğu sıkıntılar neden olarak gösterilmiştir. Buna göre Türkiye'de mali durumları iyi olmayan özel idareler ilkokul öğretmenlerinin maaşlarını ödemekte sıkıntı çekmektedir. Altı ay maaş alamayan öğretmenler bulunmaktadır. Bu durum çok sayıda ilkokul öğretmenin mesleği bırakmasına bile neden olmaktadır. İlkokul öğretmenlerinin güven içinde hizmet edebilmeleri için maddi açıdan kendilerini güvende hissetmeleri sağlanmalıdır. Bu da ancak maaşlarının devlet bütçesinden verilmesi ile gerçekleşebilir. Bu amaçlar doğrultusunda hükümet tarafından sekiz maddelik bir kanun tasarısı hazırlanmıştır. İlkokul öğretmenlerinin maaşlarının devlet bütçesinden karşılanmasına dair olarak hükümet tarafından hazırlanmış olan kanun tasarısı görüşülmek üzere Geçici Komisyon'a da gönderilmiştir. Geçici komisyon kanun tasarısının birinci, üçüncü maddeleri ile geçici üçüncü madde üzerinde ufak bazı değişiklikler yaparak geri kalan tüm maddeleri olduğu gibi kabul etmiştir.

Hükümetin sunmuş olduğu kanun tasarısı görüşülmek üzere meclise geldiğinde Geçici Komisyon Sözcüsü Hasene Ilgaz önerge vererek tasarının öncülük ve ivedilikle müzakeresini talep etmiştir. Hasene Ilgaz'ın bu önergesi kabul edilerek kanun tasarısı görüşmelerine geçilmiştir. Görüşmeler sırasında tasarı hakkında 11 milletvekili söz almıştır. Söz alan 11 milletvekili arasında

⁶⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 12, s. 798.

Tarakçıoğlu da yer almaktadır ve kendisi en son sözü almıştır. Tasarının görüşmeleri sırasında söz alan milletvekillerinin tamamı tasarımı olumlu karşılamışlardır. Milletvekilleri başta Hükümet ve Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere emeği geçen herkese şükranlarını sunmuşlardır. Kanun tasarısı hakkında konuşan milletvekilleri özellikle iki hususu vurgulamışlardır. Öncelikle ilkokul öğretmenlerinin maaşlarının devlet bütçesinden ödenmesiyle, bu öğretmenlerin aylık gelirleri garanti altına alınmış olunacaktır. Diğer bir husus da, ilkokul öğretmenlerinin özel idareden maaş aldıkları dönemde, terfilerinde yaşanan sorunların artık ortadan kalkacak olmasıdır. Milletvekilleri de tıpkı kanun tasarısının gerekçesinde olduğu gibi aylarca maaş alamama ve terfilerde sıkıntı yaşanması gibi nedenlerden dolayı binlerce öğretmenin mesleği bıraktığını özellikle vurgulamışlardır.

Tasarı hakkında tüm milletvekillerinde olumlu bir kanaat oluşmakla beraber bazı milletvekilleri olumsuz eleştirilerde de bulunmuş, tasarıda eksik gördüğü noktalara değinmişlerdir. Örneğin Konya Milletvekili Mitat Şakir Altan, Balıkesir Milletvekili Eminittin Çeliköz, Afyonkarahisar Milletvekili Hasan Dinçer, İzmir Milletvekili Ekrem Oran, Maraş Milletvekili Emin Soysal ilkokul öğretmenlerinin maaşları devlet bütçesine alınırken ilkokulda görevli hizmetlilerin maaşlarının özel idareler tarafından ödenmeye devam edilecek olmasını eleştirmişlerdir. Bu durumun ilkokullarda ikili ve adil olmayan bir olumsuzluğa yol açacağını ifade etmişlerdir. Antalya Milletvekili Niyazi Aksu ise dünyanın hiçbir ülkesinde mecburi olan ilkokul eğitiminin mali yükünün devletin sırtına yüklenmemiş olduğunu söylemiştir. Kendisi bu durumun Türkiye şartlarında kaçınılmaz olduğu ifade ederek, bu şartlar dahilinde tasarımı olumlu bulduğunu belirtmiştir. Bununla beraber özel idareleri güçlendirilmiş geleceğin zengin Türkiye’inde ilkokul öğretmeni maaşlarının tekrar özel bütçeye alınmasını temenni etmiştir. Niyazi Aksu’nun görüşlerine benzer düşünceler İzmir Milletvekili Ekrem Oran tarafından da dile getirilmiştir. Oran’a göre ilkokul öğretmeni maaşlarını devlet bütçesine almak yerine, Türkiye’nin her yerindeki özel idareleri güçlendirmek çok daha faydalı bir iş olacaktır. Ekrem Oran devlet bütçesine alınan öğretmen maaşlarının karşılanması için özel idarelere ayrılan bazı gelirlerin kesilerek genel bütçeye aktarılmasının zaten zayıf olan özel idareleri daha da zayıflatacağından bu duruma da karşı çıkmıştır. Kendisi sadece özel idarelerden kesilecek olan gelirler kısmının yeniden görüşülmesi için tasarının Bütçe Komisyonu’na iadesini teklif etmiştir. Ancak bu hususta vermiş olduğu önerge kabul edilmemiştir.

Kanun tasarısının görüşmelerinde son sözü alan Tarakçıoğlu, sekiz maddelik bu kanunla cumhuriyetin kuruluşundan beri gerçekleştirilmek istenen ancak şartlar olgunlaşmadığı için sürekli ertelenmek zorunda kalan bu meselenin bir sonuca kavuşturulmasından büyük bir memnuniyet duymuştur. Bu kanun ile birlikte uzun yıllardır sıkıntı çekmekte olan ilkokul öğretmenleri, büyük ölçüde bir rahatlığa kavuşacaklardır. Tarakçıoğlu konuşması sırasında yapılan bazı olumsuz eleştirilere de cevap vermiştir. İsviçre’nin Cenevre Kantonu Maarif-i Umumiye Kanunu’nu örnek göstererek, bu kanun uyarınca ilkokul öğretmenlerinin maaşlarını devlet bütçesinden aldığını ifade

etmiştir. Tarakçıoğlu ilkokul öğretmen maaşları dışındaki tüm giderlerin vilayet özel idareleri tarafından karşılanması gerektiğini savunmaktadır. Hatta Tarakçıoğlu'na göre kanun tasarısında belirtilen ilkokul binalarının yapımı, bakım onarım işleri, hizmetlilerin maaşları gibi giderlerden başka, ekonomik durumları müsait olmayan ailelerin çocuklarının kitap, defter, kalem gibi temel ihtiyaçları da vilayetlerce karşılanmalıdır.⁶⁹ Kanun tasarısı maddelerin tümü ayrı ayrı kabul edildikten sonra Meclis Başkanı tasarının tümünü açık oylamaya sunmuştur. Oylamaya katılan 295 meclis üyesinin tamamı tasarıya kabul oyu vererek tasarıyı kanunlaştırmıştır. Kanun 2 Şubat 1948 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.⁷⁰

İlkokul öğretmenlerinin maaşlarını devlet bütçesine alan kanunda başöğretmenlerin üstlenmiş oldukları idari görevler karşılığında almış oldukları makam ücretlerinde bir değişiklik olmamıştı. Tarakçıoğlu başöğretmenlerin makam ücretlerinin artırılmasını çok önemsiyordu. Bu vesile ile meclis gündemine alınması için bir kanun değişikliği talebinde bulunmuştur. Değiştirilmesi için talepte bulunduğu kanun milli eğitim teşkilatı ile alakalı olan 789 numaralı kanunun 13. maddesidir. Bu husustaki teklifini 3 Şubat 1947 tarihli bir önergeyle meclis başkanlığına sunmasına rağmen uzun bir süre teklifi meclis gündemine alınmamıştır. Bu durumdan şikayetle Tarakçıoğlu 8 Aralık 1947 tarihinde meclis başkanlığından bir yazı ile teklifinin gündeme alınmasını rica etmiştir. Nihayet Tarakçıoğlu'nun uzun süren gayretleri sayesinde teklif gündeme alınmıştır.⁷¹ Teklifin gündeme alınmasından büyük memnuniyet duyan Tarakçıoğlu söz alarak binlerce öğretmeni ilgilendiren böyle önemli bir meseleyi gündeme aldığı için meclise teşekkür etmiştir. Genel bütçeyi ilgilendiren bir mevzu olması hasebiyle, kanun teklifinin görüşülmek üzere Bütçe Komisyonu'na gönderilmesi teklif edilmiş, Tarakçıoğlu da dahil olmak üzere bu teklif yerinde bulunmuştur. Bunun üzerine kanun değişikliği teklifi görüşülmek üzere Bütçe Komisyonu'na gönderilmiştir.⁷²

Bütçe komisyonunda görüşülen kanun değişikliği teklifi reddedilmiştir. Reddin gerekçeleri olarak özetle şunlar ifade edilmiştir:

Devletin diğer memuriyet makamlarında istihdam edilen memurların hiçbirisinin ek görev ödenğinde bir artış yaşanmamıştır. 5166 sayılı kanun uyarınca hususi bütçeden maaş alan öğretmenlerin maaşlarının devlet bütçesine alınmasıyla ek görev ücretleri de bir kadroya bağlanarak 10 ila 20 lira arasından bir artış sağlanmıştır.

Teklifin kabul edilmesi halinde bütçeye 2 milyon lira kadar ek bir yük gelmesi sıkıntılara yol açacaktır.

⁶⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 9, s. 105-117.

⁷⁰ Özel İdarelerden Aylık Alan İlkokul Öğretmenlerinin Kadrolarının Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilatına Alınması Hakkında Kanun (1948), **T.C. Resmi Gazete**, 6821, (02.02.1948).

⁷¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 8, s. 19.

⁷² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 8, s. 20.

Bütçe Komisyonu'nun Tarakçıoğlu'nun teklifine olumsuz yönde fikir beyan etmesi üzerine Tarakçıoğlu mecliste söz almıştır. Bütçe Komisyonu'nun ret nedeni olarak ileri sürmüş olduğu gerekçeleri haksız bulmuştur. Tarakçıoğlu vermiş olduğu bir örnek ile memurlara verilen makam ücretinde artış yaşandığını ifade etmektedir. 1702 sayılı ve 1930 tarihli kanunla lise müdürlerine 50 ila 100 lira arasında azami ek görev ücreti verilirken 4 Temmuz 1945 tarihli ve 4774 sayılı kanunla bu miktar azami 150 liraya çıkarılmıştır. Tarakçıoğlu bu hususta bir başka itirazda daha bulunmaktadır. Bütçe Komisyonu'nda ifade edildiği üzere diğer devlet memurlarının ek görev ücretlerinde bir artış yaşamadığı kabul edilse bile, ilkokul başöğretmenlerine verilen aylık makam ücreti ile diğer memurlara verilen aylık makam ücretleri arasında çok büyük bir fark olması bu hususta bir adaletsizliğin olduğuna işaret etmektedir. Tarakçıoğlu bu hususta şunları söylemiştir:

Başöğretmenlere 1926 tarihli kanunla 10-20 lira makam ücreti veriliyor. Ortaokul müdürlerine 40-100 lira, lise müdürlerine 4774 sayılı kanunla 100-150 lira, ortaokul ve lise müdür yardımcılara 30-80 lira yine aynı sayılı kanunla, erkek ve kız sanat enstitüsü müdürlerine 4787 sayılı kanunla 50 liradan 210 liraya kadar ek görev ücreti verilir. Dekanlara 4936 sayılı kanunla 210 lira, rektörlere 4936 sayılı kanunla 400 lira, başhekimlere 4862 sayılı kanunla 50 liradan 400 liraya kadar. Başka memuriyetlerle değil de maarif işini kendi bünyesinde tetkik edecek olursak ilim idare makamlarının ilk basamağı başöğretmenlik ise son basamağı da rektörlüktür. Birinci basamağın makam ücreti 10-20 lira, son merhale olan rektörlüğün de 400 liradır. Bir başka öğretmenin bugünkü şartlar içinde hiçbir zaman rektör olmasına imkan yoksa da başöğretmenin gördüğü hizmet acaba rektörün gördüğü hizmetin kırkta biri kadar da mı değildir? Bu bakımdan başöğretmenin makam ücretini hiç olmazsa üç dört misline çıkarmakta adalet olsa gerektir.

Hususi bütçeden maaş alan öğretmenlerin devlet bütçesine alınmasıyla ek görev ücretlerinin de kadroya bağlanması hususunun ret gerekçelerin biri olarak sunulmasını Tarakçıoğlu son derece manasız bulmuştur. Tarakçıoğlu hususi bütçeden maaşların verildiği zamanda da başöğretmenlerin aynı makam ücretini zaten aldıklarını ifade etmiştir. Ona göre bu hususta başöğretmenler açısından olumlu yönde hiçbir değişiklik olmamıştır. Tarakçıoğlu Bütçe Komisyonu'nun öne sürmüş olduğu gerekçelerden sadece bütçeye 2 milyon lira ek yük getirmesini gerçeklerle örtüşür olarak kabul etmiştir. Ancak bu gerekçeye de katılmamaktadır. Tarakçıoğlu ilkokullarda son derece önemli bir görev üstlenmiş olan başöğretmenler için bu fedakarlığın yapılması gerektiği kanaatinde. Çünkü Tarakçıoğlu'na göre üstlenmiş oldukları vazifelerle başöğretmenlerin göstermiş olduğu fedakarlık, bütçeden yapılacak 2 milyon liralık fedakarlığın çok üzerindedir.⁷³

Çorum Milletvekili Hasene Ilgaz, Maraş Milletvekili Emin Soysal, Çanakkale Milletvekili Nurettin Ünen, Kırşehir Milletvekili İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Tarakçıoğlu'nun kanun teklifi ile alakalı olarak yapılan meclis görüşmelerinde söz almışlar ve kanun değişikliği lehinde fikir beyan etmişlerdir. Hepsinin konuşmalarının ortak noktası başöğretmenlerin üstlenmiş oldukları ağır vazifelere karşılık olarak çok az bir makam ücreti alıyor olmalarıdır. Öğrencilerin okula devamının takip edilmesinden, okulun temizliğine, yeri geldiğinde hasta öğretmenler yerine onların

⁷³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 11, s. 476.

sınıflarının boş kalmaması için derslere girmeye varıncaya kadar birçok işin sorumluluğunu üzerinde taşıyan başöğretmenlere layık oldukları makam ücreti verilmedi.⁷⁴

Görüşmeler sırasında Bütçe Komisyonu adına Ankara Milletvekili Muammer Eriş de söz almıştır. Kendisi de başöğretmenlerin makam ücretlerinin çok düşük olduğunu kabul etmektedir. Ancak Bütçe Komisyonu'nun birinci vazifesinin, mevcut şartlar dahilinde hangi miktar paranın nereye harcanabilecek imkana sahip olduğunun tespit edilmesi olduğunu ifade etmiştir. Tarakçıoğlu'nun sunmuş olduğu kanun teklifi hakkındaki konuşmalar Urfa Milletvekili Suut Kemal Yetkin ve Çorum Milletvekili Hasene Ilgaz'ın kanun değişikliği teklifinin tetkik edilmek üzere Milli Eğitim Komisyonu'na gönderilmesine dair sunmuş oldukları önergelerle sona ermiştir. Verilen iki önerge oya sunularak, kanun değişikliği teklifinin yeniden görüşülmek üzere Milli Eğitim Komisyonu'na gönderilmesi kabul edilmiştir.⁷⁵

Milli Eğitim Komisyonu'nda görüşülen Tarakçıoğlu'nun teklifi komisyon tarafından değiştirilmiştir. Tarakçıoğlu'nun yapmış olduğu haliyle kanun değişikliği teklifini reddeden Bütçe Komisyonu, Milli Eğitim Komisyon'u tarafından yapılan yeni düzenlenmenin bazı maddelerinde değişiklik yaparak olumlu yönde bir rapor hazırlamıştır. Bütçe komisyonu hazırlamış olduğu raporda, yapılan değişikliğin bütçeye 827.884 lira etkisinin olacağını ve bunun da ancak 1950 yılı Milli Eğitim bütçesi ödenekleri içerisinde temin edilmesinin mümkün olacağını belirtmiştir. Kanun değişikliği teklifi bu şekli ile görüşülmek üzere meclise gönderilmiştir.

Kanun değişikliği teklifinin meclisteki görüşmeleri sırasında, teklif sahibi sıfatıyla Tarakçıoğlu ilk sözü almıştır. Konuşmasında yaklaşık üç yıldır meclisten geçmesi için mücadele etmiş olduğu kanun teklifinin kabul aşamasına gelmesinden duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Bu kanun değişikliği ile 13 bin kadar öğretmenin onurlandırılacağını ve milli eğitim teşkilatındaki bir adaletsizliğin daha ortadan kalkacağını ifade etmiştir. Tarakçıoğlu vermiş olduğu teklifte ek ödenek ücretini başlangıçta biraz fazla tuttuğunu kabul etmektedir. Bu durumdan olacaktır ki Bütçe Komisyonu'nda karar verilen ücret artışından memnun kalmıştır. Bütçe Komisyonu'na teşekkür eden Tarakçıoğlu, meclisten kanun teklifinin kabul edilmesini rica ederek konuşmasını sonlandırmıştır.⁷⁶

Kanun teklifi ile ilgili olarak söz alan Çanakkale Milletvekili Nurettin Ünen, yapılacak olan ücret artışını yeterli bulmamıştır. Uzun yıllar ortaokullar ve liselerde öğretmenlik yaptığını ifade eden Ünen, bunlar arasında en çok ilkokul başöğretmenliği sırasında yorulduğunu ifade etmiştir. Ünen'e göre yükleri çok ağır olan başöğretmenlerin dertleri üç-beş lira ücret artışı ile giderilemez. Ünen'e göre ilkokul başöğretmenlerinin hem idari görev yükü azaltılmalı hem de onlara hak

⁷⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 11, s. 477-479.

⁷⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 11, s. 480-482.

⁷⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 4, Cilt: 23, s. 336.

ettikleri miktarda maaş verilmelidir. Kendisi eğer bugün başöğretmen olsaydı bu kanun teklifi ile verilecek olan paraya sevinmeyeceğini de belirtmiştir.⁷⁷ Kanun tasarısının görüşülmesi ile ilgili olarak yapılan yeterlilik oylamasından kanun teklifi hakkında yeterli görüşmenin yapıldığı sonucu çıkmıştır. Daha sonra maddelerin oylamasına geçilerek tüm maddeler oya sunulmuş ve kabul edilmiştir.⁷⁸ Tasarının ikinci kez görüşülmesinde de maddeler tekrar oya sunularak kabul edilmiştir. En son tasarının tümü meclisin oyuna sunularak tasarının tamamı kabul edilmiştir. Böylece Tarakçıoğlu'nun 3 Şubat 1947 tarihinde meclise vermiş olduğu kanun değişikliği teklifi ancak 30 Ocak 1950 tarihinde kanunlaşmıştır. Kanun 4 Şubat 1950 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.⁷⁹

Yukarıda bahsedilen iki kanun ile ilkokul öğretmenlerinin birçok sıkıntısı giderilmiş olmakla beraber halen bazı konularda mağduriyetler devam etmekteydi. Uzun yıllar öğretmen olarak çalışanlar ile mesleğe henüz yeni başlamış olan öğretmenler aynı maaşı alıyordu. Bu durum uzun yıllar büyük bir fedakarlıkla hizmet etmekte olan tecrübeli ilkokul öğretmenleri açısından adaletsizliğe sebep oluyordu. Bu adaletsizliğin ortadan kaldırılması için altında Tarakçıoğlu'nun da imzası bulunan bir kanun teklifi hazırlanmıştır. Hazırlanan kanun teklifi Balıkesir Milletvekili Eminittin Çeliköz tarafından meclis başkanlığına sunulmuştur. Tekirdağ Milletvekili Emin Ataç ve Ankara Milletvekili Hıfzı Oğuz Bekata'nın da imzalarını taşıyan teklif 10 Mayıs 1947 tarihlidir. Bu kanun teklifi ile ilkokul öğretmenlerinin aylıklarının öğrenim durumlarına göre ve hizmet sürelerine göre ayarlanması talep edilmektedir. İlgili kanun teklifi Milli Eğitim ve Bütçe Komisyonları'na gönderilmiştir. Milli Eğitim Komisyonu 17 Haziran 1947 tarihinde, Bütçe Komisyonu ise 30 Haziran 1948 tarihinde sunmuş olduğu bir rapor ile kanun teklifinde bazı değişiklikler yaparak kanun teklifini kabul etmişlerdir.

İlkokul öğretmenlerinin aylıklarına dair olan kanun teklifi görüşülmek üzere meclise geldiğinde ilk sözü Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu almıştır. Konuşmasında müzakerelere geçilmeden önce tüm milletvekillerinin özellikle belli hususları göz önünde bulundurmaları gerektiğini söyleyerek tasarının ancak bu şekilde sağlıklı bir biçimde müzakeresinin yapılabileceğini ifade etmiştir. Milli Eğitim Bakanı her şeyden önce bu kanun teklifine mevzu olan konunun bir hak değil hakkaniyet mevzusu olarak ele alınmasını istemiştir. 1926 yılından 1939 yılına kadar öğretmenlerin başlangıç maaşları değişmiştir. 1926'da 15 lira olan başlangıç maaşı 1939 yılına gelindiğinde 20 liraya çıkmıştır. 15-20 yıllık öğretmenler ile mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin aynı maaşı alıyor olmaları bir hakkaniyet sorununu ortaya çıkarmıştır. Bu kanun teklifi ile yaşlı öğretmenlere meclis tarafından bir ikramiye verilmek istenmiştir. Milli Eğitim Bakanı Banguoğlu bu yapılırken de mümkün olduğunca bütçe dengeleri gözetilmek zorunda

⁷⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 4, Cilt: 23, s. 337.

⁷⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 4, Cilt: 23, s. 339.

⁷⁹ Maarif Teşkilatına Dair olan 789 Sayılı Kanunun 13'üncü Maddesinin ve 5166 Sayılı Kanuna 2 Sayılı Cetvelin Değiştirilmesi Hakkında Kanun (1950), **T.C. Resmi Gazete**, 7424, (04.02.1950).

kalındığını ifade ederek, daha tatminkar bir düzenlemenin yapılmasının mümkün olmadığını söylemiş ve görüşmelerin bu hususlar göz önüne alınarak yapılmasını meclisten rica etmiştir.⁸⁰

Meselenin önemine binaen kanun teklifi hakkında çok sayıda milletvekili söz almış ve kanun teklifi mecliste uzun süren görüşmelerle ele alınmıştır. Kanun teklifinde bazı ilkökul öğretmenleri teklifin kapsamı dışında bırakılmıştır. Yaklaşık 1700 kadar öğretmen mesleğe daha yeni başlamış olmaları ve terfi imkanları ile kısa sürede maaşları yükseleceğinden, 1900 kadar öğretmen de devletin diğer memurluklarına geçmiş olduklarından kapsam dışında tutulmuşlardır. Ayrıca sayıları 66 olan ilkökul müfettişi ile köy enstitülerine ilkökul öğretmeni olarak verilen 44 öğretmen de kanun teklifine konu olan zümrenin dışında tutulmuştur. Kanun teklifi görüşmesinin zabıtlara yansıyan kısımlarına baktığımızda en önemli tartışmaların da bu hususta olduğunu görmekteyiz.

Kanun teklifinin altında imzası olan Ankara Milletvekili Hıfzı Oğuz Bekata, bazı öğretmenlerin kanun teklifi kapsamı dışında tutulmasının adaletsizliğe yol açacağını söylemiştir. Bütçe Komisyonu tarafından kanun teklifi üzerinde yapılan değişikliklerden memnun olmayan Bekata, bu şekli ile müzakere edilmesi yerine daha tatminkar edici bir tasarının hazırlanmasını için teklifin komisyona iadesini talep etmiştir. Teklif sahiplerinden Balıkesir Milletvekili Eminittin Çeliköz ve Tarakçıoğlu dahi bu talebi yerinde bulmamıştır. Tarakçıoğlu söz alarak kanun teklifinin geri iadesi edilmesi için önerge veren Hıfzı Oğuz Bekata'yı eleştirmiştir. Tarakçıoğlu yapılan kanun teklifinin imkanlar dairesine yapıldığını belirtmiştir. Bu teklif ile amaç Milli Eğitim'in tüm teşkilatındaki sorunları gidermek değildir. 1926, 1929, 1939 yıllarında çıkmış olan kanunlarla yıpranmış eski öğretmenler ile mesleğe yeni giren öğretmenler arasında maaşların neredeyse aynı seviyelerde olmasından kaynaklanan bir durumun giderilmesini amaçlayan bu teklifin bir takım haksız gerekçelerle eleştirilmesini Tarakçıoğlu doğru bulmamaktadır. Teklifin arkasında olduğunu ifade eden Tarakçıoğlu tam manasıyla bir adaletin tesis edilemediğini kabul etmekle beraber şunları söylemiştir:⁸¹

Milli Eğitim Bakanı'nın açıkladığı gibi öğretmenler muhtelif sebeplerden dolayı maaşlarında olan adaletsizliği bir derece hafifletmek için birer derece ileriye götürmekle bir hizmet edilmiş oldu. Şimdi büyük bir kütlenin heyet-i umumiyesinin efradının her birinin menfaatlerini kılı kılına ihtiva etmiyor diye 6168 yaşlı, yıpranmış öğretmenin bir derece ileriye yükselmesi suretiyle kazançlarını yok etmek acaba adalete uygun bir şey midir?

Tarakçıoğlu'nun da ifade ettiği üzere bu kanun teklifi ile bütün öğretmenlerin maaş problemlerinin çözülmesi amaçlanmamaktadır. Bütçenin mevcut şartları içerisinde böyle bir yükün altından kalkabilmesi mümkün değildir. Teklif ile amaç mesleğe uzun yıllarını vermiş öğretmenlerin maaş derecelerinin bir derece yükseltilerek maaşlarının iyileştirilmesidir. Kanun teklifi üzerinde yapılan görüşmelerin yeterli olduğu ve maddelerin müzakeresine geçilmesi

⁸⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 12, s. 820-821.

⁸¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 12, s. 825.

hakkında, Malatya Milletvekili Mustafa Karaköylü tarafından meclise bir önerge sunulmuştur. Meclisin oyuna sunulan yeterlilik önergesinin kabul edilmesi üzerine maddelerin oylamasına geçilmiştir. Maddelerin müzakeresine geçilmeden önce Milli Eğitim Komisyonu'nun metni üzerinden mi yoksa Bütçe Komisyonu'nun hazırladığı metin üzerinden mi maddelerin müzakerelerinin yapılması hususunda bir tartışma yaşanmıştır. Ankara Milletvekili Hıfzı Oğuz Bekata ve Burdur milletveli Ahmet Ali Çınar daha tatminkar olan Milli Eğitim Komisyonu metni üzerinden maddelerin müzakere edilmesini talep etmişlerdir; ancak bu hususta vermiş oldukları önerge kabul edilmemiştir. Bunun üzerine Bütçe Komisyonu metni üzerinden maddelerin müzakeresine geçilmiştir.⁸²

Kanun teklifinin görüşmeleri sırasında milletvekillerinin en çok itiraz ettikleri hususun bazı öğretmenlerin kanun teklifi dışarıda tutulması olduğunu daha önce ifade etmiştik. Kanun teklifi maddelerinin müzakereleri sırasında da aynı tartışmalar tekrar yaşanmıştır. İlkokul öğretmeni iken daha yüksek bir tahsili tamamlayıp ortaokul öğretmenliğine geçen, köy enstitülerinde ilkokul öğretmeni olarak çalışan öğretmenler ile ilkokul müfettişlerinin de kanun kapsamına alınması talep edilmiştir. Bu hususta, Konya Milletvekili Sadi Irmak, Erzincan Milletvekili Behçet Kemal Çağlar, Denizli Milletvekili Reşad Aydın, Maraş Milletvekili Emin Soysal, Balıkesir Milletvekili Eminittin Çeliköz, Urfa Milletvekili Atalay Akan, İçel Milletvekili Salih İnankur, Balıkesir Milletvekili Esat Altan, Çanakkale Milletvekili Nurettin Ünen, Rize Milletvekili Fahri Kurtuluş, Burdur Milletvekili Ahmet Ali Çınar, Afyonkarahisar Milletvekili Şahin Laçın, Çanakkale Milletvekili Ali Rıza Kırsever benzer ifadeler içeren önergeler sunmuşlardır.⁸³

Köy enstitülerinde ilkokul öğretmeni olarak çalışanlar ile ilkokul müfettişlerinin de kanun kapsamına alınması konusunda Tarakçıoğlu da hemfikirdir. Bu iki öğretmen zümresinin toplam sayısı 110'dur. Bu iki zümrenin kanun dışında tutulması Tarakçıoğlu'na göre adalete ve mantığa uygun değildir. Köy enstitüsündeki ilkokul öğretmenlerinin ve ilkokul müfettişlerinin kanun dahiline alınması, bütçeye yalnızca 60 bin lira gibi makul bir yük getireceğinden bu iki zümrenin de kanun dahilinde değerlendirilmesi gerekmektedir. İlkokul öğretmeni iken daha ileri düzeyde bir tahsili tamamlayıp ortaokula geçen öğretmenlerin kanun kapsamına alınmasına ise Tarakçıoğlu karşıdır. Bu öğretmenlerin ilkokul ile artık hiçbir bağlantısı kalmamıştır. Yapılacak olan düzenleme ise sadece ilkokul öğretmenleri ile alakalıdır. Bu durumlardan dolayı geçmişe dönük olarak bir hesaplaşmanın yapılmasını Tarakçıoğlu doğru bulmamaktadır.⁸⁴

Maliye Bakanı Şevket Adalan ve Bütçe Komisyonu Sözcüsü Muammer Eriş de Tarakçıoğlu ile aynı görüştedir. Maliye Bakanı ve Komisyon Sözcüsü, köy enstitüsü ilkokul öğretmenleri ile ilkokul müfettişlerinin kanun kapsamına alınmasına dair olan talepleri uygun bularak ilgili kanun

⁸² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 12, s. 833.

⁸³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 12, s. 843-846.

⁸⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 12, s. 832.

maddesinin değiştirilmesine taraf olmuşlardır. Ancak ilkokuldan ortaokul öğretmenliğine geçmiş olanların da kanun teklifi kapsamına alınmasına karşı çıkmışlardır.⁸⁵ Köy enstitüsünde ilkokul öğretmeni olarak çalışan ve ilkokul müfettişlerinin kanun teklifi kapsamına alınmasına dair olan önergeler mecliste kabul edilmiştir. Maddelere eklenmesi ya da değiştirilmesine dair hususları içeren diğer bütün önergeler ise reddedilmiştir. Kanun teklifinin maddeleri en son hali ile tek tek oylamaya sunulmuştur. Bütün maddeler kabul edildikten sonra kanun teklifinin tümü açık oylamada 2 ret oyuna karşılık 248 kabul oyuyla kabul edilmiştir.⁸⁶ Kanun 12 Temmuz 1948'de Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.⁸⁷

Tarakçıoğlu'nun CHP milletvekili olarak faaliyette bulunduğunu dönemin büyük bir çoğunluğu meclisin sekizinci devresinde gerçekleştirmiştir. Meclisin dokuzuncu devresine de CHP milletvekili olarak başlayan Tarakçıoğlu yaklaşık sekiz ay sonra partisinden istifa etmiştir. İstifa etmeden önce CHP milletvekili olarak kendisinin meclise sunmuş olduğu bir kanun teklifi bulunmaktadır. Kanun teklifi Maarif Teşkilatı'nın 789 sayılı kanununun 22. maddesinin yürürlükten kaldırılmasına dairdir. İlgili kanun maddesi Milli Eğitim Bakanlığı'na bir öğretmeni hiçbir karara gerek kalmadan isteği yere tayin ettirme yetkisini vermektedir. Tarakçıoğlu kanun teklifinin gerekçesinde bu uygulamanın bazı yararları görülmekle beraber artık zararlarının daha çok görülmeye başladığını ifade etmiştir.

Tarakçıoğlu'nun hazırlamış olduğu kanun teklifi Milli Eğitim Komisyonu'nda görüşülmüş ve reddedilmiştir. Kanun teklifi komisyonda reddedilmiş olmakla beraber görüşülmek üzere meclise gelmiştir. Görüşmeler sırasında Tarakçıoğlu artık CHP'den istifa etmiş bağımsız bir milletvekilidir. Kanun teklifi ile alakalı olarak lehte ve aleyhte konuşmalara yapıldıktan sonra kanun teklifinin yeniden görülmek üzere komisyona iade edilmesi ve Milli Eğitim Komisyonu raporunun kabul edilmesi hakkında önergeler verilmiştir. Kanun teklifinin yeniden görüşülmek üzere Milli Eğitim Komisyonu'na verilmesine dair olan önergeler reddedilmiştir. Tarakçıoğlu'nun kanun teklifini reddeden komisyon raporunun kabul edilmesine dair olan önergeler ise kabul edilerek Tarakçıoğlu'nun teklifi meclis gündeminden kaldırılmıştır.⁸⁸

1.2 Tarım, Hayvancılık ve Köy İşleri

Zabıt Cerideleri incelendiğinde Tarakçıoğlu'nun mecliste eğitimden sonra en aktif olduğu alanın tarım, hayvancılık ve köy işleri olduğu göze çarpmaktadır. Tarakçıoğlu bu alanda genelde

⁸⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 12, s. 842.

⁸⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 12, s. 866-868.

⁸⁷ İlkokul Öğretmenlerinin Almakta Oldukları Aylık Dereceleri Hakkında Kanun (1948), **T.C. Resmi Gazete**, 6955, (12.07.1948).

⁸⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 1, Cilt: 4, s. 487-488; "Öğretmenlerin Nakillerine Ait Usul Meselesi Görüşüldü" (01.02.1951), **Milliyet Gazetesi**, s.1; "Öğretmenlerin Nakli Meselesi" (01.02.1951), **Cumhuriyet Gazetesi**, s. 1,3.

tüm ülkeyi, özelde ise seçim bölgesi olan Trabzon'u ilgilendiren hususlar üzerinde çalışmalarda bulunmuştur.

Tekel Genel Müdürlüğü'nün 1947 yılına ait bütçesi mecliste görüşülürken Tarakçıoğlu da söz alarak Trabzon tütün üreticilerinin sıkıntılarını dile getirmiştir. Üç milyon kiloya yakın tütün yetiştiren Trabzon'da üretilen tütünü depo edecek binaların yetersiz oluşundan dolayı üreticiler büyük sıkıntılar çekmektedirler. Trabzon'daki tütün üreticileri depo mahiyetinde olmayan bazı binalarda tütünlerini muhafaza etmeye çalışmaktadırlar. Depo olarak kullanılan binalarının tütün depolamak için uygun yerler olmaması ve tütünün sürekli bir yerden başka bir yere taşınmak zorunda kalınması tütünün asli kalitesinin bozulmasına neden oluyordu. Tarakçıoğlu hiç olmazsa Trabzon'da en kaliteli tütünün yetiştiği Akçaabat'taki depo ihtiyacının karşılanmasını Tarım Bakanlığı'ndan rica etmiştir.

Trabzon'daki tütün işleme tesislerinin yetersizliği Tarakçıoğlu'nun üzerinde durduğu diğer önemli bir husustur. Bu durumun farkında olan Tarım Bakanlığı ufak çapta bir tütün işleme tesis açmıştır ve burada 240 kadar işçi çalışmaktadır. Tarakçıoğlu bu tesiste çalışan işçi sayısını çok yetersiz bulmaktadır. Trabzon gibi halkı çalışmaya yaktın ve ticaret şehri olma özelliğini halen devam ettirmekte olan bir şehirde bu tesisin en azından 1000 işçi kapasiteli bir yere dönüştürülmesi gerekmektedir. Bu sayede Trabzon tütününün işlenmesi için başka şehirlere gönderilmesine gerek kalmayacaktır. Ayrıca tesisteki işçi kapasitesinin 1000'e kadar çıkarılması ile birçok kişiye daha iş kapısı açılmış olacaktır.

Trabzon, Ege Bölgesi'nden sonra tütün satışının yapıldığı önemli yerlerden birisidir. Trabzon tütününün satışları Mart, Nisan, Mayıs aylarında yapılır. Tarakçıoğlu tütün satışının bu aylarda yapılmasının Trabzon tütün üreticilerini mağdur ettiğini ifade etmiştir. Trabzon'daki tütün üreticileri Mart ayından itibaren yeni mahsulü yetiştirmek için çalışmaya başlamak zorundadırlar. Tütün satışlarının da bu aylarda yapıyor olması, tütün üreticilerinin yeni mahsulü hazırlamalarına engel teşkil etmektedir. Tarakçıoğlu bu sıkıntının giderilmesini için tütün satışının mümkün olduğu kadar öne alınarak Ocak ya da Şubat ayı gibi kış ayları içerisinde yapılması gerektiğini belirtmiştir. Tütün üreticilerinin mağdur edilmemesi için yapılması gerekenlerden bir diğeri de tütün üreticilerinin yalnızca tütün tüccarlarının eline bırakılmamasıdır. Devlet tütün üreticilerin elindeki tütünü uygun bir fiyattan alacak olan daimi bir alıcı bulmalıdır. Tarlalarında tütünden başka ürün yetiştiremeyen tütün üreticilerine, yazın boşa kaldıkları zamanlar için avans desteği verilmesi gerektiği Tarakçıoğlu'nun üzerinde durduğu diğer bir önemli meseledir. Tütün üreticileri Ziraat Bankası'ndan avans almaktadırlar. Ancak bu avans faizlidir ve daha önemlisi çok az bir miktardadır. Tarakçıoğlu'na göre tütün üreticilerine yazın boşa kaldıkları zamanlarda maddi anlamda bir sıkıntı çekmemeleri için hiç olmazsa kilo başına 80-90-100 kuruş gibi avanslar verilmelidir. Tarım Bakanlığı'nın avans meselesine bu yönde bir düzenleme yapması tütün üreticilerine büyük bir rahatlık sağlayacaktır. Tütünün yetiştirildiği ve satıldığı diğer önemli bir

bölge olan Ege Bölgesi milletvekillerinden Manisa Milletvekili Muammer Alakant da Tarakçıoğlu'nun avans meselesindeki görüş ve temennilerine katıldığını ifade ederek Tarım Bakanlığı'nın bu meselenin üzerinde dikkatle durmasını talep etmiştir.⁸⁹

Bütçe görüşmeleri sırasında konuşan Gümrük ve Tarım Bakanı Tahsin Coşkan Tarakçıoğlu'nun endişelerini paylaştığını ifade etmiştir. Bakan Coşkan yeterli sayıda depo ve işletme tesisine sahip olmamamız durumunda iyi bir tütün ihracının yapılmasına imkan olmadığını ifade etmiştir. Bu hususta çalıştıklarını belirten Bakan Coşkan bir tasarı hazırladıklarını ve tasarı gereği 25 milyon gibi bir masrafın çıkacağını belirterek, bu 25 milyonun da beş seneye taksim edilerek her sene 5 milyon liranın tütün depolama ve işleme tesislerine harcanacağını söylemiştir. Tütünün yetiştirildiği önemli yerlerden biri olan Trabzon da bu iş için ayrılmış olan tahsisattan hak ettiği payı alacaktır.⁹⁰

Tarakçıoğlu, tarımsal üretimin artırılması için kimyevi gübre kullanımına büyük önem vermektedir. Ülkemizde kimyevi gübre kullanımının artmasını Tarakçıoğlu büyük bir memnuniyetle karşılamaktadır. Kimyevi gübrenin kullanımının yaygınlaşması tarımsal mahsulün hem bereketli olmasını sağlıyor hem de mahsulün cinsini yükseltiyordu. Ancak Tarakçıoğlu kimyevi gübrenin üretiminin ülkemizde yetersiz olduğundan şikayet etmektedir. Yetersiz üretim kimyevi gübrenin yurt dışından ithalini zaruri kıldığından memleketin serveti de dışarı çıkmak zorunda kalıyor. Kendisi bu husustaki şikayetlerini şöyle getirmiştir:⁹¹

Karabük fabrikasında her sene istihsal edilmekte olan 3.500 ton kadar amonyum sülfat pancar tarlalarına verilmektedir. Halbuki yalnız Trabzon'un her yıl 3.500-4.000 ton kadar amonyum sülfata ihtiyacı vardır. Zirai Donatım Kurumu, bir himmetle kah Amerika'dan, kah Kanada'dan ve bu yıl olduğu gibi kah İtalya'dan bu maddeyi getirmektedir. Ama buna mukabil memleketin dövizleri de dışarı gitmektedir. Mesela ben şöyle bir hesap ediyorum; yalnız seçim mıntıkam olan Trabzon her yıl 1.200.000 lira kadar sülfat damonyuma para veriyor. Tabii bu, memleketten çıkıp gitmiş bir paradır. Acaba Karabük'teki tesisat genişletilmek suretiyle senevi bunun 7-8 bin tona çıkarılması mümkün değil midir? Hükümetin bununla meşgul olması yerinde olur. Sonra bu gübre tütüne, pancara, meyvaya ve bilhassa sebzelere kullanıldığından Zirai Donatım'ın depolarında her zaman bulunmalıdır. Mümkün mertebe ucuz ve bol miktarda olması da lazımdır. Son zamanlarda bu gübreyi köylüler mısır tarlalarında dahi kullanmaya başlamış ve bundan hayret edilecek derecede feyzü bereket almışlardır.

Dünya nüfusunun hızla artıyor olması beslenme sorununu da beraberinde getirmiştir. Özellikle fakir ülkelerde bu durum ciddi bir boyuta ulaşmıştı. Doğal gübre kullanımı ile bir ülkenin ya da bölgenin geçiminin sağlanabileceği zamanlar artık çok geride kalmıştı. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Birleşmiş Milletler bünyesinde iâşe temini sağlayan bir konsül teşkil edilmiştir. Bu konsül dünyada kimyevi gübre satan fabrikaları, kimyevi gübreye muhtaç olan memleketler için kontenjana bağlamıştır. Amerika, Kanada, Belçika, Norveç gibi ülkeler bu maddeyi

⁸⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 580-581.

⁹⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 586.

⁹¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 16, s. 868.

satabilmekteydiler. Kimyevi gübre satışından da Amerika'daki bir komisyon sorumlu tutulmuştur. İki milyon tona yakın kimyevi gübrenin satışı bu komisyon tarafından gerçekleştirilmekteydi. Bu komisyon 1947 yılı için Türkiye'ye 4.000 ton amonyum sülfat kontenjan ayırmıştı. Ancak zamanı gelmiş olmasına rağmen kimyevi gübre Türkiye'ye gönderilmemiştir. Bu hususa dair olarak Tarakçıoğlu meclis başkanlığına bir soru önergesi vermiştir.⁹²

Tarakçıoğlu'nun sorusuna önce Tarım Bakanı Tahsin Coşkan, daha sonra ise Maliye Bakanı Halid Nazmi Keşmir sözlü olarak cevap vermişlerdir. Tarım Bakanı Coşkan, Türkiye için ayrılmış olan 4.000 ton amonyum sülfat maddesinin İstanbul'da teslimi için ihale açıldığını ve ihale için 22 firmanın başvuru yaptığını ifade etmiştir. Bu 22 firma içerisinde en uygun fiyat vermiş olan Erol Beker isimindeki firmaya ödemenin dolar yerine sterlinle ile yapılması teklif edilmiştir. Ancak firmanın bunu reddetmesi üzerine kimyevi gübrenin alımı gerçekleşmemiştir. Memleketin kimyevi gübre ihtiyacının farkında olan Hükümet bedeli ne olursa olsun kimyevi gübre alım işleminin dolar üzerinden yapılmasını daha sonra kabul etmiştir. Bunun için de Amerika'daki büyükelçimize ve ticaret ataşemize danışılarak kimyevi gübrenin nereden ne şekilde alınabileceği sorulmuştur. Bakan Coşkan Amerikan gelecek cevabı beklediklerini ifade ederek en yakın zamanda gerekli olan kimyevi gübrenin yurda getirileceğini söylemiştir. Bakan Coşkan, Amerika'dan talep edilen kimyevi gübre gelene kadar bazı tedbirler ile kimyevi gübre ihtiyacının karşılanmaya çalışılacağını beyan etmiştir. Ziraî Donatım Kurumu'nun İngiltere'den amonyum nitrat getirmesi, Ekonomi Bakanlığı'ndan emaneten 1.000 ton amonyum sülfat alınması alınan tedbirler arasındadır. Bakan Coşkan elde mevcut olan 50 ton amonyum sülfat ile Ekonomi Bakanlığı'ndan alınacak olan 1.000 ton amonyum sülfatın ağırlıklı olarak Karadeniz Bölgesi'ndeki tütün ekicilerine verileceğini de sözlerine eklemiştir.⁹³

Tarım Bakanı'ndan sonra Maliye Bakanı Halid Nazmi Keşmir de Tarakçıoğlu'nun sorunu cevaplandırmıştır. Ziraî açıdan yapılan açıklamaların yeterli olduğunu ifade eden Maliye Bakanı, Tarım Bakanı'nın da değindiği üzere dolarla alım işleminin ilk başta yapılamamasını dolar mevcudiyetinin eksikliğine bağlamıştır. Son zamanlarda dolar mevcudumuz azalırken, sterlin mevcudumuzun ise arttığına işaret eden Maliye Bakanı bu yüzden başta dolarla ödeme yapmak yerine sterlin ile ödeme yapmayı daha uygun bulduklarını ifade etmiştir. Ancak daha sonra ise kimyevi gübreye duyulan ihtiyacın önemine binaen Hükümet dolarla alım işleminin yapılmasını dahi kabul etmiştir. Bu yüzden istenmeyen bir gecikme yaşanmıştır.⁹⁴ Tarakçıoğlu dolarla ödeme meselesi yüzünden kimyevi gübrenin alımının gecikmesini eleştirerek şunları söylemiştir:

⁹² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 7, s. 221.

⁹³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 7, s. 222.

⁹⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 7, s. 224.

Maliye Bakanlığının dolar üzerindeki hassasiyetini takdir ediyorum, biz ithalat mallarına karşı kapılarımızın iki kanadını gere gere açtık, sonra dolar miktarı malumdur, Cumhuriyet Bankasının bültenleri elimizde, dolarlarımızın miktarlarını biliyoruz, elhamdülillah milyonlarca dolarımız vardır, hassasiyet yerindedir, ancak bu hassasiyet köylünün, ekicinin bir yıllık geçimini temin edecek olan bir maddeye tatbik edilmemeli idi. Piyasada gördüğümüz lüks otomobillerle, naylon mamulâtı eşya için ve mağazaları bol bol dolduran züccaciye ve elektrik lüks malları için bu hassasiyet gösterilmiş olsa idi çok yerinde olurdu. O zaman takdir etmemek mümkün değildi. Eğer Maliye Bakanlığı bu işte bir gaflet yapmamış ise birkaç yüz bin vatandaşın bir yıllık geçimini temin edecek olan bir madde üzerinde böyle bir hassasiyet asla yerinde değildir.

Tarakçıoğlu amonyum sülfat alımı ile alakalı olarak soru önergesini verdiğinde henüz bu maddenin siparişi verilmemiş ve alım için gerekli olan döviz temin edilmemişti. Yukarıdaki meclis konuşmasında kendisinin ifade ettiği üzere yaşanan gecikmeden şikayet etmekle birlikte Tarım Bakanı tarafından siparişin verildiği ve gereken dövizin de temin edildiği bilgisi üzerine Tarım Bakanlığı'na teşekkürlerini sunmuştur.⁹⁵

Trabzon halkının en önemli tüketim maddelerinin başında mısır gelmekteydi. Trabzon halkı mısırı hem ekmeklik olarak hem de diğer yemeklere katarak tüketmekteydi. Bu önemli tarım ürünü Trabzon topraklarını yetiştirilmekle beraber yeterli üretim yapılamıyordu. Trabzon'un coğrafyasının dağlık ve engebeli olması tarım yapılmasını zorlaştırıyordu. Yerleşim olanının dar olmasına karşılık nüfusun fazla olması durumu daha da zorlaştırmaktaydı. Bu durum Tarakçıoğlu tarafından bir soru önergesi ile meclise taşınmıştır. Ticaret Bakanı Cemil Said Barlas meclis kürsüsünden Tarakçıoğlu'nu soruna sözlü olarak cevap vermiştir. Ticaret Bakanı, Hükümet olarak Karadeniz halkının mısır konusunda çekmiş olduğu sıkıntıların farkında olduklarını belirtmiştir. Bu sıkıntının giderilmesi için Samsun merkez olmak üzere mısır stoklarının yapılacağını ifade eden Bakan Barlas, Karadeniz'in diğer sahil şehirlerinden Trabzon, Ordu, Giresun ve Rize'de de istasyonlar inşa edileceğini söylemiştir. Yolsuzluk ve yüksek fiyattan mısır satışı gibi olumsuz durumların önüne geçilmesi için de Devlet Malzeme Ofisi tarafından dağıtımlar yapılacaktır. Devlet denetimli dağıtım ve satışlardan başka kooperatiflerden de istifade edileceği Ticaret Bakanı tarafından belirtilmiştir.

Tarakçıoğlu Ticaret Bakanlığı tarafından düşünülen tedbirlerin en kısa sürede hayata geçirilmesini talep etmiştir. Tedbirlerin hayata geçirilmesiyle birlikte yaklaşık iki milyon insanın en temel tüketim gıdasının temini noktasındaki sıkıntılar ortadan kalkacak, Karadeniz halkı bu durumdan büyük bir memnuniyet duyacaktır. Ancak Tarakçıoğlu mısır dağıtım işi ile alakalı bir çekincesini dile getirmiştir. Devlet Malzeme Ofisi sevk edeceği mısırı tüccarlara ya da manavlara vermek yerine doğrudan tüketici olan halka vermelidir. Böylece karaborsacılık gibi suiistimallerin önüne geçilecektir. Hükümetin bu konuda da gerekli tedbirleri alması gerektiğini söylemiştir.⁹⁶

⁹⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 7, s. 222-224.

⁹⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 13, s. 239-240.

Tarakçıoğlu'nun tarım ile alakalı olarak üzerinde durduğu diğer önemli bir konu da teknik tarım ve teknik bahçıvanlık okullarıdır. Bu okullar mevzuat gereğince Tarım Bakanlığı tarafından idare edilen okullardır. 1943 yılında çıkarılan bir kanun ile ilkokulu bitirmiş olan köylü çocuklarına bu okullarda teknik ziraat bilgisi verilerek onların bahçıvan olarak yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Tarakçıoğlu fenni ziraatın geliştirilerek memleketin kalkınmasına hizmet edecek olan bu okullardan ciddi anlamda bir fayda alınamadığından şikayet etmiştir. Bunun nedeni de okulların yapılmış olduğu muhitlerin yanlış seçilmiş olmasıdır. Bu yüzden beşi Teknik Ziraat Okulu, ikisi ise Teknik Bahçıvan okulu olan bu okullar öğrenci bulmakta zorlanmaktadır. Tarakçıoğlu'na göre tarım okulları memleketin her tarafına yayılmalıdır ancak doğru yerlere yapılmalıdır. Örneğin Trabzon'a bir bahçıvan okulunun açılması yerinde bir karar olacaktır. Bu sayede Trabzon'da sebzeçilik çok gelişecektir. Çünkü burada yetişen sebzeler yurdun birçok yerine sevk edilmektedir.⁹⁷

1.2.1 Teklifler

Tarakçıoğlu tarım, hayvancılık ve köy işleri ile alakalı olarak hazırlanmış olan üç kanun teklifinin çalışmalarına katılmıştır. Bunlardan ikisi hükümet tarafından hazırlanmış olan kanun tasarılarıdır. Diğerisi ise doğrudan Tarakçıoğlu imzası ile meclise sunulmuş olan bir kanun teklifidir.

Hükümet Köy Kanunu olarak anılan ve köy okulları ile köylerdeki öğretmen ve sağlık memurlarına verilecek olan evlerin inşası ile ilgili olarak bir kanun tasarısı hazırlamıştır. Kanun tasarısı 3803, 4274 ve 4459 sayılı kanunların değiştirilmesini içermekteydi. Başbakan Hasan Saka imzalı kanun tasarısı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmış ve Bakanlar Kurulu'nun 3 Mayıs 1948 tarihli kararı ile meclise sunulmuştur. Köy kanunu gereğince köy okulları inşası köylüler tarafından yapılmaktaydı. Köylüler Milli Eğitim Bakanlığı tarafından verilen plana göre gezici başöğretmenlerin ve ilköğretim müfettişlerinin gözetimi altında, salma ve imece usulü ile okulları inşa ederlerdi. Köy Kanunu maddelerinin değiştirilmesini öngören kanun tasarısının gerekçesinde bu usulün zamanla sıkıntıların görülmeye başlanıldığı ifade edilmiştir. Bu sıkıntılar tüm köylerde tek tip okul yapma mecburiyeti, gezici başöğretmen ile müfettişlerin yapı tekniği hakkında hiçbir bilgiye sahip olmamaları ve köylüden alınan salmanın yüksek fiyatlara çıkarak köylüye ağır yük yükleme şeklinde sıralanmıştır. 1948 yılı bütçesi görüşülürken bu sorunların kökünden halledilmesi için çareler aranmıştır. Bütçe Encümeni'nde kabul edilen edilmiş olan bir önergeye göre köy okulu inşaatında köylülerden her ne ad altında olursa olsun hiçbir bedel alınmaması, bu okulların inşasına ait tüm giderlerin bütçeden karşılanması karar alınmıştır. Hükümetin gerekçeli kararında da Bütçe Encümeni'nin raporuna atıfta bulunarak kanun tasarısının bu amaca hizmet etmek için hazırlandığı ifade edilmiştir.

⁹⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 16, s. 869.

Hükümet tarafından hazırlanmış olan 10 maddelik kanun tasarısı görüşülmek üzere Geçici Komisyona gönderilmiştir. Tokat Milletvekili Refik Sevensil başkanlığındaki Geçici Komisyon, bazı maddelerde değişiklik yapmış olmakla beraber kanun tasarısının memnuniyetle karşılandığını ifade eden bir rapor hazırlamıştır. Ancak Geçici Komisyon'da yer alan Maraş Milletvekili Emin Soysal, Kayseri Milletvekili Fikri Apaydın, tomruğun parasız verilmemesi, nakliyatın parasız yapılmaması ve belediyesi olan köylerde bu kanunun tatbik edilmemesi gibi nedenlerden dolayı tasarıya muhalif olduklarını imza etmiş oldukları raporda beyan etmişlerdir. Seyhan Milletvekili Ahmet Remzi Yüregir ise esasına, özellikle ikinci ve beşinci maddelere muhalif olduğu şerhi ile rapora imzasını koymuştur. Kanun tasarısının görüşüldüğü Geçici Komisyon'da üye olan Tarakçıoğlu ise raporu imzalamamıştır.

Köy kanunu tasarısı görüşülmek üzere meclise geldiğinde uzun uzadıya tartışmalara neden olmuştur. Kanunun lehinde ve aleyhinde görüşler beyan edilmiştir. Kanun tasarısının aleyhinde konuşanlar esas olarak hemen hemen aynı noktalardan tasarıyı eleştirmişlerdir. Yapılan olumsuz eleştiriler; ikilik yaratılarak sosyal adaletsizliğe yol açıldığı, kereste gibi en mühim ihtiyacın parasız verilmediği, eski köy kanuna göre zorunlu olan 20 günlük çalışma süresinin 30 güne çıkarılmış olduğu gibi hususlarda yoğunlaşmıştır. Bolu Milletvekili İhsan Yalçın, Eskişehir Milletvekili Kemal Zeytinoglu, Denizli Milletvekili Hulusi Oral, Maraş Milletvekili Emin Soysal, Tokat Milletvekili Galip Pekel, Seyhan Milletvekili Ahmet Remzi Yüregir benzer ifadeler ile kanun tasarısının olumsuz yönlerini öne çıkaran konuşmalar yapmışlardır.

Aleyhte konuşan milletvekilleri, kanun tasarısı ile köy ve şehirde yaşayan insanlarımız arasında zaten var olan sosyal adaletsizliğe bu sefer de belediyesi olan köyler ile belediyesi olmayan köyler gibi bir ayırım yapılarak diğer bir adaletsiz uygulamanın getirildiğini savunmuşlardır. Milletvekillerinin değindiği diğer bir husus, devletin köy okulu inşaatı için yeterli miktarda parayı ayırma imkanı olmadığından bu yükün yine eskiden olduğu gibi halkın sırtına yükleneceğidir. Bu durumda kanundan istenilen fayda sağlanamayacak, köylü için çok büyük bir değişiklik olmayacaktır. Bu duruma değinen İhsan Yalçın, hükümetin tahsis etmiş olduğu 10 milyon liranın ancak dört milyonunun okul inşaatına ayrılacağını, bunun da inşa edilmesi düşünülen 1.800 köy okuluna yetmesinin mümkün olmadığını ifade etmiştir⁹⁸. Denizli Milletvekili Hulusi Oral ile Maraş Milletvekili Emin Soysal kerestenin ya bedelsiz olarak inşa için verilmesini ya da kereste alımı için 10 milyon liralık ödenğe ek bir ödenek eklenmesi gerektiğini savunmuşlardır. Ayrıca ormanlarımızdan bilinçsiz olarak kereste yapımı için ağaç kesiminin ormanlarda büyük bir tahribat yaptığı kereste alımı yapılırken bu hususa da dikkat edilmesi gerektiği Emin Soysal tarafından dile getirilmiştir.⁹⁹

⁹⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 11, s. 372-373.

⁹⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 11, s. 425.

Kanun tasarısı lehinde konuşan milletvekillerinden Yozgat Milletvekili İhsan Olgun, bazı yönlerden eksikleri var diye tasarının reddinin 3-4 yıldır devam etmekte olan köy okullarının inşaatını olumsuz etkileyeceğini savunmuştur. Tasarının ülkenin umumi ihtiyacını karşılamakta yetersiz olduğu fikrine katılan İhsan Olgun buna rağmen yıllardır süren emeklerin boşa çıkmaması için tasarının kabul edilmesi gerektiğine inanmaktadır.¹⁰⁰ Kanun tasarısının lehinde konuşan diğer bir milletvekili olan Konya Milletvekili Sadi Irmak köy okulu yapımı ve buradaki öğretmenlerin rahatı için büyük destek sağlayacak olan kanun tasarısının süratle kabulünü meclisten rica etmiştir.¹⁰¹

Kanun tasarısı hakkında söz alan Tarakçıoğlu yapmış olduğu konuşmasında tasarıyı birçok yönüyle ele almıştır. Tarakçıoğlu köylünün yükünü hafifletmek için hazırlamış olan bu tasarının zannedildiği kadar köylüye bir rahatlık getirmeyeceği kanaatindedir. 10 milyon liranın 1.800 köy okulunun yalnızca kereste masrafını bile karşılamaktan uzak olduğuna işaret eden Tarakçıoğlu buna göre esas yükün yine köylünün sırtına yükleneceğini ifade etmiştir. Özel bütçeden yapılacak yardımlara da değinen Tarakçıoğlu, vilayetlerin özel bütçelerinin durumlarının iyi durumda olmadıklarını söyleyerek özel bütçeden yeterli maddi desteğin alınamayacağını belirtmiştir. Tarakçıoğlu'nun tasarıda en çok eleştirdiği noktalardan birisi de 18-50 yaş arasında hasta ve sakat olmayan köylülerin 30 gün çalıştırılması meselesidir. Kendisi bu husustaki eleştirilerini şöyle dile getirmiştir:

Köylünün 30 gün çalışmasının bir manası vardır. Vakıa Türk köylüsü fedakardır, lakin imece usulü bu kadar suüstimal edildikten sonra bu müesseseye dayanmak biraz hayale kapılmak olur. İmece başkadır, mükellefiyet başkadır. İmece Türk köylüsünün karakterine, ananesine girmiş bir vasıftır, mükellefiyette ise cebir vardır, tazyik vardır. Sizinle konuşan arkadaşımız imecenin yüzlerce köyde tatbiki ile birçok binaların yükseldiğini gören bahtiyarlardandır. Ama yapılmak istenen de imece değildir, angaryadır, mükellefiyettir. Tasavvur edin Şark vilayetlerini, bunların yaz mevsimi pek kısadır. Dört beş ay yaz. Bunun 30 gününü yalnız okul inşaatına, ötede bir bataklık kurutmak, yol yapmak, ebenin evini yapmak, hocanın evini yapmak gibi daha bin türlü işi vardır. Ne bileyim, köyün imarına ait işler köylüye nefes alacak vakit bırakmaz. Bu bakımdan zannedildiği gibi; bu kanun köylerde tatbik kabiliyetine malik değildir; kabiliyeti tatbikiyesi olmayan bir tasarıdır.

Tarakçıoğlu 30 gün çalışma mükellefiyeti ile birlikte köylüye kanun tasarısı gereğince 37 türlü mecburi ve 31 türlü mecburi olmayan bir iş yükünün de getirilmesini eleştirmiştir. Kanun tasarısının halkımız arasında var olan ikiliği daha da derinleştireceği mevzuu Tarakçıoğlu'nun da değindiği diğer bir husustur. Şehir ve kasaba okulları özel idareden verilen paralarla yapılırken köy okulları önceki köy kanunu uyarınca köylüler tarafından yapılıyordu. Bu durum eskiden beri süregelen ikili bir uygulamaydı. Yeni köy kanunu tasarısı ise köy okulu yapımına devlet desteğini öngörmektedir. Ancak bu yeni kanun da belediyesi olan köylerde uygulanmayacaktır. Tarakçıoğlu bu duruma tepki göstererek Türkiye'de belediyesi olan 138 köyde bunun tatbik edilmeyecek

¹⁰⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 11, s. 376.

¹⁰¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 11, s. 429.

olmasının adalete aykırı bir durum olduğunu ifade etmiştir. Çünkü bu durumda belediyesi olmayan köylüye 30 gün çalışma yükü getirilirken, belediye statüsünde olan köylerde yaşayan köylülere böyle bir mükellefiyet yüklenmeyecektir. Görüşülen köy kanunu tasarısında köylüler arasında ikilik yaratan diğer bir durum da nüfusu 150'den aşağı olan köylerde de kanunun tatbik edilmeyecek olmasıdır. Tarakçıoğlu bu durumda yana yana olan iki ayrı köyde yaşayan köylüler için bile iki farklı kanunun tatbik edilmesi gibi bir durumun ortaya çıkacağından bahisle mevcut olan adaletsizliğin daha da derinleşeceğini vurgulamıştır. Tarakçıoğlu meclis konuşmasında dile getirdiği hususları üyesi olduğu Geçici Komisyon'daki çalışmalar sırasında da ifade etmiş ancak istediği sonucu alamamıştır. Kendisi köylülere eşit şartlar getirmediği ve getirdiği şartlar da ağır olduğu için kanun tasarısının köylünün yararına olacak şekilde yeniden düzenlenmesi amacıyla Geçici Komisyona iadesini teklif ederek konuşmasını sonlandırmıştır.

Kanun tasarısı hakkında Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer, Tarım Bakanı Tahsin Coşkan ve Geçici Komisyon adına Hasene Ilgaz da söz almışlardır. Milli Eğitim Bakanı, Tarakçıoğlu'nun da değindiği, inşa edilecek 1.800 okul ile alakalı olarak bu okulların zaten 700-800 tanesinin tamamlandığını söylemiştir. Yaklaşık aynı sayıdaki okulun ise inşasına devam edildiğini ifade ederek, ayrılmış olan ödeneğin bu okulların inşası için yeterli olduğunu belirtmiştir. Tarakçıoğlu'nun eleştirdiği diğer bir husus olan belediyesi olan köylerde kanunun tatbik edilmeyeceği meselesine de değinen Milli Eğitim Bakanı, Türkiye'de belediyesi olan 130 civarındaki köyün büyük köyler olduğunu ve bu köylerin hemen hepsinde de okullar olduğunu söyleyerek buralarda okul ihtiyacının olmadığını beyan etmiştir. Ayrıca Bakana göre bu tasarı ile köylülerin mükellefiyetleri ve zahmetleri asgari düzeye indirilmiştir.¹⁰² Kanun tasarısı ile ikilik yaratıldığı hususuna Milli Eğitim Bakanı katılmamaktadır. Türkiye'nin bütün şehir ve kasabalarında ilkokullar vardır, bu bölgelerde ilkokul eğitimi açısından bir sıkıntı yaşanmamaktadır. Buna karşılık Türkiye'nin 22 bin köyünde okul ve dolayısıyla da ilkokul eğitimi yoktur. Bu tasarı ile amaçlanan 22 bin kadar köye ilkokul eğitimini götürmektir.¹⁰³

Tarım Bakanı Tahsin Coşkan tomruğun bedava verilmesi ile ilgili taleplere değinerek ülke şartları içerisinde bunun mümkün olmadığını ifade etmiştir. Türkiye'nin her yıl ormanlarından 500.000 metreküp tomruk elde edildiğini söyleyerek bunun da ancak 126.287 metrekübünün köylerin zati ihtiyacı için ayrıldığını belirtmiştir. Tarım Bakanı, Milli Eğitim Bakanlığı ile beraber çalışarak mümkün olan en büyük kolaylığı göstermeye çalışacaklarının sözünü vermiştir. Ancak Tarım Bakanı, keresteyi bedava vermek gibi bir yola girme durumlarında bir tarafı yaparken başka bir tarafı yıkacaklarından bunun memleketin hayrına olmayacağına vurgu yapmıştır.¹⁰⁴

¹⁰² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 11, s. 377.

¹⁰³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 11, s. 432.

¹⁰⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 11, s. 433.

Geçici Komisyon adına konuşan Çorum Milletvekili Hasene Ilgaz kanun tasarısının köylü açısından büyük avantajlar getirdiğini savunmuştur. Önceden bir köy okulunun yapımı için 10 bin lira gibi bir para ihtiyaç olması durumunda o köyde oturan her köylüye 200 ile 500 lira arasında bir para taksim edilmekteydi. 1946 yılında kabul edilen bir kanunla bu para azami 20 liraya kadar indirilmişti. Şimdi ise bu kanun tasarısı ile bu da kaldırılmaktaydı. 4-5 kilometre yürüyerek bölge okullarında çalışmaya gidilmesi de köylü açısından büyük bir zahmete sebep oluyordu. Hasene Ilgaz bunun da kaldırıldığına işaret etmiştir. Ayrıca komisyon tarafından çalışılmayan günler için en fazla üç lira olan ödeme miktarı iki liraya indirilmiş ve kadınların çalışma mükellefiyeti de kaldırılmıştır. Kendisi 30 günlük çalışma mecburiyeti süresinin 20 güne indirilmesi gibi bir duruma komisyon olarak da karşı çıkmayacaklarını ifade etmiştir.¹⁰⁵

Tarakçıoğlu ile birlikte 10 milletvekili kanun tasarısının esası hakkında konuşmak üzere tekrar söz istemişlerdir. Ancak görüşmelerin yeterli olduğu ve maddelere geçilmesini teklif eden önerenin kabul edilmesi üzerine söz alma imkanı bulamışlardır. Tarakçıoğlu yapmış olduğu konuşmada tasarının Geçici Komisyon'a verilmesini talep etmişti. Maddelerin görüşülmesine geçilmeden önce Tarakçıoğlu'nun bu talebiyle alakalı olarak vermiş olduğu önerge mecliste okunmuştur.¹⁰⁶ Tarakçıoğlu'nun önergesi oya sunulmuş ve reddedilmiştir. Kanun tasarısının maddelerinin görüşülmesine geçilmesi için yapılan oylamada maddelerin görüşülmesi yönünde bir sonuç çıkmıştır. Maddeler görüşülürken kanun tasarısının beşinci ve altıncı maddelerindeki tartışmalı olan hususlarda değişiklik yapılmıştır. Beşinci maddede geçen 30 günlük çalışma mükellefiyeti 20 güne indirilmiştir. Aynı madde ile kadınların çalışma mükellefiyeti de kaldırılmıştır. Altıncı maddede hükümetin teklifine göre çalışılmayan günler için ödenecek olan bedel en az 1 en çok 3 lira olarak tespit edilmişti. Maddeler görüşülürken azami bedel 2 liraya indirilmiştir. Kerestenin bedava verilmesi talebi maddeler görüşülürken tekrar dile getirilmiştir; ancak bununla ilgili herhangi bir madde düzenlemesi yapılmamıştır. Maddeler tek tek oya sunulurken kabul edildikten sonra Meclis Başkanı tarafından kanun tasarısının tümü açık oylamaya sunulmuştur. 3803, 4274 ve 4459 sayılı kanunların köy okulu, öğretmen evi, köy sağlık memurları ve ebeleri inşa ettirilmesiyle ilgili maddelerin değiştirilmesi ve 5012 sayılı kanunun kaldırılması hakkındaki kanun tasarısı 4 ret oyuna karşılık 238 kabul oyuyla kanunlaşmıştır.¹⁰⁷ Kanun 31 Mayıs 1948'te Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.¹⁰⁸

Tarakçıoğlu yukarıda izah edildiği üzere bu kanun tasarısının köylü lehine yeniden görüşülmek üzere Geçici Komisyon'a gönderilmesini talep etmiş bu hususta meclis başkanlığına bir önerge sunmuştu. Önergesinde değindiği hususlardan 30 günlük çalışma mükellefiyeti ve bu

¹⁰⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 11, s. 423-424.

¹⁰⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 11, s. 435.

¹⁰⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 11, s. 488.

¹⁰⁸ 3803, 4274 ve 4459 Sayılı Kanunların Köy Okulu, Öğretmen Evi, Köy Sağlık Memurları ve Ebeleri Evleri İnşa Ettirilmesiyle İlgili Maddelerin Değiştirilmesi ve 5012 ve 5082 Sayılı Kanunların Kaldırılması Hakkında Kanun (1948), **T.C. Resmi Gazete**, 6919, (31.05.1948).

mükellefiyetin kadınlara da yükletilmiş olması kanun tasarısının maddeleri görüşülürken değiştirilmişti. Bu duruma rağmen Tarakçıoğlu, izinli de olmadığı halde Köy Kanunu tasarısının oylamasına katılmamıştır.¹⁰⁹

Ülkemizde zirai verimi artırmak, üretimi çeşitlendirmek ve üretilen mahsulün kalitesini yükseltmek amacı ile hükümet tarafından Devlet Örnek ve Üretim Çiftlikleri Kanun Tasarısı hazırlanmıştı. Hazırlanan taslak metin Tarım ve Bütçe Komisyonlarına gönderilmiştir. Kanun tasarısı hakkında Tarakçıoğlu mecliste söz almamıştır. Tarakçıoğlu sadece kanun tasarısı ile ilgili olarak verilmiş olan bir önergeye imza atarak ilgili kanun tasarısına müdahil olmuştur. Kanun tasarısının esası hakkında yapılan görüşmelerin yeterli olduğuna dair yapılan oylamadan sonra Denizli Milletvekili Cemil Çalgüner imzası ile meclise bir önerge sunulmuştur. Önergede kanun tasarısının maddelerinin Tarım Komisyon tarafından hazırlanan metin esas alınarak görüşülmesi talep edilmektedir. Tarakçıoğlu da dahil olmak üzere 79 milletvekilinin önergenin altında imzası bulunmaktadır. Tarım Komisyonu'nun metninin esas alınmasına dair önerge mecliste kabul edilmiştir.¹¹⁰ Tarım Komisyonu'nun hazırlamış olduğu metinde Devlet Örnek ve Üretim Çiftlikleri Kanun Tasarısı'nın adı, Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü Görev ve Kuruluş Kanunu Tasarısı olarak değiştirilmiştir. Kanun tasarısında müdürlüğün kuruluş amacı, görevleri, alt birimleri, memurların sayısı ve alacakları aylıklar tespit edilmiştir. 4 birleşim boyunca süren görüşmeler sonucunda 37 maddelik kanun tasarısının bütün maddeleri tek tek kabul edilerek açık oylamaya sunulmuştur.¹¹¹ 1 ret 2 çekimser oya karşılık 251 kabul oyuyla kanun tasarısı kabul edilerek yasalaşmıştır. Açık oylamaya katılan Tarakçıoğlu da tasarıya kabul yönünde oy kullanmıştır.¹¹² Kanun 13 Haziran 1949'da Resmi Gazete'de yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir.¹¹³

Yukarıda içeriklerine değinmiş olduğumuz iki kanun tasarısı da hükümet tarafından hazırlanarak meclise sunulmuştur. Tarım, hayvancılık ve köy işleri ile ilgili olarak Tarakçıoğlu'nun ise meclise sunmuş olduğu tek bir kanun teklifi bulunmaktadır. İlgili kanun teklifi yayla ve meraların köylerin tüzel kişiliklerine tahsis kılınmaları ya da kamulaştırılmaları hakkındadır. Tarakçıoğlu sekiz maddelik kanun teklifinin gerekçesinde yayla hayatının köylüler için yaz eğlencesi olmadığını, tamamen ekonomik ihtiyaçlar için gerekli bir yaşam alanı olduğunu ifade etmiştir. Yaylalar, meralar köylülerin hayvanlarını otlatmak için mevsimlik olarak çıktığı yerler olması hasebiyle hayvancılık açısından büyük önem arz etmekteydi. Köylüler bu sayede yağ ve peynir üreterek hem kendi ihtiyaçlarını karşılar hem de bu ürünleri satarak kendilerine gelir elde ederlerdi. Yaylalarının köylerin ortak malı olmamasının sosyal yaralara da sebep olduğunu belirten

¹⁰⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 11, s. 491.

¹¹⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 20, s. 250-251.

¹¹¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 20, s. 514.

¹¹² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 20, s. 528.

¹¹³ Devlet Üreme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü Görev ve Kuruluşu Hakkında Kanun (1949), **T.C. Resmi Gazete**, 7231, (13.06.1949).

Tarakçıoğlu, bu durumun büyük can kayıplarına ve kan davalarına yol açtığını vurgulamıştır. Tarakçıoğlu ilgili kanun teklifini bu gerekçeler ile hazırlamıştır.

Tarakçıoğlu'nun yayla ve meralar hakkında meclise sunmuş olduğu kanun teklifi üzerinden bir yıl geçmiş olmasında rağmen gündeme alınmamıştır. Bunun üzerine Tarakçıoğlu meclis başkanlığına bir önerge sunarak teklifinin gündeme alınmasını talep etmiştir. İçişleri Komisyonu adına konuşan Fahrettin Tiritioğlu, Tarakçıoğlu'nun teklifi komisyona geldiği sıralarda aynı zamanda Toprak Kanunu'nun da komisyonda görüşüldüğüne işaret ederek yayla ve mera meselesinin de Toprak Kanunu ile alakadar olacağı gerekçesiyle gündeme alınmadığını söylemiştir. Buna tepki gösteren Tarakçıoğlu, halkın uzun zamandan beri sıkıntısını çektiği yayla ve meralar meselesi gibi önemli bir konunun böyle bir gerekçe ile geciktirilmesini eleştirmiştir. Tarakçıoğlu kanun teklifinin Adalet, Maliye, Tarım Komisyonlarına havale edilmesine de karşı çıkmıştır. Bu durumun zaten gecikmiş olan gündeme alınma meselesini daha da öteleyeceğini ifade etmiştir. Kendisi kanun teklifinin ayrı ayrı komisyonlarda görüşülmesi yerine Adalet, Tarım, Maliye ve İçişleri komisyonlarından seçilecek üyelerden oluşan geçici bir komisyonda ele alınmasını istemiştir. Tarakçıoğlu'nun bu isteği mecliste oylanarak kabul edilmiştir.¹¹⁴

Geçici Komisyon'un hazırlamış olduğu raporda yayla ve mera meselesinin 4753 sayılı Toprak Kanunu ile alakadar olacağı gerekçesi ile Toprak Kanunu kapsamında ele alınmasının daha doğru olacağı belirtilmiştir. Geçici Komisyon'da yer alan Kars Milletvekili Akif Eyidoğan ise altında imzası olduğu rapora, yayla meselesinin müstakil olarak ele alınması gerektiği yönünde bir serh düşmüştür.¹¹⁵ Rapora tepki gösteren Tarakçıoğlu, mecliste söz alarak şunları ifade etmiştir :¹¹⁶

Eğer Toprak Kanununun halline intizar edersek bu işin teminine imkan yoktur. Bendeniz orta fikir olarak, Hükümet tarafından, herkes tarafından kabul edileceğini zannettiğim bir mütalaa olarak ileri sürüyorum. Geçici komisyona bunu havale edersek içinden çıkılmaz deniyor. Bu o kadar mühim bir meseledir ki, geçici komisyona havalesine neden imkan görülüyor. Niçin orta yere atılmış bir mevzuu geçici komisyona havale etmeyelim. Seçtiğiniz Geçici Komisyon kafi bir ehliyeti haizdir ve Toprak Kanununun bu meseleye temas eden bir noktası da mevcuttur. Nihayet yakında Yüksek Huzurunuzda gelecektir. Onun için bu milletin %80'ini teşkil eden Türk köylüsünün dört gözle beklediği toprak ve yayla meselesinin bundan böyle de sürüncemede kalmaması için yeter ehliyeti haiz olan geçici komisyona havale edilmesini sureti mahsusada rica ederim.

Tarakçıoğlu yayla ve mera meselesinin Geçici Komisyon gündeminde kalması için meclise bir önerge sunmuştur ancak Tarakçıoğlu'nun bu önergesi reddedilmiştir.¹¹⁷ Böylece Tarakçıoğlu'nun yayla ve meraların köylerin tüzel kişiliklerine bırakılması ya da kamulaştırılması hakkında hazırlamış olduğu kanun teklifi dolaylı olarak da olsa gündemden düşmüş oldu. Aslında mecliste Çiftçiyi Topraklandırma hakkındaki 4753 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi

¹¹⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 14, s. 215-216.

¹¹⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 15, s. 117.

¹¹⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 15, s. 119-120.

¹¹⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 15, s. 132.

ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesine dair kanun tasarısı ile birlikte Tarakçıoğlu'nun teklifi de gündemde kalmıştır. Hazırlanan raporlarda Tarakçıoğlu'nun teklifi de yazılı olarak ifade edilmiştir. Ancak bu durum Tarakçıoğlu'nun istediği değişiklik talebini karşılayacak mahiyette değildir. Bu durumdan dolayı olacaktır ki Çiftçiye Topraklandırma Kanunu görüşmelerinde Tarakçıoğlu hiçbir söz almadığı gibi kanunun oylamasına da katılmamıştır. Tarakçıoğlu'nun katılmadığı oylamada 261 kabul oyuna karşılık 15 ret ve 6 da çekimser oy kullanılmıştır.¹¹⁸ Kanun 27 Mart 1950 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.¹¹⁹

1.3 Sosyal Güvenlik, Yardım ve Hizmet

Tarakçıoğlu sosyal güvenlik, yardım ve hizmet gibi halkı doğrudan ilgilendiren konular üzerinde mecliste hassasiyetle durmuştur. Bu konuların başında kimsesiz çocuklarının devlet gözetiminde bakılıp yetiştirilmesi gelmektedir. Anormal ve normal olan kimsesiz çocukların korunması ile alakalı olarak bir düzenleme üzerinde çalışmalar yapılmaktaydı. Bu konuda Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonu tarafından hazırlanmış olan rapor Tarakçıoğlu tarafından ikilik içerdiği gerekçesi ile eleştirilmiştir. Komisyonun raporuna göre normal ve anormal olan çocuklar beş yaşına kadar Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından korunacak, beş yaşından sonra ise yalnızca anormal olanlar Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından korunacaktı. Normal olan kimsesiz çocuklar ise reşit oluncaya kadar Milli Eğitim Bakanlığı tarafından korunacaktı. Tarakçıoğlu bu ikiliğe karşı olduğunu ifade ederek reşit oluncaya kadar ister normal olsun ister anormal olsun kimsesiz çocukların Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından korunması gerektiğine inanmaktadır. Bu husustaki görüşlerini şöyle ifade etmiştir:¹²⁰

Tabiata aykırı bulunan, bizim aile hayatımıza uymayan dualite, ikilik bu işi halletmez. Çocuk yedi yaşına kadar Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığındadır, ondan sonra da başka bir bakanlığın demektir. Çocuklarımız yedi yaşına kadar ailemizindir de yedi yaşından sonra başka bir aileye mi veriliyor. Hepimiz bu işi burada takip ediyoruz. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bu çocukların velileri ve vasileridirler.

Normal ve anormal olan çocukların korunmasının Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı sorumluluğunda olmasını isteyen Tarakçıoğlu, İzmir'de bulunan Dilsizler, Körler, Sağırılar Okulunun ise Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından idare ediliyor olmasına karşıdır. Tarakçıoğlu'na göre bu okulun idaresi Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılmalıdır. Tarakçıoğlu bunun gerekliliğini şu şekilde dile getirmiştir:¹²¹

¹¹⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 4, Cilt: 25, s. 768-771.

¹¹⁹ Çiftçiye Topraklandırma Hakkındaki 4753 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Maddeler ve Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun (1950), **T.C. Resmi Gazete**, 7467, (27.03.1950).

¹²⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 12, s. 25.

¹²¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 16, s. 645.

Arkadaşlar, İzmir’de bir Dilsizler, Körler, Sağırılar Okulu vardır. Bu müesseseyi ben birkaç defa gezdim ve tetkik ettim. Bu yılki talebe kadrosu 150’dir. Sağlık Bakanlığı tarafından idare olunur. Devlet bütçesinden para alınarak yetiştirilen kör, dilsiz ve sağırılarımızın sığındıkları bu müessese Sağlık Bakanlığı’na bağlıdır. Ne münasebetle Sağlık Bakanlığına bağlanmıştır? Bu müessesenin bu bakanlığa bağlı olmasının başka sebepleri mevcutsa bunun açıklanmasını rica ederim. Hakikaten memlekette tedris ve terbiye müesseseleri devlet teşkilatı olarak Milli Eğitimin elindedir. Eğer bir kati zaruret görmüyorlarsa ki ben görmüyorum, Sağlık ve Sosyal Bakanlığı bu müesseseyi bırakmaktan imtina etmezse Milli Eğitim Bakanlığının bunu almasını teklif ediyorum. Kadro 150, bütün masrafları 60 bin lira kadardır. Üzerinde durulmaya değer çünkü sıraya girmiş birçok memleket evladı bu müesseseden hayır beklemektedir. Hiç olmazsa kalabalık şehirlerde, Milli Eğitim Bakanlığı bu gibi müesseseler açarsa birçok zavallı vatandaşlarımız inkişaf imkanı bulur.

Tarakçıoğlu emeklilerin rahat ettirilmesi hususunda büyük bir hassasiyete sahiptir. Tarakçıoğlu’na göre emekli fikir ve beden kuvvetini devletin hizmetinde harcayarak yorulmuş ve hazır yemeye mecbur kalmış bir kimse demektir. Bu açıdan bakıldığında emeklilerden vergi alınması doğru değildir. Tarakçıoğlu emeklilerden vergi alınmasının mantığa ve insafa aykırı olduğunu söylemekle beraber ülke şartları göz önüne alındığında bu durumun mümkün olmadığı kanaatindedir. Memlekette işçisinden, köylüsüne her kesimden bir şekilde vergi alındığına göre emeklilerden de vergi alınmalıdır. Ancak bu yapılırken de insaf ölçüleri içerisinde hareket edilmelidir. Kendisi bütün emeklilerin vergiden muaf edilmesinin mümkün olmadığını ancak düşük gelirli olan emeklilerden vergi alınmaması gibi bir düzenleme yapılabileceğini belirtmiştir. Tarakçıoğlu’na göre 100 liraya kadar olan emekli maaşlarından vergi alınmamalıdır.¹²²

1.3.1 Teklifler

Sosyal güvenlik, yardım ve hizmetle alakalı olarak Tarakçıoğlu’nun meclise sunmuş olduğu bir kanun teklifi bulunmamaktadır. Ancak bu alanla alakalı kanun değişikliği ve kanun tasarısı çalışmalarına, Tarakçıoğlu da vermiş olduğu önergeler ile müdahil olmuştur. Emekli olup da maaşı 100 liraya kadar olanlardan vergi alınmaması hususu hakkında Tarakçıoğlu’nun görüşlerine daha önce değinmiştik. Gelir Vergisi Kanunu görüşmeleri sırasında bu hususla alakalı olarak Tarakçıoğlu meclise yazılı bir önerge vermişti. Tarakçıoğlu’nun meclise vermiş olduğu bu önerge Geçici Komisyon Başkanı Münir Birsel’in de müdahalesi ile oylanmış ve reddedilmiştir.¹²³

Hükümet tarafından Hasan Saka imzası ile Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanun Tasarısı hazırlanmıştı. 140 maddelik kanun tasarısı çok geniş kapsamlı olduğundan dolayı birçok bakanlığın komisyonlarından seçilen bir Geçici Komisyon oluşturulmuştur. Geçici Komisyon’da Adalet, Bayındırlık, Bütçe, Ekonomi, İçişleri, Maliye, Milli Eğitim, Milli Savunma, Sağlık ve Sosyal Yardım ve Ulaştırma komisyonlarından üçer üye yer almaktaydı. Tarakçıoğlu da Milli

¹²² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 18, s. 372.

¹²³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 18, s. 383.

Eğitim Komisyonu adına seçilen üç üyeden birisi olmuştur. Ayrıca kendisi Geçici Komisyon'un katipliğini de yapmıştır.

Emekli Sandığı Kanun Tasarısı'nın geçici olan 65. maddesi üzerinde yaşanan tartışmalara Tarakçıoğlu da müdahil olmuştur. İlgili maddenin ikinci bendinin (e) fıkrasında azınlık ve yabancı okullardaki Milli Eğitim öğretmenleri hakkında bir hüküm bulunuyordu. Bu hükme göre Milli Eğitim Bakanlığı tarafından azınlık ve yabancı okullarına tayin olunan öğretmenler de borçlandırılmak sureti ile emekli olma hakkını kazanmış olacaktı.¹²⁴ Azınlık ve yabancı okullarındaki Milli Eğitim öğretmenleri tasarı kapsamına alınırken özel Türk okullarında görev yapan hocaların tasarı dışında bırakılması bazı milletvekilleri tarafından eleştirilmiştir. Çorum Milletvekili Hasene Ilgaz, Bursa Milletvekili Abdurrahman Konuk, Kayseri Milletvekili Reşit Özsoy özel Türk okullarında görev yapan öğretmenlerin de borçlandırılmak sureti ile emekli olma hakkını elde etmeleri gerektiğini savunmuşlardır. Geçici Komisyon adına konuşan Sait Azmi Feyzioğlu ise aksi yönde fikir beyan etmiştir. Feyzioğlu, özel okullardaki öğretmenlerin devlet memuru olmadıklarına işaret ederek bunların ticari bir müessesenin görevlileri olduklarını vurgulamıştır. Yabancı ve azınlık okullarında Türk dili, tarihi ve coğrafyası dersi veren hocalarının ise bakanlık tarafından tayin edilen öğretmenler oldukları için devlet memuru olduklarını ve bu yüzden devletin emeklilik hakkından yararlanılacaklarını söylemiştir. Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu ise hükümet tarafından hazırlanan taslakta özel Türk okullarındaki öğretmenlerin de kanun tasarısına dahil edildiklerini ancak Geçici Komisyon'da bunun kabul edilmediğini ifade ederek ya özel okullarda çalışan öğretmenlerin hepsinin tasarı kapsamına alınmasının ya da ilgili fıkranın tamamen kaldırılması gerektiğini belirtmiştir.¹²⁵

Geçici Komisyon'da katip olarak görev almış olan Tarakçıoğlu yaşanan bu tartışmalardan rahatsızlık duymuştur. Özellikle Milli Eğitim Bakanı'nın ilgili fıkranın tamamen kaldırılması gerekeceği gibi bir yorumda bulunmasını eleştirmiştir. Tarakçıoğlu yabancı ve azınlık okullarında kültür derslerini veren hocalara emeklilik hakkının tanınması gerektiğini şu cümleler ile ifade etmiştir:

Yabancı okullarda ve azınlık dediğimiz okullarda kültür dersi okutan öğretmenlere böyle bir hak tanımazsak şimdiye kadar olduğu gibi bu dersler pek zayıf öğretmenler elinde kalacaktır. Biz kendi kültürümüzü, yani tarihimizi, dilimizi ve coğrafyamızı ve nihayet yurdumuzun sevk ve idare şeklini memlekette bulunanlara, bu havayı teneffüs edenlere öğretmek için maliyenin sırf mali çerçevesi ve adına prensip dediği sınır içinde mi kalacağız ? Arkadaşlar, Türk kültürünü yaymak ve bilhassa memleket içinde bulunanları işba, haline getirmek bu şekilde para çerçevesinin ifade edemeyeceği kadar büyük ve onun üstünde bir prensiptir. Milli varlığımızı kendi memleketimizde yaşayanlara tanıtmak için bu şekildeki formalitelere bağlanmamak lazımdır. Binaenaleyh bence alınacak prensip şu olmalıdır ; mademki özel azınlık okullarındaki hizmet amme hizmetidir ve o müesseseler olmasaydı biz doğrudan doğruya okuyan çocukları okutmak için, bütçemizden para sarf edecek idik, bize yardımcı olarak hizmet görenlere, para

¹²⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 19, s. 1105.

¹²⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 19, s. 1107-1112.

sarf edenlere bizim de bir yardım yapmağımız aklın, mantığın ve insafın kabul ettiği bir prensiptir. Binaenaleyh bu müesseselerde çalışan öğretmenlere biraz heves vermiş olmak için böylece onları borçlandırmak suretiyle emekli hakkını tanımamız milli menfaatimiz icabıdır. Milli menfaatin üstünde bir prensip tanımlıyorum.

Tarakçıoğlu özel Türk okullarındaki öğretmenlerin tasarıya dahil edilmesine de taraftardır. Bu konu ile alakalı olarak Kayseri Milletvekili Reşit Özsoy tarafından verilmiş olan önergeyi desteklemiş ve meclis tarafından kabulünü rica etmiştir. Ancak Reşit Özsoy tarafından verilen ve özel Türk okullarındaki öğretmenlere emeklilik hakkı tanıyan önerge reddedilmiştir.¹²⁶

Emeklilik Kanunu hakkında Bolu Milletvekili Lutfi Gören maddelerin görüşülmesi sırasında bir önerge vermiştir. Kanunun 12. maddesinde iller daimi komisyon üyeleri ile seçilmiş veya tayin edilmiş olan belediye başkanları da emeklilik hakkında yararlandırılmaktaydı. Ancak ilgili maddede bundan yalnızca daha evvel emeklilik hakkı tanınan bir vazifede görevli olanların yararlanacağı belirtiliyordu. Lutfi Gören vermiş olduğu önergede bu durumun kanunun amacına aykırı olduğunu ifade ederek emeklilik hakkı tanınmış bir vazifede evvelce bulunmak kaydının kaldırılmasını talep etmiştir. Önergenin altında Tarakçıoğlu da dahil olmak üzere 16 milletvekilinin daha imzası bulunmaktadır. Tarakçıoğlu'nun da altında imzası olan bu önerge oylamaya sunulmuş ve reddedilmiştir.¹²⁷ 137 maddelik Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu 2 ret oyuna karşılık 293 kabul oyuyla yasalaşmıştır. 156 milletvekilinin katılmadığı oylamada Tarakçıoğlu kabul oyu kullanmıştır.¹²⁸ Kanun 17 Haziran 1949 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir.¹²⁹

Sosyal güvenlik, yardım ve hizmet alanında Tarakçıoğlu'nun müdahil olduğu diğer bir kanun tasarısı da Kimsesiz, Terkedilmiş ve Anormal Çocukların Korunması Hakkında Kanun Tasarısı olmuştur. Tarakçıoğlu, kör, sağır ve dilsizlerin eğitimlerinin Milli Eğitim Bakanlığı bünyesine alınması gerektiğine inanıyordu. Kimsesiz, terk edilmiş ve anormal çocuklar hakkında hazırlanan kanun tasarısının görüşmelerinde aynı düşüncelerini yeniden dile getirmiştir. Hazırlanan kanun tasarısında kör, sağır ve dilsizler hakkında hiçbir hüküm olmamasını Tarakçıoğlu büyük bir eksiklik olarak değerlendirerek şunları söylemiştir:

Bu kanunun adına yalnız korumaya muhtaç çocuklar hakkında kanun değil, korumaya muhtaç çocuklarla kör, sağır ve dilsizler hakkında kanun denilmesinin yerinde olacağını sanıyorum. Onun için de kanunun adının tadili ile birinci maddesine bunun eklenmesini teklif ediyorum. Yüksek tasvibinize mazhar olursa bu talihsiz vatandaşlar kendilerinin yetiştirilmeleri için emniyetli bir melce bulmuş olurlar.

¹²⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 19, s. 1114-1115.

¹²⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 20, s. 437-438.

¹²⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 20, s. 603-604.

¹²⁹ Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu (1949), **T.C. Resmi Gazete**, 7235, (17.06.1949).

Tarakçıoğlu Sağlık Bakanlığı tarafından idare edilmekte olan İzmir Sağır, Dilsiz ve Körler Okulu'nun bütün malzeme, tahsisat ve sairesiyle Milli Eğitim Bakanlığına devredilmesi hususunun kanun maddesine eklenmesini için meclis başkanlığına ayrıca bir önerge de sunmuştur. Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu yoksul çocuklar meselesi ile sakat çocuklar meselesinin ayrı meseleler olduğuna değinerek hazırlanan kanunun yoksul ve kimsesiz çocukları kapsadığını kör, sağır ve dilsizler için hazırlanmış bir kanun tasarısı olmadığını ifade etmiştir. Geçici Komisyon adına konuşan Rize Milletvekili Fahri Kurtuluş da Milli Eğitim Bakanı'nın görüşlerine benzer görüşler ifade ederek Tarakçıoğlu'nun endişelerinin yersiz olduğunu belirtmiştir. Nihayet Tarakçıoğlu'nun oya sunulan önergesi reddedilmiştir.

Korunmaya muhtaç çocuklar kanunun ikinci maddesinde herhangi bir yerde bulunan bir çocuğun bulunduğu zabıta, devlet veya belediye memurları tarafından öğrenildiğinde mahallin en büyük Milli Eğitim memuruna haber verileceğine dair bir hüküm yer almaktaydı. Tarakçıoğlu zabıta, devlet ve belediye memurlarına ek olarak mahalle muhtarlarının da kanun maddesine eklenmesine dair bir önerge daha sunmuştur. Kendisinin bu konudaki önergesi ise yapılan oylama sonucunda kabul edilmiştir.¹³⁰ 33 maddelik Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Kanunun oylamasına katılan 246 milletvekili de kabul yönünde oy kullanmıştır. 206 milletvekili ise oylamaya katılmamıştır. Oylamaya katılan milletvekillerinden olan Tarakçıoğlu da kabul oyu vermiştir.¹³¹ Resmi Gazete'de 27 Mayıs 1949'da yayımlanan kanun yürürlüğe girmiştir.¹³²

1.4 İdari Teşkilat

Tarakçıoğlu mecliste idari teşkilatla alakalı çalışmalara da aktif olarak katılmıştır. Kendisi bu konuda birçok konuşma yapmış ve teklifler sunmuştur. Tarakçıoğlu'na göre halkın idaresi ile görevlendirilmiş olan validen muhtara kadar olan bütün idarecilerin en temel vazifesi halkın geçimini temin edebilecek çalışmalarda bulunmaktır. İmar, asayiş ve zabıta işleri de idarecilerin en önemli görevleri arasında yer alır; ancak insanları en çok memnun eden şey karınlarını doyurmak, zaruri ihtiyaçlarını temin edebilmektir. Bundan dolayı Tarakçıoğlu'na göre halkın maişetini karşılamak valilerin vazifeleri arasında yer almalıdır. Mevcut olan Vilayetler İdaresi Kanunu'nda böyle bir görevlendirilmenin olmayışı Tarakçıoğlu'na göre büyük bir eksiklik. Tarakçıoğlu bu hususta şunları söylemiştir:¹³³

Arkadaşlar valilerin vazifeleri çok mütenevvidir, vilayet ihtiyaçları çok kalabalıktır. Ama hizmetlerinin başında idare edilen halkın geçim kolaylığı ve vilayet ekonomisi servetinin yükselmesi gelir. Dikkat buyurmuşsunuzdur, Vilayet İdaresi Kanunu aynı hükmü ihtiva ettiği halde her valiye göre bir vilayet idaresi usulü vardır. Kimisi belediyecilik, kimisi yol işlerine,

¹³⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İctima: 3, Cilt: 19, s. 601-603.

¹³¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İctima: 3, Cilt: 19, s. 636-637.

¹³² Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun (1949), **T.C. Resmi Gazete**, 7217, (27.05.1949).

¹³³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İctima: 3, Cilt: 20, s. 9.

kimisi Milli Eğitim işlerine kendisini verir. Fakat esas vilayet içindeki halkın geçim durumu üzerine tedbir alanları pek azdır. Bulduğum vilayetin kaymakamlarını topladım ne yaparsınız olduğunuz yerde diye sordum. Efendim asayiş inzibatı tesis eder her günün muamelesi ile meşgul oluruz dediler. Ben de asayiş, emniyeti jandarma tesis eder, her günkü muameleyi de tahrirat katibi yapar. Sen ne iş yaparsın diye sorduğum zaman cevap alamadım. Halbuki halk, vilayetin en büyük devlet adamı olan validen asayiş, inzibat ve her günkü muamelelerin ifasıyla beraber geçimlerinin düzenlenmesini ve memleketin mali ve iktisadi seviyesinin yükselmesini isterler, beklerler. Valiler bununla da meşgul olmalıdırlar.

Tarakçıoğlu'nun önem verdiği diğer bir idari mekanizma ise nahiye müdürlükleridir. Nahiye müdürlükleri halk ile temas noktasında muhtardan bir önceki kademeyi temsil etmektedir. Halk idaresine yakınlık açısından önem arz eden bu görevi ifa eden kişiler iyi yetiştirilmelidir. Nahiye müdürlerinin maaşları onlara geçimlerini sağlayacak seviye getirilmelidir. Nahiye müdürlerinin desteklemesi Tarakçıoğlu'na göre halka yapılan bir hizmettir. Halka çok yakın olan nahiye müdürlerinin takviye edilmesi ile halka daha iyi hizmet götürülmüş olunacaktır. Bunun sağlanması için de köy bütçesi gibi nahiye bütçeleri de oluşturulmalıdır.

Tarakçıoğlu'na göre devlet teşkilatındaki müfettişler, teftiş edecekleri kurumlarda uzun yıllar tecrübe kazanmış kişiler arasından seçilmelidir. Bu sayede denetim mekanizması daha iyi işleyecek, sorunların tespiti ve yapılması gerekenler hakkında daha isabetli kararlar alınacaktır. Özellikle mülkiye müfettişlerinin seçimi hususunda çok dikkatli davranmak gerekmektedir. Tarakçıoğlu bu husustaki görüşlerini mecliste şöyle dile getirmiştir.¹³⁴

Mesela bir doktor evvela hükümet tabibi sonra sağlık müdürü olmadıkça, sağlık müfettişi olamaz. Milli Eğitim'de de vaziyet aynıdır. Yani okul müdürlüğü yapar, maarif müdürlüğü yapar, ondan sonra da müfettiş olur. Ama kaymakamlıktan ayrılan kimselerden müfettiş vazifesi irşat, tenvir adam yetiştirmektir. Bunlar günah kaydeden zebani değildirler. Kaymakamlıktan henüz ayrılmış bir zatın valiye karşı irşadı, tenviri ne olur. Bu öteden beri bir hakikat olarak inandığım bir kötü sistemdir. Bence bilakis valiliklerde tanınmış, üstat hale gelmiş olanlardan mülkiye müfettişi yaparsak ona karşı bir saygı beslenir ve vilayette o müfettiş bir otorite olur. Valilere esasen elimizdeki vilayetler idaresi tasarısı ile salahiyet vereceğimiz için valileri bu yetişmiş müfettişler teftiş yapabilirler. Vazife, zayıf valiyi kaldırıp atacaktır. O valileri yetiştirmek için yetişmiş müfettişlere ihtiyaç vardır.

Tarakçıoğlu'na göre idare işlerinde vatandaşın başlıca iki istediği vardır; bunlarından birincisi işini en kısa zamanda halledebilmesi diğeri ise vatandaşın idare makamlarının olduğu yerlere rahatça gidip gelebilmesidir. Bunları sağlayabilmek için de kırtasiye işlemleri azaltılarak amir ile memurlara sorumluluk verilmeli ve idare halkın ayağına götürülmelidir. Vatandaşın hükümete bir işi düştüğünde mahalli işlerini mahallerinde görebilmelidirler.¹³⁵ Tarakçıoğlu hazırlanacak olan yeni bir iller kanunu ile bucaklarda artık gezici doktor, sabit doktor, veteriner, tarım memuru, fen memuru, sağlık memuru ve ebe gibi görevlilerin bulunacak olmasından çok memnundur. Ancak halkın muhtaç olduğu bazı teşkilatların halen bucaklarda göz ardı edilmiş olmasına da işaret

¹³⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 16, s. 570-571.

¹³⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 19, s. 939-940.

etmiştir. Tarakçıoğlu'na göre tapu memurluğu, nüfus memurluğu bucaklarda halkın büyük ihtiyaç duyduğu memuriyetlerdir. Bu memuriyetler ile birlikte adliye teşkilatı da bucaklara kurulduğunda bucaklardaki teşkilat yapılanması tamamlanmış olunacaktır.¹³⁶ Tarakçıoğlu bucaklardaki halkın tapu ve nüfus memurlarına olan ihtiyacını örnekler de vererek şu şekilde izah etmiştir:¹³⁷

Arkadaşlar, size birkaç kazadan bahsedeceğim: Bugün Of kazasının nüfusu 111 bindir burayı bir nüfus memuru, yanında bir katiple idare etmektedir, inanınız. Vakfikebir 81 bin nüfusludur, burayı bir katip ile bir nüfus memuru idare ediyor. İdare ediyor ama siz idare edebiliyor mu zannediyorsunuz? İşler darmadağındır. Halkın en çok muhtaç olduğu işlerin başında evvela nüfus, sonra tapu işleri gelir. Bunu halk bizden istiyor. Yaptığımız seyahatlerde halkın bizden ısrarla istediği işlerin başında bunlar vardır. Ta on, on beş kilometre yerden kalkıyor, hatta 20 kilometrelik yerden kalkıyor tapu muamelesi için kaza merkezine geliyor. Şimdi mademki bucak teşkilatı ile idareyi halkın ayağına götürüyoruz, bu teşkilatı neden burada kurmuyoruz? Buraya koyalım, devlet bütçesinin vüsati nispetinde zamanla tahakkuk ettirir, hatta adliye işine de bir çare bulmak lazımdır. Halka fayda getirmek için muhakkak bu teşkilatı onun ayağına götürmek lazımdır.

Tarakçıoğlu'nun idari teşkilat hakkındaki diğer görüşlerine teklifler kısmında da değinilecektir.

1.4.1 Teklifler

İdari teşkilat ile alakalı olarak doğrudan Tarakçıoğlu imzası ile sunulmuş olan yalnızca bir kanun değişikliği teklifi bulunmaktadır. İlgili kanun değişikliği talebi Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne dair olan 3656 sayılı kanunun 3. maddesinin (E) bendine bir fıkra eklenmesini esas almaktadır. Tarakçıoğlu'nun kanun değişikliği teklifi dört maddeden oluşmaktadır. Tarakçıoğlu 3 Şubat 1947 tarihli teklifinin gerekçesinde, 3656 sayılı kanun gereğince yurtiçinde ya da yurtdışında doktora yaparak tezini kabul ettirenler memurluğa bir üst derece ile başlama hakkına sahip iken, mevcut durumda memur ve öğretmen olanlara da böyle bir hakkın verilmesi gerektiğini savunmuştur. Kendisi memurları ve öğretmenleri çalışmaya sevk ederek bilgilerini artırmaya teşvik edeceği kanaati ile böyle bir değişikliğin yapılmasının faydalı olacağına inanmaktadır. Tarakçıoğlu'nun da yer aldığı Milli Eğitim Komisyonu'nda mesele görüşülmüş ve bazı maddelerde değişiklik yapılmak suretiyle kabul edilmiştir.

Tarakçıoğlu'nun sunmuş olduğu kanun teklifi görüşmeleri sırasında Niğde Milletvekili Hüseyin Ulusoy kanun teklifinin kimleri kapsayacağını açıklanmasını istemiştir. Hüseyin Ulusoy'a cevap veren Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu kanun değişikliğinin memuriyete girdikten sonra istifa edip yeniden tahsil yapmış ve memuriyete geri dönmüş olanları kapsayacağını ifade etmiştir. Kanun teklifi hakkında başka söz alan olmamıştır. Kanun teklifi sahibi olan Tarakçıoğlu da söz almamıştır. Bütçe Komisyonu adına konuşan Ankara Milletvekili Muammer

¹³⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 20, s. 42.

¹³⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 20, s. 44.

Eriş meselenin herhangi bir adaletsizliğe meydan vermemek adına yeniden tetkik edilmek üzere Bütçe Komisyonu'na verilmesini teklif etmiştir. Kanun teklifinin Bütçe Komisyonu'na gönderilmesi ile alakalı olarak yapılan oylama sonucunda kanun teklifi tetkik edilmek üzere Bütçe Komisyonu'na gönderilmiştir.¹³⁸ Bütçe Komisyon'unda görüşülen Tarakçıoğlu'nun kanun teklifi reddedilmiştir. Bütçe Komisyonu'nun ret sebepleri ise şunlardır:

Doktora, bir bilim müessesinde bir bilim dalı üzerinde derinliğine ve genişliğine çalışmak maksadıyla yapıldığı takdirde bunu temin edecek hükümlerin Üniversite Kanunu'nda mevcut olduğu, devlet dairelerinde doktora yapmış kimseler için esasen çalışma sahası mahdud olduğu gibi bir memurun talebe olarak yüksek tahsil yapmasını yine 4007 sayılı kanun ile men edilmiş iken, doktora yapmak için mezuniyet vermenin doğru olmayacağı, memuriyete girmeden önce doktora yapmış olanlar için bir üst dereceyi kazanmaları esasen 3656 ve 3659 sayılı kanunlarla kabul edilmiş bulunduğu, 4007 sayılı kanunun bu esaslar dairesinde değiştirilmesine lüzum ve zaruret bulunmadığı gibi nedenlerden dolayı reddedilmiştir.

Bütçe komisyonu ayrıca 4007 sayılı kanun gereğince bir memurun doktora yapmasına fiili bir imkanın da olmadığını belirtmiştir. Bu durum neticesinde Tarakçıoğlu'nun sunmuş olduğu kanun teklifi hayata geçememiştir.

Başbakan Hasan Saka imzasıyla hükümet tarafından hazırlamış olan İller Kanunu Tasarısı görüşmelerine Tarakçıoğlu da vermiş olduğu önergeler ve konuşmalar ile müdahil olmuştur. Tarakçıoğlu'nun kanun tasarısı ile alakalı olarak genel kanaati olumlu yöndedir. Kendisi kanun tasarısı hakkındaki düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

Görülüyor ki arkadaşlar, idare halkın ayağına doğru bir rota takip etmiştir. Böylece tasarının her türlü entrikadan uzak pek asil bir ruhu vardır ki, o da idareyi halkın ayağına götürmek ve halkın iradesini hakim kılmaktır. Biz buna halk idaresi veya demokrasi diyoruz. Tasarı bu bakımdan demokrasi ruhuna bir hayli yaklaşmıştır. Arkadaşlarım, yüksek huzurunuzda madde madde bu kanun tetkik edilirken belki içinizde birçok maddelere itiraz edecek ve tadilini rica edecek arkadaşlarınızdan birisi de bendeniz olacağım. Ancak bu demek değildir ki, kanun heyeti umumiyesi ile demokratik bir ruh taşıyor, veyahut eski kanundan ayrı hükümleri ihtiva etmiyor. Asla böyle demek değildir. Ben bu mütalaatımdan sonra kanunun heyeti umumiyesinin yüksek tasvibine mazhar olmasını dilerim.

Yukarıda alıntıladığımız konuşmasında görüldüğü üzere, kanun tasarısını genel hatları ile destekleyen Tarakçıoğlu, eksik gördüğü noktalara da değinmiştir. Kendisi eksik görmüş olduğu meselelerle alakalı olarak meclise önergeler sunmuştur. Bunlardan ilki valilerin görevleri hakkında olmuştur. Tarakçıoğlu İller Kanunu tasarısında valilerin özellikle halkın geçimini sağlamak ve ekonomik serveti artırmakla sorumlu olduklarının açıkça belirtilmesini isteyerek bu konu hakkında şunları söylemiştir:¹³⁹

¹³⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 19, s. 1124-1125.

¹³⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 20, s. 9.

Vakıa (E) fıkrasında “İlin her yönüyle genel idare ve genel gidişini düzenlemek ve denetlemekten sorumludur.” diye bir hüküm varsa da bu açık değildir. Bendeniz istiyorum ki, valiler vilayetleri halkının geçim durumlarını kolaylaştırmak, ekonomik seviyelerini yükseltmek için zirai, sınai tedbirlere baş vururlar şekilden açık bir hüküm bulunsun. Bilmem komisyon bu hususta ne düşünür? Önergemi veriyorum.

Tarakçıoğlu'nun önergesi oya sunularak reddedilmiştir. İçişleri Komisyonu Sözcüsü Kars Milletvekili Akif Eyidoğan da Tarakçıoğlu'nun sunmuş olduğu önergedeki hükümleri karşılayacak mahiyette olacak maddelerin kanunda mevcut olduğunu söyleyerek itirazda bulunmuştur.¹⁴⁰ İller Kanunu tasarısı hakkında görüşmeler yapılırken Tarakçıoğlu'nun bucaklarda nüfus ve tapu memuru bulundurulması hususundaki görüşlerine değinmiştik. Tarakçıoğlu bu konu ile olarak meclise bir önerge de sunmuştur. Tarakçıoğlu kanunun 51. maddesinde geçen ve bucaklarda bulundurulacak olan sabit ve gezici doktor, veteriner, tarım memuru, fen memuru, sağlık memuru ebe gibi memurlara ek olarak tapu ve nüfus cümlelerinin de eklenmesini istemiştir. Meclis Başkanı önergede açıkça belirtilmediği ya da unutulduğundan olacak ki tapu ve nüfus memuru mu yoksa tapu ve nüfus katibi olarak mı teklif edildiğini Tarakçıoğlu'na sözlü olarak sormuştur. Tarakçıoğlu da katip olarak teklif ettiğini ifade ettikten sonra, önerge oya sunulmuştur. Tarakçıoğlu'nun bu önergesi kabul edilmiştir. İçişleri Komisyonu Sözcüsü Akif Eyidoğan da komisyon adına teklifi kabul ettiklerini beyan etmiştir.¹⁴¹ İller Kanunu'nun 52. maddesine göre bucaklara meclisler kurulması öngörülmüyordu. Tarakçıoğlu 52. maddenin görüşülmesi sırasında söz alarak bucak meclisleri hakkında şunları söylemiştir:¹⁴²

Ben bucak meclislerine bir şey demeyeceğim. Bir idare mekanizması kurulmuştur. Bu mekanizma akan dereler gibi kendi yatağını kendi açacak. (Doğru bravo sesleri). Ancak bucak komisyonlarına seçilen azalar iki senede bir değişir deniliyor. Bu külfetli bir şeydir. Belediye ve meclisi umumiler, muhtar seçimi hepsi dört senedir. Bunu da ona uydurarak dört yılda bir seçim yapılsın. Bendenizin fikri budur.

Bucak meclisleri hakkındaki görüşlerini bu şekilde dile getiren Tarakçıoğlu, meclise seçilen üyelerin sürelerinin iki yıl olarak değil dört yıl olarak belirlenmesi hususunda yazılı bir önerge de vermiştir. Tarakçıoğlu'nun önergesi hem milletvekillerinin oylamasında hem de komisyonca kabul edilmiştir.¹⁴³

İller Kanunu ile alakalı olarak doğrudan Tarakçıoğlu tarafından verilmiş ve yukarıda belirtilen önergelerden başka, Malatya Milletvekili Hikmet Fırat tarafından verilmiş olan bir önergede de Tarakçıoğlu'nun imzası bulunmaktadır. Verilen önerge İller Kanunu'nun 16. maddesi hakkındadır. İlgili maddede valilere; özel idare, belediye, köy idareleri ve müesseseleri memur ve müstahdemlerini gerekli görmesi durumunda işten el çekirme dahil olmak üzere bazı tedbirleri

¹⁴⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 20, s. 14.

¹⁴¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 20, s. 44-45.

¹⁴² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 20, s. 47.

¹⁴³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 20, s. 49.

alma yetkisi veriliyordu. Tarakçıoğlu'nun da altında imzası olan önergede belediye memurlarının bunun dışında tutulması isteniliyordu. Aynı madde hakkında önerge sunmuş olan Isparta Milletvekili Sait Köksal ise maddenin İç İşleri Komisyonu'na iadesini teklif etmiştir. Diğer önergelerle birlikte madde yeniden görüşülmek üzere İçişler Komisyonu'na gönderilmiştir.¹⁴⁴ Komisyonda değiştirilen maddede, valilerin sorumluluğu altında olan bütün memur ve müstahdemler hakkında gerekli gördüğü durumda işten el çektirme dahil, bazı tedbirleri alacağı hükmü yer almıştır. Özellikle herhangi bir memuriyet ismi maddeye yazılmamıştır. Kanunun 16. maddesi bu şekliyle kabul edilmiştir.¹⁴⁵ 70 maddelik İller Kanunu'nun tüm maddeleri tek tek oya sunulup kabul edildikten sonra tasarının tümü de kabul edilip yasalaşmıştır. İller Kanunu için ayrıca bir açık oylama yapılmasına gerek duyulmamıştır.¹⁴⁶ Kanun 18 Haziran 1949 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.¹⁴⁷

1.5 Diğer Faaliyetler

Tarakçıoğlu'nun CHP dönemindeki faaliyetleri eğitim, tarım, sosyal güvenlik ve idari alanlardaki hususlarda yoğunlaşmıştır. Bu faaliyetler dışında Tarakçıoğlu'nun sıkıyönetim, seçim sistemi, ulaştırma, bütçe, sağlık, askerlik, memur maaşları gibi konulara da konuşma ve yazılı önergeler ile müdahil olduğunu görmekteyiz. Diğer faaliyetler altında kendisinin bu alanlardaki çalışmalarına değinilecektir.

23 Kasım 1946 tarihinde Başbakan Recep Peker imzası ile bir hükümet tezkeresi hazırlanmıştır. İlgili tezkerede İstanbul, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Çanakkale ve Kocaeli illerinde 23 Kasım 1940 tarihinde ilan edilen ve en son 23 Aralık 1946 tarihine kadar uzatılmış olan sıkıyönetimin bu tarihten başlayarak altı ay daha uzatılması istenmektedir. Tarakçıoğlu iktidarı ve muhalefeti ile Türk milletinin harici bir güce karşı nasıl birleştiğinin bir göstergesi olarak sıkıyönetimin uzatılmasının kabul edilmesi gerektiği kanaatindedir. Tarakçıoğlu sıkıyönetimin uzatılması görüşmelerinde, Refik Koraltan'ın cumhuriyet devrindeki sıkıyönetim ile meşrutiyet devrindeki sıkıyönetim uygulamalarını karşılaştırmasını eleştirmiştir. Tarakçıoğlu'na göre Türk milletinin meşrutiyet dönemindeki seviyesi ile cumhuriyet dönemindeki seviyesi bir değildir. Bu yüzden böyle bir karşılaştırma son derece yersizdir. Tarakçıoğlu, Fuat Köprülü'nün de konuşmasında işaret ettiği üzere milletimizi tehdit eden tehlikeli ideolojilerin sınırlarımıza kadar dayandığını belirterek sıkıyönetimin buna engel amacı ile uzatılması gerektiğini söylemiştir. Tarakçıoğlu hükümetin tezkeresinin kabul edilmesinin gerekliliğini ve tezkere aleyhinde konuşanların hata ettiklerini şu cümleler ile izah etmiştir:

¹⁴⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 20, s. 29-30.

¹⁴⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 20, s. 116.

¹⁴⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 20, s. 745.

¹⁴⁷ İl İdaresi Kanunu (1949), **T.C. Resmi Gazete**, 7236, (18.06.1949).

Silahları kim bırakmış, nereye bırakmış? Her gün yeni bir silah yapılırken, her gün başka bir silah icat olunurken ve her gün başka keşiflerde bulunulurken hatta bu silahlardan bir kısmı bize doğru çevrilmiş iken hangi emniyet içinde olduğumuzu ben bu arkadaşlardan sorarım. Boğazlar Meselesi hakkındaki talepleri unutabilir miyiz? Harici bir tehlike karşısında Demokrat Parti arkadaşlarıyla biz İktidar Partisi bir noktada toplanmış bulunuyoruz. Arkadaşlar bu birliğimizi burada göstermeliyiz ve bundan sonra memleketin yüksek menfaatleri uğrunda beraber yürüyeceğimizi göstermeliyiz. Bunu sizden beklemek, sizin vatanperverliğinizi bu kürsüden ispat etmeniz demektir.

İstanbul, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Çanakkale ve Kocaeli illerinde sıkıyönetimin altı ay daha uzatılması hakkındaki tezkere yapılan oylama sonucunda kabul edilmiştir.¹⁴⁸ Tezkere kararı 7 Aralık 1946 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.¹⁴⁹

Zabıt Cerideleri incelendiğinde Tarakçıoğlu’nun bütçe çalışmalarında aktif olarak yer aldığını görmekteyiz. İstanbul Teknik Üniversitesi’nin 1947 ve 1948 yıllarına ait olan bütçe görüşmelerinde Tarakçıoğlu düşüncelerini dile getirmiştir. Kendisi teknik üniversiteye son derece önem vermektedir. Ona göre üstün bir seviyede gördüğü Türk zekasına çalışma metodunu öğreterek müspet ilimler ile destekleyecek olan teknik üniversitelerdir. 1947 yılı bütçesinde yurt dışına yalnız 5 kişinin gönderilmesi için bir ödenek ayrılmış olmasını Tarakçıoğlu yetersiz bulmaktadır. Şartlar zorlanarak bu sayı hiç değilse 20’ye kadar çıkartılmalıdır. Teknik kitapların ülkemizde yok denecek kadar az olmasından şikayet eden Tarakçıoğlu, yurt dışından getirilecek olan teknik kitapların alımı için bütçeye 135 bin lira konulmuş olmasını memnuniyetle karşılamıştır.

Tarakçıoğlu teknik üniversitede gemi inşaatı ve uçak yapımı şubelerinin eksikliğine işaret etmiştir. Kendisi bu iki şubeyi stratejik alanlar olarak görmektedir. Gemi ve uçak hem ulaşım hem de savunma açısından büyük önem arz etmekte olduğundan bu alanlarda iyi yetişmiş mühendis ve teknisyenlere ihtiyacımız vardır. Bu ihtiyacı karşılamak için teknik üniversitenin laboratuvar ve atölye imkanları genişletilmelidir. İstanbul Teknik Üniversitesi’nin inşaat, makine, mimarlık ve elektrik olarak dört fakülteden oluşan bünyesine fizik, kimya ve maden fakülteleri de eklenmelidir. Teknik eğitimin yalnızca dört duvar arasında kalmaması gerektiğine inanan Tarakçıoğlu, teknik üniversitenin pratik bilgiler veren broşürler basarak bunların halka dağıtılması gerektiğini ifade etmiştir.¹⁵⁰

İstanbul Teknik Üniversitesi’nin 1948 yılı bütçe görüşmelerinde Tarakçıoğlu benzer fikirleri dile getirmiştir. 1947 yılı bütçesi için yapmış olduğu şikayetlerini devam ettirmektedir. Teknik üniversitenin 1948 yılı bütçesine, 1947 yılına göre 415.122 lira daha fazla ödenek ayrılmıştır. Bu artışla beraber 4.398.000 liraya ulaşan teknik üniversitenin bütçesi, ihtiyaçlar göz önüne alındığına Tarakçıoğlu’na göre yetersiz kalmaktadır. Kendisi aynı şekilde yabancı ülkelere gönderilecek

¹⁴⁸ Mahmut Goloğlu, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, 4, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2013, s. 172.

¹⁴⁹ Altı İde İlan Edilmiş Olan Sıkıyönetimin Altı Ay Daha Uzatılması Hakkında Karar (1946), **T.C. Resmi Gazete**, 6474, (07.12.1946).

¹⁵⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 141-142.

olanların yollukları için ayrılmış olan 19.000 lirayı az bulmaktadır. 1948 yılı bütçesine kitap tedariki için 300.000 lira konulmasını memnuniyetle ifade eden Tarakçıoğlu, yabancı ülkelerde neşredilen dergilerin de bu parayla tedarik edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Üniversitenin fakültelerinin tesisatı için 652.000 liralık bir ödenek ayrılmıştı. Alınacak olan ekipman ve makineler komisyoncular aracılığı ile temin ediliyordu. Gümrük bedeli buna eklendiğinde üniversite laboratuvarları ve atölyeleri için alınacak olan tesisatın maliyeti çok yükselmekteydi. Tarakçıoğlu üniversitenin alacağı malzeme ve makinadan gümrük alınmaması veyahut 8-10 yıl için alınmaması ya da üniversite canlanıncaya kadar gümrük bedelinin ertelenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Tarakçıoğlu üniversitenin dört fakültesinin bulunmuş olduğu binanın yetersiz olduğunu dile getirerek bazı fakültelerin taşınmasının düşünüldüğü Taşkışla'nın inşaatı için 1948 yılı bütçesine göstermelik olarak bir lira ödenek ayrılmış olmasını eleştirmiştir. Kendisinin ifade ettiği üzere Taşkışla binasının tamamlanması için kalorifer tesisatı, konferans salonu, avluları, dış sıvası, konferans salonu eşyası, ve tapu bedeli dahil olarak 4.600.000 liraya ihtiyaç vardır. Bu miktar üniversitenin 1948 yılı bütçesinin tamamından bile daha fazladır. Bu para ile yeni bir bina yapmak ya da mevcut binanın tadil edilmesi hususuna işin uzmanlarının karar vermesinin doğru olacağını dile getiren Tarakçıoğlu yine de başlanmış ve masraf edilmiş olan bu projenin bitirilmesi gerektiği kanaatindedir. Kendisi 1947 bütçesi görüşmelerinde olduğu gibi 1948 yılı bütçesinde de kimya, maden ve fizik fakültelerinin kurulması gerektiği ve makine fakültesine bağlı olarak faaliyet gösteren gemi ve uçak şubelerinin teknik imkanlarının geliştirilmesine dair olan görüşlerini tekrar etmiştir.¹⁵¹

Eğitim konusunda hassasiyeti tartışılmaz olan Tarakçıoğlu, ilkokuldan üniversiteye kadar tüm eğitim ve öğretim müesseselerinde mümkün olan tüm şartların zorlanarak bu müesseselere her türlü kaynak akışının yapılmasına taraftardır. Bu konudaki tavrı bu kadar net olan Tarakçıoğlu aynı zamanda gerçekçidir. Bu gerçekçi ve makul tavrını 1949 yılı bütçe kanunda bazı değişikliklerin yapıldığı Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinin görüşmeleri sırasında görmekteyiz. Görüşmeler sırasında birçok milletvekili Milli Eğitim sahasının zayıflığına vurgu yapmışlardır. Tarakçıoğlu da bu sahadaki eksikliklerin farkındadır ancak yapılan yorumlarda adil olunması gerektiğine inanmaktadır. Kendisi 1927 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nda çalıştığı yıllarda darülfünun ve diğer yüksek mekteplerin bütçesi de dahil olmak üzere 9-10 milyon civarında olan bütçenin 1949 yılı itibarıyla 190 milyon liraya gelmiş olduğunu belirtmiştir. Bu miktarın da mevcut olan ihtiyaçlar göz önüne alındığında yetersiz olduğunu söylemekle beraber bütün sahalarda bir denge gözetmenin gerekliliğini kendisi şöyle izah etmiştir:¹⁵²

¹⁵¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 8, s. 167-168.

¹⁵² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 16, s. 644.

Arkadaşlar, millet hizmetlerini deruhte etmiş devlet teşkilatı arasında bir ahenk vardır. Mesela, bir milletin ekonomi, tarım, ticaret servisleri deniz dalgalarına benzer, dalgalardan hiçbirisi arkadaşı olan dalgadan 20-30 metre daha yüksek olamaz, biraz fazla yükseldi mi kırılır, dağılır. Onun için bütün varlığımızı gönül ister ki bu sahaya harcayalım. Ama buna imkan yoktur, kırılır. Ne kırılır? Öteki servisler kırılır. Bu muvazene zaruridir.

Tarakçıoğlu Posta, Telgraf ve Telefon İşletme Genel Müdürlüğü'nün 1950 yılı bütçesi görüşmelerinde de söz almıştır. Genel Müdürlüğün bütçesi ile birlikte, Ulaştırma Bakanlığı bütçesi, Devlet Demiryolları, Devlet Denizyolları, Devlet Havayolları bütçeleri de beraber görüşülmüştür. Tarakçıoğlu yapılan görüşmelerde ulaştırma sahasında yaşanan gelişmelerle birlikte bazı sıkıntılara dikkat çekerek yapılması gerekenleri dile getirmiştir. Bir yıl öncesine kadar Trabzon'la telefonda görüşemediğini söyleyen Tarakçıoğlu artık bu imkana sahip olduğunu ifade ederek telefon hizmeti alanındaki gelişmelere dikkat çeker. Havayolu taşımacılığında geline nokta Erzurum'da hayvan alım satımı yapan biri doğrudan İstanbul'a uçabilmektedir. Posta işleri süratle halledilmektedir. Telgraf işlerinde de geline nokta iyi bir durumdayızdır. Bunlar Tarakçıoğlu'nun ulaştırma alanında vurguladığı önemli gelişmelerdir.

Ulaştırma alanında yaptığı olumlu değerlendirmelerle birlikte bu alanda yaşanan sıkıntılar da Tarakçıoğlu tarafından meclis kürsüsünde dile getirilmiştir. Örneğin işlerini başarıyla yapan posta görevlileri geçim sıkıntısı çekmektedirler. Kendisi bu genç ve çalışkan zümrenin maaş durumları hakkında ilgili bakanlıktan düzenleme yapılmasını talep etmiştir. Karadeniz'deki gemi taşımacılığı çok aktif bir durumdadır. Buna rağmen elimizde gemiler yetersizdir. Sürekli artan yolcu kapasitesini karşılamak için gemi filomuzun genişletilmesi gerekmektedir. Tarakçıoğlu gemilerde taşınacak olan yolculara kontenjan getirilmesine karşıdır. Karadeniz gibi arazisi dar olan bir bölgede yaşayan halk geçimini sağlamak için iş olan yerlere çokça gidip gelmek zorunda kalmaktadır. Bu yüzden Tarakçıoğlu kontenjan uygulamasının derhal kaldırılmasını istemektedir. Özellikle seçim bölgesi olan Trabzon'da kontenjan uygulamasından kaynaklanan mağduriyeti şu şekilde dile getirmiştir:

Karadeniz sahili halkının arazisi yok yahut pek dar meyve, fındık falanla yaşamaya mecburdurlar, iş olan yerlere gitmek için mütemadiyen yolculuk yaparlar. Türkiye'miz sahilleri arasında en çok yük ve yolcu Trabzon hattından, herhalde vapurla kafi gelmediği için olacak ki, kontenjan usulü yapılmıştır. İskelelere muayyen bir miktar yolcu ve tüccar eşyası kontenjanı veriliyor. Faraza, Of, Of deyip geçmeyin Oflu'nun topalı Şili'ye gidermiş, artık iki ayaklısı düşünün nereye kadar gider? Geçim zor, başka çare yok. Eh, şimdi Of'a 30 güverte yolcusu kontenjan ayrıldı, 31 geldi mi olmaz. Ama orada 230 tane Oflu yığılmış bekliyor. Arkadaşlar, şimdi otuzunu aldın kaldı 200, 200'e biraz daha ilave edildi. Yine gelecek olan vapur 30'unu aldı. Mütemadiyen artıyor, tabi arkası geliyor. Adam Ereğli'ye Zonguldak'a gidecek. İneklerini, koyunlarını, tarlasını hatta evini satmış gelmiş kasabaya bir Vakfikebir var. Şimdi gidin Zonguldak'a, 30 bin amelenin on bin tanesi o havaledendir. Efendim ben öyle aileler bilirim ki arz ettiğim gibi evini tarlasını satmış, gelmiş vapur bekliyor. O kaçınıcı biliyor musunuz, 91'inci. Oraya kontenjan ise 15. Ne yapsın adamcağız kahve köşelerinde, aşçı dükkanlarında şurada burada parasını yedi bitirdi. Bu defa köye gidiyor, ne ev var, ne tarla! Bomboş, yağmurda, karda ıslandığı caba! Bu hikaye değil arkadaşlar. Allah aşkına Cemil Bey (genel müdür) şu kontenjanı kaldırırerin.

Tarakçıoğlu gemi taşımacılığı ile alakalı olarak gemi mürettebatının eğitilmesi için kurslar açılmasının gerekli olduğuna inanmaktadır. Tüm gemi personeline yolculara nasıl davranılacağı, eşyaların nasıl alınıp verileceği gibi hususlarda kurs eğitimi verilmelidir.¹⁵³

Maaş Kanunu ile ilgili olarak bir düzenleme yapılmak istenmişti. Buna göre memur iken askere alınanların memuriyetle ilişkileri kesilecektir. Tarakçıoğlu kanun hakkında söz alarak eleştirilerini dile getirmiştir. Tarakçıoğlu er olarak askerlik hizmetini yapanlar ile yedek subay olarak askeri hizmetini yapanların ayrı değerlendirilmesi kanaatindedir. Çünkü ona göre yedek subaylık da orduda devam ettirilen bir tür memuriyettir. İlgili kanun değişikliği yedek subaylara terhis olunduktan sonra üç yıl içinde tekrar memur olmaları halinde yedek subay olarak geçirdikleri sürenin terfilerine eklenmesini kapsamaktadır. Yedek subay olarak askerliğini yapmış olanların lehine gibi duran bu düzenlemedeki üç yıl şartına Tarakçıoğlu karşıdır. Kanun değişikliğinde yedek subaylıktan dönerek tekrar memur olmak isteyenlerin tercihan tayin olunmalarına dair bir hüküm de bulunmaktadır. Tarakçıoğlu'na göre tercihan ifadesi kontrolsüz, amirlerin suiistimallerine açık, güvencesiz bir kavramdır. Bu yüzden kanun maddesine daha açık, yedek subaylıktan dönüp tekrar memur olmak isteyenlerin işini zorlaştırmayacak bir hüküm konulmalıdır.

Maaş Kanunu ile ilgili düzenleme yapılırken bazı milletvekilleri erlerin de asker iken geçirdikleri sürenin, askerden döndükten sonraki memuriyet hizmetlerinde terfilerine sayılmasını gerektiğini ifade etmişlerdir. Tarakçıoğlu ise bu fikre katılmamaktadır. Çünkü kendisine göre orduda erlik diye bir memuriyet yoktur. Fakat er olarak askerliğini yapanlara askerlik öncesi memuriyetlerinin terhis edildikten sonra geri verilmesi hususunda Tarakçıoğlu da hemfikiridir. Diğer bir tartışma konusu olan askerliğini yapmamış olanların memuriyete alınmamasıyla alakalı olan tekliflere Tarakçıoğlu karşıdır. Kendisi böyle bir uygulamanın eşyanın tabiatına ve ülkemiz gerçeklerine aykırı olduğunu vurgulamıştır.¹⁵⁴

1950 yılında Maaş Kanunu hakkında yeniden düzenlemeler yapılmıştır. Tarakçıoğlu yapılan bu yeni düzenleme hakkında da söz alarak teklif edilen maddelerin eksik olduğuna inandığı taraflarına dikkat çekmiştir. Kanunda yüksek öğrenimini tamamladıktan sonra memuriyete başlamadan askere alınanlar hakkında bir hüküm bulunmayışı Tarakçıoğlu'na göre önemli bir eksikliktir. Tarakçıoğlu örnekler ile meseleyi şu şekilde izah etmiştir:

Mesela ilkokul öğretmeni iken yedek subaylık fiili hizmetini ifa etmiş olanlardan sonradan Gazi Terbiye Enstitüsü veya diğer yüksek okullara girmiş olanlar var. Bu vatandaşlar yüksek tahsillerini bitirip vazifeye tayin edilecekleri sırada talim ve manevra maksadıyla silah altına alınmışlardır. Silah altına alındıkları sırada memur değillerdir. 14 ay, kimisi daha fazla, bu hizmeti ifa ettikleri ve sonra terhis edildikleri zaman, bu vatandaşların askerlikte geçirdikleri

¹⁵³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 4, Cilt: 24, s. 1199.

¹⁵⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 16, s. 231.

hizmet süreleri memuriyet sürelerine eklenmemektedir ve tasarıda da bunlar hakkında bir hüküm yoktur.

Maaş Kanunu'nun diğer bir hükmünde yedek subaylıktan terhis olanların terhis edildikleri yıl içinde yüksek bir okula kaydolmaları gerektiği yer almaktadır. Tarakçıoğlu bir yedek subayın terhis edilme tarihinin kendi elinde olmadığını belirterek, eğer terhis edildikleri tarihler içinde yüksekokulların kayıt dönemi geçmiş ise bu durumda olanlara ertesi yılda da kayıt olma hakkı verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.¹⁵⁵

Mecliste Tarakçıoğlu'nu Gelir Vergisi Kanunu hakkında yapılan tartışmalar içerisinde de görmekteyiz. Kanundaki bazı maddelerin aracı tüccar ve perakendecileri zor durumda bırakacağına inanan Tarakçıoğlu ilgili maddelerde tadile gidilmesi gerektiğini belirtmiştir. Tarakçıoğlu'nun tadile gidilmesini istediği maddelerden birinde üreticiden topladıkları ürünleri dükkan açmadan satan ve bir takvim yılı içerisinde satışları 30 bin lirayı aşmayanların toptancı sayılmayacaklarına dair bir hüküm yer almaktadır. Tarakçıoğlu bu şekilde satış yapanların Anadolu'da "kırıcı" olarak adlandırılan ve yıllık 30-35 liralık bir satış yapmaları durumunda ancak 1000-2000 lira arasında bir gelir eden kimseler olduğunu ifade ederek bu kanun maddesi uyarınca bunların ikinci sınıf tüccar addedilerek Gelir Kanunu'na dahil edilmeleri ile büyük sıkıntı çekeceklerine dikkat çekmiştir. Tarakçıoğlu'na göre kanunda belirtilen 30 bin lira sınırı 50-60 bin liraya kadar yükseltilmelidir.

Tarakçıoğlu'na göre "kırıcı" olarak adlandırılan zümre gibi perakendeciler de kanundaki hükümlerin uygulanması durumunda mağdur edilecektir. Kanunda perakendeciler için had olarak 60 lira tespit edilmiştir. Tarakçıoğlu'nun ifadesiyle ülkemizdeki perakendecilerin azami kar nispetleri % 15 civarındadır ancak haksız rekabet ve benzeri durumlardan dolayı bu ancak % 4-5 aralığında gerçekleşmektedir. Bu durumda cirosu 65.000 lira olan bir perakendecinin eline yılda ancak 3.500 lira gibi bir para kalacaktır. Bu kişi ayrıca dükkan kirası, vergi gibi masraflarını da karşılamak zorunda kalacağından geçim sıkıntısı çekecektir. Ülkemizde alışveriş sahasına en çok yayılmış olan bu zümrenin haklarının korunması gerekmektedir. Aksi halde bu işi yapan kimseler perişan bir hale geleceklerdir. Tarakçıoğlu'na göre yıllık satış hadleri yükseltilerek, esas gelir vergisi yükü hakiki zengin tüccarın kazancından alınmalıdır.¹⁵⁶

Gelir Vergisi Kanunu görüşmelerinde Tarakçıoğlu meclis kürsüsünden Maliye Bakanı'na üç soru yöneltmiştir. Bunlardan ilki İstanbul, İzmir, Ankara gibi büyük şehirlerde tatbik edilmeden bu kanunun neden ülkenin tamamında uygulanmak istendiğine dairdir. Tarakçıoğlu'na göre kanunun, bu üç büyük şehirde tatbik edilmesinden sonra artı ve eksi yönlerinin tespit edilmesi daha kolay olacaktır. Diğer bir sorusu yeni kanunun tatbikatının eski kanuna nispetle hazineye kaç mal olacağıdır. Son olarak da Tarakçıoğlu büyük çiftliklerin neden bu kanunun dışında bırakıldığının

¹⁵⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 4, Cilt: 23, s. 377-378.

¹⁵⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 18, s. 175-176.

cevaplandırılmasını istemiştir. Maliye Bakanı İsmail Rüştü Aksal, Tarakçıoğlu'nun meclis kürsüsünden sormuş olduğu sorulara sözlü olarak cevap vermiştir. Maliye Bakanı vergi kanunun tüm vatandaşlar üzerinde tatbik edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Küçük yerleşim yerlerinde vergi ile mükellef olacak çok vatandaşımız bulunmadığından Gelir Vergisi Kanunu zaten ağırlıklı olarak büyük şehirlerde tatbik edilecektir. Maliye Bakanı Aksal, yeni düzenlemenin hazineye ne kadar mal olacağı sorusuna ise bunun tespit edilmesinin şimdiden mümkün olmayacağını söylemiştir. Büyük çiftliklerin neden vergi kapsamı dışında tutulduğunun izahının zor olduğuna değinen Bakan Aksal, bunun en mantıklı izahının zirai alanda kazanç elde edilmesinde yaşanan zorluklar olacağını ifade etmiştir. Diğer ülkelerde de zirai kazançların vergi kapsamında olduğunu; ancak bunun da küçük bir miktarda olduğuna değinen Bakan ülkemizin şartları gereği böyle bir kararın alındığını belirtmiştir.¹⁵⁷

Tarakçıoğlu mecliste sağlıkla alakalı olan çalışmalara da müdahil olmuştur. Verem savaşı kanun tasarısı görüşmelerinde Tarakçıoğlu seçim mintikası olan Trabzon'da bu hastalığın büyük bir afet şeklinde yaygınlaştığını dile getirmiştir. Kendisi veremle mücadelenin nasıl yapılacağını, ihtisas sahibi olan kimselere bırakılmasını gerektiğini belirttikten sonra kendi şahit olduğu bir olaydan yola çıkarak bazı uyarılarda bulunmuştur. Tarakçıoğlu Vakfikebir'de veremli yaşlı bir adamla konuşarak ondan Zonguldak'ta lağımcılık yaparken vereme yakalandığını ve memleketine gönderildiğini öğrenmiştir. Meseleyi araştıran Tarakçıoğlu bu şekilde birçok kişinin vereme yakalandığı için memleketlerine gönderildiğini öğrendiğini söylemiştir. Bu kişilerin memleketlerine gönderilme nedeni de Zonguldak'ta bir verem hastanesi olmayışıdır. Tarakçıoğlu bu eksikliğin giderilerek Zonguldak'a bir verem hastanesi kurulması ve buradaki madenlerde, havasız ve rutubetli diğer iş yerlerinde çalışırken vereme yakalananların yerinde tedavi edilmeleri gerektiğini vurgulamıştır. Kendisi ayrıca kalabalık insan kütlelerini çalıştıran müesseselerin, bu kişilerin sağlık durumlarıyla da ilgilenmeleri gerektiğini ifade etmiştir.¹⁵⁸

Ankara Milletvekili Arif Çubukçu, Milli Korunma Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesi hususunda kanun teklifinde bulunmuştu. Tarakçıoğlu bu teklif hakkında söz alarak kanun teklifini şiddetle eleştirmiştir. Tarakçıoğlu özellikle İkinci Dünya Savaşı yıllarında hayat pahalılığı ve bilhassa da kiraların artışı engellediğine inandığı Milli Korunma Kanunu'nun ilgili maddesinin kaldırılmasına sebep olacağı için Çubukçu tarafından getirilmiş olan teklife karşıdır. Tarakçıoğlu'na göre kanun değişikliği gerçekleştiği takdirde ev, mağaza ve dükkan kiralarında büyük bir artış olacaktır. Kanun değişikliği teklifi ayrıca gayrimenkul sahiplerine kiracılardan elektrik, havagazı ve su tesisatı gibi masrafların da karşılanması talep etme hakkını veriyordu. Tarakçıoğlu bu duruma da karşı çıkarak bunun adil bir uygulama olmayacağını belirtmiştir. Kendisi meclisin sağduyusunun böyle bir kanunun çıkmasına izin vermeyeceğine inandığını

¹⁵⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 18, s. 32-34.

¹⁵⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 18, s. 250-251.

söyleyerek konuşmasını sonlandırmıştır.¹⁵⁹ Arif Çubukçu tarafından sunulan kanun değişikliği talebi oy çokluğu sağlanamadığı için reddedilmiştir.¹⁶⁰

Bolu Milletvekili İhsan Yalçın, Timur Özbek adındaki bir öğretmen hakkında meclise önerge sunmuştur. Önergede 20 yıllık öğretmen olan Timur Özbek'in kıdemiyle maaşı arasındaki uyumsuzluğun giderilmesi talep edilmiştir. Önergeyi ilk olarak inceleyen Dilekçe Komisyonu meseleyi önce reddetmiştir. Daha sonra ise komisyon Timur Özbek'in 40 lira olan maaşın 50 liraya çıkarılmasını uygun görmüştür. Bütçe Komisyonu da Timur Özbek'in maaşının 1948 yılında normal olarak 50 liraya yükselmiş olduğuna işaret ederek yeniden bir tashih yapılmasına gerek kalmadığına hükmetmiştir. Timur Özbek'in meselesi mecliste görüşülürken Tarakçıoğlu da söz alarak meseleye müdahil olmuştur. Bir eğitimci olarak öğretmenlerin maaş durumları dahil her türlü meseleleri ile yakından ilgilenen Tarakçıoğlu, meselenin akli ve mantıki tarafı ile kanuni tarafının karıştırılmaması gerektiğini ifade etmiştir. Tarakçıoğlu, Timur Özbek'in başlangıç maaşı ile kıdem artışının kendisinin öğretmenliğe ilk başladığı yıllardaki kanunlara göre belirlendiğine işaret ederek yapılan uygulamanın kanuni olduğu ifade etmiştir.¹⁶¹

Milletvekilleri Seçimi Kanunu tasarısının görüşmelerinde söz alan Tarakçıoğlu seçimlerle alakalı görüşlerini dile getirerek bazı maddelerde giderilmesi gereken eksikliklere dikkat çekmiştir. Kanun tasarısının üçüncü maddesine göre nüfusu 150'den aşağı olan köyler için, bu köylere en fazla 4 kilometre mesafede olan yerlere sandıklar kurulacaktır. Tarakçıoğlu özellikle doğu illerinde birçok köyün bu yüzden oy kullanamama gibi bir durumla karşılaşacağını ifade ederek maddeye bu durumu ortadan kaldıracak bir hükmün koyulması gerektiğini ifade etmiştir. Geçici Komisyon Sözcüsü Sait Azmi Feyzioğlu ise Tarakçıoğlu'na cevaben, kanun tasarısının seksen üçüncü maddesinde bununla alakalı bir hükmün olduğu gerekçesi ile üçüncü maddede bir değişiklik yapmanın gereksiz olacağını söylemiştir. Kanun tasarısının altıncı maddesinde normal ve ara seçim tarihleri ile alakalı olarak bir hüküm yer almaktaydı. Buna göre 23 Temmuz hem normal hem de ara seçimin başlangıç tarihi olarak kabul ediliyor ve Eylül ayının üçüncü pazarı oy veriliyordu. Tarakçıoğlu kanun maddesinin daha açık bir hükmü ihtiva etmesi için ister normal seçim olsun ister ara seçim her iki halde de Eylül ayının üçüncü pazarı oy verilir şeklinde maddenin tashih edilmesinin daha uygun olacağını ifade etmiştir. Tarakçıoğlu'nun bu sözlü teklifi Geçici Komisyon tarafından da dikkate alınarak ilgili madde Tarakçıoğlu'nun görüşü doğrultusunda tashih edilmiştir.¹⁶² Seçim Kanunu tasarısında Tarakçıoğlu'nun karşı çıktığı diğer bir durum da aynı seçim bölgesinde bir kimsenin iki siyasi partinin de listenin gösterilebilmesi olmuştur. Otuz beşinci maddede geçen bu hükme göre bir kimse listeye konduğu seçim bölgesinin dışında başka bir siyasi partiden aday gösterilemiyordu. Ancak aynı seçim bölgesinde ise bir kimse iki farklı siyasi partinin

¹⁵⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 4, Cilt: 23, s. 417-418.

¹⁶⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 4, Cilt: 23, s. 425.

¹⁶¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 19, s. 296.

¹⁶² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 4, Cilt: 24, s. 187-199.

listesinde yer alabiliyordu. Tarakçıoğlu bir kimsenin seçim bölgesi veya dışında hiçbir yerde farklı siyasi partiden aday gösterilemeyeceğine dair bir hükmün kanun maddesine konulması gerektiğini beyan etmiştir. Kendisinin bu konu hakkındaki görüşü dikkate alınmamıştır.¹⁶³

Tarakçıoğlu sandık başkanlığı hakkında Seçim Kanunu tasarısında yer alan yetmiş birinci madde hakkında da değerlendirmelerde bulunmuştur. Tasarıya göre sandık başkanı olarak iki kişi arasından kura ile seçilen kişinin hastalık veya benzeri bir durumda yerine sandık kurul üyelerinin en yaşlısı getirilecekti. Tarakçıoğlu ise aralarında seçim yapılan bir kişinin başkan ve diğerinin de yedek başkan olması ve başkanın herhangi bir sebepten dolayı görevinin başında olamaması durumunda yedek başkanın başkanlık yapmasının daha doğru olacağını ifade etmiştir. Tarakçıoğlu'nun bu görüşü komisyon tarafından kabul görmemiştir.¹⁶⁴ Tarakçıoğlu seçim kanunu ile ilgili son olarak, yaylada olan halkın sandık başına nasıl gideceği hususuna bir açıklık getirilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Tarakçıoğlu'na cevap veren Geçici Komisyon Sözcüsü bu hususla ilgili olarak bir köyün tamamen yaylaya çıkması durumunda seçim sandıklarının yaylaya konulması, 150'den az olmamak kaydıyla bir kısmı köyde diğer kısmı yaylada olan seçmenler için ise hem yaylaya hem de köye seçim sandıklarının kurulması gibi formüllerin üzerinde çalışıldığını ifade ederek; ancak bu hususta kesin bir sonuca varılamadığını söylemiştir.¹⁶⁵ Tarakçıoğlu'nun herhangi bir yazılı önerge vermeden yalnızca söz alarak görüşmelerine katılmış olduğu Milletvekilleri Seçimi Kanunu 10 ret oyuna karşılık 336 kabul oyuyla yasalaşmıştır. Tarakçıoğlu da kanuna kabul oyu veren milletvekilleri arasındadır.¹⁶⁶ Kanun 21 Şubat 1950 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir.¹⁶⁷

Tarakçıoğlu insan kaybına yol açan motorlu taşıt kazaları hakkında meclis başkanlığına yazılı bir soru önergesi vermişti. Soru önergesinde ülke genelindeki kazaların ve bu kazalarda kaybettiğimiz vatandaşlarımızın sayısının açıklanması talep edilmiştir. İçişleri Bakanı Münir Hüseyin Göle Tarakçıoğlu'nun soru önergesini mecliste sözlü olarak cevaplamıştır. Bakan Göle son beş yılda yurt içinde illerden alınan malumata göre toplam 4493 kazanın meydana geldiğini, bu kazalarda 995 vatandaşımızın hayatını kaybettiğini ifade etmiştir. Bakan kazaya neden olan sebepleri ise; şehirlerimizdeki dar sokakların araç trafiğine uygun olmayışı, vasıtaların yedek parçalarının ihtiyaca göre yenilenmeyerek araçların yıpranmış bir halde kullanılması ve yayalar ile araç kullananların trafik kurallarına uymaması olarak sıralamıştır. Kazaların önlenmesi için geniş yolların yapılması, nakil araçlarının her ay düzenli olarak muayene edilmesi, araç kullanan kimselerin sıkı muayeneler ile durumlarının ve vasıflarının tespit edilmesi ve yeni trafik kanunu gibi düzenlemelerin hazırlandığı Bakan tarafından açıklanmıştır. Bakan Göle son olarak kazaların

¹⁶³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İctima: 4, Cilt: 24, s. 252.

¹⁶⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İctima: 4, Cilt: 24, s. 322-324.

¹⁶⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İctima: 4, Cilt: 24, s. 328-329.

¹⁶⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İctima: 4, Cilt: 24, s. 750-753.

¹⁶⁷ Milletvekilleri Seçimi Kanunu (1950), **T.C. Resmi Gazete**, 7438, (21.02.1950).

665'inin resmi araçlar, 3828'inin ise özel araçlar tarafından yapıldığını belirterek Tarakçıoğlu'nun soru önergesindeki tüm soruları cevaplandırmıştır.

İçişleri Bakanı'nın cevaben yapmış olduğu konuşmadan sonra Tarakçıoğlu yeniden kürsüye gelerek Bakan Gölle'ye teşekkür etmiştir. Tarakçıoğlu özellikle acemi, dikkatsiz ve ehliyetsiz şoförler ile araçlarını muayene etmeyenlerin yeni bir kanun tasarısı ile artık cezalandırılacak olmasından duyduğu memnuniyeti dile getirerek, vermiş olduğu soru önergesi ile memlekette kaza kurbanı olacak tek bir vatandaşın bile hayatını kurtarmaya vesile olacaksa kendini milletvekili olarak vazifesini yapmış sayacağını belirtmiştir.¹⁶⁸

1.5.1 Teklifler

Diğer faaliyetler başlığı altında Tarakçıoğlu'nun çeşitli konularla alakalı olarak görüşlerine değinilmiştir. Bu kısımda ise Tarakçıoğlu'nun ilgili konularla alakalı olarak meclise tek başına sunmuş olduğu ya da diğer milletvekilleri tarafından verilmiş olup kendisinin de altında imzası olan teklifler anlatılmaya çalışılacaktır.

Tarakçıoğlu Maaş Kanunu görüşmelerinde, yedek subayların üç sene süre zarfı içerisinde memuriyete başvuru yapmaları hakkındaki süre kısıtlamasına ve maddede tercihan kaydının bulunmasına karşı çıkmıştır. Kendisi üç sene kaydının kaldırılması ve yedek subay iken eski memuriyetlerine dönmek isteyenlerin tayinleri yapılmadıkça bunların yerine başka memurların atamaların yasak olması için meclis başkanlığına bir önerge sunmuştur. Kanun maddeleri hakkında birçok milletvekili daha önergeler sunmuştur. Isparta Milletvekili Kazım Aydar'ın kanun tasarısının Bütçe Komisyonu'na gönderilmesi hakkındaki önergesinin kabulü üzerine kanun tasarısı yeniden görüşülmek üzere Bütçe Komisyonu'na gönderilmiştir.¹⁶⁹ Bütçe Komisyonu'nda Tarakçıoğlu'nun istediği değişiklik yapılmamış dolayısıyla önergesi de reddedilmiştir. Tarakçıoğlu aynı kanunun birinci maddesinin son fıkrası hakkında da bir önerge vermiştir. Bu önerge yedek subaylıktan terhis edildikten sonra yüksek bir okula kaydolmak isteyen ancak terhis edildiği tarihte yüksekokulların kayıt zamanları geçirmiş olanlar içindir. Tarakçıoğlu vermiş olduğu önergede bir sonraki yıl için de bu durumda olanların kayıt haklarının saklı kalmasını teklif etmiştir. Aynı konuyla alakalı olarak Balıkesir Milletvekili Eminittin Çeliköz de bir önerge sunmuştu. Tarakçıoğlu'nun Eminittin Çeliköz'ün sunmuş olduğu önergeye iştirak ettiğini ifade etmesi üzerine Eminittin Çeliköz'ün önergesi oylamaya sunulmuş ve kabul edilmiştir. Kabul edilen önerge ile birlikte ilgili kanun maddesinde yedek subaylıktan terhis olup yüksekokula kaydolmak isteyenlerin olası mağduriyetleri de giderilmiştir.¹⁷⁰ Maaş Kanunu'nun birinci ve ikinci maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesi hakkındaki kanun tasarısı yapılan oylama

¹⁶⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 10, s. 99-100.

¹⁶⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 16, s. 248-249.

¹⁷⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 4, Cilt: 23, s. 384.

sonucunda kabul edilmiştir.¹⁷¹ Kanun 10 Mart 1950 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.¹⁷²

Tarakçıoğlu imzası ile meclise sunulan diğer bir önerge Gelir Vergisi Kanun tasarısı hakkındadır. Kanun tasarısının kırk beşinci maddesinin üçüncü fıkrasında belli bir süre için veya hayat boyunca bağlanmış olan gelirlerden de gelir vergisi alınacağından bahsediliyordu. Tarakçıoğlu bu şekilde hayırsever bir kişi tarafından hayat boyunca ayda 40-50 lira gelire bağlanmış olan zor durumdaki vatandaşlardan gelir vergisi alınacağından maddeye karşı çıkmıştır. Tarakçıoğlu maddede geçen “Muayyen bir müddet için veya kaydı hayatla bağlanan iratlar” ifadesinin kaldırılması için yazılı önerge vermiştir. Ancak Tarakçıoğlu’nun önergesi kabul edilmemiştir.¹⁷³ 110 maddelik Gelir Vergisi Kanunu 8 ret, 2 çekimser oya karşılık 258 kabul oyuyla yasalaşmıştır. Tarakçıoğlu da kabul yönünde oy kullanmıştır.¹⁷⁴ Gelir Vergisi Kanunu 9 Haziran 1949 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.¹⁷⁵

Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu çalışmalarına Tarakçıoğlu’nun da yazılı bir önerge ile müdahil olduğunu görmekteyiz. Tarakçıoğlu kanun tasarısının 23. maddesinde geçen; genel katiplerin ve yardımcılarının seçimini ticaret odalarının yönetim kurullarına bırakan hükme karşı çıkmıştır. Kendisine göre bu durumda ticaret odalarında çalışan genel katipler ve onların yardımcılarını özel bir kuruluş tarafından seçilmiş olacaklarından emeklilik hakkına sahip olamayacaklardır. Vermiş olduğu önergede Tarakçıoğlu, genel katip ve yardımcılarının Ticaret Bakanlığı tarafından tayin edileceği yönünde bir kaydın maddeye eklenmesini istemiştir. Tarakçıoğlu’nun oylamaya sunulan önergesi reddedilmiştir.¹⁷⁶ 93 maddeden oluşan Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu açık oylamaya sunulmadan kabul edilmiştir.¹⁷⁷ Kanun 15 Mart 1950 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.¹⁷⁸

Tarakçıoğlu’nun yunus balığını avcılığı yapanlara verilecek olan tüfek ve cephane hakkında bir kanun teklifi bulunmaktaydı. 1947 yılında verilmiş olan ve içeriği Zabıt Ceridelerine yansımayan kanun teklifi Tarakçıoğlu tarafından daha sonra geri çekilmiştir. Tarakçıoğlu teklifini hazırlama ve daha sonra ise geri çekme nedenlerini anılarında şöyle açıklamıştır:¹⁷⁹

¹⁷¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 4, Cilt: 25, s. 202.

¹⁷² Maaş Kanunu’na Ek 4379 Sayılı Kanunun Birinci ve İkinci Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun (1950), **T.C. Resmi Gazete**, 7453, (10.03.1950).

¹⁷³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 18, s. 366, 383-384.

¹⁷⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 20, s. 256-257.

¹⁷⁵ Gelir Vergisi Kanunu (1949), **T.C. Resmi Gazete**, 7228, (09.06.1949).

¹⁷⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 4, Cilt: 25, s. 148-149.

¹⁷⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 4, Cilt: 25, s. 249.

¹⁷⁸ “Ticaret ve Sanayi Odaları”, “Ticaret Odaları”, “Sanayi Odaları”, “Ticaret Borsaları” ve “Ticaret ve Sanayi Odaları, “Ticaret Odaları”, “Sanayi Odaları” ve “Ticaret Borsaları” Birliği Kanunu (1950), **T.C. Resmi Gazete**, 7457, (15.03.1950).

¹⁷⁹ Öksüz ve Usta, a.g.e., s. 82-83.

Yunus balıklarını Ruslar mavzer ile vurdukları için bizim hayvanlar, insanlardan ürkmüşler. Bizim avcılarımız kara barut ile işleyen adi av tüfekleriyle hiç av yapamıyorlardı. Bu fakir zümrenin avlanmasını kolaylaştırmak için bunlara av silahı olan mavzer tüfeği verilmesine dair bir kanun tasarısını hazırlatıp Meclis reisine verdim. Oradan Milli Müdafaa encümenine havale edildi. Encümende mesele, diğer alakadar vekaletlerin temsilcileri de hazır oldukları halde müzakere edildi. Neticede Yunus balıkları hayvanat-ı muzıradan addedilerek bunların itlafına dair kanuna uyularak balıkçılara mavzer tüfekleri verilmesine karar alındı. Ayrıca kanuna da lüzum görülmedi. Böylece Türkiye yunus balığı avcıları mavzer ve mavzer fişegi elde ederek avlandılar. Hala bu avcılık böyle devam etmektedir.

Yukarıda yalnızca Tarakçıoğlu imzasıyla verilmiş olan tekliflerden başka, diğer milletvekilleri tarafından verilmiş olan tekliflerin altında da Tarakçıoğlu'nun imzası bulunmaktadır. Bu tekliflerin büyük bir çoğunluğu bütçe görüşmeleri sırasında verilmiş olan yazılı önergelerdir. 1948 yılı Maliye Bakanlığı bütçesi görüşmeleri sırasında Bolu Milletvekili İhsan Yalçın, farklı mesleklerden kimseleri barındıran müteşebbis bir heyet tarafından kurulması planlanan ve yüksek tahsil yapmakta olan öğrencilere barınma imkanı sağlayacak olan Türkiye Üniversite Sitelerini Yapma Kurumu'na 50.000 lira tahsisat ayrılması için önerge vermiştir. İhsan Yalçın dışında 54 milletvekilinin daha önergenin altında imzası bulunmaktadır. Tarakçıoğlu da önergeye imza veren milletvekilleri arasındadır.. Önerge mecliste görüşülmeyle Bütçe Komisyonu'na gönderilmiştir. İhsan Yalçın tarafından yine Maliye Bakanlığı bütçesi ile alakalı olarak verilmiş olan diğer bir önergenin de altında Tarakçıoğlu'nun imzası bulunmaktadır. Bu sefer ilgili önerge tahsisat talebi değil, aksine Maliye Bakanlığı bütçesine Tiftik Derneği için konulmuş olan 12.500 liranın çıkarılması hakkındadır. Önerge sahibi İhsan Yalçın ve Tarakçıoğlu'ndan başka 100 milletvekilinin daha önergenin altında imzası vardır. Tiftik Derneği'ne yapılacak olan tahsisatın kaldırılmasına dair olan önerge mecliste kabul edilerek ilgili tahsisat Maliye Bakanlığı bütçesinden çıkarılmıştır.¹⁸⁰

1949 yılı Bütçe Kanunu'nda yapılan değişiklikler ile kadrolu durumda olan bazı memurların vazifelerinin sona ermesi gibi bir durum ortaya çıkmıştır. Aydın Milletvekili Refet Alpman sayılarının yirmiye geçmediğini ifade ettiği bu memurların, çalışma teminat ve hakları gözetilerek kadrolarına iadeleri hakkında bir önerge hazırlamıştır. Refet Alpman'dan başka 98 milletvekili de önergeyi desteklemektedir. Tarakçıoğlu da önergeye destek veren milletvekilleri arasında yer almıştır. Sunulan önerge kabul edilmiştir.¹⁸¹ 1949 yılı Bütçe Kanunu'nda yapılan değişikliklerden bir diğeri de Maliye Bakanlığı bütçesine Doğu illerinin kalkınması on milyon lira ödenek konulmasıdır. Edirne Milletvekili Mahmut Nedim Gündüzalp, Edirne'nin bir hudut şehri olması ve nüfusunun çok büyük bir bölümünü kaybetmesinden dolayı harap bir hale gelmesinden bahisle Maliye Bakanlığı'na ayrılmış tahsisattan yararlandırılacak illerin arasına Edirne'nin de katılması için bir önerge vermiştir. 137 imzalı önergede imza sahiplerinde birisi de Tarakçıoğlu'dur. Önerge kabul edilerek Edirne'nin de kalkındırılması gereken iller arasına dahil edilmesi kabul edilmiştir.¹⁸²

¹⁸⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 8, s. 557-562.

¹⁸¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 16, s. 412-414.

¹⁸² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 16, s. 630-632.

Bütçe ile alakalı teklifler arasında Tarakçıoğlu'nun imzasını da taşıyan diğer bir önerge Bolu Milletvekili Lutfi Gören tarafından meclise sunulmuştur. Önerge 1950 yılı Maliye Bakanlığı bütçesine hükümet konağı yaptırılması için üç milyon liralık bir tahsisat konulması hakkındadır. Maliye Bakanı İsmail Rüştü Aksal böyle miktarın Maliye Bakanlığı bütçesine eklemenin imkan dahilinde olmadığını ifade ederek önerge sahibi olan Lutfi Gören'den önergesini geri almasını rica etmiştir. Uzun tartışmalardan sonra Lutfi Gören teklifini geri almayı kabul etmiştir; ancak önergenin altında imzası olan diğer Bolu Milletvekili İhsan Yalçın bu duruma müdahale ederek önergenin oya sunulmasını istemiştir. 49 imzalı önerge oylama neticesinde reddedilmiştir.¹⁸³

Bütçe ile alakalı olan konular dışında Tarakçıoğlu'nun altında imzası olan iki yazılı önerge daha vardır. Bunlardan bir tanesi Askeri ve Mülki Tekaüt Kanunu'nun değiştirilmesi ve bu kanuna eklenmesi talep edilen maddeler hakkındadır. Manisa Milletvekili Kamil Coşkunoglu meselenin adalet boyutunun incelenmesi için Adalet Komisyonu'na gönderilmesi dair olarak bir önerge sunmuştur. Tarakçıoğlu da dahil olmak üzere altı milletvekilinin imzasını taşıyan önerge kabul edilmiş ve kanun tasarısı görüşülmek üzere Adalet Komisyonu'na gönderilmiştir.¹⁸⁴ Tarakçıoğlu imzası taşıyan diğer önerge ise Hasan Hulki Karagülle tarafından verilmiştir. Önerge, Noter Kanunu hakkında yapılacak olan değişiklik hakkındadır. Karagülle yapılan değişikliğin yalnızca Noter Kanunu'nun 44. Maddesinin B bendine konulmuş bir ifade olduğunu belirterek, noterlerin yapacağı işlerin sıralanmış olduğu maddede yalnızca bir ifade değişikliği ile meselenin halledilemeyeceğinden bahisle 44. maddenin değiştirilmesi teklifinin tamamen reddedilmesi ile alakalı olarak önergesini sunmuştur. Karagülle ve Tarakçıoğlu ile birlikte 17 milletvekilinin imzasını taşıyan önerge kabul edilerek ilgili maddenin değiştirilmesi teklifi de reddedilmiştir.¹⁸⁵

1.6 Komisyon Çalışmaları

Tarakçıoğlu'nun CHP döneminde TBMM'deki faaliyetlerinin esasını teşkil eden konuşma ve teklifleri ilgili konu başlıkları altında verilmiştir. Bu faaliyetler dışında Tarakçıoğlu meclis bünyesinde kurulmuş olan komisyonlarda da çalışmıştır. Eğitimci olması hasebiyle Tarakçıoğlu çoğunlukla Milli Eğitim Komisyonu çalışmalarında öne çıkmaktadır. Kendisi ayrıca Milli Korunma Komisyonu ve muhtelif bakanlıkların komisyonlarından oluşan Geçici Komisyon çalışmalarına da katılmıştır. Tarakçıoğlu içinde bulunduğu komisyonlarda bazen başkan, bazen üye ve bazen de katip sıfatı ile karşımıza çıkmaktadır. Bundan sonraki kısımlarda Tarakçıoğlu'nun katılmış olduğu komisyon çalışmalarının içerikleri anlatılmaya çalışılacaktır.

¹⁸³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 4, Cilt: 24, s. 773-784.

¹⁸⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 6, s. 427-429.

¹⁸⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 12, s. 565, 575.

Tarakçıoğlu'nun Milli Eğitim Komisyonu Başkanı olarak yedi komisyon raporunun altında imzası bulunmaktadır. Tarakçıoğlu başkanlığında hazırlanan ilk rapor Ankara Milletvekili Hıfız Oğuz Bekata ve Denizli Milletvekili Kemal Cemal Öncel tarafından yapılan ve Köy Enstitüsü mezunu öğretmenler ile köy sağlık memurlarının ücretleri hakkında olan kanun teklifi hakkındadır. Milli Eğitim Komisyonu bu kanun teklifi ile alakalı olarak aylık ücretlerin 100 liradan 105 liraya çıkarılması, üç aylık peşin olarak verilen ücretin aylık olarak verilmesi, 5 lira olan çocuk zammının 10 liraya çıkarılması gibi değişiklikler yaparak meseleyi görüşülmek üzere Bütçe Komisyonu'na havale etmiştir.¹⁸⁶ Kars Milletvekili Tezer Taşkıran ve Urfa Milletvekili Suut Kemal Yetkin de Köy Enstitüleri Kanunu ile alakalı olarak bir kanun değişikliği teklifi vermişti. Teklifte Köy Enstitüleri'ne yalnızca köy çocuklarının değil, nüfusu 2000'den aşağı olan ilçelerin ilkokullarını bitirmiş sıhhatli köylü çocukları ile kasabalı çocukların da alınması talep edilmiştir. Tarakçıoğlu'nun başkan olduğu komisyon kanun değişikliği teklifini olumlu karşıladıkları dair bir rapor hazırlayarak bunu meclise sunmuşlardır.¹⁸⁷

Özel teşebbüs müstahdemleri hakkında Hükümet tarafından bir kanun tasarısı hazırlanmıştı. Çalışma Komisyonu ilgili kanun tasarısı hakkında bir rapor hazırlayarak tasarıdaki eğitim ve ticaret ile alakalı konular hakkında Milli Eğitim Komisyonu ve Ticaret Komisyonu'ndan görüş talep etmiştir. Milli Eğitim Komisyonu tarafından hazırlanmış olan raporda bazı maddelerin yazımlarının kusurlu olduğunu ifade edilmiş, on dördüncü, on yedince ve on sekizinci maddeler örnek gösterilerek bunların yeniden gözden geçirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca kanun tasarısına Milli Eğitim Bakanlığı tarafından atanan öğretmenler ile ilgili bir kanun eklenmesi gerektiği belirtilmiştir.¹⁸⁸

Tarakçıoğlu'nun Milli Eğitim Komisyonu Başkanı olarak üniversitelerle alakalı hazırladığı ilk rapor Ankara Üniversitesi'nin kuruluş kadroları hakkındaki kanun tasarısı hakkındadır. Hazırlanan raporda Ankara Üniversitesi'nin Ziraat, Veteriner ve Fen Fakülteleri'nin akademik kadrolarında yer alacak olan profesör, doçent, asistan ve uzman sayılarının artırılması hakkında öneride bulunulmuştur.¹⁸⁹

Ülkenin birçok yerindeki köylerde köy okulu, öğretmen evi, sağlık memuru ve ebe evleri inşaatları köylülerin maddi imkansızlıkları yüzünden durma noktasına gelmişti. Yapılacak olan inşaatların parasını alamayan müteahhitler de mağdur duruma düşmüştü. Çorum Milletvekili Hasene Ilgaz, Malatya Milletvekili Sadık Eti ve Tarakçıoğlu müteahhitlerin mağdur edilmemesi için alacakları olan yaklaşık 900 bin liranın devlet tarafından ödenmesi için bir kanun teklifinde bulunmuşlardı. Tarakçıoğlu altında imzası bulunduğu kanun teklifinin aynı zamanda Milli Eğitim

¹⁸⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İctima: 4, Cilt: 22, Ek: 76, s. 2.

¹⁸⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İctima: 4, Cilt: 24, Ek: 151, s. 1-2.

¹⁸⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İctima: 4, Cilt: 25, Ek: 155, s. 1.

¹⁸⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İctima: 4, Cilt: 25, Ek: 215, s. 3-4.

Komisyonu'nda hazırlandığı raporuna da başkan olarak imzasını atmıştır. Hazırlanan raporda müteahhitlere olan borcun devlet tarafından ödenmesini sağlayacak olan kanun teklifinin kabulü yönünde bir karar alınmıştır. Milli Eğitim Komisyonu'nun hazırladığı rapor bütçe ile alakalı olmasından dolayı görüşülmek üzere Bütçe Komisyonu'na da havale edilmiştir.¹⁹⁰

Hükümet Milli Kütüphane'nin kurulması yolunda bir karar almıştı. Milli Kütüphane'nin kuruluşu hakkında Başbakan Şemsettin Günaltay imzasıyla bir kanun tasarısı da hazırlanarak Milli Eğitim ve Bütçe Komisyonlarına gönderilmiştir. Tarakçıoğlu başkanlığındaki Milli Eğitim Komisyonu Milli Kütüphane kanun tasarısındaki bazı maddelerin değiştirilmesi yönünde bir rapor hazırlamıştır. Buna göre Milli Kütüphane'nin Kütüphaneler Müdürlüğü yerine doğrudan doğruya Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olması gerektiği ifade edilmiştir. Kanun tasarısında kütüphane memuru olarak adlandırılan kimselerin kütüphaneci olarak adlandırılmasının daha doğru olacağı belirtilmiştir. Bunlardan başka hazırlanan raporda müdür, müdür yardımcısı, uzman ve memur maaşlarının miktarları ile kütüphaneye kitap tedariki başta olmak üzere kütüphanenin işleyişi hakkında önerilerde bulunulmuştur.¹⁹¹

Tarakçıoğlu'nun Milli Eğitim Komisyonu Başkanı olarak altında imzası olduğu en son rapor, Mesleki ve Teknik Okulların Açılması ve Mevcutlarının Büyütülmesi hakkında hazırlamıştır. Daha önce de ifade edildiği üzere Tarakçıoğlu teknik eğitime çok büyük bir önem vermektedir. Kendisi hayati öneme sahip olarak gördüğü teknik eğitimin ülkemizde istenilen seviyede olmasından çok yakınmaktaydı. Mecliste yapmış olduğu birçok konuşmasında bu konudaki hassasiyetini dile getirmiştir. Tarakçıoğlu'nun bu görüşleri mesleki ve teknik okullar hakkında hazırlanan kanun tasarısı için yazılan Milli Eğitim Komisyonu raporuna da yansımıştır. Raporda özellikle tarım ve sanayi başta olmak üzere ülkemizin dışa bağımlılığının azaltılması için bu alanlarda iyi yetişmiş uzmanlara ihtiyacımız olduğundan teknik okulların yaygınlaştırılması ve mevcutlarının da imkanlarının geliştirilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Raporda dikkat çeken diğer önemli bir husus da Malatya, Elazığ ya da Diyarbakır gibi Doğu illerimizin birinde yeni bir teknik üniversitenin kurulmasının teklif edilmiş olmasıdır. Raporda kurulacak olan bu yeni teknik üniversitenin ülke kalkınmasına büyük bir katkıda bulunacağı ifade edilmiştir.¹⁹²

Tarakçıoğlu Milli Eğitim Komisyonu Başkanı olarak yalnızca bir defa mecliste konuşma yapmıştır. Diğer tüm meseleler ile alakalı olarak yazılı raporlar ile yetinilmiştir. Tarakçıoğlu'nun Milli Eğitim Komisyonu Başkanı olarak mecliste yapmış olduğu konuşma Ankara Milletvekili Hıfız Oğuz Bekata ve Denizli Milletvekili Kemal Cemal Öncel tarafından yapılan ve Köy Enstitüsü

¹⁹⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 4, Cilt: 25, Ek: 227, s. 1-2.

¹⁹¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 4, Cilt: 25, Ek: 256, s. 2.

¹⁹² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 4, Cilt: 25, Ek: 271, s. 2-4.

mezunu öğretmenler ile köy sağlık memurlarının ücretleri hakkında olan kanun teklifi hakkındadır. Tarakçıoğlu konuşmasında komisyon tarafından hazırlanan raporu savunmuştur.¹⁹³

Tarakçıoğlu'nun yukarıda anlatılan ve Milli Eğitim Komisyonu Başkanı olarak imza attığı raporlardan başka, komisyon üyesi olarak imzalamış olduğu raporlar da bulunmaktadır. Bunlardan ilki Hıfzı Oğuz Bekata'nın Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilatı Kanunu'na eklenmesi istediği bir kanun teklifi hakkındadır. Teklifte köyünde altı aydır yerleşmiş olan 18-50 yaş arasındaki herkese köyünde ve köyüne yakın civarda yapılacak olan bina işlerinde en çok 20 gün kadar mükellefiyet getirilmesi talep edilmektedir. İşçileri Komisyonu kadınların köy dışında çalıştırılmasının ülkemiz şartlarında uygun olmayacağı gerekçesiyle kadınların köy dışında çalıştırılmayacağı hükmünün maddeye eklenmesini talep etmiş, Milli Eğitim Komisyonu raporunda da bu değişikliğin aynen kabul edildiği ifade edilmiştir.¹⁹⁴ Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerin gelirlerinin azlığından dolayı kendilerine ödenecek olan 20 liralık tazminatın 25 liraya çıkarılması yönündeki hükümetin sunmuş olduğu kanun tasarısı Milli Komisyonu'nda da aynen kabul edilmiştir.¹⁹⁵

Hükümet tarafından hazırlanmış olan Milli Eğitim Bakanlığı Kuruluş Kadrolarıyla Merkez Kuruluşları ve Görevleri hakkındaki kanun tasarısı ile Ankara Milletvekili Hıfzı Oğuz Bekata, Trabzon Milletvekili Hamdi Orhon, Isparta Milletvekili Sait Köksal'ın Köy Ebeleri ve Sağlık Memurları Teşkilatı yapılması ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Teşkilat ve Memurin Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesi dair olarak sunmuş oldukları kanun teklifleri de Milli Eğitim Komisyonu tarafından yoruma gerek kalmadan kabul edilmişlerdir.¹⁹⁶

Tarakçıoğlu'nun üye olarak yer aldığı Milli Eğitim Komisyonu'nda yorum katılmadan aynen kabul edilen diğer kanun tasarısı ve teklifler bulunmaktadır. Beden Terbiyesi Hakkında Hükümet tarafından sunulan kanun tasarısı, 1948-1949 yılında açılacak olan 40 ortaokul müdürün 4 aylık maaşlarının kamulaştırma ödeneğinden karşılanmasına dair kanun tasarısı, Ankara Üniversitesi Kuruluş Kadroları Kanunu'na ek kanun tasarısı, maddeleri olduğu gibi Milli Eğitim Komisyonu'nda kabul edilmiştir.¹⁹⁷

Milli Eğitim Komisyonu'na görüş almak için gönderilmiş olan bazı kanun tasarıları ve kanun teklifleri komisyonda bir takım değişiklikler yapılarak kabul edilmiştir. Kimsesiz, Terk Edilmiş ve Anormal Çocukların Korunması hakkındaki kanun tasarısı, Ankara Üniversitesi Kuruluş Kadroları hakkında kanun tasarısı, Yabancı Ülkelere Gönderilecek Öğrenciler hakkındaki kanun tasarısı,

¹⁹³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 4, Cilt: 22, s. 324-356.

¹⁹⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 4, Ek: 70, s. 3.

¹⁹⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 6, Ek: 215, s. 2.

¹⁹⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 4, Ek: 82, s. 2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 6, Ek: 201, s. 2.

¹⁹⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 12, Ek: 147, s. 2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 12, Ek: 195, s. 1-2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 20, Ek: 247, s. 1-2.

İstanbul Teknik Üniversitesi Kuruluş Kadroları hakkındaki kanun tasarısı, Özel Okullardan Aylık Alan İlkokul Öğretmenlerinin Kadrolarının Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilatına Alınması dair kanun tasarısı, Ortaöğretim Okullarında Yardımcı Öğretmen Çalıştırılması hakkındaki kanun tasarısı, Köy Enstitüsü Öğretmenlerinin Askerde İken Ücretlerinin Kesintisi hakkındaki kanun tasarısı, Yüksek Öğrenim Öğrenci Yurtları ve Aşevleri kanun tasarısı, Siyasal Bilgiler Okulu'nun Siyasi ve İktisadi İlimler Fakültesi adı ile Ankara Üniversitesi'ne katılması hakkındaki kanun tasarısı Milli Eğitim Komisyonu'nda bazı değişiklikler yapılması suretiyle kabul edilmiştir.¹⁹⁸

Bazı kanun maddeleri yorumlanmak amacı ile Milli Eğitim Komisyonu'na gönderilmişti. Üniversiteler Kanunu ile alakalı olarak bir meselede Milli Eğitim Komisyonu'na Başbakanlık tezkeresi gönderilmiştir. Buna göre üniversitenin öğretim kadrosunda yer alan bir kişinin suç işlemesi durumunda, işlenen suçun üniversiteden atılmaya sebep olup olmayacağı kararının üniversite senatosunca mı alınması gerektiği yoksa cezanın Türk Ceza Kanunu'na göre mi verilmesi hakkında Milli Eğitim Komisyonu'ndan görüş istenmiştir. Komisyon bu gibi durumlarda gerekli görülen cezanın üniversitenin yetkili bir heyeti tarafından verilmesinin daha uygun olacağı yönünde yorumda bulunmuştur.¹⁹⁹ Maarif Teşkilatı ile alakalı bir kanun maddesine göre tek öğretmenli okullarda çalışan öğretmenler, müdür ya da başöğretmen sayılmadıkları için idari hizmetlerine karşılık olarak bir ücret alıp alamayacakları hususuna bir açıklık getirilmesi amacıyla Başbakanlık tezkeresi ile Milli Eğitim Komisyonu'ndan görüş talep edilmiştir. Komisyon tek öğretmenli okullardaki öğretmenlerin idari hizmetlerine karşılık ücret almaları gerektiği şeklinde kanun maddesini yorumlamıştır.²⁰⁰

Urfa Milletvekili Vasfi Gerger Vergi Kanunu ile alakalı olarak 4936, 5017 ve 5027 sayılı kanunlarla verilen tazminat ve ödeneklerden ne suretle vergi kesileceğinin yorumlanması hakkında meclise bir önerge sunmuştur. Önerge ilgili kısımların yorumlanması için Milli Eğitim, Adalet, İçişleri ve Maliye Komisyonlarına gönderilmiştir. Milli Eğitim Komisyonu kanunun kendi alanına giren maddeleri ile alakalı olarak, üniversitelerde veya üniversitelere bağlı kurumlarda öğretim görevlisi olarak çalışanların maaşlarının, tazminatlarının ve ödeneklerinin ayrı ayrı olarak vergiye tabi tutulması gerektiği şeklinde yorumda bulunmuştur.²⁰¹

¹⁹⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 11, Ek: 145, s. 5-7; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 12, Ek: 186, s. 5-7; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 12, Ek: 190, s. 1-2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 12, Ek: 197, s. 2-3; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 14, Ek: 40, s. 2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 14, Birleşim 25, Ek: 42, s. 1-2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 16, Ek: 129, s. 2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 18, Ek: 171, s. 2-3; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 4, Cilt: 25, Ek: 231, s. 2.

¹⁹⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 10, Ek: 87, s. 1-3.

²⁰⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 12, Ek: 174, s. 2.

²⁰¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 4, Cilt: 25, Ek: 291, s. 1-2.

Tarakçıoğlu'nun üye sıfatı ile altında imzasının bulunduğu iki rapor aynı zamanda da sahiplerinden birisinin kendisi olduğu kanun teklifleri hakkındadır. Bunlardan biri Balıkesir Milletvekili Eminittin Çeliköz tarafından verilen ve Tarakçıoğlu'nun da iştirak ettiği ilkokul öğretmenlerinin aylıklarının öğrenim durumları ile hizmet sürelerine göre ayarlanması hakkındaki kanun teklifidir. Diğer rapor ise bizzat Tarakçıoğlu'nun imzasını taşıyan ve Devlet Memuru Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne dair olan kanun maddesinde yapılmasını istediği bir değişiklik hakkında vermiş olduğu kanun teklifi ile alakalıdır. Her iki raporda da verilen kanun teklifleri bazı değişiklikler ile kabul edilmiştir.²⁰²

Milli Eğitim Komisyonu'na gönderilmiş olan yalnızca bir kanun teklifi değiştirilmeye mahal kalmadan doğrudan reddedilmiştir. İlgili kanun teklifi Seyhan milletvekili Sinan Tekelioğlu tarafından hazırlanmıştır. Sinanoğlu'nun kanun teklifinde durumları çalışmaya müsait olan askeri ve mülki emeklilerin ilkokul, ortaokul, lise ve köy enstitülerinde öğretmenlik yapabilmeleri öngörülüyordu. Milli Eğitim Komisyonu'nun hazırlamış olduğu raporda öğretmenliğin ayrı bir ihtisas gerektiğini belirtilerek, öğretim çalışmalarının yorucu ve yıpratıcı olduğuna vurgu yapılmış, dinlemeye muhtaç olan emeklilerin böyle ağır bir yükün altından kalkamayacakları ifade edilmiştir. Tarakçıoğlu da dahil olmak üzere Milli Eğitim Komisyonu üyelerinin tamamı bu görüşte iken Çanakale Milletvekili Nurettin Ünen komisyon kararına muhalif olduğu şerhini düşerek komisyon raporunu imzalamıştır.²⁰³

Tarakçıoğlu'nu diğer komisyon çalışmalarında da görmekteyiz. Geniş kapsamlı kanun tasarıları ya da kanun teklifleri birçok bakanlığın çalışma sahasını ilgilendirdiği için bu türden kanun tasarıları ve tekliflerinin görüşülmesi için farklı komisyonlardan seçilen üyelerin oluşturduğu Geçici Komisyonlar kurulurdu. Tarakçıoğlu da Milli Eğitim Komisyonu temsilcisi olarak oluşturulan bazı Geçici Komisyonlarda çalışmıştır. Bunlardan ilki Köy Enstitüsü mezunu öğretmenler ile köy sağlık memurlarının geçim durumlarını düzenlemek amacıyla ilgili kanun maddelerine ek kanun tasarısı hakkındadır. Hükümet tarafından sunulan kanun tasarısı Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanmış olmasına rağmen görüşülmek üzere Milli Eğitim Komisyonu'na değil Geçici Komisyon'a gönderilmiştir. Geçici Komisyon'da görüşülen kanun tasarısı, bazı maddelerinin değiştirilmesi yönünde teklifler sunularak kabul edilmiş ve meclise sunulmuştur.²⁰⁴

Hükümet tarafından görüşülmek üzere Geçici Komisyona gönderilen diğer bir kanun tasarısı da köy okulu, öğretmen ve sağlık memurlarının evlerinin inşa ettirilmesi ile alakalıdır. Kanun tasarısının maddelerinin görüşülmesi sırasında Tarakçıoğlu kanun tasarısını birçok yönden eleştirmiştir. Bu konu hakkında yapmış olduğu eleştirilere tarım alanındaki meclis faaliyetleri

²⁰² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 12, Ek: 191, s. 5-6; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 10, Ek: 101, s. 1-2.

²⁰³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 8, Ek: 28, s. 2.

²⁰⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 25, Ek: 237, s. 7-11.

başlığı altında daha önce değinilmiştir. Kanun tasarısının görüşüldüğü Geçici Komisyonda da yer alan Tarakçıoğlu komisyonun hazırladığı raporu imzalamamıştır.²⁰⁵

Hükümet tarafından hazırlanan geniş kapsamlı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı kanun tasarısı görüşülmek üzere Geçici Komisyona havale edilmiştir. Kanun tasarısında hükümler birçok bakanlığın çalışma konusunu ilgilendirdiğinden dolayı Adalet, Bayındırlık, Bütçe, Ekonomi, İçişleri, Maliye, Milli Eğitim, Milli Savunma, Sağlık ve Sosyal Yardım ile Ulaştırma Komisyonlarından seçilen üçer üye Geçici Komisyon’da görev almıştır. Tarakçıoğlu da Milli Eğitim Komisyonu adına Geçici Komisyon’a seçilen üyeler arasındadır. Tarakçıoğlu ayrıca bu Geçici Komisyon’un katipliğini de yapmıştır. Geçici Komisyon Hükümet’in hazırlamış olduğu 140 maddelik kanun tasarısının birçok maddesinde değişiklik yaparak 137 maddelik bir tasarı metni hazırlamıştır.²⁰⁶

Geçici Komisyon üyesi olarak Tarakçıoğlu’nun çalışmalarına katıldığı diğer bir husus da Milli Korunma Kanunu içerisinde yer alan bir maddenin yorumlanması hakkında olmuştur. Hayat pahalılığı, karaborsacılık türü haksız kazançların önünü almak için Milli Korunma Kanunu’na bazı maddeler eklenmiştir. Bu maddelerden birinde imalatçı, ihracatçı, ithalatçı, toptancı ve perakendeci olarak kabul edilen beş tür tüccar gurubunun fiyat ve kar hadleri hükümetçe belirlenen malları belirlenen fiyat ve hadlerin üstünde satmalarının yasak olduğu yer almaktadır. Gaziantep Milletvekili Cemil Said Barlas bu beş tüccar sınıfına girmeyen bir kimsenin hükümetçe belirlenen bir malı istediği fiyat ve kar haddi olmaksızın satılabileceği gibi bir durumun ortaya çıkması durumunda cezai müeyyidenin nasıl uygulanacağını açıklanmasına dair bir önerge sunmuştur. Geçici Komisyon bu hususla alakalı olarak hazırlamış olduğu raporda kanun maddesinin açık olduğundan bahisle yeniden yorumlanmasına gerek duyulmadığı beyan etmiştir.²⁰⁷

Milli Korunma Kanunu’nun mesken ve akarlar ile ilgili maddesinin değiştirilmesi ile alakalı olarak Bolu Milletvekili İhsan Yalçın bir kanun teklifi hazırlamıştır. Geçici Komisyon mesken ve akarlar ile ilgili maddenin artık faydalı olmaktan çok zararlı olduğu yönünde bir karar almıştır. Geçici Komisyon’da bulunan Zonguldak Milletvekili Orhan Seyfi Orhan ise kanunun kaldırılması halinde kiracı durumunda olan vatandaşların büyük bir sıkıntıya gireceği ve mahkemelerin kiracılar ile ev sahipleri arasında yaşanacak olan tahliye anlaşmazlıkları gibi davaların altından kalmayacak bir duruma geleceğini ifade etmiştir. Kendisi ayrıca kanun değişikliğinin hayat pahalılığını da beraberinde getireceğini eklemiştir. Orhan Seyfi Orhan bu kayıtlar ile Geçici Komisyon raporunu imzalamıştır. Geçici Komisyon üyelerinden biri olan Tarakçıoğlu da Orhan Seyfi Orhan’un görüşlerine katıldığı şeklinde bir not düşerek Geçici Komisyon raporunu imzalamıştır.²⁰⁸ Yukarıda

²⁰⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İctima: 2, Cilt: 11, Ek: 133, s. 4-6.

²⁰⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İctima: 3, Cilt: 19, Ek: 194, s. 67-103.

²⁰⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İctima: 2, Cilt: 7, Ek: 5, s. 2-3.

²⁰⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İctima: 3, Cilt: 19, Ek: 188, s. 8-9.

ayrıntılarını vermiş olduğumuz Geçici Komisyon çalışmalarında Tarakçıoğlu hiçbir zaman başkan olarak bulunmamıştır.

1.7. Meclisteki Açık Oylamalar

Tarakçıoğlu mecliste birçok oylamaya katılarak Hükümet tarafından hazırlanmış olan kanun tasarıları ile milletvekilleri tarafından sunulmuş olan kanun teklifi veya önergelerin oylamasına katılarak verilen tasarı ve teklifler hakkında görüşünü ortaya koymuştur. Tarakçıoğlu'nun konuşma ve yazılı önergeler ile müdahil olduğu kanun tasarıları ile tekliflerinin oylanması hakkındaki detaylar farklı alanlardaki faaliyetlerin anlatılmış olduğu teklifler kısmında ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Bu başlık altında ise Tarakçıoğlu'nun katılmış olduğu bütün oylamalarda hangi yönde oy kullandığı anlatılmaya çalışılacaktır.

TBMM Zabıt Cerideleri incelendiğinde Tarakçıoğlu'nun CHP döneminde mecliste yapılan 426 oylamaya katıldığı tespit edilmiştir. Kendisi katıldığı oylamaların çoğunda kabul oyu kullanmıştır. Tarakçıoğlu, Recep Peker, iki kez olmak üzere Hasan Saka ve Şemsettin Günaltay'ın Başbakanlığında kurulmuş olan hükümetlere güvenoyu vermiştir.²⁰⁹ Bütçe oylamalarına baktığımızda Zabıt Ceridelerinden tespit edilen 186 oylamanın tamamında Tarakçıoğlu kabul oyu vermiştir. Tarakçıoğlu'nun hiçbir şekilde ret oyu vermediği diğer oylamalar ise dış ülkelerle yapılmış olan ticaret, bankacılık, havacılık, ulaştırma, sağlık, ekonomik ve askeri yardım, uyuşturucu, kadın ve çocuk ticareti ile mücadele, müstehcen yayımların yasaklanması gibi konularla alakalı olarak yapılan anlaşma ve sözleşmelerle alakalıdır. Meclis onayı sunulmuş olan bu anlaşma ve sözleşmelerin oylamasında Tarakçıoğlu olumlu yönde oy kullanmıştır. Dış ülkelerle yapılan anlaşma ve sözleşmelerde olduğu gibi milletler arası kuruluşlarla yapılmış olan her türlü sözleşmenin mecliste yapılan oylamasında Tarakçıoğlu yine kabul oyu kullanmıştır.

Hükümet tarafından hazırlanmış olan kanun tasarıları ile milletvekilleri tarafından verilmiş olan kanun teklifleriyle ilgili yapılan oylamalarda da Tarakçıoğlu'nun genelde kabul yönünde oy verdiğini görmekteyiz. Tespit edebildiğimize göre bu şekilde hazırlanmış olan 63 kanun tasarısına Tarakçıoğlu kabul oyu vermiştir. Mevcut olan kanunlarda bazı değişiklikler yapılması ya da mevcut kanunlara bazı maddeler eklenmesi hakkında meclise sunulmuş olan 53 kanun teklifinin oylamasında, Tarakçıoğlu yine kabul yönünde oy kullanmıştır.

Kanun tasarı ya da kanun teklifleri görüşülürken milletvekilleri tarafından verilmiş olan yazılı önergeler hemen mecliste kabul ya da reddedilir ya da tekrar görüşülmek üzere ilgili komisyonlara gönderilirdi. Meclise sunulan önergeler için genel olarak açık oylamaya gidilmezdi. Ancak

²⁰⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 1, s. 71-73; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 1, Cilt: 6, s. 735-737; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 12, s. 277-279; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 3, Cilt: 15, s. 203-205.

milletvekilleri tarafından verilmiş olan önergelerin mecliste açık oylamaya sunulduğu durumlar da olmuştur. Tarakçıoğlu bu şekilde mecliste diğer milletvekilleri tarafından verilmiş olan bazı önergelerin oylamasına da katılmıştır. Zabıt Ceridelerinden tespit edebildiğimiz kadarıyla Tarakçıoğlu açık oylamaya sunulan 11 önerge için kabul oyu kullanmıştır.

Zabıt Ceridelerinden tespit edebildiğimiz kadarıyla Tarakçıoğlu katıldığı dokuz oylamada ret oyu kullanmıştır. Eskişehir Milletvekili Hasan Polatkan'ın devlet memuru aylıklarının, memurlar için tayin edilmiş olan derece, aylık aslı ve tutarları üzerinden verilmesi gerektiğine dair önergesi, üniversite binalarının Bayındırlık Bakanlığı tarafından yapılması için hazırlanan komisyon raporunun oya sunulması gerektiği hakkında Ankara Milletvekili Raşit Börekçi ve Urfa Milletvekili Razi Soyer'in önergesi, Sivas Kongresi'ne seçilen Temsil Heyeti üyeleri ile TBMM Birinci Dönem milletvekillerine vatan hizmet tertibinden aylık bağlanması hakkındaki kanun tasarısı, Ankara Milletvekili Hıfzı Oğuz Bekata ve diğer 55 milletvekili tarafından 1949 yılı Bütçe Kanunu'ndaki bazı maddelerin değiştirilmesine dair vermiş olduğu önergesi, Vergi Usul Kanunu tartışılırken bir maddenin komisyona geri verilmesine dair olan önerge, İl İdare Kanun'da Merkez Kaymakamlıkların kaldırılması için verilen önerge, Gelir Vergisi tasarısındaki dul ve yetim aylıklarından vergi kesilmemesi için verilen önerge ile Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu maddelerine bir fıkra eklenmesi hakkında olan önerge için yapılan oylamalarda Tarakçıoğlu ret oyu kullanmıştır.

Tarakçıoğlu'nun kabul ve ret oyu vermiş olduğu oylamalar dışında katılmadığı oylamalar da bulunmaktadır. Zabıt Ceridelerinden tespit edebildiğimize göre Tarakçıoğlu bütçe, çeşitli konular hakkındaki kanun tasarısı ile teklifler, önerge ve dış ilişkilerle alakalı olarak 97 oylamaya katılmamıştır. Özellikle TBMM'nin sekizinci devresinin sonuna yakın olan zamanlarda yapılan oylamalarda kendisini görememekteyiz. Tarakçıoğlu'nun katılmadığı bazı oylamaların içerikleri dikkat çekmektedir. Tarakçıoğlu'nun ret oyu vermiş olduğu oylamalardan birinin Sivas'ta Temsil Heyeti'ne seçilenler ile ilk dönem TBMM milletvekillerine aylık bağlanmasına dair kanun tasarısı olduğunu belirtmiştik. Atatürk'ün kız kardeşi Makbule Atadan ve Kazım Karabekir'in eşi İclal Karabekir ile kızları Hayat, Emel, Timsal Karabekir'e vatani hizmet tertibinden aylık bağlanması hakkındaki kanunun oylanmasına ise Tarakçıoğlu iştirak etmemiştir²¹⁰. Tarakçıoğlu aynı şekilde Anıtkabir'in inşasına dair olan kanun ile soykırımın önlenmesi ve cezalandırılması hakkındaki sözleşmeye Türkiye Cumhuriyeti'nin de katılması ile alakalı kanunun oylamasına katılmamıştır.²¹¹

²¹⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 10, s. 239-242; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 2, Cilt: 10, s. 318-321.

²¹¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 4, Cilt: 25, s. 114-117; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 4, Cilt: 25, s. 899-902.

Tarakçıoğlu'nun sekizinci devrenin sonlarına doğru yapılan birçok oylamaya katılmadığını daha önce ifade etmiştik. Zabıt Cerideleri incelendiğinde bu durumla alakalı olarak ilginç bir detay göze çarpmaktadır. Sekizinci TBMM devresinin son birleşiminde Tarakçıoğlu hiçbir oylamaya katılmamıştır. Ancak aynı birleşimin son oylaması olan Türkiye Büyük Millet Meclisi seçiminin yenilenmesi hakkında verilen önerenin oylamasında Tarakçıoğlu'nu görmekteyiz. Tarakçıoğlu verilen bu önergeye kabul yönünde oy kullanmıştır. Tarakçıoğlu'nun kabul oyu verdiği bu oylama hem Tarakçıoğlu'nun hem de sekizinci TBMM devresinin son oylaması olmuştur.²¹²

TBMM'nin dokuzuncu devresinde Tarakçıoğlu meclise ilk önce CHP milletvekili olarak girmiş, CHP'den istifa ettikten sonra kısa süren bağımsız milletvekilliği sonrasında ise DP'ye geçmiştir. Dokuzuncu devrede Tarakçıoğlu CHP milletvekili olarak katılmış olduğu yedi oylamada da kabul oyu kullanmış, yapılan dokuz oylamaya ise katılmamıştır. Tarakçıoğlu'nun katılmamış olduğu oylamalar arasında en dikkat çekici olan Adnan Menderes Hükümeti için yapılan güven oylaması olmuştur. İstanbul Milletvekili Mükerrerem Sarol ve diğer yedi milletvekilinin, Birleşmiş Milletler emrinde Kore'ye silahlı kuvvetler gönderilmesi hususunda, Hükümet tarafından verilen hukuki ve siyasi izahatın tasvip edilmesine dair olan önergesinin oylamasına da Tarakçıoğlu yine iştirak etmemiştir.²¹³

²¹² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 8, İçtima: 4, Cilt: 25, s. 1107-1108.

²¹³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: Olağan, Cilt: 1, s. 144-147; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 201-204.

İKİNCİ BÖLÜM

2 MUSTAFA REŞİT TARAKÇIOĞLU'NUN DP MİLLETVEKİLLİĞİ DÖNEMİNDE TBMM'DEKİ FAALİYETLERİ (1951-1960)

2.1 Eğitim

Tarakçıoğlu'nun eğitim anlayışına, CHP dönemi eğitim faaliyetlerinin anlatıldığı kısımda değinilmiştir. Kendisi aynı anlayış doğrultusunda DP dönemindeki eğitim faaliyetlerine devam ettirmiştir. DP dönemindeki eğitim faaliyetlerine geçmeden önce CHP dönemindeki eğitime dair olan meclis konuşmaları ile DP dönemindeki meclis konuşmaları arasındaki belirgin farklılıklara değinmek yerinde olacaktır.

CHP döneminde Tarakçıoğlu bir konuşması hariç bütün konuşmalarını yalnızca Trabzon milletvekili sıfatıyla yapmış, tek konuşmasını ise Milli Eğitim Komisyonu Başkanı sıfatı ile yapmıştır. DP döneminde ise Tarakçıoğlu mecliste yapmış olduğu konuşmaların çoğunluğunu Milli Eğitim Komisyonu Başkanı sıfatı ile yapmıştır. Bu durum iki dönem meclis konuşmaları arasında şöyle bir farkı da beraberinde getirmiştir: CHP döneminde Tarakçıoğlu, konuşmalarında ağırlıklı olarak eğitimdeki sorunlara değinen ve bunlara kendi anlayışına göre çözüm önerileri getiren bir meclis üyesi olarak karşımıza çıkmaktadır. DP döneminde ise Tarakçıoğlu mecliste çoğunlukla Milli Eğitim Komisyonu Başkanı sıfatı ile konuşmalar yaptığı için, kendisini daha çok komisyona gönderilmiş olan kanun tasarısı ya da teklifleri hakkında değerlendirmeler yapan ve komisyonun çalışmalarına diğer milletvekilleri tarafından yapılan eleştirilere cevap veren bir konumda görmekteyiz. Tarakçıoğlu'nun DP dönemindeki eğitim faaliyetleri bu farklıklar göz önüne alınarak anlatılmaya çalışılacaktır.

Kocaeli Milletvekili Mehmet Yılmaz yedek subay ve yedek askeri memurlar hakkında bir kanun teklifi hazırlamıştır. Kanun teklifi yedek subay ve yedek askeri memurlar hakkındaki 1076 sayılı kanunun 3923 sayılı kanunla değiştirilen üçüncü maddesine bir fıkra eklenmesi hakkındadır. Buna göre Türk ordusunun motorize kuvvetlerinde ve savaş sanayisinde, sanat enstitüsü mezunlarının ihtisas alanlarına göre yedek subay olarak vazife alabilmeleri talep edilmektedir. Kanun teklifinde daha önce sanat enstitüsünden mezun olanlara da tekrar askere alınmaları halinde aynı haktan yararlanabilecekleri hükmü yer almaktadır. Kanun teklifi görüşülmek üzere Milli Savunma, Milli Eğitim, Maliye ve Bütçe Komisyonlarına gönderilmiştir. Milli Savunma ve Maliye Komisyonları kanun teklifinin reddi yönünde rapor hazırlamışlardır. Milli Eğitim ve Bütçe Komisyonları ise bazı değişiklikler yaparak kanun teklifinin kabulü yönünde bir rapor

hazırlamışlardır. Kanun teklifi komisyon raporları ile birlikte görüşülmek üzere meclis gündemine alınmıştır.

Yedek subay ve yedek askeri memurlar hakkındaki kanun teklifinin meclisteki görüşmelerinde, teklifin lehinde ve aleyhinde konuşmalar yapılmıştır. Kastamonu Milletvekili Rifat Taşkın ordudaki astsubayların kaynaklarından birinin de sanat enstitüsü mezunları olduğuna işaret ederek, bu şekilde orduda astsubay olarak istihdam edilenlerin 9 sene hizmet ettiklerini ifade etmiştir. 9 senelik hizmet mecburi olduğundan dolayı sanat enstitüsü mezunu olan gençler, teknik bilgileri orduya uzun yıllar faydalı bir şekilde hizmet ediyorlardı. Rifat Taşkın'a göre yapılmak istenen kanun değişikliği ile getirilecek olan yedek subay olma hakkı ordumuzu zayıflatacaktır. Çünkü bu durumda 9 sene astsubay olarak hizmet etmesi zaruri olacak olan kimseler yedek subay olarak 2 senelik hizmetten sonra ordudan ayrılacaklardır. Rifat Taşkın kanun teklifi ile alakalı olarak Milli Savunma Komisyonu'nun ret mahiyetindeki raporunun meclis tarafından da kabul edilmesi gerektiği kanaatindedir.

Muğla Milletvekili Natık Poyrazoğlu ise kanun teklifinin kabulünden yana olan milletvekillerindendir. Kendisi Alman ve Amerikan ordusundan da örnekler vererek artık bütün modern ordularda en çok tekniğe ve teknik elemana ihtiyaç olduğuna vurgu yapmıştır. Poyrazoğlu'na göre Birinci Dünya Savaşı'nda ve İstiklal Savaşı'nda Türkiye birçok münnevverini savaş meydanlarında kaybetmiştir. İlerisi düşünülmeden kayıtsız şartsız memleketin eğitilmiş gençleri cephelere sürülmüştür. Ülkemizin kalkınmasına katkıda bulunacak nice teknisyen ve mühendisimiz savaş meydanlarında kalmıştır. Kendisi zamanın şartlarına göre ordu personelinin değiştirilmesi ve geliştirilmesinden yanadır. Poyrazoğlu bu devrin savaşlarının felsefe, edebiyat değil teknik gücü gerektiren savaşlar olduğuna işaret ederek bizim ordumuzun da bu anlayışla yeniden yapılandırılması gerektiğine taraftadır. Bu anlayışlar doğrultusunda kendisi kanun değişikliği teklifinin kabul edilmesini istemiştir. Çankırı Milletvekili Kazım Arar ve CHP grubu adına konuşan Sivas Milletvekili Reşat Şemsettin Sirer de kanunun kabulü yönünde konuşmalar yapmıştır.

Milli Eğitim Komisyonu Başkanı sıfatıyla Tarakçıoğlu da kanun teklifi hakkında görüş bildirmek üzere söz almıştır. Tarakçıoğlu komisyon görüşmeleri sırasında sanat enstitüsü mezunlarının teknik eğitim seviyelerinin iyi olmadığından ötürü yedek subay olmalarının sakıncalı bulan Milli Savunma Komisyonu'nun görüşüne meclis çatısı altında da itiraz etmiştir. Tarakçıoğlu'na göre sanat enstitüsü mezunları en az köy enstitüsü mezunları kadar umumi bilgi ve seviyeye sahiptirler. Kendisi sanat enstitüsü müfredat programlarının incelenmesi sonucunda bu kanaate vardıklarını ifade etmiştir. Eski bir eğitimci olan Tarakçıoğlu geçmiş tecrübelerinden de örnekler vererek meseleyi şöyle izah etmiştir:²¹⁴

²¹⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İctima: 3, Cilt: 24, s. 516-525.

İnanmanızı çok rica ederim ki, bilgi bakımından sanat mektebi mezunları hiçbir zaman bir yedek subayda aranılması gereken lazım gelen bilginin dununda değillerdir. Kaldı ki arkadaşlarım, şu noktayı da hatırlamanızı rica edeceğim, sanat enstitüsü mezunları kendi sahalarında yüksek tahsile devam etmek imkanına sahiptirler, teknik okula girebilirler. Bu bakımdan sanat enstitüsü mezunlarının kültür jeneral bakımından dun seviyede bulundukları hakkındaki mütalaa isabetli ve yerinde değildir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın Teknik ve Yüksek Tedrisat Umum Müdür Muaviniydim. Bu vazifede umum müdürlük vazifesini de ifa etmekteydim. Bir gün merhum Atatürk tarafından o zamanın Milli Eğitim Bakanı merhum Necati Bey'e bir mektup havale edildi. Bu mektup Mareşal Fevzi Çakmak merhum tarafından Atatürk'e yazılmış bir mektuptu. Mareşal 1927 yılında Alman ordusu manevralarında bulundu. O manevraları gördükten sonra Türkiye'ye avdet buyurdular ve o mektubu yazdılar. Bugünkü gibi hatırımdadır. Arkadaşlar merhum Mareşal diyordu ki: "Alman ordusuna giren bir nefer, bir yedek subaylıkta pratik bilginin sahibidir. Yani ya elektrikçidir, ya motorcudur, ya marangozdur, ya demircidir ve bugünkü ordular tamamıyla teknik ordulardır. Biz ordumuzu o seviyeye çıkarmadıkça bir aşiret ordusundan farklı olamayız. Binaenaleyh orduya tekniği sokmak mecburiyetindeyiz. Teknik okullarımızı artırmak, modernleştirmek zaruridir. Sanat mektebi mezunlarının matematik bilgileri inanın ki, hayali derindir. Onların tarih, coğrafya ve yurt bilgisi bilgileri de hiçbir zaman yedek subay olmalarına engel değildir. Arkadaşlar, sanat enstitüsü mezunları üniversiteye gidemezler, gidemezler ama Yedek Subay Okulu üniversite değildir. Yedek Subay Okulu üniversite midir? Teknik okul yüksek okul değil midir? Neden oraya yedek subay olmak için gidemesin? Bu hak kendine verilsin. Eli nasırlı, vicdanı heyecanlı, bilgisi derin, azami kuvvetli sanat mektebi mezunları yedek subay olmaya layıktırlar.

Tarakçıoğlu yukarıda alıntıladığımız görüşleri doğrultusunda kanun teklifinin kabul edilmesini temenni ederek konuşmasını sonlandırmıştır. Kanun teklifi Bütçe Komisyonu'nda değiştirilmiş olan haliyle mecliste oylanarak kabul edilmiştir. Kanun 15 Temmuz 1953 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.²¹⁵

Tarakçıoğlu'nun Milli Eğitim Komisyonu Başkanı olarak meclis görüşmelerine katılmış olduğu diğer bir kanun görüşmesi de Hükümet tarafından hazırlanmış olan Üniversiteler Kanunu kanun tasarısıdır. Başbakan Adnan Menderese imzalı kanun tasarısı Üniversiteler Kanunu'nun 4936 sayılı kanunundaki kırk altıncı maddesinin (d) fıkrasının değiştirilmesi hakkındadır. Kanunda yapılmak istenen değişiklikle üniversitelerde öğretim mesleğinde kalmasına yer bırakmayacak kadar şeref ve haysiyet kırıcı bir suç işleyenlerle, siyasi teşekküllerde fiili vazife alanların veya aynı kanunda belirtildiği üzere yasak olan siyasi yayınlarda veya beyanlarda bulunanların üniversite ile ilişkileri kesilecektir. Kanun tasarısının gerekçeleri kararında, kanunla birlikte artık günlük ve demagojik politika ile uğraşan öğretim üyelerini bu davranışlarından caydırılacak, benzer durumların devam etmesi halinde ise üniversite bünyesi içindeki karar alma mekanizmaları aracılığıyla ilgili öğretim görevlileri meslekten uzaklaştırılacaktır. Böylece üniversiteler siyasi propaganda yapılan merkezler değil, asli vazifelerine uygun olarak yalnızca ilmi araştırmanın ve geliştirmenin yapıldığı yerler haline gelecektir. Gerekçeli kararda bunlar yapılırken üniversitelerin muhtariyetine de asla dokunulmayacağı vurgulanmıştır. Hükümet tarafından hazırlanan kanun tasarısı görüşülmek üzere Milli Eğitim Komisyonu'na gönderilmiştir. Tarakçıoğlu

²¹⁵ Yedek Subaylar ve Yedek Askeri Memurlar Kanununa Ek Kanun (1953), T.C. Resmi Gazete, 8458, (15.07.1953).

Başkanlığı'ndaki komisyon Hükümet'in kanun tasarısını aynen kabul etmiştir ve kanun tasarısını meclisin onayına sunmuştur.²¹⁶

Kanun tasarısı mecliste iktidar partisi ile muhalefet partilerinin mensupları arasında uzun uzadıya tartışmalara sebep olmuştur. DP milletvekilleri ile CHP milletvekilleri arasında yaşanan tartışmalar bazen kanun tasarısının içeriğinden daha çok karşılıklı atışmalara ve ithamlara sebep olmuştur. Bazı CHP milletvekilleri doğrudan Başbakan Adnan Menderes'i hedef alan açıklamalarda bulunmuştur. Konumuz dışında olduğu için bunlara değinilmeyecek ve doğrudan kanun tasarısı lehinde ve aleyhinde yapılan konuşmalar ile Tarakçıoğlu'nun Milli Eğitim Komisyonu Başkanı olarak yapmış olduğu değerlendirmeler anlatılmaya çalışılacaktır.

Kanun tasarısı hakkında mecliste ilk sözü CHP grubu adına Sivas Milletvekili Reşat Şemsettin Sirer almıştır. Kendisi hazırlanmış olan kanun tasarısını antidemokratik bulduğunu ifade etmiştir. Şemsettin Sirer'e göre bu kanun değişikliği ile özellikle üniversitelerin muhtariyeti büyük zarar görecektir. CHP iktidarı zamanında üniversite hocalarının siyasi bir partiye üye olması ya da siyasi faaliyetlerde bulunması hakkında bir düzenleme yapılmamış olmasını, memlekette özgürlük adına önemli bir gelişmenin yaşanmış olmasına bağlayan Sirer, ilim adamlarına böyle bir sınırlandırma gereği duymadıklarını ifade etmiştir. Kanun tasarısının aleyhinde konuşan Ordu Milletvekili Hüsnü Akyol da tıpkı Şemsettin Sirer gibi kanun tasarısının üniversitelerin muhtariyetini zedeleyeceğini vurgulamıştır. Kendisi, kanun tasarısını hazırlayan Milli Eğitim Bakanı Rıfık Salim Burçak'ın da akademiden gelen ve profesör unvanını taşıyan biri olmasının daha da üzüntü verici olduğunu ifade etmiştir. Kanun tasarısı aleyhinde en sert konuşan milletvekillerinden bir diğeri de Mardin Milletvekili Mehmet Kamil Boran olmuştur. Kanun tasarısı üzerinden Hükümet'e ve Başbakan Menderes'e ağır eleştiriler getiren Kamil Boran kanun tasarısının yasalaşması durumunda bir hukuk profesörü anayasa hakkında veya hükümetin kanunsuz olduğuna inandığı bir uygulaması hakkında söz söylemez duruma düşeceğini söylemiştir. Kanun tasarısı ile birlikte ömrünü ilme adanmış birçok kimse ya susacak ya da yıllardır emek vererek gelmiş oldukları yerlerden kovulmayı göze alacaklardır. Mecliste Köylü Partisi de küçük bir grubu ile bulunmaktaydı. Kanun tasarısı hakkında Köylü Partisi adına Kazım Arar söz alarak partisi ve kendi adına düşüncelerini dile getirmiştir. Kazım Arar'a göre üniversite hocalarının herhangi bir partiye bağlı olmasında bir sakınca yoktur. Bu şekilde bir partiye bağlı olan bir profesörün bağlı olduğu partinin ilkelerini ve gayeleri yaymak için çalışmasından daha tabi bir durum olamaz. Kendisi, grubu adına antidemokratik olarak nitelendirdiği bu kanun tasarısını tasvip etmediklerini ifade ederek sözlerine son vermiştir.²¹⁷

²¹⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 24, s. 935.

²¹⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 24, s. 935-944.

Kanun tasarısının aleyhinde yapılan konuşmalara karşılık olarak İstanbul Milletvekili Fuat Köprülü, Ağrı Milletvekili Kasım Küfrevi, Devlet Bakanı Celal Yardımcı ve Milli Eğitim Bakanı Rıfki Salim Burçak söz alarak kanun tasarısını savunmuşlardır. Fuat Köprülü DP ve Başbakan Adnan Menderes aleyhinde yapılan siyasi eleştirilere cevap verdikten sonra, profesör kimliği ile değil yalnızca bir milletvekili kimliği ile konuştuğunu ifade ederek kanun tasarısını savunmuştur. Fuat Köprülü üniversitelerin muhtariyetleri ile ilgili olarak dünyanın hiçbir yerinde tek tip bir uygulamanın olmadığına işaret ederek Sorbonne Üniversitesi'nin rektörünün doğrudan doğruya hükümet tarafından atandığını ve bu durumun üniversitenin muhtariyetine bir zarar vermediğini belirtmiştir. Kendisi vakıf üniversiteleri ile devlet üniversiteleri arasındaki uygulamanın da farklılığına işaret etmiştir. Vakıf üniversitelerinde hükümetin hiçbir şekilde tasarruf hakkı olamayacağını söyleyen Köprülü, devlet parası ile kurulan ve işleyen üniversitelerin ise kendi içerisinde bir muhtariyete sahip olmakla birlikte dünyanın her yerinde devlet denetimine tabi olduğunu vurgulamıştır. Fuat Köprülü ilmin siyasi istismar ve ihtiraslara alet edilmemesi gerektiğini söyleyerek konuşmasını sonlandırmıştır.²¹⁸

Kanun lehinde konuşan milletvekillerinden Ağrı Milletvekili Kasım Küfrevi, kanun tasarısının üniversitelerin muhtariyetlerini zayıflatmak şöyle dursun tam aksine tasarının kanunlaşması ile üniversitelerin muhtariyetlerinin daha da güçleneceği kanaatindedir. Çünkü kanun tasarısı üniversite hocalarına yalnızca asli işleri ile meşgul olmayı öngörmektedir. Üniversitelerin muhtariyetleri ancak ilmi faaliyetler dairesinde değerlendirilebilir.²¹⁹ Kanun lehinde konuşan Devlet Bakanı Celal Yardımcı da Kasım Küfrevi'nin görüşlerine benzer görüşler dile getirmiştir. Bakan Yardımcı altında imzası bulunan bu kanun tasarısı ile asla üniversitelerin muhtariyetlerinin zedelenmesinin amaçlanmadığını vurgulamıştır. Kendisi bu kanun tasarısının amacının Türk irfan ocakları olarak ifade ettiği üniversitelerdeki vatan evlatlarının içi boş siyasi çekişmelerden, siyasi kavgalardan uzak tutulması olduğunu ifade etmiştir.²²⁰

Milli Eğitim Bakanı Rıfki Salim Burçak kanun tasarısını savunmuş olduğu konuşmasında Avrupa ve Amerika üniversitelerinden örnekler getirerek özellikle üniversitelerin muhtariyet prensibinin nasıl anlaşılması ve uygulanması gerektiğine işaret etmiştir. Milli Eğitim Bakanı üniversitelerin muhtariyeti ile alakalı olarak bir makaleye atıfta bulunarak, İngiliz ve Amerikan üniversitelerinde hocanın hürriyetinin mesleğinin disiplini ile sınırlı olduğunu belirtmiştir. Yine aynı makaleye değinen Milli Eğitim Bakanı bu sınırı aşan üniversite hocalarının meslekten ayrılarak politikacı ya da gazeteci olmaları gerektiğini ifade etmiştir. Bakan Burçak, Cambridge Üniversitesi profesörlerinden Ernest Baker'in görüşlerine de atıfta bulunarak, ilim insanlarının yalnızca ilim için ilim yapmasını kendilerine verilen kürsüleri ilmi siyasete alet etmek için kullanmamaları gerektiğine işaret etmiştir. Bakan Amerika ve Avrupa tarihlerinden de örnekler

²¹⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 24, s. 946-951.

²¹⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 24, s. 957-959.

²²⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 24, s. 961.

vererek her partinin belli bir öğrenci grubunu karşıt görüşlü üniversite hocaları aleyhine kışkırtmaları neticesinde bunun Avrupa’da ve Amerika’da kötü olaylara neden olduğunu dile getirmiştir.²²¹

Kanun tasarısının maddelerinin görüşülmesine geçilmesi yönündeki önergelerin kabulünden hemen önce Tarakçıoğlu da Milli Eğitim Komisyonu adına kanun tasarısının son savunmasını yapmıştır. Tarakçıoğlu aslında kanun lehinde yapılan konuşmaların yeterli ve meseleyi izah eder mahiyette olduğuna kanidir. Ancak komisyonda ilgili kanun tasarısı çalışmalarında en çok ter döken kişi olarak söz söyleme hakkından vazgeçmeyeceğini ifade etmiştir. Tarakçıoğlu öncelikle böyle önemli bir mevzunun komisyonda süratle kararlaştırılmış olduğu yönündeki eleştirilere cevap vererek, komisyonun yaklaşık sekiz saat süren yoğun bir çalışma neticesinde raporunu hazırladığını söylemiştir. Komisyon çalışmalarının içtüzüğe aykırı bir şekilde yapıldığını, herkese söz hakkı verilmediğini, hatta komisyonda olmayan birinin komisyon raporunun altında imzası olduğu yönündeki şikayetleri de cevaplayan Tarakçıoğlu önceki komisyonlarda nasıl bir yol ve yöntem takip edildiyse bu komisyonun çalışmalarında da aynısının yapıldığına işaret ederek komisyon çalışmalarının içtüzüğe uygun olarak yürütüldüğünü ifade etmiştir. Tarakçıoğlu kanun tasarısının en çok eleştirilen yönü olan üniversitelerin muhtariyeti ile alakalı olarak yapılan değerlendirmelere ise anlam veremediğini şu cümleler ile izah etmiştir:

Üniversitenin ne olduğunu bilenler, bilhassa Üniversite Kanunu’na az çok muttali olanlar anlarlar ki, yeni getirilen hüküm esasen boş olan bir yeri doldurmak suretiyle, üniversiteye hizmet etmiştir. Üniversitenin tasarrufu haricinde bir otorite kendisini şöyle veyahut böyle hareket etmesi için emir ve kumanda mevkiine getirmiş değildir. Üniversitenin vereceği cezalar, yapacağı işler bizzat üniversite tarafından yapılacaktır. Bunun feryadü figana sebep tarafı nerede? Peki ama efendim, bırakalım herkes istediği gibi, içtimai nizamı bozacak tarzda yazı yazsın elbette onun karşısına ikinci bir üniversite hocası çıkar o da başka türlü yazar. Böyle tuhaf mütalaalara da rast geldik. Yani hürriyet ve içtimai nizamı bozmasına müsaade edelim başkası onu düzeltsin, yani bir nevi acemi berberi kendi kafamızda berberlik öğretmek gibi tuhaf bir mütalaaya tesadüf edilmiştir.

Tarakçıoğlu’nun açıklamalarından da anlaşıldığı üzere yapılmak istenen kanun değişikliği ile amaçlananın yalnızca siyasetin üniversitelere bulaştırılmasını engellemek olduğu anlaşılmaktadır. Bunun dışındaki tüm işlerinde üniversitelerin zaten kendi içinde kendilerini yönetme hakkı devam etmektedir. Tarakçıoğlu Milli Eğitim Komisyonu adına yapmış olduğu konuşmayı şu cümleler ile sonlandırmıştır:²²²

Arkadaşlarım, bu millet dünyada hocasına, üstadına en büyük mevkii veren bir millettir. Türk milletinin padişahları kendi hareketleri için hocalarından emir ve kumanda alırlardı. Hatta biz bugün dahi çocuğumuzu hocaya verdiğimiz zaman eti senin kemiği benim diye veririz. Bunda hocaya bir itminan, bir bağlılık, bir teslimiyet vardır. Bu kadar büyük bir samimiyet içinde arzı teslimiyet ettiğimiz hocaların içinden birisi çıkar da ilim yuvaları içinde fırtına koparırsa elbette

²²¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 24, s. 963-965.

²²² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 24, s. 967-968.

onu önleyici tedbirler almak Hükümete düşen bir vazifedir. Kaldı ki bunu Hükümet de yapmıyor, bizzat üniversitenin kendi salahiyetine veriyoruz. Bu kanunu kabul etmek isabetli olur.

Üniversiteler Kanunu'nun kırk altıncı maddesinin (d) fıkrasının değiştirilmesi hakkındaki üç maddelik kanun tasarısı açık oylamaya gerek kalmadan mecliste yapılan oylama sonucunda kabul edilerek yasalasmıştır.²²³ Kanun 28 Temmuz 1953 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.²²⁴

Tarakçıoğlu'nun Milli Eğitim Komisyonu olarak çalışmalarına katıldığı diğer bir husus da Köy Enstitüleri hakkındadır. Hükümet Köy Enstitüleri ile İlk Öğretmen Okulları'nın birleştirilmesi amacıyla bir kanun tasarısı hazırlamıştı. Başbakan Adnan Menderes imzalı kanun tasarısının gerekçesinde tasarının hazırlanma amacı ve hedefleri açıklanmıştır. Buna göre 1940 yılında yürürlüğe giren kanunla kurulan Köy Enstitüleri zamanla ihtiyacı karşılamayacak bir hale gelmiştir. Köy Enstitüsü öğrencileri yanlış bir müfredat nedeniyle iyi yetişemediler ve öğretmen olduktan sonra da kendilerine verilen araziye işletmek, yetersiz ücret gibi nedenlerden dolayı da asli vazifeleri olan öğretmenliği yeterince ifa edememişlerdir. Köy Enstitüsü mezunlarına 20 yıl mecburi hizmet şartı, Köy Enstitüsü'ne şehir ve kasaba çocuklarının alınmaması, öğretmen olarak vazifeye başlayanların bütün öğretmenlik hayatını köyde geçirmeye mecbur tutulmaları, Köy Enstitüsü ve İlk Öğretmen Okulları'nda farklı anlayışta yetişen öğretmenlerin eğitim sisteminde ikiliğe yol açması gibi nedenler de kanun tasarısının gerekçesinde vurgulanmıştır. Bu gibi nedenlerden dolayı hazırlandığı ifade edilen kanun tasarısıyla Köy Enstitüsü ve İlk Öğretmen Okulları'nın birleştirilerek, öğretmenler arasındaki zihniyet, hak ve vazife ayrılıklarının gidermesinin amaçlandığı ifade edilmiştir. Hazırlanan kanun tasarısı görüşülmek üzere Milli Eğitim ve Bütçe Komisyonlarına gönderilmiştir. Tarakçıoğlu başkanlığındaki Milli Eğitim Komisyonu'nda bazı maddelerde değişiklik yapılarak kanun tasarısı kabul edilmiş ve görüşülmek üzere meclise havale edilmiştir.²²⁵

Kanun tasarısı görüşülmek üzere meclise geldiğinde tasarının tümü hakkında yalnızca iki kişi söz almıştır. Bunlardan biri Rize Milletvekili Ahmet Morgil diğeri ise Milli Eğitim Bakanı Rıfık Salim Burçak'tır. Ahmet Morgil Türk köylerini kültür, ziraat, sanayi, sağlık ve sosyal yardım bakımından kalkındırmak amacıyla kurulmuş olan Köy Enstitüleri'nin öğretmen okullarını ragbetten düşürdüğüne işaret etmiştir. Kendisi özellikle ilköğretimde bu yüzden bir buhran ve hercümercin yaşandığını vurgulamıştır. İlköğretilimi eğitimin en önemli basamağı olarak gören Ahmet Morgil bu nedenden dolayı Köy Enstitüleri'ni öğretmen okulu haline getiren kanun

²²³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 24, s. 970.

²²⁴ Üniversiteler Kanununun 46'ncı Maddesinin (d) Fıkrasının Değiştirilmesi Hakkında Kanun (1953), **T.C. Resmi Gazete**, 8469, (28.07.1953).

²²⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 27, s. 258.

tasarısının büyük bir vazifeyi ifa edeceğini belirtmiştir. Milli Eğitim Bakanı da özellikle öğretmenlik mesleğini icra edenler arasında farklı kanunlardan kaynaklanan büyük farklılıkların getirdiği sorunlara değinerek; kanun tasarısı ile birlikte köyde, kasabada, şehirde özünde aynı işi yapan öğretmenlerin hak ve vazifeler bakımından aynı konuma geleceğini belirtmiştir. Kanun tasarısının tümü hakkında başka söz alan olmadığından yapılan oylama neticesinde maddelerin görüşülmesine geçilmiştir.²²⁶

Kanun tasarısının tümü hakkında yapılan konuşmalara iştirak etmeyen Tarakçıoğlu'nu, kanun tasarısının maddeleri tartışılırken Milli Eğitim Komisyonu Başkanı olarak birçok kere görmekteyiz. Kanun tasarısının birinci maddesi ile ilgili olarak Hükümet ve Bütçe Komisyonu farklı tekliflerde bulunmuşlardı. Hükümet'in teklifi "köy enstitüleri ile öğretmen okulları, ilk öğretmen okulları adı altında birleştirilmiştir" şeklinde iken, Bütçe Komisyonu ilgili maddeyi "Köy Enstitüleri adı, ilk öğretmen okuluna çevrilmiştir" şeklinde maddeleştirmişti. Milli Eğitim Bakanı Rıfkı Salim Burçak maddenin Hükümet'in sunmuş olduğu şekliyle kabul edilmesini rica etmiştir. Milli Eğitim Komisyonu adına Tarakçıoğlu Hükümet'in teklifine iştirak ettiklerini söylemiş ve madde Hükümet'in teklif ettiği şekliyle kabul edilmiştir.²²⁷

Köy Enstitüleri ile İlk Öğretmen Okulları'nı birleştiren kanun tasarısının ikinci maddesi üzerinde Milli Eğitim Komisyonu ile Bütçe Komisyonu farklı görüşler ileri sürmüş, bu husustaki tartışmalar mecliste de devam etmiştir. Kanun tasarısının ikinci maddesine Hükümet gerekli görüldüğü durumlarda İlk Öğretmen Okulları'na hazırlık sınıfı açılabileceği yönünde bir kayıt düşmüş; ancak Bütçe Komisyonu bu kaydı kaldırmıştır. Milli Eğitim Komisyonu ise hazırlamış olduğu raporda Hükümet'in teklif ettiği şekli ile kanun maddesini kabul etmiştir. Tarakçıoğlu komisyonun neden bu yönde bir karar almış olduğunu mecliste şu şekilde ifade etmiştir.²²⁸

Bugün Türkiye'mizin 16.000 küsur köy okulu vardır. Bunun 1.000 küsuru tek öğretmenlidir. Şimdi bu tek öğretmenli okullardan mezun olup, öğretmen okuluna gelecek olan çocukların beş sınıflı beş öğretmenli yahut beş sınıflı veya 3-4 öğretmenli talebe ile bir seviyede yürümesi imkanı yoktur. Onun için komisyonumuz Hükümet'e bu hususta imkan vermiştir. İlk öğretmen okullarında, gerekirse kaydıyla hazırlık sınıfı açılmasının ve binaenaleyh yetişmemiş köy çocuklarının yetiştirilmesinin yerinde ve lüzumlu olduğu kanaatindeyim. Bu fıkranın aynen kabul edilmesini rica ediyorum.

CHP Trabzon Milletvekili Cemal Reşit Eyüpoğlu madde hakkında söz alarak Milli Eğitim Komisyonu Başkanı Tarakçıoğlu'na teşekkürlerini sunmuştur. Reşit Eyüpoğlu da özellikle tek öğretmenli okullarda açılacak olan ve bir sene olması düşünülen hazırlık sınıfı uygulamasının çok yerinde bir karar olduğu düşüncesindedir. Bu düşünceler ile kendisi Milli Eğitim Komisyonu'nun yapmış olduğu teklifin kabul edilmesini rica ederek konuşmasını sonlandırmıştır. Komisyon

²²⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 27, s. 259-260.

²²⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 27, s. 260-261.

²²⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 27, s. 261-262.

alışmalarında hazırlık sınıfı kaydını kaldıran Bütçe Komisyonu da ilgili kaydın maddede olduğu gibi kabul edilmesine karşı çıkmamıştır. Madde hakkında yapılan görüşmelerin sonucunda kanun tasarısının ikinci maddesi Milli Eğitim Komisyonu'nun teklif etmiş olduğu şekliyle kabul edilmiştir.²²⁹

Öğretmen okullarıyla ilgili hazırlanan kanun tasarısında Hükümet ile Milli Eğitim Komisyonu arasında da farklı görüşler de bulunmaktadır. Kanun tasarısının üçüncü maddesi hakkında Milli Eğitim Komisyonu ve Hükümet farklı tekliflerde bulunmuşlardır. Hükümet'in teklif etmiş olduğu üçüncü maddeye göre İlk Öğretmen Okulları'na her yıl alınacak olan öğrencilerin yüzde 75'i köy ilkokullarından mezun olanlar olacaktır. Milli Eğitim Komisyonu ise sunmuş olduğu teklifte; öğretmen okullarının birinci devrelerine ortaokulu bulunmayan yerlerden imtihanla, parasız ve yatılı olarak, ikinci devrelerine ise ihtiyaç nispetinde, imtihanla ortaokul mezunlarının parasız ve yatılı olarak öğrencilerin kabul edileceği kaydını düşmüştür.

Tarakçıoğlu köy çocuklarının İlk Öğretmen Okulları'na girebilmelerini kolaylaştırmak için getirilmiş olan yüzde 75'lik kontenjanın hissi bir yaklaşımın sonucu olduğunu savunmaktadır. Kendisi her zaman köy çocuklarının eğitimi ile alakalı olarak hassas davranmıştır. Milli Eğitim Komisyonu'nda uzun uzun tartışıldığını ifade etmiş olduğu bu hususta ise neden Hükümet'ten farklı görüşte olduklarını şöyle izah etmiştir:

Eskiden ortaokulların sayısı azdı. Bunlar her yıl Türkiye'de çoğalmaktadır ve bugünkü miktarı 400'ü aşmış bulunmaktadır. Yalnız liselere bağlı olanlar hariç, müstakil ortaokullara devam eden talebenin adedi 60.000'e yakındır. Bu ortaokullar kazalarda, nahiyelerde, hatta bazı kalabalık köylerde dahi açılmıştır. Arkadaşlar, biz komisyon olarak şöyle düşündük: Öğretmen okulları, enstitüler gibi beş sınıf değil, altı sınıf oluyor. Binaenaleyh eğer biz bulabildiğimiz yerlerde ortaokul mezunu bulursak buralara alalım, çünkü bunlar da köy çocuklarıdır. Onun için maddeye başka şekil verdik. Sebebini size bir rakamla arz edeceğim. 20 öğretmen okulunda 14 bin talebe var. Bir talebenin bir yıllık masrafı, Hükümet'ten aldığım rakama göre arz ediyorum, 560 liradır. Binaenaleyh bunların bir yıllık masrafı sekiz milyon lira oluyor. Eğer biz yine köy çocuklarından terekküb etmiş olan ortaokul mezunlarını alırsak bir defa masraf bakımından bir hayli para tasarruf etmiş olacağız. Onun için maddeye şu şekli verdik: Öğretmen okullarının birinci devrelerine ortaokulu bulunmayan yerlerden imtihanla parasız yatılı olarak öğrenci alınır. Ortaokulu bulunmayan yerlerden diyoruz. Yani bu yerler nereleri olabilir? Şüphesiz köyler. Binaenaleyh bu, yüzde 75'i değil, icabederse, ortaokulu bulunmayan yerler de dahil edilince kamilen köy okulları talebelerinden alınır, demektir. Yani bu, yüzde 75 nispetini de aşmış oluyor. İkinci devrelere, yani 4'üncü sınıflara ihtiyaç nispetinde ve imtihanla ortaokul mezunları parasız ve yatılı olarak kabul edilir. Şimdi Hükümet teklifinde bulunmayan mühim bir fıkrayı buraya ilave ettik. O da şudur: Her iki devreye de gündüzlü olarak, ilk ve ortaokul mezunları imtihansız alınabilir. Bu hükmü koymamızın sebebi şudur: Böyle bir kayıt olmadıkça bir mahallin öğretmen okuluna gündüzlü talebe alınamıyor. Niçin? Bunlar yatılıdır, onun için deniyor. Böyle bir fıkra konursa o mahaldeki çocukların da bu okullara devam edip öğretmen olmalarına imkan verilmiş olur. Komisyonumuzun noktai nazarı budur. Bu şeklin kabulünde fayda mülahaza etmekteyiz, kabulünü rica ederiz.

²²⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 27, s. 262.

Madde hakkında bazı milletvekilleri söz alarak düşüncelerini dile getirmişlerdir. Samsun Milletvekili Tevfik İleri yapmış olduğu konuşmasında Milli Eğitim Komisyonu yerine Hükümet'in teklifinin kabul edilmesinin daha isabetli olacağını belirtmiştir. Kendisi ayrıca öğretmen okullarında ve köy enstitülerinde okuyan Türk çocuklarının ve köylülerin dört gözle bu kanunun çıkmasını beklediğini de ifade etmiştir. Seyhan Milletvekili Cezmi Türk de kanun maddesi ile alakalı olarak söz almış ve Hükümet'in teklifinin kabul edilmesini istemiştir. Kendisi konuşması sırasında Tarakçıoğlu özelinde Milli Eğitim Komisyonu'na da eleştiriler getirmiştir. Cezmi Türk ilköğretim ve öğretmenlerimiz ile alakalı olarak son derece önem arz ettiğine inandığı bu kanunun Milli Eğitim Komisyonu Başkanı tarafından bozulmaya çalışıldığını iddia etmiştir. Tarakçıoğlu'nun kanundaki yüzde 75'lik nispetin kaldırılması talebi Cezmi Türk'e göre tamamen köy çocuklarının aleyhine olacaktır. Cezmi Türk Tarakçıoğlu'nu görüş ve düşüncelerinde ısrar etmemeye davet ederek konuşmasını sonlandırmıştır.

Kanunun ikinci maddesindeki düzenlemeden dolayı Tarakçıoğlu'na ve Milli Eğitim Komisyonu'na teşekkürlerini sunan Trabzon Milletvekili Cemal Reşit Eyüpoğlu, üçüncü madde ile alakalı olarak ise Milli Eğitim Komisyonu eleştirmiştir. Eyüpoğlu'na göre Milli Eğitim Komisyonu'nun üçüncü madde hakkındaki teklifinin kabul edilmesi durumunda köy çocuklarının öğretmen okullarına girmesi adeta imkansız hale gelecektir. Kanun tasarısının üçüncü maddesini Hükümet'in teklif etmiş olduğu şekli ile kabul edilmesini savunan diğer bir milletvekili de Erzurum Milletvekili Bahadır Dülger olmuştur. Kendisi nüfusunun yüzde 80'i köylü olan bir memlekette, maddede geçen yüzde 75'lik gibi bir nispet kaydı bulunmasının son derece isabetli olacağını ifade etmiştir.²³⁰

Kanun tasarısının üçüncü maddesinin, Milli Eğitim Komisyonu'nun teklif ettiği şekliyle kabul edilmesini isteyen milletvekilleri de bulunmaktadır. Erzurum Milletvekili Sabri Erduman köylüler için kanun maddesinde bir nispet tayin edilmesine karşı olduğunu ifade ederek, köylü şehirli ayrımı yapılmadan herkesin eşit şartlarda öğretmen okullarına alınması gerektiğini vurgulamıştır. Manisa Milletvekili Sudi Mıhçıoğlu da Milli Eğitim Komisyonu'nun teklifini savunanlar arasındadır. Kendisi maarifçi olmadığını vurgulayarak yapmış olduğu konuşmasında, DP parti programına atıf yaparak partilerinin programında Milli Eğitim ile alakalı olan kısmın iyi bir şekilde incelendiğinde Hükümet'in teklifi ile parti programında arasında bir tezatlık olduğuna işaret etmiştir. Vatandaşlarımız arasında köylü, şehirli diye bir ayrım yapmanın Demokrat Parti'nin ilkeleri ile bağdaşmayacağı ifade eden Mıhçıoğlu Milli Eğitim Komisyonu'nun metnine taraftar olduğunu belirtmiştir.

²³⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 27, s. 263-266.

Siirt Milletvekili Mehmet Daim Salp de Hükümet'in teklif etmiş olduğu haliyle kanun maddesine karşı olan milletvekilleri arasındadır. Mehmet Daim Salp, kanun maddesini Hükümet'in teklif ettiği şekliyle kabul etmiş olan Bütçe Komisyonu yeleri arasında bulunmaktaydı. Kendisi Bütçe Komisyonu'nda maddenin getirilmek istenen şekilde kabul edilmemesi için çalışmıştır. Ancak kendisi doğrudan Milli Eğitim Komisyonu'nun teklifi yerine, yeniden düzenlenmiş şekli ile hem Hükümet hem de Milli Eğitim Komisyonu teklifleri arasında bir hükmün getirilmesinden yanadır. Salp yüzde 75'lik nispete karşı olmamakla birlikte, kanun maddesinin her yıl ğretmen okullarına alınacak olan öğrencilerin yüzde 75'inin ortaokulları olmayan yerlerden alınması gerektiği şeklinde düzenlenmesine taraftardır. Bingl Milletvekili Fikri Düşünsel de benzer fikirler ne sürerek ya Milli Eğitim Komisyonu'nun ya da Mehmet Daim Salp'in teklif ettiği şekilde kanun maddesinin kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.²³¹

Tarakçioğlu kendisine yapılan eleştirilere cevap vermek için tekrar söz almak durumunda kalmıştır. Özellikle Seyhan Milletvekili Cezmi Türk'ün yapmış olduğu ağır eleştirilerden rahatsız olan Tarakçioğlu kendisine cevaben şunları söylemiştir.²³²

Çok iyi hallerini takdir ettiğim, şahsen kendisini sevdiğim Doktor Bey, beyanları arasında, benim köylü çocuklarını muallim yapmak istemediğim şeklinde bir mütalaada bulundular. Bunda haksızdırlar, zira yalnız meclis değil, Türkiye bilir ki, ben ömrümü köylü çocuklarını yetiştirmekle geçirmiş bir insanım. Ben yalnız realiteden bahsettim ve dedim ki, bugün Türkiye'de liselere bağlı olan ortaokullar hariç, müstakillen açılmış olan ortaokulların 5.000-6.000 arasında talebesi vardır. Bunlar da kaza ve nahiyelerimizdeki ortaokullarımızdır. Meseleyi mtala etmeden, tetkik etmeden vehleten hissiyata kapılarak birden hüküm vermek doğru değildir. Komisyonun teklifi gayet sarihtir: Ortaokulu olmayan yerlerden birinci devreye alınır. Ortaokulu olmayan yerler, köylerdir, oralardan alınır.

Kanun tasarısının üçüncü maddesinin değiştirilmesi hakkında Siirt milletvekili Mehmet Daim Salp, Erzurum Milletvekili Sabri Erduman ve Çanakkale Milletvekili Nusret Kirişçioğlu nergeler sunmuşlardır ancak önergeler kabul edilmemiştir. Bunun zerine üçüncü madde oylanarak Hükümet'in teklif etmiş olduğu haliyle kabul edilmiştir.²³³

Öğretmen okulları kanun tasarısının tartışmalara neden olan diğer bir maddesi de beşinci madde olmuştur. Beşinci maddeye göre İlk ğretmen Okulu mezunlarına mecburi hizmetlerini tamamlayınca kadar köy okullarında çalışma mecburiyeti getiriliyordu. İlk ğretmen Okulu mezunu olup da ğretmen yetiştiren ykseğretim müesseselerine devam edecek olanların mecburi hizmet sürelerinin tecili ise Milli Eğitim Bakanlığı'na bırakılmıştır. Kanun tasarısının beşinci maddesi hakkında ilk sözü Kars Milletvekili Tezer Taşkıran almıştır. Tezer Taşkıran yapmış olduğu konuşmasında İlk ğretmen Okulu mezunlarının mecburi hizmet sürelerini köy okullarında yapmalarının memleket ihtiyaçları göz önüne alındığında çok isabetli bir karar

²³¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 27, s. 266-269.

²³² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 27, s. 264-265.

²³³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 27, s. 269.

olduğunu ifade etmiştir. Yüksek öğretmen okullarında eğitimlerine devam edecek olanların hizmetlerinin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından tecil ettirilmesini de desteklemektedir. Ancak kendisi İlk Öğretmen Okulu'nu bitirip de yetenekleri ve imtihanlardaki başarıları sayesinde diğer ilim ve sanat okullarına yerleşmeyi başarmış olan İlk Öğretmen Okulu mezunlarının da mecburi hizmetlerinin tecil ettirilmesi hakkında yararlandırılması kanaatindedir. Tezer Taşkiran'a cevaben yapmış olduğu konuşmasında Bütçe Komisyonu Başkanvekili Hadi Hüsman ise yüksek öğretmen okulları dışındaki yükseköğretim müesseselerine giden mezunların böyle bir haktan faydalanmasının genel kaideler açısından uygun olmayacağını belirtmiştir. Kastamonu Milletvekili Ziya Termen ise kanun tasarısı maddesindeki İlk Öğretmen Okulu mezunlarının mecburi hizmetlerinin tamamını köy okullarında geçirmesini içeren hükmü çok ağır bir hüküm olarak bulduğunu beyan etmiştir. Seyhan Milletvekili Cezmi Türk de Ziya Termen ve Tezer Taşkiran'la aynı duygu ve düşüncede olduğunu ifade eden konuşmalar yapmıştır.²³⁴

Kanun tasarısının beşinci maddesi hakkında Tarakçıoğlu da söz alarak Milli Eğitim Komisyonu adına değerlendirmelerde bulunmuştur. Tarakçıoğlu konuşmasında kanun maddesi ile ilgili olarak Hükümet'ten farklı düşündükleri noktalara değinerek bunların nedenlerini izah etmeye çalışmıştır. Tarakçıoğlu öğretmen okullarını bitirmiş olan genç öğretmenlerin mecburi hizmetlerini köy okullarında yapmasının zaruri olduğuna değinerek, mecburi hizmet süresinde Hükümet'ten farklı olarak mecburi hizmetin yarısının köy okullarında geçirilmesine taraf olduklarını belirtmiştir. Hükümet'in teklifine göre öğretmen okullarını bitirenler 9 sene boyunca köylerde öğretmen olarak çalışacaklardır. Tarakçıoğlu'na göre böyle bir durum kanun maddesinin ikinci kısmı ile çelişmektedir. Çünkü kanun maddesinin ikinci kısmında geçen ve yüksek tahsil yapanlara mecburi hizmet sürelerini tecil ettiren hakkın kullandırılması 9 senelik mecburi hizmet ile kendiliğinden ortadan kalkmaktadır. Köyde öğretmenlik mesleği ile 9 senesini geçiren bir öğretmenin yüksek öğretmen okullarına hazırlanması mümkün değildir. Bu yüzden Tarakçıoğlu komisyon olarak mecburi hizmetin yarısının yani dört buçuk beş sene gibi bir sürenin köy okullarında geçirilmesini kabul ettiklerini beyan etmiştir. Tarakçıoğlu bu mesele ile alakalı olarak şu açıklamalarda da bulunmuştur:²³⁵

Efendim, bizim mecburi hizmetin yarısı kadar hocayı köyde tutmak istediğimizin dayandığı esas nokta şudur: Köy öğretmeni, köyden usanç getirmesin. Tatbikat göstermiştir ki, köyde 9-15 yıl kalmış olan öğretmenler köyün umumi hayatında yaptığı hizmetin altında ezilmiştir. Bir de şehir ve kasabaya karşı büyük bir arzu ve inhimak vardır. Hakikaten bu genç öğretmenlerde şehir ve kasabalara karşı büyük bir arzu, şiddetli bir istek vardır. Onun için öğretmenlerin köydeki hizmet müddetlerini azaltmakta fayda vardır. Onları usandırmadan, gönül rızası ile çalıştırmak lazımdır. Dokuz sene köy hayatına intibak etmiş, köyle haşır neşir olmuş bir adamı bu kadar tuttuktan kasaba veya şehir için seviyesini nasıl yükseltirsiniz? Arkadaşlar, ilk mektep hocası yalnız okutan makine değildir. İlk mektep hocası da okuma ihtiyacı duyan bir insandır. Onu makine tasavvur edip köye tıkmak, imkansız bir şeyi ondan istemek demek olur. Doğru değildir.

²³⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 27, s. 269-270.

²³⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 27, s. 272-7-273.

Usandırmadan, sıkmadan hiç değilse dört buçuk sene kadar bir müddetle o gencin orada kalmasını temin etmek daha hayırlıdır.

Kastamonu Milletvekili Ziya Termen, Kars Milletvekili Tezer Taşkiran ve Seyhan Milletvekili Cezmi Türk öğretmen okulu mezunlarının öğretmenlik sahası dışındaki çeşitli ilim ve sanat dallarında da ihtisas sahibi olabilmelerinin önünün açılması ve ilgili yüksek öğretim okullarına girmeleri durumunda bu öğretmenlerin de mecburi hizmetlerinin tecil ettirilmesi gerektiğini meclis kürsüsünden dile getirmişlerdi. Tezer Taşkiran bu hususla alakalı olarak meclise bir önerge dahi sunmuştur. Milli Eğitim Komisyonu adına konuşan Tarakçıoğlu bu görüşlere katılmadıkları ve verilen önergenin de komisyonca kabul edilmediği hakkında mecliste açıklamalarda bulunarak şu hususlara değinmiştir:

Arkadaşlarım, dünyanın her yerinde öğretmen okulları hükümetler tarafından bir amme hizmeti olan memleketin talim ve terbiyesini temin babında açılmış olan müesseselerdir. Bu müesseseler muayyen miktarda öğrenci alırlar ve oradan mezun olanlar öğretmen olur. Ve böylece hükümetler okul kadrolarında mevcut olan eksiklikleri veyahut öğretmen camiasının eksikliğini gidermek üzere, bu yoldaki mesuliyeti bertaraf etmek için öğretmen yetiştiriyorlar. Şimdi işin mebdei bu olunca, öğretmen okulunu başka şekilde telakki etmek ve orayı öğretmenlik hizmetinin haricindeki şubelere köprü hizmeti gördürmek bu müesseseleri dejenere eder, bozar. Bir defa Hükümet olarak mesuliyet deruhte etmiş olan bir teşkilat millete karşı mesuliyet mevkiinde bulunamaz. Zira o vakit, Milli Eğitim Vekili ben yalnız öğretmen değil, öğretmen (ve saire) de yetiştireceğim der. Binaenaleyh ne miktar öğretmen, ne miktar başka meslek sahibi yetiştireceği belli olmadığından, onun mesuliyetini tespit etmek mümkün olamaz.

Tarakçıoğlu öğretmen okullarından mezun olanların diğer mesleklerde de ihtisas sahibi olmaları şeklinde talepleri de anlayışla karşıladıklarını ifade etmiştir. Türk köylüsünün sağlam ve zeki karakterinden farklı alanlarda da yararlanmayı beklemek Tarakçıoğlu'na göre haklı bir istektir; ancak bu işin yolu öğretmen okullarından geçmemelidir. Bu hususla alakalı olarak Hükümet'ten başka türlü düzenlemeler talep edilir ve işin ehli olan kimseler ile bu işler müzakere edilir ve bu yolda çalışmalar yapılır. Fakat öğretmen okulları ve buradan çıkan gençler belli bir amaca hizmet etmelidir bu amaç da yalnızca eğitim ve öğretim işleri ile alakalı olmalıdır.²³⁶ Kanun tasarısının beşinci maddesi Hükümet'in sunmuş olduğu şekilde kabul edilmiştir. Bu maddeye dair olarak verilen önergeler ve Milli Komisyonu'nun teklifi dikkate alınmamıştır. Köy Enstitüleri ile İlk Öğretmen Okulları'nın birleştirilmesi hakkındaki kanun tasarısı 14 madde halinde oylanarak kabul edilmiştir.²³⁷ Kanun 4 Şubat 1954 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.²³⁸

Tarakçıoğlu'nun Milli Eğitim Komisyonu Başkanı olarak çalışmalarına katılmış olduğu diğer bir kanun tasarısı ile kanun teklifi, benzer içerikleri nedeniyle birlikte gündeme alınmışlardır. Milli Eğitim Vekaletine bağlı ilkokul öğretmenleri kadrosundan maaş alanlarla ilköğretim müfettişi ve

²³⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 27, s. 375-376.

²³⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 27, s. 378.

²³⁸ Köy Enstitüleri ile İlköğretmen Okullarının Birleştirilmesi Hakkında Kanun (1954), **T.C. Resmi Gazete**, 8625, (04.02.1954).

denetmenleri aylık derecelerinde yapılacak değişiklik hakkındaki kanun tasarısı Başbakan Adnan Menderes imzası taşıırken, ilkokul öğretmenlerinden veya ilkokul öğretmenliğinden gelerek daha yüksek dereceli öğretim müesseselerinde öğretmenlik yapanların veyahut Milli Eğitim Vekaleti merkez ve taşra teşkilatında ve üniversitelerde çalışanlardan 5242 sayılı kanundan faydalanamayanların aylıklarının bir derece yükseltilmesi hakkındaki kanun teklifi Muğla mebusu Nuri Özsan tarafından verilmiştir. Kanun tasarısının gerekçesinde öğretmenler arasında bugünkü mevzuat yerine, geçmişte geçerli olan mevzuatlara göre maaşlarını almaya devam eden öğretmenlerin kıdemlerine nazaran çok düşük maaş almalarından dolayı mağdur edildiklerinden bahsedilerek, tasarının bu mağduriyeti gidermek amacıyla hazırlandığı ifade edilmiştir. Nuri Özsan da kanun teklifinin gerekçesinde maaşlarında dolayı mağdur edilmiş olan ilkokul öğretmenlerinin mağduriyetlerinin giderilmesinin amaçlandığı belirtmiştir. Kanun tasarısı ve kanun teklifi Bütçe ve Milli Eğitim Komisyonlarında bazı değişiklikler ile kabul edilerek müzakere edilmek üzere meclise gönderilmiştir.²³⁹

Tarakçıoğlu CHP döneminde de ilkokul öğretmenlerinin maaşlarının azlığı, kıdemleri ile uygun olmayan maaş aldıkları gibi hususları sürekli meclis çatısı altında dillendirmişti. Bu hususta kendisinin CHP döneminde meclise sunmuş olduğu teklifler de bulunmaktadır ve CHP dönemi eğitim faaliyetleri içerisinde bunlara değinilmiştir. Yukarıda içerikleri ve gerekçeleri verilmiş olan kanun tasarısı ve kanun teklifinin görüşmeleri sırasında Tarakçıoğlu bu sefer de Milli Eğitim Komisyonu Başkanı olarak aynı duygu ve düşüncelerini dile getirmiştir. Tarakçıoğlu eski kanunlardan ve bu kanunlara göre maaş almaya başlayan öğretmenlerin mağduriyetlerinden bahsetmiştir. Yapılan yeni kanun ve düzenlemeler ile bazı mağduriyetler giderilmiş olmakla beraber Tarakçıoğlu'na göre halen daha bu konuda çok sıkıntılar yaşanmaktadır. Tarakçıoğlu ilköğretim sahasında yaşanan bu sıkıntıların çeşitli yönlerine değinerek meseleyi şu şekilde özetlemiştir:

Arkadaşlar, mesele nedir? Kısaca arz edeceğim: Meselenin muhtelif cepheleri vardır. Bir defa, doğrudan doğruya ve münhasıran ilkokul öğretmenin hizmetine mukabil, almakta olduğu maaş miktarından doğan bir haksızlık durumu vardır. İkincisi; milli eğitimin muhtelif idari işlerinde çalışan ve esas mesleği öğretmenlik olanların vaziyeti vardır. Bir de, esasen ilkokul öğretmeni iken ortaokula geçmiş olanların vaziyeti vardır. Binaenaleyh sıkıntı, yalnız bir cephede olsaydı, tek bir prensiple ifadesi mümkün idi. Haksızlık ve adaletsizlikle ifade ettiğimiz şu durumların muhtelif menşeleri olduğu içindir ki, ayrı ayrı prensiplere dayanılmış, tek bir prensiple ifade edilememişlerdir.

Tarakçıoğlu'nun da ifade ettiği üzere bu mesele içerisinden çıkılması zor bir haldedir. Hükümet tarafından getirilmiş olan kanun tasarısı bir nebze de olsa ilköğretim mensuplarının yaşamış olduğu sıkıntıları azaltacaktır. Tarakçıoğlu, komisyon olarak Hükümet'in teklifini biraz

²³⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 28, s. 209.

daha genişleterek buna katkıda bulunmaya çalıştıklarını ifade etmiştir.²⁴⁰ Hükümet tarafından hazırlanan kanun tasarısında 1938 yılında ve daha önce öğretmenlik mesleğine girmiş olanların maaşlarında ve başarı durumlarına göre kıdemlerinde belli artışlar yapılmıştır. Kanun tasarısındaki değişimler, Muğla mebusu Nuri Özsan'ın kanun teklifindeki talepleri karşıladığından yalnızca kanun tasarısının görüşmeleri yapılmıştır. Kanun tasarısının esas maddelerini teşkil eden birinci ve ikinci maddeler kabul edilmiştir. Kanun tasarısının geçici birinci maddesi de kabul edilmiş, geçici ikinci madde için sunulan önergeler görüşülmek üzere Bütçe Komisyonu'na gönderilmiştir. Meclis Başkanı esas maddelerin kabul edilmiş olduğunu, komisyona gönderilen maddelerin ise formalite maddeleri olduğunu ifade ederek tasarının meclisten geçmiş kabul edildiğini beyan etmiştir.²⁴¹ Kanun 23 Şubat 1954 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.²⁴²

Yukarıda Tarakçıoğlu'nun Milli Eğitim Komisyonu Başkanı olarak müdahil olduğu kanun tasarısı ve kanun teklifleri hakkındaki meclis çalışmalarına değinilmiştir. Tarakçıoğlu'nun Milli Eğitim Komisyonu Başkanı olarak müdahil olduğu bir başka konu daha bulunmaktadır. Başbakanlık bir kanun maddesinin yorumlanması için Geçici Komisyon'a tezkere göndermiştir. Tezkerede, 2624 sayılı kanunun hükümlerine göre istihdam edilen orta tahsil yardımcı öğretmenliklerinde geçen hizmetlerin, 5434 sayılı kanunun geçici altmış beşinci maddesinde bahsedilen “aylık ücretli sürekli vazifeler” meyanında bulunup bulunmadığının yorumlanması talep edilmiştir. Tarakçıoğlu, ilgili kanunun eğitimle alakalı olması hasebiyle meselenin görüşülmek üzere Milli Eğitim Komisyonu'na havale edilmesini ifade etmiş ve bu hususla alakalı olarak bir önergeyi de meclise sunmuştur. Tarakçıoğlu'nun sunmuş olduğu önerge kabul edilerek kanun maddesi yorumlanmak üzere Milli Eğitim Komisyonu'na gönderilmiştir.²⁴³

Tarakçıoğlu Milli Eğitim Komisyonu Başkanlığı dışında Geçici Komisyon Başkanlığı da yapmıştır. Kendisi Geçici Komisyon Başkanı olarak Hükümet tarafından hazırlanmış olan bir kanun tasarısının çalışmalarına katılmış ve öğretmenlerle alakalı olduğu için eğitim faaliyetleri başlığı altında verilmesi uygun görülmüştür. Bu tasarı Türkiye Öğretmenler Bankası Türk Anonim Şirketi'nin kurulması hakkında hazırlanan kanun tasarısıdır. Başbakan Adnan Menderes imzalı kanun tasarısının gerekçe kısmında tasarısının hazırlanma nedenleri beyan edilmiştir. İlköğretim teşkilatındaki öğretmen, yardımcı öğretmen, müfettiş ve memurların kiralama, onarma, inşa ve temlik suretiyle mesken ihtiyaçlarını karşılamak için 1943 yılında İlkokul Öğretmenleri Yapı Sandığı kurulmuştu. Zamanın ihtiyaçlarını karşılamakta artık zorlanan bu sandığın yerine artık bir Öğretmenler Bankası kurulması daha doğru bir karar olacaktır. Yapı Sandığı'nın sermayesinin daha verimli kullanılması için de bu sermaye kurulacak olan yeni bankaya aktarılacaktır. Bu şekilde hem

²⁴⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İctima: 4, Cilt: 28, s. 234-237.

²⁴¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İctima: 4, Cilt: 28, s. 256.

²⁴² İlkokul Öğretmenleriyle İlkokul Öğretmenliğinden Gelip de Muhtelif Dereceli Okullarda ve Milli Eğitim Vekaleti Teşkilatında Çalışanların Aylık Dereceleri Hakkında Kanun (1954), **T.C. Resmi Gazete**, 8641, (23.02.1954).

²⁴³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İctima: 4, Cilt: 25, s. 356-357.

sermaye daha rasyonel bir şekilde kullanılacak hem de bütün maarif mensuplarının bir ev sahibi olması sağlanacaktır. Kanun tasarısı görüşülmek üzere Tarakçıoğlu'nun başkanlığındaki Geçici Komisyon'a gönderilmiştir. Komisyon bazı maddelerde değişiklik yapmak suretiyle tasarıyı kabul etmiştir.²⁴⁴

Öğretmenler Bankası hakkındaki kanun tasarısının meclisteki görüşmelerinde hemen tüm milletvekilleri öğretmenler için bir banka kurulacak olmasını memnuniyetle karşılamışlardır. Rize Milletvekili Ahmet Morgil, Afyonkarahisar Milletvekili Orhan Kökten, Yozgat Milletvekili Ömer Lutfi Erzurumluoğlu kanun tasarısı hakkında olumlu yönde görüşler bildiren konuşmalar yapmışlardır. Her üç milletvekili de özellikle Yapı Sandığı'nın ihtiyaçlara cevap vermekten çok öğretmenlere sıkıntı çıkaran ve Milli Eğitim Bakanlığı'na yük getiren bir kurum haline gelmiş olduğuna işaret ederek bu kurumun kaldırılacak olmasından duydukları memnuniyetleri dile getirmişlerdir. Tunceli Milletvekili Fethi Ülkü de teknik bakımdan birçok aksaklıkları olabileceğini dile getirmiş olduğu kanun tasarısının öğretmenler için hayırlı bir hizmet olacağı kanaatindeydi.²⁴⁵

Öğretmenler için bir banka kurulacak olmasını desteklemekle birlikte bazı milletvekilleri kanun tasarısının maddelerindeki birtakım hükümlerden dolayı çekincelerini ortaya koymuşlardır. Tokat Milletvekili Şahap Kitapçı bankanın zarar etmesi gibi bir durumda memleketin en dar gelirli gruplarından olan öğretmenlerin dışından tırnağından artırarak banka sermayesine katmış olduğu paraların yanma riskine dikkat çekmiştir. Çünkü kanun tasarısında kurulacak olan bankanın her türlü ticari, zirai ve sınai işle meşgul olmasına izin veriliyordu. Şahap Kitapçı bankanın idare meclisinde öğretmenlerin de yer alabilecek olmasına karşıdır. Ticari bir müessesede öğretmenlerin görev almasının Memurlar Kanunu'na aykırı olacağını vurgulamıştır. Şahap Kitapçı öğretmenler bankası hakkındaki kanun tasarısının Geçici Komisyon'da iyice incelenmeden aceleyle getirilerek kabul edildiğinden de şikayet etmiştir.²⁴⁶ Maraş Milletvekili Emin Soysal da Şahap Kitapçı gibi öğretmenlerin banka idare meclisinde yer alacak olmasının sakıncalarına değinmiştir. Emin Soysal öğretmenlerin yalnızca kendi işlerine yoğunlaşmaları gerektiğine inanmaktadır. Banka ve okulu arasında öğretmenlerin bölünmesinin öğretmenlerin mesleki verimlerini azaltacağı kanaatindeydi. Aynı mesele hakkında görüş bildiren Van Milletvekili Ferit Melen ise öğretmenlerin sermaye sahipleri olarak idare meclisine üye seçilmelerinin gayet doğal olduğunu; ancak bunun öğretmenlere ek bir vazife olarak verilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Ferit Melen'e göre meclis idaresinde görev alan öğretmenler aslı vazifelerinden ayrılmış ya da izinli sayılmalıydılar.²⁴⁷

²⁴⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 4, s. 110.

²⁴⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 4, s. 110-117.

²⁴⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 4, s. 112-115.

²⁴⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 4, s. 128-131.

Geçici Komisyon Başkanı Tarakçıoğlu mecliste yapmış olduğu konuşmasında hem kanun tasarısını savunmuş hem de bazı milletvekilleri tarafından yapılmış olan eleştirilere cevap vermiştir. Şahap Kitapçı öğretmenlerin banka idare meclisinde yer alabilecek olmasının Memurlar Kanunu'na aykırı olduğunu söylemişti. Tarakçıoğlu Öğretmenler Bankası kanun tasarısının on sekizinci maddesinde meselenin izah edildiğinden bahisle kanun maddesine bununla alakalı istisnai bir hüküm koyularak meselenin halledilmiş olduğunu söylemiştir. Geçici Komisyon'da tasarısının alelacele görüşüldüğü eleştirisini de Tarakçıoğlu haksız bulmaktadır. Kendisi Bütçe, Maliye, Ticaret ve Eğitim Komisyonlarından seçilmiş olan dörder üye ile günlerce tasarı üzerinde müzakerelerde bulunduklarını belirtmiştir. Tarakçıoğlu komisyon olarak üzerinde hassasiyetle durdukları hususları ve diğer eleştirileri şu şekilde cevaplamıştır.²⁴⁸

Bir defa arkadaşlar, hepimiz ve hepimizce üzerinde durulan mesele şudur: Öğretmenlere mesken temin etmek meselesi. Bu anonim şirket şeklinde, ticaret de yapacak, ama maddesi var, sermayesinin yüzde 75'ini mesken inşaatına tahsis edecektir. Bunun ticaret dediği, ders levazımı endüstrisi ve inşaat malzemesi üzerinde iş yapmak, bu fena mıdır arkadaşlar? Bu şekildeki ticaret riske getirmez müesseseyi. Bana öyle geliyor ki, Şahap Kitapçı Bey arkadaşımız, maddeler üzerinde bazı tenkitler yaparken, biraz acele ettiler. Biz temas ettikleri noktai nazarları layihada nazarı dikkate almış bulunuyoruz. Binaenaleyh arzularını yerine getirmişizdir. Bana öyle geliyor ki, layihayı iyice tetkik için vakit bulamamışlardır. Encümenin tekliflerini iyice tetkik etmiş olsalardı mesele kalmamış olacaktı. Büyük Meclisin öteden beri çok sevdiği ve kıymet verdiği Türk mualliminin mesken edinmesini temin edecek bu kanunun yüksek reylerinize layık olduğunu ve reylerinizi kazanacağımı ümit ediyorum. Bunu esirgememenizi rica edeceğim arkadaşlar.

Türkiye Öğretmenler Bankası Türk Anonim Şirketi kuruluşu hakkındaki kanun tasarısı için yapılan oylamada 310 milletvekili kabul oyu kullanmıştır. Yalnızca Ordu Milletvekili Şevket Köksal'ın ret oyu vermiş olduğu kanun tasarısı 21 madde halinde yasalaşmıştır. Öğretmenler Bankası kanun tasarısı görüşülürken aynı zamanda hususi idarelerden maaş alan ilkökul öğretmenlerinin kadrolarına terfi, taltif, cezalandırılmalarına ve bu öğretmenler için teşkil edilecek Sağlık ve İçtimai Yardım Sandığı ile Yapı Sandığına ve öğretmenlerin alacaklarına dair 4357 sayılı kanunun on birinci maddesinin değiştirilmesi hakkında bir kanun teklifi de görüşülerek yasalaşmıştır. Üç maddelik kanun değişikliği ile alakalı olarak mecliste herhangi bir tartışma veya uzun süren müzakereler yaşanmamıştır. Bu kanun değişikliği ile öğretmenlerin hangi hallerde ve ne miktarda yardım alacağı meclis garantisi altına alınmıştır. İki kanunun da kabul edilmesi üzerine Tarakçıoğlu söz alarak teşekkür konuşması yapmıştır. Tarakçıoğlu yapmış olduğu konuşmasında kabul edilen bu iki kanunla meclisin öğretmenlerin minnet ve şükranlarını kazanmış olduğunu ifade etmiştir.²⁴⁹ Öğretmenler Bankası²⁵⁰ ve Yapı Sandığı²⁵¹ hakkındaki kanunlar 22 Mayıs 1958 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmişlerdir.

²⁴⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 4, s. 115.

²⁴⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 4, s. 136-137.

²⁵⁰ Türkiye Öğretmenler Bankası Türk Anonim Şirketi Kuruluş Kanunu (1958), **T.C. Resmi Gazete**, 9912, (22.05.1958).

²⁵¹ Hususi İdarelerden Maaş Alan İlkökul Öğretmenlerinin Kadrolarına, Terfi, Taltif ve Cezalandırılmalarına ve Bu Öğretmenler için Teşkil Edilecek Sağlık ve İçtimai Yardım Sandığı ile Yapı Sandığına ve Öğretmenlerin Alacaklarına

Yukarıda Tarakçıoğlu'nun Milli Eğitim Komisyonu ve Geçici Komisyon Başkanı olarak DP dönemindeki eğitim faaliyetleri anlatılmaya çalışılmıştır. Kendisi mecliste herhangi bir komisyon üyeliğinden bağımsız olarak, yalnızca Trabzon Milletvekili sıfatıyla, eğitim konusunda yapmış olduğu konuşmalarla da düşüncelerini dile getirmiştir. Tarakçıoğlu'nun bu şekilde yapmış olduğu konuşmalar diğer kanun tasarısı ya da kanun teklifleri hakkında yapmış olduğu değerlendirmelerdir. Burdur Milletvekili Mehmet Özbey, köylü kız çocuklarının ilk tahsil yaşı hakkında bir kanun teklifinde bulunmuştu. Balıkesir Milletvekili Sıtkı Yırcalı ile dokuz milletvekilinin imzasını taşıyan, Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilatı Kanunu'nun on üçüncü maddesinin değiştirilmesi ve aynı kanuna bazı maddeler eklenmesi hakkında kanun teklifi de Mehmet Özbey'in teklifi ile aynı hususu içermektedir. Burdur Milletvekili Mehmet Özbey'in kanun teklifinde köydeki kız çocukları için ilk tahsil mecburiyeti yaşı on iki olarak teklif edilmektedir. Balıkesir Milletvekili Sıtkı Yırcalı ve dokuz milletvekili tarafından verilen kanun teklifinde ise köylerde her yıl Eylül ayının sonuna kadar altı yaşını bitirmiş olanların, ilkokulu bitirdikten sonra daha yüksek okullara devam etmeyen kız çocuklarının ve erkek çocuklarının on dört yaşını tamamlamış bulunanların meslek kurslarına devam etmesinin mecburi tutulması istenmektedir. Milli Eğitim Komisyonu her iki teklifi de görüşerek mecburi tahsil yaşını on dört yaşının sonu olarak kararlaştırmıştır.²⁵²

Tarakçıoğlu mecliste kanun teklifi hakkında söz alarak görüşlerini dile getirmiştir. Tarakçıoğlu'na göre eğitim işinde yaş haddi konusunda her ülkenin kendine göre özel şartlarına göre düzenlemeler yapılmalıdır. İngiltere, Fransa, Belçika, İsviçre gibi ülkelerden örnekler vererek meclise görüşülmek üzere gelmiş olan kanun teklifinde getirilen mecburi tahsil yaşının medeni ülkelerden çok büyük bir farkı bulunmadığına işaret eder. Mecburi tahsil yaşını on dört yaşının sonu olarak belirleyen komisyon kararı Tarakçıoğlu'na göre de makul ve memleket şartlarına uygun bir düzenlemedir. Tarakçıoğlu memleketimizin şartları içerisinde kanun teklifini desteklediğini şu cümleler ile izah etmiştir:²⁵³

Arkadaşlarım, çocuk köy için yalnız okutulan bir unsur değildir. Köyün iktisadi, zirai mühim bir faaliyet unsurudur. Köyde yalnız okul yoktur, hayatın kendisi vardır. Çocuğu okutacağım diye, bilhassa yetişmiş kız çocuklarını mektebe zorlayarak getirmeye imkan yoktur, fiiliyat böyledir. Çocuk tarladadır, ormandadır, hatta evlenmiş kızlar vardır. Kız evlenmiştir, bir taraftan da muhtar ondan ceza almak için direnmektedir, illa okula gideceksin demektedir. Yani bu lüzumundan fazla tazyik esasen tatbik edilememekte ve köy halkında huzursuzluk yaratmaktadır. Kanun memleketin içtimai bünyesine göre teklif edilmiştir, yerindedir. Kabulünde fayda vardır ki, bugün köylerde huzursuzluk amili olan bu mesele bertaraf edilmiş olacaktır. Komisyon teklifinin kabulünü bendeniz de rica ediyorum.

Dair 4357 Sayılı Kanunun 11'inci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun (1958), **T.C. Resmi Gazete**, 9912, (22.05.1958).

²⁵² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 1, Cilt: 8, s. 160.

²⁵³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 1, Cilt: 8, s. 166-167.

Kahire'deki Ezher Üniversitesi'nde tahsilde bulunan Ali Cemal Tekin adındaki öğrencinin babası, oğlunun askerliğinin tecil edilmesi için dilekçe vermişti. Meclis Dilekçe Komisyonu'nda bu husus kabul edilmiş ayrıca Ezher'de okuyan bütün Türk talebelere de bu hakkın verilmesi kararlaştırılmıştır. Manisa Milletvekili Refik Şevket İnce meselenin mecliste görüşülmesi için bir önerge sunmuş ve kabul edilmiştir.²⁵⁴ Mecliste bu mesele hakkında söz alan Tarakçıoğlu, meselenin tamamen teknik bir konu olduğunu vurgulayarak bu durumun Milli Eğitim Komisyonu'nda görüşülmesi gerektiği kanaatindedir. Tarakçıoğlu kendi fikri olarak da, eğer Ezher bir fakülte ise askerlik ve milli eğitim kanunlarına göre onun talebelerine döviz verilmesi ve askerliklerinin de tahsillerinin sonuna bırakılması gerektiğini ifade etmiştir. Tarakçıoğlu bu mesele ile alakalı olarak Milli Eğitim Bakanlığı'ndan hiç kimsenin görüş almak için Dilekçe Komisyonu'na çağrılmamış olmasını da eleştirmiştir.²⁵⁵

Orta tahsil yardımcı öğretmenlikleri hakkındaki kanun, Geçici ve Bütçe Komisyonlarına Başbakanlık tezkeresi ile yeniden yorumlanmak üzere gönderilmiştir. Meselenin meclisteki ilk görüşmesinde Tarakçıoğlu'nun önergesi kabul edilerek kanun maddesi yorumlanmak üzere Milli Eğitim Komisyonu'na gönderilmişti. Kanun maddesinin yorumlanmasının ikinci kez görüşüldüğü mecliste Tarakçıoğlu 'da söz almıştır.²⁵⁶ Tarakçıoğlu bu hususa dair olarak görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

Arkadaşlar, mesele şudur: 15-20 sene evvel Maarif Vekaleti ortaokul ve liselere muallim bulamamış. Ücretle ve üç sene müddetle muallim aramış. Kanuni evsafı haiz zevattan muallim bulmuş. Fakat üç sene geçtikten sonra ihtiyaç devam ettiği için yeni bir kanunla müddeti üç sene daha uzatmış. Hulasa olarak arz edersek, bu hal 16-17 sene müddetle ve her üç senede bir bu müddeti uzatmak şartıyla ücretli muallim çalıştırma şeklinde devam ettirilmiş. Bunlardan bir kısmı sonradan doğrudan doğruya kadroya geçmişlerdir. Bu muallimler hakkında 1950 senesinde, artık bundan sonra ücretli muallim çalıştırmaya ihtiyacımız yoktur, diye bir kanun çıkarılmıştır. Bu kanunla artık bu işe son vermişlerdir. Ücretli muallim çalıştırmıyorlar. Şimdi, 15-16 yıl çalışmış olan ücretli muallimlerin bir davası var, diyorlar ki: Biz amme hizmeti gördük, 10 yıllığımızı borçlandırın, Emekli Sandığı Kanunu'ndan biz de istifade edelim.

Tarakçıoğlu'nun da ifade ettiği üzere mesele geçmiş yıllarda hizmet görmüş olan ücretli öğretmenlerin emeklilik hakkından yararlandırılıp yararlandırılamayacağı hususudur. Bu mesele ile alakalı olarak Bütçe Komisyonu olumsuz yönde rapor hazırlamış iken Geçici Komisyon olumlu yönde bir rapor hazırlamıştır. Tarakçıoğlu da Bütçe Komisyonu'nun raporunun reddedilerek Geçici Komisyon raporunun kabul edilmesi gerektiğini ifade ederek sözlerini sonlandırmıştır.²⁵⁷ Bütçe Komisyonu'nun reddi ve Geçici Komisyon raporunun kabul edilmesi yönünde birçok milletvekili tarafından önergeler sunulmuştur. Geçici Komisyon raporunun kabul edilmesi üzerine ilgili kanun

²⁵⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 28, s. 270.

²⁵⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 28, s. 275; "Cami'ül Ezher'deki Talebelerin Durumu" (13.02.1954), **Milliyet Gazetesi**, 1,7.

²⁵⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 9, s. 287.

²⁵⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 9, s. 288-289.

maddesi ücretli öğretmenleri de emeklilik hakkında yararlandırılacak şekilde değiştirilmiş ve kabul edilmiştir.²⁵⁸

İlkokul öğretmenlerinin maaşlarının artırılması ile alakalı olarak aynı içerikteki, biri hükümetin hazırlamış olduğu kanun tasarısı diğeri ise iki milletvekili tarafından verilmiş olan kanun teklifinin müzakeresi mecliste birlikte yapılmıştır. Görüşülen mesele Köy Enstitüsü ile İlk Öğretmen Okulları'nın birleştirilmesi hakkındaki 6234 sayılı kanuna ek kanun layihası ile Ankara Milletvekili Aliye Temuçin ve Elazığ Milletvekili Ömer Faruk Sanaç'ın Köy Enstitüleri'nden mezun öğretmen ve sağlık memurlarının maaşlarının intibakına dair kanun teklifleri hakkındadır.²⁵⁹ Tarakçıoğlu yapmış olduğu konuşmasında söz konusu ilköğretim ve onun mensupları olduğunda hangi görüşten olursa olsun tüm milletvekillerinin aynı istek ve kararlılıkla hareket ediyor olmalarından duymuş olduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Yaklaşık 18.000 öğretmenin çıkacak olumlu bir kararı beklemiş olduğu bu kanun teklifinde de aynı kararlı duruşun gösterileceğinden emindir. Yalnız Tarakçıoğlu ilkokul öğretmenleri arasındaki maaş farkını ortadan kaldırarak bu husustaki mağduriyetlerini gideren kanun teklifinin aynı okullardan mezun olan sağlık memurlarını da kapsaması gerektiğine inanmaktadır.²⁶⁰ Kanun maddesinde Tarakçıoğlu'nun da taraftar olduğu üzere Köy Enstitüsü'nden mezun olan sağlık memurlarına da yer verilmiştir. Ek kanun maddesi olarak sunulmuş olan kanun tasarısı dört madde halinde mecliste oylanarak kabul edilmiştir.²⁶¹ Kanun 2 Şubat 1957 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.²⁶²

2.1.1 Teklifler

Tarakçıoğlu'nun meclis çatısı altında DP milletvekili olarak eğitim alanındaki konuşmalarının içeriği eğitim başlığı altında verilmiştir. Tarakçıoğlu'nun eğitimle alakalı olarak meclise sunmuş olduğu kanun teklifleri ve önergelere ise bu kısımda değinilecektir. Tarakçıoğlu'nun DP döneminde eğitimle alakalı olarak meclise sunmuş olduğu en önemli teklifi hiç şüphesiz Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin kurulması hakkında sunmuş olduğu kanun teklifidir. Tarakçıoğlu'ndan başka diğer Trabzon milletvekilleri ile Ordu, Giresun, Çoruh, Rize, Gümüşhane ve Samsun gibi Karadeniz illerinden 28 milletvekilinin daha kanun teklifinin altında imzası bulunmaktadır. Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin kurulması için verilmiş olan kanun teklifinin gerekçesinde şu sebeplere vurgu yapılmıştır:

Karadeniz'in doğu-kuzeyine düşen Çoruh, Rize, Trabzon, Giresun ve Ordu vilayetleriyle Gümüşhane vilayetinde 2.000.000'na yakın nüfus barınmaktadır. Nüfus artıka atide daha ziyade meşgul ederek halledilmesi zaruri bir iktisadi problem şeklinde kendini gösterecektir.

²⁵⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 9, s. 297-298.

²⁵⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 3, Cilt: 15, s. 288.

²⁶⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 3, Cilt: 15, s. 296-297.

²⁶¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 3, Cilt: 16, s. 217.

²⁶² Köy Enstitüleriyle İlköğretmen Okullarının Birleştirilmesi Hakkındaki 6234 Sayılı Kanuna Ek Kanun (1957), **T.C. Resmi Gazete**, 9525, (02.02.1957).

Dünyanın diğer yerlerinde ve bilhassa Amerika’da halka ait bu gibi problemlere öncülük yapan müesseseler üniversitelerdir. Sözü geçen bölge halkı, içinde bulundukları pek sıkı geçim durumunu idrak ettikleri için çocuklarını ellerinden gelen en son imkanları kullanarak tedris ve terbiye müesseselerine göndermekten geri kalmamaktadırlar. Mesela bu bölgeyi teşkil eden altı vilayette 40 ortaokul, 5 lise, erkek ve kız olarak 22 teknik, 6 mesleki okul ve bu müesseselerde tahsil görmekte olan 14 bin kadar talebe vardır. Ancak, lise ve orta derecede teknik tahsili almış olan bu gençlerin, yüksek tahsil görerek yukarıda izah ettiğimiz şekilde bir meslekte derinleşip ihtisas sahibi olanların sayısı pek azdır. Bu ve buna benzer misaller bu havalide kurulacak olan üniversitenin cinsini tayin etmektedirler. Bu üniversite Teknik Üniversite olmalıdır. Teknik Üniversitenin Makine, İnşaiyecilik, Maden, Art-metier, Elektrik Fakülteleri muhtaç olduğumuz değerli mühendis ve iş adamlarını yetiştirebilir. Bu sayede bölgenin pek bol olan tabii servetleri etüt edilir ve işlenir, halkın ekonomik problemleri kendi kendine halledilerek mali ve içtimai seviyeye yükselmiş olur.

Kuruluş gerekçeleri yukarıdaki alıntıda verilmiş olan Karadeniz Teknik Üniversitesi’nin kuruluş yeri olarak da Trabzon teklif edilmektedir. Çünkü Trabzon asırlar boyunca Sinop’tan Batum’a kadar olan bölgenin vilayet ve kültür merkezliğini yapmış olan bir şehirdir. Kanun teklifi görüşülmek üzere Milli Eğitim ve Bütçe Komisyonlarına gönderilmiştir. Tarakçıoğlu kanun teklifinin görüşüldüğü Milli Eğitim Komisyonu’nun Başkanlığını da yapmıştır. Kanun teklifi her iki komisyonda da kabul edilerek müzakere edilmek üzere meclise gönderilmiştir.²⁶³

Karadeniz Teknik Üniversitesi’nin kuruluşu için Tarakçıoğlu tarafından verilmiş olan kanun teklifi görüşülmek üzere meclise geldiğinde aynı anda Ege Üniversitesi’nin kurulması için verilmiş olan kanun teklifi de gündeme alınmıştır. Tarakçıoğlu’nun Milli Eğitim Komisyonu Başkanı olarak çalışmalarına katılmış olduğu Ege Üniversitesi adıyla İzmir’de bir üniversite kurulması hakkındaki kanun teklifi İzmir Milletvekili Behzat Bilgin ve 22 milletvekili tarafından verilmiştir.²⁶⁴ Tarakçıoğlu’nun Karadeniz Teknik Üniversitesi ve Ege Üniversitesi kanun tekliflerinin öncelikle görüşülmesine dair olarak meclise sunmuş olduğu önerenin kabul edilmesiyle kanun tekliflerinin görüşülmesine geçilmiştir.²⁶⁵

İlk olarak Karadeniz Teknik Üniversitesi’nin kuruluşuna dair olarak Tarakçıoğlu tarafından verilmiş olan kanun teklifi görüşülmüştür. Kanun teklifi hakkında ilk sözü Milli Eğitim Komisyonu Katibi Ahmet Morgil almıştır. Ahmet Morgil Türkiye’nin ileri medeniyet seviyesine daha emin ve hızlı adımlarla ulaştıracağına inandığı iki üniversitenin kurulacak olmasından büyük bir memnuniyet duyduğunu ifade etmiştir. Kendisi iki üniversitenin mali külfetinin 10-15 lira halinde yıllara taksim edileceğini ve bugün 3 milyar civarında olan yakın gelecekte ise 5 milyara çıkmasının hedeflendiği bir bütçe ile bu iki müesseseye böyle bir para ayırmanın Hükümet için zor bir iş olmayacağını vurgulamıştır. Ahmet Morgil Karadeniz Teknik Üniversitesi’nin kuruluş yeri olarak neden Trabzon’un seçildiğine de değinmiştir. Morgil’in ifadesiyle Trabzon Doğu Karadeniz

²⁶³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 1, Cilt: 7, s. 383; T.C. Trabzon Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğü, **Trabzon İlinde Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Eğitim**, Haz. Osman Tokgöz vd., Trabzon, 1998, s. 276-277; “Trabzon’da Teknik Üniversite Kurulması İçin Kanun Teklifi” (12.01.1955), **Milliyet Gazetesi**, 7.

²⁶⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 1, Cilt: 7, s. 431.

²⁶⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 1, Cilt: 7, s. 424.

Bölgesi'ndeki altı vilayetin tam ortasında yer almaktadır. Ayrıca Trabzon bu bölgenin en tarihi şehridir. Bölgenin kültür merkezi konumunda olan Trabzon, eğitim ve sağlık merkezlerine sahip oluşu, iyi bir limana bağlı oluşu, hazinenin yeterli derecede arazi tahsisine elverişli olması gibi nedenlerden dolayı Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin kurulmasına en müsait noktadır.

Trabzon Milletvekili Halit Ağanoğlu, Samsun Milletvekili Tevfik İleri ve Muğla Milletvekili Turhan Karaca da kurulacak iki yeni üniversiteden duydukları memnuniyeti dile konuşmalar yaptıktan sonra Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin kurulması hakkındaki kanunun oylamasına geçilmiştir²⁶⁶. Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin kuruluşu hakkındaki yedi maddelik kanun tasarısı maddeleri üzerinde herhangi bir tartışma yaşanmadan kabul edilerek yasalaşmıştır. Tarakçıoğlu kanun teklifinin hiçbir tartışmaya mahal vermeden kabul edilmesinden dolayı teşekkür konuşması yapmak üzere kürsüye gelerek şunları söylemiştir.²⁶⁷

Değerli arkadaşlarım, Büyük Millet Meclisimiz bugün memleket çapında tarihi bir karar almış bulunuyor. Bundan dolayı Meclisimiz tebrik eder ve Karadeniz havalisi gençliğinin inkişafına hizmet edecek ve o havali gençlerine büyük yardımlar yapacak olan bu karardan dolayı da o havali gençlerini tebrik ederim. Arkadaşlarım, üniversiteleri vatan sathına yaymak işaretini 1938 senesinde Büyük Atatürk vermişti. Bugün Büyük Ata yerinde mesut ve rahat uyu. Evlatların arzularını tahakkuk ettirmektedir. Kabul buyurduğunuz yeni bir teknik üniversite kurulması hakkındaki kanun memleketimizin fabrika hayatına girdiği günlerde çalışmaları kolaylaştırmış olacaktır. Gösterdiğiniz yakın alakaya gerek şahsım ve gerekse komisyon adına arzı şükran ederim.

Tarakçıoğlu'nun konuşmasından hemen sonra Ege Üniversitesi'nin kuruluşu hakkındaki kanun teklifi de oylamaya sunulmuştur. Ege Üniversitesi kuruluş kanunu da tıpkı Karadeniz Teknik Üniversitesi kuruluş kanunu gibi hiçbir tartışma yaşanmadan yedi madde halinde kabul edilmiştir.²⁶⁸ Karadeniz Teknik Üniversitesi²⁶⁹ ve Ege Üniversitesi'nin²⁷⁰ kuruluşu hakkındaki kanunlar 27 Mayıs 1955 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmişlerdir.

Tarakçıoğlu eğitim ile alakalı olarak iki kanun teklifi daha hazırlamıştır. Bunlardan biri Üniversiteler Kanunu'nun 4, 6, 8, 10, 12, 19, 21, 22, 32 ve 38. maddelerinin değiştirilmesi ve aynı kanunun 5. maddesinin kaldırılması hakkındadır. Diğer kanun teklifi ise Tarakçıoğlu'nun öncülüğünde 43 milletvekilinin de desteği ile hazırlamıştır. İlgili kanun teklifinde 5627 sayılı kanunun kaldırılması ve Siyasal Bilgiler Okulu'nun kurulması talep edilmektedir. Hazırlanmış olan iki kanun teklifi de görüşülmek üzere Milli Eğitim ve Bütçe Komisyonlarına havale edilmiştir. İki

²⁶⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 1, Cilt: 7, s. 423-429.

²⁶⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 1, Cilt: 7, s. 431.

²⁶⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 1, Cilt: 7, s. 433; Zehra Arslan, **Demokrat Parti Döneminde Trabzon (1950-1960)**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s. 172-175.

²⁶⁹ Karadeniz Teknik Üniversitesi Adıyla Trabzon'da Bir Üniversite Kurulması Hakkında Kanun (1955), **T.C. Resmi Gazete**, 9013, (27.05.1955).

²⁷⁰ Ege Üniversitesi Adıyla İzmir'de Bir Üniversite Kurulması Hakkında Kanun (1955), **T.C. Resmi Gazete**, 9013, (27.05.1955).

kanun teklifi de 27 Mayıs 1960 Darbesi'nden yaklaşık 4-5 ay önce görüşülmek üzere komisyonlara gönderilmişti. Kanun teklifleri bu süre içerisinde meclise gelememiş olduğu gibi komisyonlarda dahi müzakere edilememiştir²⁷¹. Bu yüzden Zabıt Ceridelerinde ilgili teklifler hakkında herhangi bir bilgi bulunmamakla beraber dönemin gazetelerine yansıyan haberler ve Tarakçıoğlu'nun anılarından tekliflerin içerikleri hakkında bilgi sahibi olabilmekteyiz. Tarakçıoğlu'nun özellikle Üniversiteler Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkında sunmuş olduğu kanun teklifi tartışmalara yol açmıştı. Kanun değişikliği teklifi ile üniversitelerin muhtariyetlerinin sınırlandırıldığı iddia edilmiştir. Gazete haberlerine yansıyan bilgilere göre, Tarakçıoğlu kanun teklifinin gerekçesi olarak şunları söylemiştir:²⁷²

Bizim üniversite muhtariyetinden anladığımız mana tamamıyla ilmi mahiyette olan muhtariyettir. Ancak devlet bütçesi ile işleyen bu müesseselerin idari bakımından başı boş bırakılmalarını, Maarif Vekaleti'nin bu işlerde pasif durumda kalmasını mantığın ve idari hikmetin kabul edemeyeceği anormal bir şekilde telakki ediyoruz. Teklifte ilmi muhtariyete dokunulmuş değildir, mali muhtariyete dokunulmuş değildir. İdari muhtariyet bakımından bazı kısıntılar yapılmıştır. Buna karşılık mesul adam bulunmuş olmaktadır. Teklifim tamamen hüsnüniyete makrundur.

Üniversiteler Kanunu'nda değişiklik talep eden kanun teklifindeki tartışmalara neden olan hususlar şunlardır: Fakülte genel kurulları kaldırılarak genel kurulların görevleri profesörlerden oluşan bir kurula verilmesi; Mutlak çoğunlukla seçilen iki dekanan birisinin Milli Eğitim Bakanı tarafından tayin edilmesi; Rektörlerin Milli Eğitim Bakanı tarafından dört yıl için tayin edilmesi. Kanun teklifi tartışmalı olan bu hususlar dışında dekanlara, doçentlere, profesörlere ve ordinaryüs profesörlere maaşlarının dışında aylık ek ücret gibi bazı maddi imkanlar da sağlamaktaydı. Kanun teklifi üniversite camiasından da büyük tepkiler almıştır. İstanbul Üniversitesi'ndeki öğretim üyelerinden bazıları kanun teklifinin aleyhinde görüş beyan etmişlerdir. Tıp Fakültesi Anatomi Enstitüsü Direktörü Ord. Prof. Zeki Zeren, gelişmiş Batı ülkelerinin hiçbirinde üniversite rektörlerinin Eğitim Bakanlığı tarafından seçilmediğini ifade ederek, böyle bir duruma ancak demir perde ülkelerinde rastlanabileceğini vurgulamıştır. Hukuk Fakültesi Esas Teşkilat Hukuku Profesörü Tarık Zafere Tunaya teklifin üniversitelerin idari muhtariyetini ortadan kaldırırken ilmi muhtariyetine de büyük bir zarar verdiğini dile getirmiştir. Ayrıca Tunaya'ya göre bu teklifle üniversiteler iktidar partisinin kontrolüne teslim edilmiş olacaktır. Fen Fakültesi Dekanı Lutfi Biran ise teklifin tam manasıyla içeriğini görmeden bir şey söylenemeyeceğini ifade etmiştir.²⁷³ Siyasal Bilgiler Okulu'nun kurulması hakkındaki kanun teklifi ise mevcut Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin

²⁷¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 3, Cilt: 11, s. 6; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 3, Cilt: 11, s. 621.

²⁷² “Üniversite Muhtariyetini Tahdide Matuf Bir Teklif” (29.12.1959), **Cumhuriyet Gazetesi**, 1, 5.

²⁷³ “Üniversite İle İlgili Tasarı İyi Karşılanmadı” (30.12.1959), **Milliyet Gazetesi**, 5; Yılmaz Öztürk (30.12.1959), “Üniversite Muhtariyetini Tahdide Matuf DP Teklifi”, **Cumhuriyet Gazetesi**, s. 1, 5.

eski haline getirilmesi ile alakalıdır. Tarakçıoğlu anılarında hangi amaçla bu teklifi hazırladığını anlatırken aynı zamanda teklifin içeriği ve tartışmaları hakkında da bilgi vermektedir.²⁷⁴

Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin (Siyasal Bilgiler Okulu) haline, yani eski haline getirilmesine dair tasarımı meclise sevk ettim. Zira bu müessese kadroları, eski devirlerinde maarif işleriyle tayin edilirler, kaymakamlık, valilik, maliye müfettişliği, konsolosluk, sefirlik gibi vazifelere tayin edilirlerken öğretmen okullarının çoğalması, iktisat fakültesinin kurulması ve hukuk fakültelerine de idari vazifeler verilmesi bu kadrolara muhtasaran hariciye memurlukları kalmıştı. Hariciye memurlarımız ise kimseyi memnun edemiyorlardı. Bunların kuvvetli yabancı dil bilmeleri, vezaipte bulundukları milletlerin bizimle olan tarihi ve bugünkü münasebetlerine iyice vakıf bulunmaları lazım idi. Talebeyi bu telkin ve sağlam malumat ile teşhiz etmek için müesseseyi fakülte şeklinde çıkarmak, yüksekokul haline getirmek icap ediyordu. Bilhassa bu tasarı Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde geniş dedikodu mevzusu oldu. Halbuki gaye, bir devletin tarihini teşkil edecek talebeyi yarın intisap edeceği nazik vazifeler için daha sağlam yetiştirmek idi. Maarif Vekili Benderlioğlu, İnönü'yü sevmek kabilinden bu tasarının da encümünde müzakere etmesini sürüncemede bırakmıştır. Esasen Halk Partisi mensuplarının yersiz ve fakat cesaretli gürültü patırtıları ile iç huzuru kaçmış olan Büyük Millet Meclisi'nde çalışma ahengi kalmamıştı. Bu sebepten ben de tasarılarımın encümenlerde niçin müzakere edilmemekte olduklarını üzerinde teşebbüslere geçmedim. Onları hali üzerine bıraktım.

Tarakçıoğlu'nun yukarıda değinilen kanun tekliflerinden başka eğitimle alakalı olarak vermiş olduğu iki yazılı önergesi de bulunmaktadır. Detaylarını eğitim faaliyetleri kısmında vermiş olduğumuz Köy Enstitüleri ile İlk Öğretmen Okulları'nın birleştirilmesi hakkındaki kanun tasarısının görüşmelerinde Tarakçıoğlu beşinci madde hakkında bir önerge sunmuştur. Tarakçıoğlu ilgili kısımda belirttiğimiz üzere bu kanun tasarısının çalışmalarına Milli Eğitim Komisyonu Başkanı olarak katılmıştır. Kendisi komisyon çalışmalarında da beşinci madde hakkında farklı bir teklif sunmuştu. Kanun tasarısının meclisteki görüşmeleri sırasında da Tarakçıoğlu aynı görüş doğrultusunda bir önerge sunmuştur. Sunmuş olduğu önerge de Tarakçıoğlu, İlk Öğretmen Okulu mezunu genç öğretmenlerin, mecburi hizmetlerinin yarısını köy okullarında geçirmesini teklif etmiştir. Tarakçıoğlu'nun bu önergesi kabul edilmemiştir.²⁷⁵

Tarakçıoğlu'nun vermiş olduğu diğer önerge Mısır'daki Ezher Üniversitesi'nde okuyan bir Türk öğrencinin askerliğinin tecil edilmesi talebi ile yapmış olduğu başvuru hakkındadır. Eğitim faaliyetleri başlığı altında değindiğimiz bu konu ile alakalı olarak verilen dilekçe, Dilekçe Komisyonu'nda kabul edilmişti. Tarakçıoğlu komisyona Milli Eğitim Bakanlığı'ndan hiç kimsenin çağrılmamış olmasına karşı çıkmıştı. Kendisi meselenin eğitim ile alakalı boyutuna işaret ederek görüşülmek üzere Milli Eğitim Komisyonu'na havale edilmesi için meclise bir önerge sunmuştur. Meselenin Teşkilatı Esasiye ve Milli Savunma Komisyonlarında da görüşülmesi hakkında verilen önergeler ile birlikte, Tarakçıoğlu'nun önergesi de kabul edilerek konu üç komisyona birden müzakere edilmek üzere gönderilmiştir.²⁷⁶ Dilekçe Komisyonu'nda kabul edilmiş olan tecil kararı

²⁷⁴ Öksüz ve Usta, a.g.e., s. 90-91; "Siyasal Bilgiler Fakültesi Hakkındaki Kanun Teklifi" (10.02.1960), **Cumhuriyet Gazetesi**, 3.

²⁷⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 27, s. 275-276.

²⁷⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 28, s. 321.

daha sonra kaldırılmış ve 3 Mayıs 1956 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.²⁷⁷

2.2 Tarım, Hayvancılık ve Köy İşleri

CHP döneminde olduğu gibi, DP döneminde de Tarakçıoğlu’nun eğitim meselelerinden sonra en aktif olduğu alanın tarım ile alakalı olan meseleler olduğu göze çarpmaktadır. Kendisi DP döneminde de aynen CHP döneminde olduğu gibi Trabzon’u, Karadeniz Bölgesi’ni ve genel olarak da tüm Türkiye’yi ilgilendiren tarımsal meseleleri meclis çatısı altında gündeme getirerek, tarım sahasından görmüş olduğu sorunları ve bu sorunlara dair olan çözüm önerilerini dile getirmiştir.

Tarım Bakanlığı’nın 1952 yılı bütçesinin görüşmelerinde Tarakçıoğlu Çoruh, Rize ve Trabzon ahalisini tehdit eden ve kancalı kurt denen hastalıkla mücadele edilmesi hususunda ne gibi tedbirlerin alındığının Tarım Bakanlığı tarafından izah edilmesini istemiştir. Tarakçıoğlu’nun gündeme getirmiş olduğu bu konu aslında Sağlık Bakanlığı bütçesi görüşülürken Çoruh milletvekilleri tarafından meclise getirilmişti. Sağlık Bakanı da bu konu hakkında açıklamalar yaptıktan sonra meselenin sadece bir kurt hastalığı meselesi olmadığı, bu hastalığının gübre meselesi ile birlikte ele alınması gerektiğini belirterek bu durumun da Tarım Bakanlığı tarafından halledilmesi gerektiğine işaret etmiştir. Tarakçıoğlu bu hususta Tarım Bakanlığı’ndan izahat isteyerek şunları söylemiştir:

Şimdi bendeniz öğrenmek istiyorum. Acaba Tarım Bakanlığı, arz ettiğim üç vilayetin halkının hiç değilse gübre alamayacak kadar fakir olanlarına kimyevi gübre vermek suretiyle insan gübresini kullanılmamasını emniyet altına alır ve bu hastalıktan kendilerini kurtarabilirler mi? Bizi tenvir etmelerini rica ederim.

Tarakçıoğlu’nun meclis kürsüsünden gündeme getirmiş olduğu soruya cevaben yapmış olduğu konuşmada Tarım Bakanı Nedim Ökmen, Karadeniz sahilindeki Çoruh, Rize ve Trabzon vilayetlerinde yaygınlaşan kancalı kurt hastalığı ile mücadele amacıyla bu vilayetlere kimyevi gübre yardımı yapılması için Tarım Bakanlığı’nın bütçesine 146.790 lira ödenek ayrıldığını söylemiştir. Tarım Bakanlığı’nın 1951 yılı bütçesinden kalan 200.000 lira ile birlikte bu meblağın 346.790 liraya ulaşacağını söyleyen Tarım Bakanı, bu paranın da en azından kimyevi gübre alamayacak durumda olanların ihtiyacını karşılayacağını belirtmiştir. Tarakçıoğlu, kancalı kurt hastalığıyla mücadele hakkındaki yapmış olduğu açıklamalardan dolayı Tarım Bakanı’na teşekkür etmiştir.²⁷⁸

²⁷⁷ Kahire’de Ezher Üniversitesinde Tahsil Görmekte Olan Türk Talebenin Askerlikten Tecilleri Mevzuunda Dilekçe Komisyonunca İttihaz Olunan Kararın Kaldırılması Hakkında Karar (1956), **T.C. Resmi Gazete**, 9299, (03.05.1956).

²⁷⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 2, Cilt: 13, s. 1138-1139.

Tarakçıoğlu Türk tütünçülüğünün geliştirilmesi hususunda büyük bir hassasiyete sahipti. Son derece önemli ve endüstriyel bir tarım ürünü olan tütün ülkemizin önemli bir gelir kaynağı, üreticileri için de geçim kaynağı durumundaydı. 1952 yılındaki Tütün Ekicileri ve Birlikleri hakkındaki kanun tasarısının görüşmelerinde Tarakçıoğlu Türk tütünçülüğünün sorunlarına değinmiş ve çözüm önerilerini dile getirmiştir. Tarakçıoğlu konuşmasına tütünün ülkemiz ve insanımız için ne kadar büyük bir önem arz ettiğini istatistiksel verileri sunarak başlayarak tütünçülüğümüzün sorunlarını şu şekilde dile getirmiştir.²⁷⁹

Arkadaşlarım, tütünçülüğümüzün memleketimizde eski bir tarihi vardır. Bu memlekette 1947 yılında yapılan istatistiklere göre altı bin kadar köyümüzde tütünçülük yapılır. Ve bir milyondan fazla insan bu ziraat sanatı ile geçinir, ekmek yer. Yine istatistiklere gösteriyor ki, ihraç mallarımızın üçte birinden fazla kıymet getireni bu tütündür. Bu kadar kıymetli bir gelir kaynağı ile tütünçülüğümüzün ziraat sanatları içinde ağır bir sanat olduğunu ifade etmeme müsaade buyurmanızı rica edeceğim. Tütün tarlasını hazırlamak, fide meydana getirmek, dikmek, terbiyesini yapmak, kırmak, yetiştirmek ve nihayet tam piyasaya çıkacak hale getirinceye kadar mütemadi dikkat isteyen bir sanattır. Halkımızın en aşağı yirmide birinin geçim vasıtası olan ve memlekete ehemmiyetli miktarda, milyonlarca döviz getiren tütünçülüğümüzün bu ana kadar Tekel Bakanlığı müdahale mubayaasından başka koruyucusu yoktur. Esasen, benden evvel konuşan arkadaşlarımızın da dedikleri gibi, bir teşkilata da bağlı değildir, sahipsiz ve kimsesizdirler. Tütün ekicilerimizin yıl 12 ay, yediden yetmişe kadar bütün ailesiyle tütün yetiştirmek için çalışır, çabalar budar, kırar. Fakat asıl satış zamanında bocalama başlar. Bilhassa tütün ekicisi ile onun malını yok pahasına almak isteyen tüccarların teşkil ettikleri tablo pek fecidir.

Tarakçıoğlu yukarıda izah ettiği şekildeki tütünçülüğümüzün sorunlarının çözümüne dair tekliflerde de bulunmuştur. Buna göre tütünçülüğümüzün gelişmesi için maliyetler düşürülmeli, tütünün kalitesi yükseltilmeli, tütün satışı kolaylaştırılmalı ve tütün piyasaları düzenlenmelidir. Bütün bu işlerin başarılabilmesi için de doğrudan doğruya tütün ekicileri arasında bir teşkilat kurulmalıdır. Bu teşkilat Tarakçıoğlu'na göre tütün tarım ve satış kooperatifleri cinsinden bir teşkilat olmalıdır. Bu teşkilatın iyi işleyebilmesi için de güçlü bir mali dayanağının olması gerekir. Tarakçıoğlu teşkilata mali destek verecek olan kurumun da Ziraat Bankası olması gerektiği kanaatindedir. Çünkü şimdiye kadar tütün tarım ve satış kooperatiflerine kredi imkanı sağlayan Ziraat Bankası Türkiye'nin en yüksek sermayesine ve en geniş teşkilatına sahiptir. Tütün Ekicileri Ortaklıkları ve Birlikleri hakkındaki kanun tasarısının görüşmelerinde bazı milletvekilleri doğrudan doğruya bir tütün bankası teşkil edilmesi yönünde görüş beyan etmişlerdi. Tarakçıoğlu bu yöndeki görüşlere katılmamaktadır. Zira kendisine göre böyle bir durumda kurulacak olan tütün bankası tütün üreticisini korumak yerine ezer. Bir anonim şirket konumunda olan banka menfaati gereği fiyatları düşürür. Özellikle küçük ve orta çapta tütün üreticisinin ürünü yok pahasına alınır bir hale gelir. Ayrıca bir tütün bankasının kurulması durumunda Ziraat Bankası da tütün üreticilerine kredi vermeyi sonlandırır. Bunlardan başka yarın pamuk, incir, üzüm, fındık ve diğer tarım ürünler için de bir banka kurulması gibi talepler geldiğinde bu sefer mesele işin içinden çıkılmaz bir hal alacaktır. Memleketin kaynakları bu kadar bankayı finanse edecek durumda olmadığından

²⁷⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 2, Cilt: 14, s. 263.

tamamen tütün üreticileri eliyle yönetilecek olan bir teşkilatın kurulması ve bunun da Ziraat Bankası'nın kredi olanakları ile mali açıdan desteklenmesi yapılacak olan en doğru uygulamadır.²⁸⁰

Tarakçıoğlu köy ve köylülerin sorunları ile her zaman alakadar olmuştu. CHP dönemi meclis çalışmalarında bu hususla alakalı olarak pek çok konuşması ve teklifi olan Tarakçıoğlu DP milletvekili olarak yer aldığı meclis çalışmalarında da aynı hassasiyetini devam ettirmiştir. Hükümet tarafından hazırlanmış olan Köy Kanunu tasarısında da Tarakçıoğlu köyler ve ahalisi hakkındaki görüşlerini dile getirmiştir. Tarakçıoğlu, her şeyden önce 28 yaşında olan Köy Kanunu'nda değişen ihtiyaçlar göz önüne alınarak bazı yeniliklere gidilmesine taraftar bir kişi olarak yeni bir tasarının getirilmiş olmasını memnuniyetle karşılamıştır. Adaletsiz bir vergi olarak gördüğü salmanın yeni tasarıda kaldırılmış olmasını doğru bulmakla beraber yerine getirilecek olan vergilerin faydalarının veya zararlarının zamanla ortaya çıkacak olduğuna değinmiştir. Tarakçıoğlu'na göre köyün en önemli unsuru toprak olduğuna göre toprağı çok olandan daha çok vergi alınması gerekmektedir. Yeni tasarı idari amirlerin köy muhtarlarını görevden alma yetkilerini de ortadan kaldırıyordu. Artık gerekli görülürse hakimlerin vermiş olduğu kararlara göre bir köy muhtarı görevinden azledilebilecekti. Tarakçıoğlu bu yeni uygulamanın günümüzün demokrat zihniyetine daha uygun olacağı kanaatindedir.²⁸¹

Tarakçıoğlu'nun Köy Kanunu tasarısı hakkında yukarıda değindiğimiz olumlu görüşlerinin yanında olumsuz görüşleri de bulunmaktadır. Tarakçıoğlu özellikle köylerin emniyet ve asayişlerinin gönüllü bekçilere bırakılacak olmasından şikayet etmiştir. Köylerin idaresi için verilecek olan para bekçilere maaş vermeye yetmediğinden dolayı gönüllü bekçiler köylerin güvenliklerinden sorumlu tutulacaktı. Tarakçıoğlu'na göre köylerin güvenliklerinin hiçbir karşılık almadan bu işi yapacak olan bekçilere emanet edilmesi, sağlıklı bir uygulama değildir. Tarakçıoğlu'na göre köylerdeki en önemli sorunlardan bir diğeri de köylerde bir suç işlenmesi durumunda bu suçun görüleceğı mahkemelerin kazalarda olmasıdır. Hukuk ve ceza işlerini görececek olan teşkilatların köylere çok uzak mesafede olması köy ahalisinin en büyük sıkıntısı durumundadır. Hatta bu sıkıntı ıstırap boyutuna ulaşmıştır. İşlenen suçun bütün unsurlarıyla birlikte köyden şehre gidinceye kadar bazı kısımlarını kaybettiğine dikkat çeken Tarakçıoğlu, bu süreçte köy ahalisinin de onun bunun elinde ve mahkeme köşelerinde perişan olduğunu dile getirmiştir. Köylerdeki hukuk ve ceza işlerinin sağlıklı bir şekilde nasıl yürütülmesi hususunda işin erbabı kimseler tarafından çözüm önerileri getirilmesi gerektiğine inanan Tarakçıoğlu ancak ne yapıp edilip bu işi bir çare bulunması gerektiğine vurgu yapmıştır. Kendisi bu hususta gerekirse seyyar hakim teşkilatlarının bile kurulması gerektiğini ifade etmiştir.

²⁸⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 2, Cilt: 14, s. 259-265.

²⁸¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 22, s. 185-186.

Tarakçıoğlu'nun Köy Kanunu tasarısına yapmış olduğu diğer bir eleştiri de birçok gereksiz ve uygulama imkanı bulunmayan hususun tasarıda yer alıyor olmasıdır. Muhtarlara, köy meclisine ve ihtiyar heyetine birçok görev verilmiştir. Tarakçıoğlu eski kanunlarda da benzerlerinin yer aldığını ifade etmiş olduğu bu şekildeki birçok görevin 28 yıldır hiçbir köyde ifa edilmediğini belirtmiştir. Örneğin; köylülere giyecekleri elbiseleri dokutmak, köyde tarlanın verimini çoğaltmak için suni gübre kullanmak, köy halkının refahını, sağlığını ve güvenliğini sağlamak, köylünün medeni ve müşterek ihtiyaçlarını karşılayacak hizmet ve teşebbüslerde bulunmak gibi görevlerin birçoğu eğitim gerektiren ve mali kaynak gerektiren hususlar olduğundan dolayı tasarıda yer alsa bile uygulanması çok zor hatta imkansız hükümlerdir.²⁸² Tarakçıoğlu yeni Köy Kanunu tasarısında önceki kanunlarda tespit edilmiş olan köy hudutları meselesinin yeniden ele alınmasına da karşı çıkmıştır. Daha önceki kanunlara göre halledilmiş olan bu meselenin tekrar gündeme gelmesi köylüler arasında yeniden tartışma ve huzursuzluklara yol açmaktan başka bir işe yaramayacaktır. Köylüler önceki kanunlara göre ve kendi aralarında anlaşarak köy hudutlarını tespit etmişlerdir ve bu durum bu şekilde kabul edilmelidir. Hudut meselesinin kaza ve il idare kurulları aracılığıyla çözümlenmeye çalışıldığında hudut ihtilaflarının birçoğunun giderilemediğine bizzat şahit olduğuna işaret eden Tarakçıoğlu bu meselenin mevcut şartlarda olduğu gibi bırakılması gerektiğine inanmaktadır.²⁸³ Köy Kanunu tasarısını, olumlu ve olumsuz gördüğü tarafları ile değerlendiren Tarakçıoğlu köyler ve Hükümet tarafından getirilen Köy Kanunu hakkındaki genel görüşünü şu cümleler ile ifade etmiştir:²⁸⁴

Köy büyük bir vatan bünyesinin hüceyesidir. Biz o hüceyreyi ne kadar iyi ve sağlam beslersek bünyemiz de o nispette inkişaf edecektir. Köylü sağlam oldukça, köylünün seviyesi yükseldikçe elbette ki büyük Türk bünyesi başka bir feyiz, bir başka saadet arz edecektir. Ama bu temenniler muayyen müeyyidelere, müspet esaslara bağlanmadıkça 28 yaşında bulunan mevcut 442 sayılı Köy Kanunumuzun icra edilmeyen hükümleri gibi, bunlar da oldukları yerlerde kalmaya mahkumdur. Bayındırlık, sağlık ve ziraat sahalarına ait çok kıymetli fikir ve hükümleri kanun sayfelerinde ebediyen gömülü kalmaktan kurtarmak için, mutlaka onlara birer temel, birer esas bulmak gerekir.

Tarakçıoğlu, Türk tarımının gelişimi için makineleşmeye büyük bir önem arz ediyordu. Özellikle de traktör kullanımının yaygınlaştırılması Tarakçıoğlu'na göre tarım alanındaki en önemli hedeflerden biri sayılmalıdır. Tarakçıoğlu bu husustaki görüşlerini Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu Kanunu'na ek olarak hazırlamış olan kanun tasarısının görüşmelerinde dile getirmiştir. Tarımda modern vasıtaların kullanımını yaygınlaştıran ek kanun tasarısını Tarakçıoğlu büyük bir memnuniyetle karşılayarak şunları dile getirmiştir:

Arkadaşlar, dört yıldan beri Türkiye ziraatının ne hızlı bir inkişaf safhası geçirmekte olduğunu memnuniyetle hepimiz görüyoruz. Bu inkişafı temin eden bilhassa ziraatımıza traktörün tatbik edilmiş olması, daha doğrusu ziraata modern vasıtaların konulmuş olmasıdır. Halkın çok

²⁸² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 22, s. 186-187.

²⁸³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 22, s. 397-398.

²⁸⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 22, s. 187.

memnun olduğu bu inkişaf bazı kimseler ağzından “İşte Türkiye’de motor yapılmıyor, traktör yapılmıyor, az zaman sonra Türkiye traktör mezarı haline gelecektir, şöyle olacaktır, böyle olacaktır.” gibi bir takım umumi efkarı bulandıracak sözlerin söylenmekte olduğunu işite gelmekteyiz. Şimdi, elhamdülillah memleketimizde traktör fabrikasının, bir hususi teşebbüse yardım olarak memleketimizde kurulmakta olduğunu görmekle hakikaten bahtiyarız. Basit görülen bu kanun, Türkiye tarihinde bilhassa Türkiye’nin ziraat tarihinde bir dönüm noktası teşkil etmektedir. Bu bakımdan bu celsemizin büyük ve tarihi bir kıymeti olduğuna işaret etmek isterim.

Kurulacak olan traktör fabrikasının Makine-Kimya Kurumu’na ait olan motor fabrikasının iştirak payı karşılığı olarak, kısmen veya tamamen bir şirkete devredileceği de kanun tasarısında belirtilmekteydi. Tarakçıoğlu bu konuyla alakalı bazı hususların Hükümet tarafından izah edilmesini istemiştir. Makine-Kimya Kurumu’na ait olan motor fabrikasında şimdiye kadar hangi alet ve edevatın yapıldığı, devir işlemi gerçekleşikten sonra bu alet ve edevatın yapımının ülke içerisinde mi yapımına devam mı edileceği ve motor fabrikasındaki işçilerin durumunun ne olacağı Tarakçıoğlu’nun açıklanmasını istediği konulardı.

Tarakçıoğlu’nun konuşmasından sonra söz alan İşletmeler Bakanı Fethi Çelikbaş Tarakçıoğlu’nun değinmiş olduğu hususlara açıklık getirmiştir. Bakan Çelikbaş, Makine-Kimya Kurumu’na ait olan motor fabrikasının verileceği anonim şirketin memleketin ihtiyacı olan traktörü burada imal edeceğini, hatta fabrikanın yakın bir gelecekte traktör ihraç edebilecek bir konuma dahi geleceğini beyan etmiştir. Fabrika sadece traktör imalatı ile yetinmeyecek, yol inşasında kullanılan birçok makinenin de muhtaç olduğu yedek parçaları imal edecektir. İşçilerin durumuna da değinen İşletmeler Bakanı, işçilerin Umumi İş Kanunu’na bağlı olarak çalışacaklarını ifade etmiştir. Fabrikayı devralacak olan anonim şirket muhtaç olduğu işçiler aynı fabrikanın işçileri olacaktır. Şirketin muhtaç olmadığı işçiler için de İş ve İşçi Bulma Kurumu ile temasa geçilip bu işçilerin diğer iş sahalarına kaydırılacağı da Bakan tarafından izah edilmiştir.²⁸⁵

Yayla ve meralar ile topraksız çiftçiler meselesi Tarakçıoğlu’nun mecliste birçok kere gündeme getirmiş olduğu meseleler arasındadır. TBMM’nin 8. devresinde Tarakçıoğlu CHP milletvekili iken yayla ve meraların köylerin tüzel kişiliğine bırakılması yahut kamulaştırılması hakkında bir kanun teklifi dahi vermiş ancak kabul edilmemişti. Bu kanun teklifinin detayları CHP dönemindeki faaliyetler içerisinde verilmiştir. DP milletvekili olarak Tarakçıoğlu aynı konu üzerindeki faaliyetlerine devam etmiştir. Bu hususa dair olarak meclise iki soru önergesi sunmuştur. Tarakçıoğlu 1951 yılında sunmuş olduğu ilk soru önergesinde yayla ve meralar hususunda ortaya çıkan ihtilafların nasıl sonlandırılacağı hususunda Tarım Bakanlığı’ndan bilgilendirme talep etmiştir. Tarakçıoğlu soru önergesinde özellikle Trabzon ve Gümüşhane’ye bağlı birçok ilçede yayla ve mera ihtilafları yüzünden silahlı çatışmaya varan durumların ortaya çıktığına dikkat çekerek, bu bölgede yaşayan halkın sürekli olarak bir huzursuzluk içinde

²⁸⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: F. , Cilt: 1, s. 96-98.

yaşamlarını sürdürdüklerini belirtmiştir. Tarakçıoğlu Tarım Bakanlığı'nın, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun bu bölgelere de tatbik edilmesi için toprak komisyonları gönderip vatandaşların huzurunun ve emniyetinin sağlanması hususunda neler düşündüğünün izah edilmesini talep etmiştir.²⁸⁶

Tarakçıoğlu'nun sorusuna Tarım Bakanı Nedim Ökmen yazılı olarak cevap vermiştir. Cevabi yazısında Bakan Ökmen, 1951 yılı içerisinde Tarım Bakanlığı olarak Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu hükümlerinin Trabzon ve Gümüşhane illeri içerisinde uygulanmasını ve bu iki ile toprak komisyonlarının gönderilmesini mümkün görmediklerini beyan etmiştir. Bakan ayrıca Trabzon ve Gümüşhane illerinin mülki sınır ihtilafları dahi tamamen halledilememesinin yayla ve mera hudutları ve yayla ve meralar hakkındaki diğer muameleleri daha da zorlaştırdığına işaret etmiştir. 1952 yılında bu iki ilde toprak kanununun tatbik edilmesi için toprak komisyonlarının oluşturulmasına gayret edildiğine değinen Bakan Ökmen, Trabzon ve Gümüşhane'de henüz tayin edilmemiş köy, kasaba ve şehir sınırlarının köy ve iller idaresi kanunlarına göre bir an evvel yerine getirilmesi hususunda valiliklere gerekli tebligatın gönderildiğini de ifade etmiştir.²⁸⁷

Tarakçıoğlu 1954 yılında yine aynı mesele hakkında sunmuş olduğu diğer soru önergesinde ise çiftçiye dağıtılacak durumda toprağı olmayan yerlerde yayla ve meraların muhtaç köylülere ne şekilde orta malı olarak tahsis kılınacağına dair bir kanun çıkarılması veya toprak tevzi komisyonlarından birkaçının bu işe tahsisi suretiyle ihtiyaç ve ihtilafların önlenmesi şeklinde bir tedbirin düşünülüp düşünülmediğinin Başbakan tarafından meclis kürsüsünden cevaplandırılmasını istemiştir. Tarakçıoğlu, soru önergesinde özellikle Karadeniz Bölgesi'nde Ordu, Giresun, Trabzon ve Rize'de hayvancılıkla geçinen ve yaylası olmayan birçok köyün, yayla ve mera sıkıntısı çektiğine dikkat çekmiştir.

Tarakçıoğlu'nun sorusunu Başbakan yerine Devlet Bakanı Osman Kapani cevaplandırmıştır. Bakan Kapani yurdun çeşitli yerlerinde yaklaşık 76 toprak komisyonunun çalışmalarına devam ettiğini ve Ordu, Giresun, Trabzon, Rize, Kars ve Erzurum gibi hayvancılık bölgelerindeki mera ve yaylaklar meselesinin en kısa zamanda halledilmesini ümit ettiklerini ifade etmiştir. Tarakçıoğlu, yıllardır sürüp giden bu ıstıraplı meselenin çözümü için yapılan çalışmalardan dolayı Bakan Kapani'ye teşekkürleri sunmuştur. Kendisi ayrıca İçişleri Bakanlığı ile ortak bir çalışma yapılarak ilgili köylerin durumlarının tespit edilmesini Devlet Bakanı'ndan rica etmiştir. Çünkü Tarakçıoğlu'na göre bu meselenin yalnızca komisyonların çalışmalarına bırakılması zaten uzun yıllardır süren bu sorunun daha da uzamasına neden olacaktır.²⁸⁸

²⁸⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 1, Cilt: 9, s. 689.

²⁸⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 13, s. 690.

²⁸⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 152-154.

2.2.1 Teklifler

Tarakçıoğlu'nun DP dönemindeki tarım, hayvancılık ve köy işlerine dair olan görüşlerine yukarıda değinmiştik. Tarakçıoğlu'nun bu alanlar ile alakalı olarak yalnızca görüş bildirerek değil kanun teklifi ve yazılı önergeler ile müdahil olmuş olduğu meclis çalışmaları da bulunmaktadır. Teklifler başlığı altında Tarakçıoğlu'nun tarım, hayvancılık ve köy işlerine dair olarak meclise sunmuş olduğu kanun teklifleri ve yazılı önergeler izah edilmeye çalışılacaktır.

Tarım, hayvancılık ve köy işleri ile alakalı olarak Tarakçıoğlu'nun DP döneminde meclise sunmuş olduğu yalnızca bir kanun teklifi bulunmaktadır. Tarakçıoğlu bu kanun teklifini Giresun Milletvekili Arif Hikmet Pamukoğlu ile birlikte hazırlamıştır. 1951 yılı Haziran ayında hazırlanan ve ancak 1952 yılının sonuna doğru Kasım ayında meclis gündemine alınan kanun teklifi Giresun, Trabzon, Çoruh, Ordu ve Rize illerinin topraksız yahut az toprağa sahip çiftçilerine toprak verilmesi hakkındadır. Kanun teklifinin gerekçesinde bahsi geçen illerin sert iklimli, dağlık, ormanlık ve yalçın kayalıklardan ibaret olan topraklarının ziraata elverişli olmamasından dolayı bu illerde yaşayan halkın büyük bir geçim sıkıntısı yaşadığına vurgu yapılmıştır. Bu beş ilin ahalisinin çekmiş olduğu sıkıntıların giderilmesi için arazisi geniş ve iklim şartları açısından da Karadeniz'in elverişli konumunda bulunan Samsun'un sahil boyundan topraksız yahut az toprağa sahip olan çiftçilere toprak verilmesi kanunda teklif edilmektedir. Kanun teklifinin birinci maddesine göre Samsun ilinin sınırları içerisinde çiftçilere dağıtılacak olan toprakların bedelleri Tarım ve Maliye Bakanlıkları tarafından belirlenecek ve belirlenen bedel faizsiz olarak borçlandırılmak şartı ile 10 yılda 10 eşit taksitle Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası adına senede bağlanacaktır.

Kanun teklifi görüşülmek üzere Tarım, Adalet, Maliye ve Bütçe Komisyonlarına gönderilmiştir. Tarakçıoğlu'nun Arif Pamukoğlu ile birlikte sunmuş olduğu kanun teklifi Tarım, Adalet ve Bütçe Komisyonlarında reddedilmiştir. Üç komisyon da mevcut olan Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun, kanun teklifinde bahsi geçen beş ilin topraksız çiftçilerin taleplerini karşılayacak mahiyette olduğu gerekçesi ile kanun teklifini reddetmiştir. Kanun teklifi yalnızca Maliye Komisyonu'nda yapılan görüşmeler sonucunda kabul edilmiştir. Maliye Komisyonu'nun hazırlamış olduğu raporda Trabzon, Rize, Çoruh, Ordu ve Giresun ahalisinin topraksız çiftçilerine Samsun ve Muş gibi illerin topraklarından, yerli ahalisinin ihtiyacından çok olan kısımlardan toprak verilmesinin uygun bulunduğu belirtilmiştir.²⁸⁹ Kanun teklifi üç komisyonda reddedilmesine rağmen görüşülmek üzere meclise gelmiştir. Kanun teklifinin meclisteki ilk görüşmesinde Tarakçıoğlu söz alarak teklifinin savunmasını yapmıştır. Tarakçıoğlu neden böyle bir kanun teklifi hazırladıklarını şu şekilde izah etmiştir:

²⁸⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İctima: 3, Cilt: 17, s. 295.

Arkadaşlarım, vatandaşları bulundukları yerlerde refaha kavuşturmak, herhalde onları başka yerlere kaldırmaktan çok daha kolaydır. Fakat ne yaparsın ki, vatandaş bulunduğu yerde işleyecek toprak bulamazsa ve memleketin bir başka tarafında o vatandaşın yaşadığı iklimin şartlarına uygun bomboş bir arazi dururken o vatandaşa toprak vermemek, yerleştirmemek herhalde hayırlı bir iş olmaz. Bir defa davasını yüksek milletin kürsüsüne getirmiş olduğumuz beş vilayet halkının, topraksızlık dolayısıyla, içinde bulunduğu durum pek sıkıdır. Bunların umumu hakkında bir mütalaa arz edeyim. Hiç toprağı olmayanlardan bahsediyoruz. Beş dönüme kadar toprağı olanlardan bahsediyoruz. On beş dönüme kadar toprağı olanlardan bahsediyoruz. Vaziyet bu kadar sıkıcıdır. Şimdi bir tarafta bir buçuk milyon halk topraksız, pek sıkıcı bir durumda bulunurken, öte tarafta Ünye hududundan başlayarak Sinop'a kadar devam eden hududun alt tarafında arazi bomboş durmaktadır. Mevzubahis ettiğimiz toprak, Türkiye'nin en münbit topraklarıdır.

Tarakçıoğlu yapmış olduğu konuşmasında kanun teklifini reddeden üç komisyonun da dayanak olarak gösterdikleri Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun talep edilen ihtiyacı karşılayacağı yönündeki açıklamaları da eleştirerek şunları söylemiştir:

Tarım Bakanlığı'nın 23.12.1950 gün ve 2264 sayılı cevabi yazısında, Trabzon ilinde henüz Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun tatbikine geçilmediğine, İstanbul ve civarı da dar topraklı saha olması bakımından ancak o yerin muhtaç çiftçilere verilebileceği ve bu hususun kendisine tebliğ olunduğu, kanuni hak sahibi olduğu takdirde geniş mıntika ili topraklarından verilebileceğinin ve Bakanlığa müracaat olunmasının lüzumluluğu bildirilmesine. Gereği düşünüldü, Bakanlık cevabına göre komisyonca bir işlem yapılmasına mahal kalmadığı bildirildi. Şimdi, muhterem arkadaşlarımızın 41. maddeye tevfikân yapmak istedikleri iş, işte bu iştir. Bir taraftan bomboş milyonlarca dönüm arazi durmaktadır. Öbür taraftan da bu toprağı gözünü dikmiş insanlar beklemektedir. Şimdi arkadaşlar, bekleyeceğiz 41. madde Ordu, Giresun, Trabzon, Rize ve Çoruh illerinde ne vakit tatbik edilecekse o vakit onlara buradan toprak vereceğiz. Burada tatbik edilecek mi bu kanun? Edilmeyecek.

Tarakçıoğlu bu duygu ve düşünceler ile konuşmasını sonlandırırken kanun teklifinin kabul edilmesini yüce meclisten rica etmiştir. Teklifin diğer sahiplerinden olan Arif Pamukoğlu herhangi bir konuşma yapmamış ancak kendisi önemine binaen acilen görüşülmesini talep etmiştir. Çoruh Milletvekili Zihni Oral, kanun teklifinde bahsi geçen illerden birinin milletvekili olarak tekliflerinden dolayı Tarakçıoğlu ve Pamukoğlu'na teşekkür etmekle beraber çiftçilere verilmesi talep edilen toprakların Orman Kanunu'na göre kısmen fundalık gibi orman mahiyetinde kısmen de bataklık halinde bir arazi olduğundan dolayı bu toprakların kanun teklifinde geçen illerin halkına verilmesine imkan olmadığını ifade etmiştir. Kanun teklifine karşı çıkan milletvekillerinden Samsun Milletvekili Muhittin Özkefeli ise Tarakçıoğlu'nun bomboş olduğunu söylediği arazinin aslında boş bir arazi olmadığını iddia etmiştir.²⁹⁰

Tarakçıoğlu'nun ve Pamukoğlu'nun kanun teklifi ikinci kez görüşülmek üzere meclise geldiğinde yine tartışmalara sebep olmuştur. Teklif sahibi sıfatı ile konuşan Tarakçıoğlu kanun teklifinin ilk görüşmesindeki düşüncelerine benzer görüşler ile teklifin gerekçe ve amaçlarını anlatmıştır. Kanun teklifinin ilk görüşmesinde söz almayan diğer teklif sahibi Pamukoğlu da söz

²⁹⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 17, s. 295-297.

olarak teklifi savunmuştur. Pamukoğlu sundukları kanun teklifinin yüzbinlerce vatandaşın sadece ölmek için mısır üreterek bununla hayatını devam ettirebilmesi amacıyla kaleme alındığını ifade etmiştir. Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri de kanun teklifi hakkında söz alarak düşünceleri dile getirmiştir. Kendisi yapmış olduğu konuşmayı Milli Eğitim Bakanı sıfatı ile değil sadece bir milletvekili olarak yaptığını vurgulamıştır. Kendisi de Samsun Milletvekili olan Tevfik İleri yarı aç olarak nitelendirdiği Karadeniz halkının ne kadar büyük sıkıntılar içinde olduğunu bilindiğine işaret etmiştir. Ancak kendisi bölge halkının bu şekilde başka bir yere taşınarak orada iskan ve istihdam edilmesi ile sorunlarının çözülemeyeceği inancındadır. Tevfik İleri'ye göre yapılması gereken arazisi dar ve iklim şartları da elverişli olmayan bu beş Karadeniz ilinin topraklarının fenni usullerle, teknik usullerle işlenerek, çeşitli mahsullerin yetiştirileceği topraklar haline getirilmesidir.²⁹¹

Kanun teklifi aleyhinde bazı milletvekilleri de görüşlerini bildirmişlerdir. Tokat Milletvekili Sıtkı Atanç Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'na atıfta bulunarak bu kanundaki amacın devlete ait toprakların, mahallindeki topraksız halka verilmesi olduğuna işaret ederek Samsun'daki topraksız halka toprak verilmeden diğer illerden gelenlere Samsun'dan toprak verilmesinin adil olmayacağını söyleyerek kanun teklifinin reddini talep etmiştir. Erzurum Milletvekili Sabri Erduman da topraksız halka toprak verilmesi meselesinin bölgesel olarak değil tüm ülkeyi kapsayacak bir şekilde ele alınmasını, çünkü sadece Karadeniz Bölgesi'nde değil yurdun her yerinde yüzbinlerce vatandaşın bu dertten dolayı geçim sıkıntısı yaşadığını belirterek teklifin reddini istemiştir. Milletvekillerin dışında Devlet Bakanı Yunus Muammer Alakant da kanun teklifi aleyhinde görüş bildirmiştir. Kendisi de kanun teklifini reddeden üç komisyonun raporunda geçen Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun yeterli olduğu yolundaki görüşe iştirak etmektedir. Ayrıca Devlet Bakanı Tarakçıoğlu'nun ifade ettiği üzere Samsun'da devletin tasarrufu altında bulunan ve halka dağıtılabilecek olan milyonlarca ya da yüzbinlerce dönümlük arazinin bulunmadığı dile getirmiştir. Maliye Komisyonu Sözcüsü Mehmet Daim Süalp ve Tarım Komisyonu Başkanı Sudi Mihçioğlu da görüşmeler sırasında söz alarak kanun aleyhinde görüş bildiren ve komisyon raporlarını savunan konuşmalar yapmıştır.²⁹²

Tarakçıoğlu ve Pamukoğlu'nun sunmuş oldukları kanun teklifinin görüşülmesinin yeterli olduğuna dair verilen önergelerin kabulünden sonra, Trabzon Milletvekili Mahmut Goloğlu kanun teklifinin yeniden incelenmesi için geçici bir komisyon kurulması, Gümüşhane Milletvekili Ahmet Kemal Varınca ise teklifin İçişleri Komisyonu'na gönderilmesi hususunda meclise önergeler sunmuşlardır. Sunulan iki önerge de reddedilmiştir. Bu önergelerin reddedilmesinden sonra Meclis Başkanı kanun teklifinin reddeden Bütçe Komisyonu raporunu oylamaya sunmuştur. Ret mahiyetindeki Bütçe Komisyonu raporunun mecliste kabul edilmesi üzerine Tarakçıoğlu ve

²⁹¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 17, s. 311-319.

²⁹² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 17, s. 312-320.

Pamukoğlu'nun sunmuş oldukları kanun teklifi de reddedilmiştir.²⁹³ Topraksız çiftçilerin toprak sahibi yapılması için Tarakçıoğlu bir başka kanun teklifinde daha bulunmuştur. Tarakçıoğlu'nun tek başına hazırlamış olduğu bu kanun teklifi mevcut olan Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'na ek bir kanun getirilmesi hakkındadır. Kanun teklifi görüşülmek üzere Tarım, İçişleri, Adalet, Maliye ve Bütçe Komisyonlarına gönderilmiştir. Ancak teklif meclise görüşülmek üzere gelmediği gibi gönderilmiş olduğu hiçbir komisyonda da gündeme alınmamıştır.²⁹⁴

Tarakçıoğlu'nun tarım, hayvancılık ve köy işleri ile alakalı olarak hazırlamış olduğu kanun teklifi dışında yine bu alanla alakalı olarak meclise sunmuş olduğu önergeler bulunmaktadır. 1956 yılında görüşülen Orman Kanunu tasarısının maddelerinin görüşülmesi sırasında Tarakçıoğlu da vermiş olduğu iki önerge ile tasarının bazı maddelerinin düzenlenmesi teklifinde bulunmuştur. Başbakan Adnan Menderes imzalı kanun tasarısı ile ormanların muhafaza edilmesi, düzenlenmesi, çoğaltılması ve vatandaşların en faydalı bir şekilde korunması hedeflenmiştir. Hazırlanan kanun tasarısında ormanların tarifi, genel karakteri, ormanların sınırları ve kadastro, amme müesseselere ait olan ormanlar, hususi ormanlar, ağaçlandırma ve imar işleri, ormanları koruma amaçlı caydırıcı cezalarla alakalı hükümler yer almaktaydı.²⁹⁵ Orman Kanunu'nun 14. maddesinin (C) fıkrasında sahlep, kitle, soğan, kocayemiş, alıç, kestane, palamut, harnup, ahlat, ıhlamur çiçeği, ceviz gibi toprak mahsullerini veya meyvelerini, kuru yaprak veya orman örtüsünü, kurul dal veya her çeşit orman artıklarını, mazi kozalağı, orman tohumlarını toplayıp götürülmesine; ocak açarak toprak, kum, çakıl çıkarılmasına; ormanlarda veya ormanların göl ve derelerinde avlanmasına yasak getirilmiştir.²⁹⁶ Tarakçıoğlu bu yasaklardan bazılarını karşı çıkarak, bunlardan bazılarının uygulanmasının mümkün olmadığını ifade etmiştir. Tarakçıoğlu bu husustaki görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir:²⁹⁷

Arkadaşlar, bu 15. maddenin bilhassa (C) fıkrası memnu olmaması lazım gelen bazı hususları menediyor. Ben bunu kabili tatbik görmüyorum. İzah edeceğim. Bu fıkrayı buraya koyan hakim zihniyet, zannediyorum ki, ormanda yangın çıkıyor, kimin yaptığı belli olmuyor. En iyisi mi ormana kimseyi sokmayalım. Ormana giriş daima malumatımız dahilinde olsun düşüncesindedir. Hakim zihniyet daima bu. Çünkü 16. madde diyor ki efendim işte bu A, B, C, fıkralarında zikredilen orman artıklarından istifade etmek için orman memurlarından izin almak lazımdır. Güzel, muntazam, mazbut, gidecek orman memuruna o da diyecek ki git kuru dalları al. Bu çorbadan ağzı yananların yağurdu üfleyerek içmesi kabilinden olsa gerek. Ormanların böyle hakikaten yangınlar neticesinde mahv ve heba olmasından korkan ormancı arkadaşlarımızın ağzı yanmış ve bu kayıtları buraya sokmuşlardır. Ama arkadaşlar, bal tutan parmağını yalar derler. Arazisi olan köylü işini yürütür. Fakat fakir halk ne yapsın? Ormandan kuru yaprak dahi alamazsın dersek hayvan sahibi köylüler ne yapar arkadaşlar? Benim mebusu bulunduğum Trabzon vilayetinin mesahai sathiyesi küçüktür. Orada toprak azdır. Fakat bu küçük vilayetin beslediği hayvan miktarı 400 bini aşıyor. Bu 400 bin hayvan yazın otlaklıklarda otlar. Fakat kışın nerede barınır? Ahırlarda. O hayvanlar kışın ahırlarda kuru yaprak ile

²⁹³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 17, s. 321.

²⁹⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 18, s. 354.

²⁹⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 13, s. 421.

²⁹⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 13, s. 644.

²⁹⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 13, s. 653-654.

beslenirler. Kuru yaprağı da ormandan almayı menedecek olursanız bu adamları nasıl tatmin edeceksiniz?

Tarakçıoğlu konuşmasında da ifade ettiği üzere kanun maddesindeki kuralların uygulanması durumunda özellikle fakir köylülerin sıkıntı yaşayacağına işaret etmiştir. Tarakçıoğlu'nun konuşmasına cevaben Geçici Komisyon adına söz alan Vacid Asena, Tarakçıoğlu'nun ileri sürmüş olduğu hususların yerinde olmadığını söyleyerek, Orman İdaresi'nin gerekli olan tüm tedbirleri almakla yükümlü olduğunu belirtmiştir.²⁹⁸ Yukarıda madde ile alakalı olarak görüş ve düşüncelerini vermiş olduğumuz Tarakçıoğlu ilgili maddenin (C) fıkrasında geçen kuru yaprak, kuru dal ve her çeşit orman artıkları ifadelerinin çıkarılması için yazılı bir önergeyi meclise sunmuştur. Tarakçıoğlu'nun hakkında önerge sunmuş olduğu fıkra hakkında başka önergeler de sunulmuştur. Sunulan önergelerden biri fıkranın ve maddenin Geçici Komisyon'a gönderilmesi hakkındadır. Bu önerge kabul edilerek fıkra komisyona gönderilmiştir. ²⁹⁹ Geçici Komisyon'da yeniden görüşülen (C) fıkrasında Tarakçıoğlu'nun da önergesinde talep etmiş olduğu değişiklik yapılarak kuru yaprak ve kuru dal ifadeleri fıkradan çıkarılmıştır.³⁰⁰

Tarakçıoğlu Orman Kanunu tasarısının 95. maddesinde geçen hükümleri de eleştirmiştir. Tasarının 95. maddesinde ormanlarda izinsiz olarak hayvan sokanlara hapis ve para cezası getirilmekteydi. Tarakçıoğlu özellikle verilmesi öngörülen cezaları ağır bulduğu için maddeyi eleştirmiştir. Kendisi yapmış olduğu konuşmasında cezaların hafifletilmesi gerektiğini dile getirerek esprili ifadelerle de şunları söylemiştir:³⁰¹

Efendim, keçi ormana girdi diye ceza veriliyor, hem de burada deve ile aynı ceza veriliyor, 7 günden 2 aya kadar hapis. Bu hapis cezasını biraz yumuşatsak. Fakat bu arada ormanın mahvolmasını da istemiyoruz. Kanunun tatbik kabiliyetini düşünüyoruz, keçiyi de düşünceğiz, Mehmet'i de düşünceğiz. Yani mutlaka ormanı düşünürken keçiyi, Mehmet'i düşünmemek olmaz. Onun için bu maddeyi, bu hükmü biraz hafifletsek, yumuşatsak iyi olur. Kasıt olursa bu cezalar verilsin. Mesela Orman İdaresi duydu ki filan devlet ormanında hayvanlar alabildiğine salınmış, otluyor, zarar yapıyorlar. Bunu menetsin. Menettiği halde mukavemet görürse o vakit cezasını düşünelim. Keçi malum ya yaramaz hayvandır, laf dinlemez. Kaçar gider, ormana da gider. Şimdi keçisi ormana girdi diye bu adamı bir haftadan iki aya kadar hapis etmek doğru mudur?

Tarakçıoğlu yapmış olduğu konuşmasında maddede geçen cezaları olduğu gibi kabul etmek yerine maddenin tamamen kaldırılmasının daha doğru olacağı kanaatindedir. Bu görüşler doğrultusunda Tarakçıoğlu 95. maddenin kaldırılması için yazılı bir önerge sunmuştur. Orman Kanunu tasarısının 95. maddesinin tamamen kaldırılması hakkında olan Tarakçıoğlu'nun önergesi

²⁹⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 13, s. 654.

²⁹⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 13, s. 657-658.

³⁰⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 13, s. 811.

³⁰¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 13, s. 733.

yapılan oylama sonucu reddedilmiştir.³⁰² Tarakçıoğlu'nun kaldırılmasını istediği 95. madde hakkında verilmiş olan diğer önergeler de bulunmaktaydı. Bunlardan maddenin yeniden görüşülmek üzere komisyona gönderilmesine dair olan önerge kabul edilerek madde komisyona gönderilmiştir. Komisyonda görüşülen maddede çok büyük bir değişiklik olmamış yalnızca maddenin ilk halinde geçen 7 günden 2 aya kadar hafif hapis cezası verilir kaydından 7 günden ifadesi kaldırılmış ve madde bu haliyle kabul edilmiştir.³⁰³

Orman Kanunu tasarısı hakkında Tarakçıoğlu'nun da imzasını taşıyan bir önerge daha bulunmaktadır. Ancak bu önergenin sahibi Kastamonu Milletvekili Süleyman Çağlar'dır. Tarakçıoğlu ile birlikte 67 milletvekilinin daha imzasını taşıyan önergede ormanların sınır işlerinin tapu kadastro heyetleri tarafından yapılması istenmektedir. Bu önerge yapılan oylama sonucunda reddedilmiştir.³⁰⁴ Orman Kanunu tasarısı yapılan uzun müzakereler neticesinde 119 madde halinde kabul edilmiştir. 13 milletvekilinin ret oyu vermiş olduğu tasarıya Tarakçıoğlu da kabul oyu kullanmıştır.³⁰⁵ Kanun 8 Eylül 1956 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.³⁰⁶

2.3 Sosyal Güvenlik, Yardım ve Hizmet

Tarakçıoğlu CHP döneminde olduğu gibi DP döneminde de halkın sosyal nitelikli ihtiyaçları konusunda mecliste çalışmalarda bulunmuştur. Bu konuyla alakalı hazırlanan kanun tasarısı ve teklifleri hakkında görüşlerini bildiren Tarakçıoğlu aynı zamanda kendisi de teklifler sunarak bu alandaki meclis çalışmalarına katkıda bulunmuştur.

1952 Ocak ayında Erzurum'da bir deprem meydana gelmişti. Depremde kırka yakın köy büyük hasar almış, 315 ev tamamen çökmüş, 931 ev büyük hasar görmüş, 480 ahır ve ağıl yıkılmıştı. 102 vatandaşımızın hayatını kaybettiği bu depremde 170 vatandaşımız da yaralanmış ayrıca 2.360 hayvan da telef olmuştur. Deprem felaketindeki yaraların sarılması için Erzurum Milletvekili Enver Karan bir kanun teklifinde bulunmuştur. Kanun teklifinde bir defaya mahsus olmak üzere Milli Piyango İdaresine yetki verilerek, idarenin gelirlerinin bir kısmının Erzurum'daki deprem zararının karşılanması için buraya aktarılması talep edilmektedir. Maliye ve Bütçe Komisyonlarında görüşülen teklif reddedilmiştir.³⁰⁷ Enver Karan'ın 29 Ocak 1952'de vermiş olduğu kanun teklifi on bir ay sonra 5 Aralık 1952'de görüşülmek üzere meclise gelmiştir.

³⁰² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 13, s. 735.

³⁰³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 13, s. 934.

³⁰⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 13, s. 593.

³⁰⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 13, s. 978.

³⁰⁶ Orman Kanunu (1956), **T.C. Resmi Gazete**, 9402, (08.09.1956).

³⁰⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 13, s. 978.

Erzurum'daki depremzedelere yardım edilmesi hususundaki kanun teklifinin görüşmeleri sırasında Tarakçıoğlu da düşüncelerini dile getirerek şunları söylemiştir:³⁰⁸

Arkadaşlarım, ben bu teklifin lehinde konuşacağım, teklifin ret sebeplerini tetkik ettim. Deniliyor ki, Milli Piyango Hava Kuvvetleri içindir bir, böyle bir şey yaparsak suiistimal olur ve bunu başka teklifler de takip eder, iki. Yek nazarda bu mülahazalar yerinde görülebilir. Arkadaşlar, o muhitte tabiat pek zalimdir. Bendeniz Erzincan zelzele felaketi üzerine bir vilayetin, valinin tahkikine memur edilmişim. Şimdi orada can ve mal kaybının manası kendiliğinden görülüyordur. Şu anda, iklim içinde biz oradaki felaketi tahmin ve takdir edemeyiz. O havali halkı öteden beri üç musibetle karşı karşıyadır. Bunlardan biri zelzele, birisi soğuk ve en müthişi, yıllardan beri Anadolu'ya akmak isteyen Rus selidir. Bu selin karşısında her daim çarpıp kırıldığı Türk köylüsü vardır. Arkadaşlar, serhat üzerinde ıstıraplı bir vatandaşın bulunmasına taraftar olmayacağınıza kaniyim. Dokuz yüz bin lira yardım yapılmış. Yirmi dört bin kişiyi zarara sokan bu musibete bir milyon liranın ne kadar faide temin edebileceğini takdirinize terk ederim.

Tarakçıoğlu konuşmasında da ifade ettiği üzere yapılan yardımları yeterli görmemektedir. Binlerce vatandaşın zarar gördüğü ve stratejik olarak da önemli bir konumda olan Erzurum'un deprem yaralarının sarılması için kanun teklifinde belirtilen yardımın yapılmasının yerinde olacağı kanaatindedir. Kanun teklifinin kabul edilmesiyle, bölge halkı aynı zamanda onurlandırılmış olacak ve zaten bölge halkında yüksek olan vatanperverlik ve maneviyat hisleri daha da güçlenmiş olacaktır.

Kanun teklifi hakkında birçok milletvekili lehte ve aleyhte görüşler beyan eden konuşmalar yapmışlardır. Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu Erzurum'daki birçok depremzeden halen barındırılmamış olduğu yönündeki eleştire cevap vererek, oturulmayacak durumda en çok hasarı görmüş olan köy evlerinin inşa edilerek sahiplerinin evlerine yerleştirildiğini, az hasar görmüş olanların da diğer köylerden de yardım alınarak iskan ettirildiğini beyan etmiştir. Bütçe Komisyonu Sözcüsü Mazhar Şener, depremzedelere yapılacak yardımlar ile alakalı konuların 1953 yılı bütçesinde ele alınacağına işaret ederken, Maliye Bakanı Hasan Polatkan da doğal afetlerden zarar görenler için hazırlanmış olan bir tasarının İçişleri Komisyonu'nda görüşüldüğünü belirtmiştir. Kanun teklifi hakkında yapılan görüşmelerden sonra ret mahiyetindeki Bütçe Komisyonu'nun raporunun kabul edilmesi üzerine kanun teklifi reddedilmiştir.³⁰⁹

Sosyal yardım hususunda Tarakçıoğlu'nun meclis görüşmelerinde müdahil olduğu diğer bir mesele de, Zehra Işık adındaki bir vatandaşa vatana hizmet tertibinden aylık bağlanması hakkındaki kanun tasarısıdır. Başbakan Andan Menderes imzalı kanun tasarısına konu olan Zehra Işık, Bulgaristan göçmeni olup Bursa ilinde yaşamaktadır. Zehra Işık'ın oğlu Türk Milli Emniyeti Teşkilatı hesabına Bulgaristan'da faaliyet gösterirken yakalanmış ve idama mahkum olmuştur. Zehra Işık da bu durum üzerine tüm varını yoğunu harcayarak oğlunu idam cezasından kurtararak

³⁰⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 2, Cilt: 18, s. 97.

³⁰⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 2, Cilt: 18, s. 94-104.

oğlunun cezasının 12 yıl hapse çevrilmesini sağlamıştır. Ancak oğlu işkence ve diğer kötü şartlar neticesinde verem hastalığına yakalanıp hayatını kaybetmiştir. Hazırlanan kanun tasarısında oğlu vatana hizmet etmiş ve şimdi zor şartlar altında yaşayan Zehra Işık'a hayat boyu aylık 175 lira verilmesi kararlaştırılmıştır. Kanun tasarısı Bütçe ve Maliye Komisyonlarında da aynen kabul edilmiştir.³¹⁰ Zehra Işık'a aylık bağlanmasını öngören kanun tasarısı hakkında Çorum Milletvekili Ahmet Başbüyük'ün, kanunun umumi vaziyeti hakkında ret teklifi vermesini eleştiren Tarakçıoğlu şunları söylemiştir.³¹¹

Arkadaşımız, hizmeti vataniyede bulunmuş olan bu zevata maaş bağlanması yerindedir ama, Türkiye'nin daha birçok yerlerinde adı, sanı tanınmamış ve bölgelerinin mebuslarına kadar dertlerini ulaştıramamış zevata bağlanmayacak binaenaleyh bir formüle bağlamak üzere şimdi bu teklifi reddedelim demek istiyorlar. Arkadaşlar, Türk milleti hakikaten vatan meselesi mevzubahis olduğu zaman yedisinden yetmişine kadar cansiperane varlığını feda etmeye hazırdır ve vatanseverin bu milletten çıktığı kadar başka hiçbir milletten çıktığını tarih göstermez, doğrudur. Şimdi nasıl bir formül isteniyor? Biz buraya formülle geliyoruz. Bugünkü Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda kapkaranlık günlerde ve bu milletin bu kadar şehametli kavi bir bünyede devlet kuracağının şüpheli olduğu bir anda orduya fırkaları silahlandırarak miktar silahı başka devletlerden tedarik ederek veren ve cebinde ne kadar serveti varsa onu da feda eden bir adam, aradan bu kadar sene geçtikten sonra dilenme derecesine gelir ve bunun gibi fedakarlık edenler vardır, onları da bulalım, ama bu zavallı adam ölsün mü diyeceğiz? Kolundan tutmayacak mıyız? Zaten bu karar teşmil edilmez, vatandaşın vatana olan büyük hizmeti tespit olundukça o vatandaş muhtaçsa, bu hizmeti vataniyesine mükafaten onların kolundan tutmak vazifemiz olur.

Tarakçıoğlu'nun bu düşünceler ile kabul edilmesini istemiş olduğu kanun tasarısı yapılan oylama sonucunda kabul edilmiştir.³¹² Kanun 27 Ocak 1954 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.³¹³ Tarakçıoğlu yukarı içerikleri verilmiş olan kanun teklif ve tasarılarına yalnızca görüşleri ile müdahil olmuştur. Tarakçıoğlu'nun sosyal güvenlik, yardım ve hizmet alanında sunmuş olduğu kanun teklifleri ve önergeler de bulunmaktadır. Bunlara da teklifler kısmında değinilecektir.

2.3.1 Teklifler

Zehra Işık'a vatani hizmet tertibinden aylık bağlanması hakkındaki kanun tasarısının görüşmesinin yapılmış olduğu oturumda, Tarakçıoğlu'nun Çoruh Milletvekili Mesut Güney ile birlikte hazırlamış olduğu ve Trabzon'un Çaykara kazasına bağlı Paçan Köyü'nden olan Kaltabanoğlu Ahmet Yılmaz'a vatani hizmet tertibinden maaş bağlanması hakkındaki kanun teklifi de görüşülmüştür.

³¹⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İctima: 4, Cilt: 27, s. 255.

³¹¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İctima: 4, Cilt: 27, s. 256.

³¹² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İctima: 4, Cilt: 27, s. 257.

³¹³ Zehra Işık'a Vatani Hizmet Tertibinden Aylık Bağlanması Hakkında Kanun (1954), T.C. Resmi Gazete, 8618, (27.01.1954).

Tarakçıoğlu ve Mesut Güney tarafından hazırlanan 4 Haziran 1951 tarihli kanun teklifi ancak 20 Ocak 1954 tarihinde görüşülmek üzere meclise gelmiştir. Daha öncesinde Maliye Komisyonu 17 Temmuz 1951 ve Bütçe Komisyonu da 7 Aralık 1953 tarihlerinde hazırlamış oldukları raporda ufak bazı değişiklikler ile birlikte kanun teklifini kabul ettiklerini beyan etmiştir. Kanun teklifinde aylık bağlanması talep edilen Ahmet Yılmaz, genç yaşta Rusya'ya gidip Kırım'ın Gözleve kasabasında başlamış olduğu ticaretten elde ettiği mütevazı servetiyle Milli Mücadele yıllarda silah ve cephane sevkiyatına yardımda bulunmuş vatansever bir kimsedir. Ahmet Yılmaz içine düşmüş olduğu zor durumdan kurtulmak için 29 Kasım 1945 tarihli bir dilekçe ile meclisten kendisine yardım edilmesini talep etmiştir. Dilekçe Komisyonu meseleyi görüşerek bir karara bağlamış ve devlet mevzuatının yapmış olduğu hizmet karşısında kendisine yardım edilmesinin mümkün olmadığı sonucuna varmıştır. Yıllar sonra yapılmış olan Tarakçıoğlu ve Mesut Güney'in kanun teklifinde, 65 yaşında ve Beyoğlu'nda tek odalı bir yerde sefalet içinde yaşayan Ahmet Yılmaz'a aylık 100 lira maaş bağlanması talep edilmiştir.³¹⁴

Tarakçıoğlu'nun sunmuş olduğu kanun teklifinin meclisteki görüşmesinde Balıkesir Milletvekili Müfit Erkuyumcu, Zehra Işık'a 175 lira aylık bağlanmışken, Ahmet Yılmaz'a neden daha düşük bir miktar aylık bağlandığının izah edilmesini Bütçe Komisyonu'ndan talep etmiştir. Bütçe Komisyonu Başkanı İzzet Akçal, Ahmet Yılmaz'ın bulunduğu muhitteki şartların göz önüne alınarak bu miktarın belirlendiğini belirtmiş, ayrıca teklif sahiplerinin de talep ettiği miktarın aynı olduğuna vurgu yapmıştır. Teklif sahibi olan Tarakçıoğlu ve Mesut Güney kanun teklifinin görüşmeleri sırasında söz almamışlardır. Kanun teklifi hakkında başka görüş bildiren de olmamıştır. Tarakçıoğlu'nun diğer bir milletvekili arkadaşı ile beraber sunmuş oldukları kanun teklifi yapılan oylama sonucunda kabul edilmiştir.³¹⁵ Kanun 27 Ocak 1954 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.³¹⁶

Tarakçıoğlu'nun sosyal yardım nitelikli diğer bir kanun teklifi ise Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 75. maddesine bir fıkra eklenmesi hakkındadır. Tarakçıoğlu'nun 11 Haziran 1954 tarihinde yapmış olduğu kanun teklifi tam iki yıl sonra 11 Haziran 1956 tarihinde meclis gündemine taşınmıştır. Hazırlanan kanun teklifi 1954 yılında Maliye Komisyonu'nda 1956 yılında ise Bütçe Komisyonu'nda kabul edilmiştir. Tarakçıoğlu hazırlamış olduğu kanun teklifinin gerekçesinde kanun teklifini hazırlanma nedenini izah etmiştir. Yürürlükte olan Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 75. maddesine göre anne ya da babası vefat etmiş olup da bunlardan yetim maaşı olan kız çocuklarının evlendikten sonra kesilen yetim maaşları dul kalmaları ya da boşanmaları durumlarında tekrar verilmeye başlanıyordu. Ancak kanunun yürürlüğe girmesinden önce anne veya babası vefat eden dul ya da boşanmış durumda olanlar ise

³¹⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İctima: 4, Cilt: 27, s. 257.

³¹⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İctima: 4, Cilt: 27, s. 258.

³¹⁶ Kaltabanoğlu Ahmet Yılmaz'a Vatani Hizmet Tertibinden Maaş Bağlanmasına Dair Kanun (1954), **T.C. Resmi Gazete**, 8618, (27.01.1954).

bu haktan yararlanamıyordu. Tarakçıoğlu kanun teklifinin gerekçesinde biri kanundan sonra diğeri kanundan önce aynı durumda olan ve aynı anne-babanın kız çocuklarına farklı kanunların uygulanması gibi ikili bir durumun ortaya çıkmasından doğan rahatsızlığı da vurgu yaparak bu ikili uygulamanın kaldırılması gerektiğini ifade etmiştir. Tarakçıoğlu'nun teklifinde ilgili kanunun çıktığı tarihten önce de evlenip boşanmış ya da dul kalmış olanların da kanunun vermiş olduğu haktan yararlandırılması talep edilmiştir.³¹⁷

Tarakçıoğlu'nun Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı'nın 75. maddesine bir fıkra eklenmesine dair olarak sunmuş olduğu kanun teklifi görüşülmek üzere meclise geldiğinde yalnızca iki milletvekili söz alarak kanun teklifi hakkında görüş bildirmişlerdir. Kanun teklifi hakkında mecliste konuşan Seyhan Milletvekili Sinan Tekelioğlu ve Elazığ Milletvekili Selahattin Toker yapmış oldukları kısa konuşmalarda böyle bir teklifi yapmış olmasından dolayı Tarakçıoğlu'na teşekkürlerini sunmuşlardır. Sinan Tekelioğlu özellikle 70-80 yaşlarında dul olup da hiçbir geliri olmayan kadınlar adına kanun değişikliği teklifinin büyük bir hayra hizmet edeceğini vurgulamıştır. Tarakçıoğlu'nun kanun teklifi yapılan oylama sonucunda dört madde halinde kabul edilmiştir.³¹⁸ Kanun teklifinin meclisteki ikinci görüşmesinde kanuna geçici bir madde daha eklenerek yeniden kabul edilmiştir. Kanun teklifinin birinci görüşmesinde söz almayan Tarakçıoğlu, kanun teklifinin kabul edildiği ikinci görüşmeden sonra söz alarak meclise ve kanun teklifini hazırlamış olduğu raporlar ile kabul eden Maliye ve Bütçe Komisyonlarına teşekkür etmiştir.³¹⁹ Kanun 29 Haziran 1956 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.³²⁰

Sosyal yardım nitelikli iki kanun teklifinden başka Tarakçıoğlu'nun imzasını taşıyan bir önerge bulunmaktadır. Önerge, Hükümet tarafından hazırlanan Vatani Hizmet Karşılığı Maaş Alanlarla Emekli, Dul ve Yetim Maaşı Bağlanmış Olanlara Tahsisat Verilmesi Hakkındaki Kanunu'nun birinci maddesi hakkındadır. Kocaeli Milletvekili Sadettin Yalım tarafından hazırlanan önergenin altında Tarakçıoğlu ile birlikte 53 milletvekilinin daha imzası bulunmaktadır. Kanun tasarısının birinci maddesinde vatani hizmet karşılığı maaş alanlarla, emekli, dul ve yetim maaşı bağlanmış olanlara yılda iki maaş nispetinde tahsisat ödeneceği ifade edilmektedir. Tarakçıoğlu'nun da imzasını taşıyan önergede ise yılda iki maaş nispetinde olan tahsisatın üçe çıkarılması istenmiştir. Mecliste yapılan oylamada önerge kabul edilmesine rağmen, Bütçe Komisyonu adına konuşan Refet Aksoy'un önergedeki teklife iştirak etmediklerini beyan etmesi üzerine önerge görüşülmek üzere Bütçe Komisyonu'na gönderilmiştir.³²¹ Bütçe Komisyonu'nda yeniden yapılan müzakereler neticesinde yıllık tahsisatın üç maaş nispetine çıkarılması kabul edilmiştir. Kanun tasarısının diğer dört maddesinin de kabul edilmesi üzerine kanun tasarısı açık

³¹⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 12, s. 279.

³¹⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 12, s. 279-280.

³¹⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 12, s. 440-448.

³²⁰ Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 75'inci Maddesinin Tadili ve Bu Kanuna Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun (1956), **T.C. Resmi Gazete**, 9345, (29.06.1956).

³²¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 10, s. 549-551.

oynamaya sunulmuştur.³²² Kanun tasarısının açık oylamasına katılan, aralarında Tarakçıoğlu'nun da bulunduğu 319 milletvekilinin tamamı kabul yönünde oy kullanmıştır.³²³ Kanun 28 Şubat 1956 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.³²⁴

2.4 İdari Teşkilat

CHP döneminde olduğu gibi DP döneminde de eğitim, tarım ve sosyal yardımdan sonra Tarakçıoğlu'nun meclis çalışmalarının idari alandaki çalışmalar etrafında yoğunlaştığını görmekteyiz. Hükümet tarafından hazırlanmış olan dört kanun teklifinin görüşmelerine Tarakçıoğlu da görüş ve düşünceleri ile iştirak etmiştir. İdari faaliyetler başlığı altında Tarakçıoğlu'nun bu görüş ve düşünceleri izah edilmeye çalışılacaktır.

Sermayesinin tamamı devlet tarafından verilmek suretiyle kurulan İktisadi Teşekküllerin teşkilatıyla idare ve murakabeleri hakkındaki kanunun 45. maddesinin ve 3. ve 4. bentlerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bir madde eklenmesi hakkında Hükümet tarafından 1953 yılında bir kanun tasarısı hazırlanmıştı. Kanun tasarısı ile İktisadi Devlet Teşekküllerindeki bütün işçilerin; diğer umumi, ek ve hususi bütçeli daireler ile belediyeler ve bunlara bağlı diğer iş yerlerinde çalışan bütün işçilerin 1953 yılındaki ikramiyelerden istifade etmesi amaçlanmıştır. Trabzon Milletvekili Mahmut Goloğlu, Karayollarının bürolarında çalışan ve işçi hüviyetinde olanlar ile yevmiyeli olarak çalışanların da bu haktan yararlandırılıp yararlandırılmayacağı hususundan da açıklığa kavuşturulmasını talep etmiştir. Tarakçıoğlu da Goloğlu'nun işaret ettiği hususların açıklanması gerektiğine işaret ederek, Karayolları santral memuru, tekniker gibi memur ve işçi sıfatı taşımayan yevmiyeli çalışanların da bu zamandan istifade edip edemeyeceklerinin izah edilmesini istemiştir. İşletmeler Bakanı Sıtkı Yırcalı, işçi yevmiyesi ile çalışanların işçi hüviyeti taşımaları halinde zamandan yararlanabileceklerini ifade ederken, Çalışma Bakanı Hayrettin Erkmen de Devlet Karayolları İdaresi ek bütçeli olduğu için bu idarenin memur statüsüne dahil olmayan müstahdemlerin de kanundan istifade edeceğini beyan etmiştir.³²⁵ 5 madde halinde kabul edilen kanun tasarısı yapılan açık oylamada bir çekimser oya karşılık 243 oyla kabul edilmiştir. Tarakçıoğlu da yapılan açık oylamaya katılarak kabul yönünde oy kullanmıştır.³²⁶ Kanun 30 Aralık 1953 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.³²⁷

³²² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 10, s. 625-627.

³²³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 10, s. 691, 693.

³²⁴ Vatani Hizmet Karşılığı Maaş Alanlarla Emekli, Dul ve Yetim Maaşı Bağlanmış Olanlara Tahsisat Verilmesi Hakkında Kanun (1956), **T.C. Resmi Gazete**, 9245, (28.02.1956).

³²⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 26, s. 476-480.

³²⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 26, s. 493, 507-508.

³²⁷ Sermayesinin Tamamı Devlet Tarafından Verilmek Suretiyle Kurulan İktisadi Teşekküllerin Teşkilatıyla İdare ve Murakabeleri Hakkındaki Kanunun 45'inci Maddesinin ve 3 ve 4'üncü Bentlerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun (1953), **T.C. Resmi Gazete**, 8596, (30.12.1953).

Tarakçıoğlu'nun görüşmelerine katıldığı diğer bir kanun tasarısı ile İl İdaresi Kanunu hakkındadır. Hükümet'in 16 Kasım 1956 tarihinde hazırlamış olduğu tasarı ile ilgili kanunun 48. maddesinde bir değişiklik yapmak istemiştir. Mevcut kanunun 48. maddesinde nahiye müdürü olmak için 30 yaşını doldurmamış olma şartı aranmaktaydı. Başbakan Adnan Menderes imzalı kanun tasarısının gerekçesinde 30 yaş sınırının nahiye müdürlüklerine olan rağbeti azalttığına vurgu yapılmıştır. Buna göre lise mezunu olan ve 30 yaşını doldurmamış olan kimseler daha iyi ücret ve imkanlara sahip olan İktisadi Devlet Teşekkülleri ile hususi sektörlerde çalışmayı daha çok tercih etmeye başlamışlardır. Nahiye müdürlüğü gibi devlet yönetiminin halka en yakın hissettirildiği bu idari teşkilatta çalışacak elaman bulmakta zorluklar çıkmasından ötürü yaş haddi Hükümet tarafından kaldırılmak istenmiştir. Kanun tasarısının görüşüldüğü Dahiliye Komisyonu'nda da kanun tasarısı kabul edilmekle beraber, üç komisyon üyesi komisyon raporuna muhalefet şerhi düşerek raporu imzalamıştır. Muhalefet şerhinde yaş haddinin kaldırılmasının nahiye müdürlüğünü daha cazip kılmayacağı ve 30 yaş haddi kaldırılıp yerine başka bir yaş haddi getirilmediğinde ise 60-70 yaşında olan ve kanundaki diğer şartları sağlayan birinin de nahiye müdürü olabileceği ve bunun da sakıncalı olduğu ifade edilmiştir.³²⁸

İller Kanunu'nda nahiye müdürlerinin yaş haddini kaldıran kanun tasarısının meclisteki görüşmesi 21 Ocak 1957 tarihinde yapılmıştır. Birçok milletvekilinin lehte ve aleyhte konuşmalar yaptığı tasarı hakkında Tarakçıoğlu da düşüncelerini dile getirmiştir. Tarakçıoğlu'nun CHP dönemi idari faaliyetlerinin anlatıldığı kısımlarda da nahiye müdürlükleri hakkındaki görüşlerine değinilmiştir. Kendisi devlet kanunlarını halka tatbik eden makamların en sonu olarak değerlendirdiği nahiye müdürlüklerine büyük önem arz etmektedir. Tarakçıoğlu'nun ifadesiyle nahiye müdürlükleri meclisten çıkan kararların ve bakanlıklardan gelen emirlerin tatbik edildiği bir makamdır. Tarakçıoğlu nahiye müdürlerinin genç olması gerektiğine taraftardır. Ancak yaş haddinden dolayı bu makama getirilecek kişi bulmanın zorlaştığına da inanmaktadır. Tarakçıoğlu bu hususla alakalı olarak meclis kürsüsünden şunları dile getirmiştir:³²⁹

Bu makamı temsil eden zatın tam enerji ile çalışmasını temin için İller Kanunu'nda 30 yaş haddini koyduk. Zira nahiye müdürleri atına binecek, o köyden bu köye gidecek. Yol, mektep, cami, çeşme gibi köylerin bütün imar işlerini görecektir. Bütün bu yorucu işleri görürken ameli manda olmaması için genç olması düşünüldü. Fakat kanunun tatbikatı gösterdi ki, bu şekilde eleman bulunamıyor. Bu da bir realitedir. Bugün benim öğrendiğime göre 157 nahiyemize müdür bulunamamıştır. Nahiyemizde müdür yok, bulunamıyor. Ne yapacağız? İlla 30 yaşında olacak. 32 yaşında olursa alamam, neye alamazsın? Çünkü kanun 30 yaş diyor. 35 yaş olursa? Yine alamam kanun manidir. E ne yapalım? Yaş haddini alabildiğine bırakırsak, arkadaşların haklı olarak endişelerine meydan vermiş oluruz. Nasıl? Adam amelimande, 60 yaşında ve çalışamaz. Çalışamaz ama, bir nahiye müdürü var, demiş olmak için böyle bir adam tayin edebilir. Münhal kalsa belki münasibi bulunduğu zaman oraya tayin edilebilirdi. Şimdi 55 veya 60 yaşında bir adam verilmiş, münhal de değil. Arkadaşlar, bu kıstasın iki uçununun ortasını bulmak icap eder. Görülüyor ki, 30 yaş haddi işlemiyor, talibi yok. Başboş bırakırsak 60-65 yaşa kadar çıkacak. Bunu 45 yapsak, buna ben de iltihak ederim.

³²⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 3, Cilt: 16, s. 159.

³²⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 3, Cilt: 16, s. 162.

Erzurum Milletvekili Ömer Lutfi Erzurumluoğlu da Tarakçıoğlu'nun konuşmasında ifade ettiği 45 yaş sınırının getirilmesinden yana olduğunu beyan eden konuşmalar yapmıştır. Dahiliye Komisyonu adına konuşan Ekrem Anıt ise Hükümet'in hazırlamış olduğu kanun tasarısının aynen kabul edilmesini talep etmiştir.³³⁰ Kanun tasarısı hakkındaki görüşmeler tamamlandıktan sonra maddelerin görüşülmesine geçilmiştir. Kanun tasarısında yaş haddini kaldıran ve tüm maddelerin esas olan madde birinci madde idi. Konya Milletvekili Rüştü Özal ve Erzurum Milletvekili Ömer Lutfi Erzurumluoğlu birinci maddenin reddedilmesi için önerge sunmuşlardır. Önergenin kabul edilmesiyle birlikte diğer maddelerin görüşülmesine gerek kalmadan kanun tasarısı reddedilmiştir.³³¹

Türkiye'nin nüfusunun hızla artıyor olması beraberinde imar ve iskan sorunlarını da getirmektedir. İmar ve iskan işlerini belli bir düzene koymak için bu işlerden sorumlu idari bir teşkilat kurulması ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyacın farkında olan Hükümet, imar ve iskan işlerinden sorumlu bir bakanlık teşkil etme kararı almış ve bu hususta bir kanun tasarısı hazırlamıştır. İmar ve İskan Vekaleti Kuruluş ve Vazifeleri adıyla hazırlanmış olan kanun tasarısı Nafia, Dahiliye ve Bütçe komisyonlarında da görüşülerek kabul edilmiştir.³³² İmar ve İskan Vekaleti kanun tasarısı görüşülmek üzere meclise geldiğinde 14 Nisan 1958 yılında yapılan oturumda, Tarakçıoğlu da tasarının görüşmelerinde söz alan milletvekilleri arasında yer almıştır. Tarakçıoğlu özellikle nüfus artışı ile birlikte büyük bir mesken ihtiyacının da ortaya çıkmış olduğuna vurgu yaparak böyle bir bakanlığın tesis edilmesinin artık zaruri bir hal aldığına işaret ederek şunları söylemiştir:³³³

Hakikaten bu kanunun kabulünü icbar eden müessir sebepler var. Nüfusumuz artıyor efendim, 31 yılda iki misli oldu, Allah kem gözden saklasın. Bu şekilde nüfus arttıkça elbette ki meskene ihtiyaç hasıl olacaktır. Türkiye'nin neresine giderseniz gidiniz göreceksiniz, bendeniz seyahatlerimde görüyorum, hummalı bir mesken faaliyeti vardır. Tuğla, kiremit, kireç ocakları, çimento, demir derdi kıyamet gibi. Tabii, bu kati bir ihtiyacın ifadesidir. E, böyle olunca bunun politikasını yapmak elbette hükümete düşen bir vazifedir.

Tarakçıoğlu İmar ve İskan Vekaleti kanun tasarısını desteklemekle beraber, hükümetin hazırlamış olduğu metinden farklı olarak Nafia, Dahiliye ve Bütçe Komisyonlarının tasarı metninde yapmış oldukları bir değişikliği eleştirmiştir. Hükümetin hazırlamış olduğu şekliyle görüşülmek üzere meclise gelen ilk metinde kurulacak olan yeni vekaletin bünyesinde İskan Umum Müdürlüğü adı ile bir birim ve bu birimin görevleri de yazmaktaydı. Yukarıda adı geçen üç komisyon tarafından bu durumda değişiklik yapılmış ve bu müdürlüğü, İmar ve İskan Vekaletine bağlı çalışan

³³⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 3, Cilt: 16, s. 163-165.

³³¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 3, Cilt: 16, s. 168.

³³² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 278.

³³³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 280.

ancak ayrı bir umum müdürlük şeklinde ele almıştır. Tarakçıoğlu özellikle Karadeniz milletvekillerinin bu durumdan rahatsız olduklarına dikkat çekerek şunları ifade etmiştir:³³⁴

Biz Karadeniz mebusları bundan müteessiriz arkadaşlar. Zira, bizde arazi dar, nüfus pek kalabalık ve kesiftir. Siz hiç toprağımı çaldı diye bir kimsenin mahkemeye müracaat ettiğini işittiniz mi? Bu, bizde olmuştur. Çünkü köy topraksız bir vadinin taşlıkları üzerinedir. Bir adam karısı ve çocukları ile vadiye iner, orada bulduğu toprakları sepetine doldurur, köye çıkarır, orada taşlıkların üzerinde bir nevi suni tarla yapar. Ziraata elverişli bir yer yapabilmek için ne kadar çalışmak ve toprak taşımak lazım geldiğini tahmin edersiniz. Bu adamın komşusu da aynı şekilde toprağını taşlıkların üzerine döker. İşte bunlardan biri, bazen ötekinin toprağını çalar, mahkemeye müracaat edilir ve “Efendim bu adam benim toprağımı çaldı” diye dava açılır. Bu vakidir arkadaşlar. Türkiye’nin her tarafında, maalmemnuniye ifade edeyim ki, bu hal yoktur.

Tarakçıoğlu imar ve iskan meselesinin toprak meselesi ile birlikte ele alınmasından yanadır. Yoksa bu açıdan büyük bir eksiklik ortaya çıkacaktır. Tarakçıoğlu’na göre yeni kurulacak olan İmar ve İskan Vekaleti aynı zamanda Türkiye’de kaç çiftçi ailesinin toprağı yoktur bunu da araştırıp hesap edip gerekli önlemleri almak zorundadır. Tarakçıoğlu ile birlikte topraksız çiftçilerin durumunun ne olacağı görüşmeler sırasında diğer milletvekilleri tarafından da dile getirilmiştir. Bu konuda yapılan izahatlar Tarakçıoğlu’na göre tatmin edici düzeyde değildir. Bu yüzden Tarakçıoğlu vekaletin adının İmar ve İskan olarak geçtiğini ancak hüviyeti itibariyle yalnızca iskan işlerini düzenleyecek bir vaziyette olduğunu iddia etmiştir. Özellikle Toprak ve İskan Umum Müdürlüğünün, vekaletin kendi bünyesine konulmamış olması da Tarakçıoğlu’na göre kanun tasarısındaki en büyük eksiklikler.³³⁵

Tarakçıoğlu ve diğer milletvekillerinin de olumlu ve olumsuz değerlendirmeler ile ele almış olduğu İmar ve İskan Vekaleti kuruluş ve vazifeleri hakkındaki kanun tasarısı 23 madde halinde kabul edilmiştir. Kanun tasarısı için yapılan açık oylama sonucunda da tasarı 2 ret oyuna karşılık 325 kabul oyuyla kabul edilmiştir. Tarakçıoğlu da yapılan açık oylamaya katılmış ve kabul oyu kullanmıştır.³³⁶ Kanun 14 Mayıs 1958 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.³³⁷

İdari faaliyetlerle alakalı olarak Tarakçıoğlu’nun aktif bir şekilde çalışmalarına katılmış olduğu kanun tasarısı Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü teşkilatı hakkındaki kanun tasarısıdır. Çünkü Tarakçıoğlu, hazırlanan kanun tasarısının görüşülmek üzere havale edildiği Geçici Komisyonu’nun başkanlığını yapmıştır. Daha önce de ifade edildiği üzere birçok bakanlığın çalışma sahasına giren konuları kapsayan kanun tasarılarının görüşmeleri için farklı komisyonlardan üyelerin yer aldığı Geçici Komisyonlar kurulurdu. Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü’nün kurulması için hazırlanan kanun tasarısının görüşmeleri için de geçici bir

³³⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 280-281.

³³⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 281.

³³⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 4, s. 91-93.

³³⁷ İmar ve İskan Vekaleti Kuruluş ve Vazifeleri Hakkında Kanun (1958), T.C. Resmi Gazete, 9906, (14.05.1958).

komisyon kurulmuştur. 11 Haziran 1956 tarihinde Başbakan Adnan Menderes imzalı kanun tasarısı, Tarakçıoğlu başkanlığındaki Geçici Komisyon'da da bazı değişiklikler yapılarak kabul edilmiştir. Kanun tasarısının gerekçesinde hızla gelişen ve değişen dünyaya ayak uydurmak, iktisadi ve içtimai kalkınmanın sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilmesi için her alanda iyi yetişmiş idarecilerin yetiştirilmesi amacıyla böyle bir enstitünün kurulmasının gerekli görüldüğü vurgulanmıştır. Hazırlanan kanun tasarısında enstitünün teşkilat yapısı ve vazifeleri, birimleri ve bu birimlerde çalışanların alacakları ücretler, enstitüye giriş şartları, çalışanlarının özlük hakları gibi hükümler yer almaktadır.³³⁸

1956 yılında hazırlanmış olan kanun tasarısının meclisteki görüşmelerine 25 Haziran 1958 tarihinde başlanılmıştır. Meselenin önemine binaen Tarakçıoğlu, Geçici Komisyon Başkanı sıfatıyla kanun tasarısının öncelikle ve acilen görüşülmesi hususunda meclis başkanlığına bir önerge sunmuştur. Tarakçıoğlu'nun önergesinin kabul edilmesi üzerine Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü hakkındaki kanun tasarısının görüşmelerine geçilmiştir. Kanun tasarısının görüşmelerinde Tarakçıoğlu Geçici Komisyon Başkanı olarak kanun tasarısının ve komisyon raporunun savunmasını yapmış, bazı milletvekillerinin yapmış olduğu eleştirileri de cevaplandırmıştır.³³⁹

Niğde Milletvekili Asım Eren, enstitünün idare heyetine Ziraat Bakanlığı'ndan hiçbir temsilcisinin alınmamış olmasını eleştirmiştir. Tarakçıoğlu, Asım Eren'e yapmış olduğu cevabi konuşmasında bunun kasıtlı bir şekilde yapılmadığını ifade ederek, gerekli görüldüğü durumlarda idare heyetine tüm bakanlıklardan ve hatta diğer müesseselerden temsilci istenilebileceğinin kanun tasarısının maddelerinde bulunduğu işaret etmiştir. Kanun tasarısına göre, enstitü bünyesine yüksek tahsil mensupları özel bir imtihanla alınacaktı. Ayrıca beş yıl enstitüde asistanlık yapanlar arasından doktorasını başarı ile vermiş olanlar 5 kişilik alanında uzman bir jürinin seçimi ile enstitüde öğretim ve araştırma işlerinde uzman olarak çalışma hakkına sahip olabileceklerdi. Asım Eren bu duruma da karşı çıkarak iki farklı şekilde istihdam uygulamasının yanlış ve ayrıca bunun Üniversiteler Kanunu'na da aykırı olduğunu iddia etmiştir. Tarakçıoğlu, kanun tasarısı ile kurulacak olan teşkilatın bir fakülte olmadığına işaret ederek öğretim ve araştırma elamanı istihdamının farklılıklar arz etmesinde herhangi yanlışlık olmadığını belirtmiştir. Tarakçıoğlu'na göre burada önemli olan liyakattir ve öğretim ve araştırma işlerinde istihdam edilecek olan kimseler kanun tasarısında belirtildiği üzere alanının uzmanları tarafından meydana getirilmiş olan 5 kişilik jüri heyetleri tarafından seçileceklerdir.³⁴⁰

³³⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 4, s. 686.

³³⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 4, s. 686.

³⁴⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 4, s. 690.

Maraş Milletvekili Emin Soysal, enstitüden mezun olanların okudukları müddetçe enstitüde geçirdikleri zamanın kıdemlerine sayılıp sayılmayacağını açıklanmasını istemiştir. Emin Soysal'a cevap veren Tarakçıoğlu, enstitüden mezun olanların enstitüde geçirdikleri zamanın kıdemlerine sayılacağını beyan etmiştir. Zonguldak Milletvekili Sebati Ataman ise kanun tasarısında enstitü umum müdürünün ek ödeneğinin 850 lira olmasını eleştirmiştir. Sebati Akman'a göre üniversitelerde dekanlara 210, rektörlere ise 400 lira ek ödenek verilirken yeni kurulacak olan bu enstitünün umum müdürüne 850 lira ek ödenek verilmesi doğru değildir. Kendisi enstitü umum müdürünün de üniversitelerdeki mukabili konumunda olan rektörler gibi 400 lira ek ödenek alması gerektiğine inanmaktadır. Kendisi bu hususta meclis başkanlığına bir önerge sunmuştur. Tarakçıoğlu Asım Eren'e daha önce cevap olarak izah ettiği üzere enstitünün bir üniversite değil yeni ve daha cazip bir müessese olduğuna değinerek Sebati Akman'ın önergesini komisyon olarak reddettiklerini beyan ettikten sonra 850 liralık ek görev ödeneğinin kabul edilmesini istemiştir. Sebati Akman'ın önergesi yapılan oylama sonucunda da reddedilmiştir.³⁴¹ Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü teşkilatı hakkındaki kanun tasarısı hakkında yapılan görüşmelerden sonra kanun tasarısı 29 madde halinde kabul edilmiştir. Kanun tasarısının açık oylamasına katılan 307 milletvekilinin tamamı da kabul yönünde oy kullanarak tasarıyı kanunlaştırmıştır.³⁴²

2.4.1 Teklifler

Yukarıda DP dönemindeki idari faaliyetlerine değinmiş olduğumuz Tarakçıoğlu'nun bu alana dair olarak hazırlamış olduğu herhangi bir kanun teklifi bulunmadığı gibi, bu alanla alakalı meclise sunmuş olduğu hiçbir önerge de bulunmamaktadır.

2.5 Diğer Faaliyetler

DP döneminde Tarakçıoğlu'nun meclis faaliyetlerinin eğitim; tarım, hayvancılık ve köy işleri; sosyal güvenlik, yardım ve hizmet ve idari teşkilat alanlarında yoğunlaşmıştır. Tarakçıoğlu'nun bu alanlardaki meclis çalışmaları ilgili başlıklar altında izah edilmiştir. Zabıt Cerideleri incelendiğinde Tarakçıoğlu'nun ulaştırma, turizm, kültür gibi alanlar ile çeşitli meseleler hakkında da mecliste faaliyetlerde bulunduğunu görmekteyiz. Diğer faaliyetler başlığı altında Tarakçıoğlu'nun bu faaliyetleri anlatılmaya çalışılacaktır.

Tarakçıoğlu'nun ulaştırma sahasındaki meclis faaliyetlerine baktığımızda bu alana dair olarak cevaplanmak üzere Ulaştırma Bakanlığı'na iki soru önergesi vermiş olduğunu görmekteyiz. 17 Aralık 1951 tarihli ilk soru önergesinde Tarakçıoğlu, Denizyolları İdaresi tarafından 1945 yılından itibaren satın alınıp hizmete konulan ve sipariş edilmiş olup da henüz teslim almamış olduğumuz

³⁴¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 4, s. 691-694.

³⁴² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 4, s. 704.

gemilerin hangi ülke menşei olduğu, tonajları ve Türk Lirası olarak bedellerinin Ulaştırma Bakanlığı tarafından yazılı olarak açıklanmasını talep etmiştir. Tarakçıoğlu'nun sorusunu yazılı olarak cevaplandıran Ulaştırma Bakanı Seyfi Kurtbek, Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Müdürlüğü'nden almış olduğu verilere dayanarak Denizyolları İdaresi'nin elinde 17 adedi Amerika, 4 adedi İtalya, 6 adedi Hollanda ve 1 adedi İsveç'ten alınmış olan toplam 28 geminin bulunduğunu ve bu gemilerin Türk Lirası olarak toplam bedellerinin 113.619.057 lira olduğunu belirtmiştir. Ulaştırma Bakanı'nın cevabi yazısında sipariş olarak verilmiş olan gemilerin 15 adedinin Almanya'dan, 17 adedinin Hollanda'dan, 5 adedinin İtalya'dan, 4 adedinin Fransa'dan ve 3 adedinin de İngiltere'den sipariş edildiğini ve bunların da toplam bedellerinin 35.146.513 Türk Lirası olduğunu ifade etmiştir. Ulaştırma Bakanı'nın cevap niteliğindeki yazısına eklenmiş olan cetvelde gemilerin cinsleri ve tonajları hakkında da bilgi verilmiştir. Ayrıca bu cetvelde sipariş edilen gemilerin 1949-1950 yıllarında yapılan Marshall Yardımı tahsisatından karşılandığı bilgisi de verilmiştir.³⁴³

Tarakçıoğlu'nun Ulaştırma Bakanlığı'ndan cevaplandırması için sunmuş olduğu diğer soru önergesi ise 2 Mayıs 1958 tarihli'dir. Tarakçıoğlu bu soru önergesinde iki hususun açıklanmasını talep etmektedir. Bunlardan ilki Ulaştırma Bakanlığı'nın, tersanelerimizin gemi teknesi, makine ve teçhizatı yapabilmeleri için ayrı bir işletme altında fabrikalar kurmak suretiyle bir gemi inşa endüstrisi meydana getirilmesi hususuna nasıl baktığının açıklanmasıdır. Diğer husus ise Denizcilik Bankası tarafından başlatılan 30 bin tonluk gemileri havuzlayacak kapasitedeki yüzer havuz inşasının ne durumda olduğudur. Dönemin Ulaştırma Bakanı Fevzi Uçaner, yazılı olarak Tarakçıoğlu'nun değinmiş olduğu hususları cevaplandırmıştır. Ulaştırma Bakanı Uçaner, gemi inşa endüstrisi ile alakalı olarak İstanbul Limanı dışında uygun bir yerde modernize edilmiş bir tamir tersanesinin tesisiyle birlikte yeni gemi inşa tersanesinin de kurulması yönünde bir programın hazırlandığını ifade etmiştir. Ayrıca Denizcilik Bankası ile İtalyan Fiat müessesesi arasında ortak sermayeli bir motor tamir servisi kurulması kararlaştırılmıştır. Motor imalatı ve motor yedek parçası imali için yabancı müesseseler nezdinde personel yetiştirmek üzere bir program hazırlanmış ve tatbikine başlanmıştır. Bakan Uçaner 15.000 ton kaldırma kapasiteli olması düşünülen yüzer havuzun ise 1959 yılı sonuna doğru tamamlanarak hizmete sunulmasının düşünüldüğünü belirtmiştir.³⁴⁴

Türkiye Cumhuriyeti Posta, Telgraf ve Telefon İşletmesi'nin kuruluşu hakkındaki kanun tasarısının 13 Temmuz 1953 yılındaki meclis görüşmelerinde söz alan Tarakçıoğlu hem kanun tasarısı hakkındaki görüşlerini açıklamış hem de ulaştırma hizmetleri hakkındaki görüşlerini dile getirmiştir. Kanun tasarısı ile amme hizmeti veren bir kuruluş olan PTT'nin, İktisadi Devlet Teşekkülü halini alarak, amme hizmetine devam etmekle birlikte devlete gelir getiren bir işletme

³⁴³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 2, Cilt: 12, s. 146-148.

³⁴⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 4, s. 361-363.

konumuna gelmesi ve haberleşmenin de daha çok ve hızlı yapılabilmesi amaçlanmıştır.³⁴⁵ Tarakçıoğlu kanun tasarısı ile birlikte PTT'nin yeni bir çalışma sistemine girecek olmasını destekleyerek şunları ifade etmiştir:³⁴⁶

Biliyoruz ki, posta, telgraf ve telefon işleri mali, teknik ve iktisadi prensiplere dayanan bir faaliyeti icap ettirir. Halbuki bu müessesenin işleme tarzına emrû kumanda eden teşkilat, tamamıyla büro teşkilatı şeklinde yani bir nüfus idaresi, bir maarif idaresi nasıl idare edilirse bu mali, sınai, iktisadi prensiplere dayanan müessese de bu şekilde idare edilegelmekte idi. Tabii bu hal müessesenin bünyesinin icap ettireceği faaliyet şekli olmadığı için bu teşkilat kör topal yürümekte ve çok defa da işler zararlar neticelenmekte idi. Şimdi İktisadi Devlet Teşekkülleri arasına girmiş olmakla, müessesenin faaliyeti normal şartlara intibak etmiş oluyor. Bu noktadan ben kanun lehindeyim. Bu layihanın yüksek reynize mahzar olacağına şüphe etmiyorum.

Tarakçıoğlu yapmış olduğu konuşmasında da ifade etmiş olduğu üzere ülkemizdeki ulaştırma hizmetlerinde önemli bir rolü olan PTT'nin bir büro teşkilatı gibi sadece bürokratik işlemlerle ilgilenen bir yapıda olmasına karşıdır. Mali, iktisadi, teknik altyapısı güçlü bir PTT teşkilatının ülkemizdeki ulaştırma hizmetlerini en iyi seviyeye çıkaracağına inanan Tarakçıoğlu, kanun tasarısını desteklemekle beraber bazı çekincelerini de ortaya koymuştur. Tarakçıoğlu özellikle yeni teşkilatlanma ile yeni binalar ve lojmanlar yapılması gibi bir israf yoluna gidilmemesi gerektiğine inanmaktadır. Tarakçıoğlu'nun diğer bir çekincesi de eski memurlarla yeni teşkilatın nasıl idare edileceği hususudur. Çünkü kendisine göre memurların yeni sisteme ayak uydurabilmesi için ticari bir terbiyeye sahip olması gerekir. Halbuki eski sistemin memurları büro terbiyesi almış olan kimselerdir. Tarakçıoğlu'na göre memurların yeni sisteme adapte edilmesi halledilmesi gereken bir meseledir. Yetkili merciler bu konuda gereken önlemleri almalıdırlar. Tarakçıoğlu'nun diğer bir çekincesi de köyler ve nahiyelerdeki durumun ne olacağı hususudur. PTT'nin iktisadi bir teşekkül halini almasından sonra esas mesele bu teşkilatın kazanç getiren bir işletmeye dönüşecek olmasıdır. Kazanç söz konusu olunca da teşkilat nüfusun yoğun olduğu yerlere kurulacaktır. Bu duruma vurgu yapan Tarakçıoğlu, yeni sistemden köyler ve nahiyelerin de faydalandırılması gerektiğine inanmaktadır. Köyünü terk edip başka yerlere gitmek zorunda kalan vatandaşlar da arkasında bıraktıkları çocuklarına, eşlerine para, mektup ya da telgraf göndermek istediklerinde köylerinde muhatap alacakları bir PTT teşkilatı bulabilmelidirler. Tarakçıoğlu'na göre en azından kalabalık olan köy ve nahiyelerde yeni kanunla kurulması öngörülen teşkilatın şubeleri bulunmalıdır.³⁴⁷

Tarakçıoğlu mecliste kan davaları ile ilgili olarak yapılan tartışmalara da katılmıştır. Tartışmalara mevzu olan konulardan birisi Diyarbakır Milletvekili Mustafa Ekinci'nin kan gütme sebebiyle işlenen adam öldürme ve buna teşebbüs cürümleri failleri kısımları hakkında tatbik olunacak muameleye dair 3236 sayılı kanunun yürürlükten kaldırılması hakkındaki kanun teklifidir. 3236 sayılı kanuna göre kan davası sebebiyle cinayet suçu işleyen kişinin aynı çatı

³⁴⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 24, s. 571, 578.

³⁴⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 24, s. 573-574.

³⁴⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 24, s. 573-574.

altında yaşadığı eşi, çocukları ve kardeşleri başka bir yere naklediliyordu. Eğer suçu işleyen kişi ile aynı çatı altında yaşayan amca, dayı, hala, teyze, yeğen, kaynana, kaynata gibi yakınları varsa bu yakınları da hakimın gerekli görmesi durumunda başka bir yere nakledilebiliyordu. Kan davasında karşı tarafın intikam için cinayet işlenmesini önlemek amacıyla böyle bir usul getirilmişti. Mustafa Ekinci, kanun teklifinin gerekçesinde suçun şahsiliği prensibine aykırı, antidemokratik ve totaliter bir zihniyetle kaleme alındığını iddia ettiği bu kanunun kaldırılmasını talep etmektedir. Ekinci'nin kanun teklifi Adalet Komisyonu'nda da kabul edilerek meclise sunulmuştur.³⁴⁸

Mustafa Ekinci'nin kanun teklifinin 28 Nisan 1952 tarihli meclis görüşmesine Tarakçıoğlu da iştirak ederek düşüncelerini dile getirmiştir. Tarakçıoğlu, Mustafa Ekinci gibi birçok milletvekilinin bu kanunu antidemokratik olarak nitelendirmesine özünde karşı değildir. Ancak kendisi sosyal şartlar gereği bunun bir çıkış yolu olarak kanun haline getirildiğini ifade etmiştir. Kendisi milletvekili olduğu Trabzon'da bizzat tanıdığı birçok ailede kan davası meselesi yüzünden erkek kalmadığını kalanların ise kendi istekleri ile başka yerlere gittiklerini söylemiştir. Trabzon'dan başka Türkiye'nin diğer birçok şehrinde de bu şekilde kan davasından kaçmak için başka yerlere giden insanların varlığına dikkat çeken Tarakçıoğlu, zaten şahsen de uygulanmakta olan yer değiştirme meselesinin hukuki dayanağının da bulunmasını haklı gerekçelere dayandığını ifade etmiştir. Tarakçıoğlu kanun maddesinin ancak yeni bir formül getirilmek şartı ile değiştirilmesine taraftardır. Ancak Türkiye'nin içinde bulunduğu şartlar gereği bu kanunun tamamen kaldırılması doğru değildir. Tarakçıoğlu bu düşünceler ile Mustafa Ekinci'nin kanun teklifinin reddedilmesinin memleketin menfaatine olacağı kanaatindedir.³⁴⁹ Kanun teklifinin lehinde ve aleyhinde yapılan uzun müzakerelerden sonra Samsun Milletvekili Tevfik İleri ve Siirt Milletvekili Mehmet Daim Süalp kanun teklifinin reddedilmesi yönünde bir önerge sunmuşlardır. Bu önergenin kabul edilmesiyle Mustafa Ekinci kanun teklifi reddedilmiştir.³⁵⁰

Kan davası yüzünden işlenen suçlar hakkında yapılacak muameleye dair olan 3236 sayılı kanun hakkında Trabzon Milletvekili Mahmut Goloğlu da bir kanun teklifinde bulunmuştur. Mahmut Goloğlu'nun kanun teklifi, ilgili kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bazı ek maddeler eklenmesi hakkındadır. Mevcut olan kanun maddesinin içeriğine Mustafa Ekinci'nin reddedilen kanun teklifinde değinmiştik. Mahmut Goloğlu hazırlamış olduğu kanun teklifinde kan davası sonucu işlenen cinayetlerin önüne geçmek için hazırlanmış olan 3236 sayılı kanunun gerekli ancak eksik yönleri olduğuna vurgu yaparak kanun teklifini hazırlama nedenini izah etmiştir. Kanun teklifinde kan davası sonucu suç işleyen kişinin kız evlatları ve kız kardeşlerinin yer değiştirme hükümlerinin dışında tutulması talep edilmektedir. Ayrıca gerekçede şikayet edilen diğer bir husus olan yer değiştirilen kimselere gittikleri yerde hiçbir yardım yapılmamasından dolayı sefalet içinde yaşamak zorunda kalmaları hususudur. Goloğlu'nun kanun

³⁴⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 2, Cilt: 14, s. 481.

³⁴⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 2, Cilt: 14, s. 524-525.

³⁵⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 2, Cilt: 15, s. 137, 139.

teklifinde bunun önüne geçilmesi için yer değiştirmek zorunda kalan kişilerin gayrimenkullerinin, Maliye Bakanlığı tarafından bedellerinin yer değiştiren kişilere nakit olarak verilmesi ya da gittikleri yerdeki mukabili olan gayrimenkul ile değiştirilmeleri talep edilmiştir. Kanun teklifinde ayrıca gittikleri yerde halen kendini tehdit altında hissedenlerin yazılı başvuru yapmaları halinde valiliklerce güvenliklerinin garanti altına alınması için gerekli önlemleri almasına dair hükümler yer almaktadır. Geçici Komisyon'da görüşülen kanun teklifi bazı değişiklikler ile kabul edilmişti.³⁵¹

Goloğlu'nun kanun teklifinin 21 Kasım 1952 tarihindeki görüşmesinde Tarakçıoğlu da söz alarak Mustafa Ekinci'nin kanun teklifi hakkındaki görüşlerine benzer görüşler ifade etmiştir. Tarakçıoğlu'na göre adli bir mesele olarak karşımızda duran kan davası meselesi özü itibarıyla içtimai bir meseledir. Bu yüzden hissi davranılmaması gereken bir konudur. Goloğlu'nun teklifi 3236 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesi hakkında olduğu halde, kanun teklifinin görüşmeleri sırasında değişiklik teklifi vesilesiyle bazı milletvekillerinin kanunun yeniden tamamen kaldırılmasını teklif etmesini Tarakçıoğlu eleştirmiştir. Kendisi memleketin böyle bir kanuna şartlar gereği muhtaç olduğunu yinelemiştir. Birçok vatandaşımızın hayatının ve ailelerinin dahi can güvenliğinin söz konusu olduğu bu meselede Tarakçıoğlu'na göre herkes hassas davranmalıdır. Tarakçıoğlu daha ziyade kanunun tamamen kaldırılması yönünde görüş bildiren milletvekillerini eleştirdiği konuşmasından Goloğlu'nun teklifinin aleyhinde herhangi bir görüş bildirmemiştir.³⁵² Goloğlu'nun teklifi birçok birleşim geçmesine rağmen mecliste yeter çokluk olmaması ve Geçici Komisyon'a tekrar görüşülmek üzere gönderilen maddelerin geç geri gelmesinden dolayı bir türlü karara bağlanamamıştır. Kanun teklifinin 28 Ocak 1953 yılındaki görüşmesinde teklifin, Adalet Komisyonu'nda görüşülmekte olan Türk Ceza Kanunu'nun bazı maddeleri ile beraber ele alınmak üzere Adalet Komisyonu'na gönderilmesi hakkında sunulan önerenin kabul edilmesiyle kanun teklifi anlamını kaybetmiştir. Goloğlu maddelerinin görüşülmesine geçilmiş olan kanun teklifinin bu şekilde Adalet Komisyonu'na gönderilmesine sert tepki göstermiş yapılanın usulsüz olduğunu beyan etmiştir.³⁵³

Tarakçıoğlu'nun müdahil olduğu diğer mesele ise Çoruh ilinin adının Artvin olarak değiştirilmesini öneren kanun teklifi olmuştur. 1933 yılında Rize ve Artvin illeri birleştirilerek oluşturulan vilayetin adı Çoruh olarak belirlenmişti. Çoruh Milletvekili Hilmi Çeltikçioğlu Çoruh vilayeti adının, vilayet hudutları içinde olan Artvin merkez, Şavşat, Yusufeli, Ardanuç, Borçka, Hopa ve Arhavi kazalarını da kapsayacak şekilde Artvin olarak değiştirilmesi için bir kanun

³⁵¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 17, s. 248.

³⁵² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 17, s. 253.

³⁵³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 19, s. 462.

teklifinde bulunmuştur. Tarakçıoğlu mecliste yapmış olduğu konuşmada kanun teklifi lehinde görüş bildirerek şunları söylemiştir:³⁵⁴

Çoruh mu Artvin mi? Çoruh ne demek, Artvin ne demek? Bu meseleleri halkın dilinden öğrenmek lazım. Efendim, bizim bildiğimiz ve bütün o havalinin bildiği Çoruh isminde bir nehrin olduğudur. Kop Dağı'ndan çıkar, Bayburt'un yanından dolaşır, Artvin'in altındaki Batum'a dökülür. Çoruh budur, Çoruh diye ne bir köy ne de bir kasaba adı vardır. Bu vilayette bu nehrin adından başka Çoruh diye bir şey yoktur. Ama Artvin vardır. Zeki Bey isminde birisi 40 yıl evvel Artvin tarihini yazmıştır. O bölgenin tarih ve coğrafyasını uzun uzun izah eder. Haritalarda bulunan, halkın ağzında yaşayan Artvin'dir. Burası vaktiyle bizim teftiş bölgemize dahildi. Artvin vardır, Çoruh yoktur, halkın tanıdığı, bildiği Artvin'dir. Bunu Çoruh yapmışlardır. Bu ismi değiştirmek için yalnız bu gerekçe kafi. Bu ismin değiştirilmesi yerinde olur. Bu teklifi getireni tebrik ederim. Artvin ismi halkın bildiği bir yerin adı ve bir vilayetin ismi olmalıdır. Tarihte ve haritalarda böyledir.

Mecliste bazı milletvekilleri Çoruh ve Artvin isimlerinden hangisinin Türkçe olup olmadığı gibi tartışmalar içerisine girmişti. Tarakçıoğlu bu şekilde Artvin ve Çoruh isimlerinin kökenleri hakkında hiçbir görüş bildirmemiştir. Kendisi yalnızca halkın tanıdığı bildiği ve yer adı olarak kullandığı Artvin isminin kullanılmasının daha doğru olacağı kanaatindedir. Çoruh vilayetinin adının Artvin olarak değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifi mecliste oylanarak kabul edilmiştir.³⁵⁵ Kanun 25 Şubat 1956 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.³⁵⁶

Türkiye Cumhuriyeti ile Federal Almanya Cumhuriyeti arasında bir kültür anlaşması imzalanmıştı. 28 Haziran 1957 tarihinde Başbakan Adnan Menderes imzalı bir kanun tasarısı ile kültür anlaşmasının mecliste tasdik edilmesi talep edilmiştir. Kanun tasarısı Dışişleri ve Milli Eğitim Bakanlığı komisyonlarında da kabul edilmiştir. Kültür anlaşması ile Türkiye ve Federal Almanya arasında ilmi ve kültürel faaliyetler yoluyla bir yakınlaşma sağlanması amaçlanmıştır. Anlaşma ile her iki ülkede karşılıklı olarak birbirlerinin dilini, tarihini, edebiyatını, müesseslerini araştırarak olan kürsüleri üniversite ve diğer öğretim kurumlarında ihdas edecekler ve iki ülke arasında öğrenci ve öğretim elamanı değişim programları hazırlanacaktır. Ayrıca anlaşma kurallarına göre iki ülkenin eğitim müfredatında Türkler ve Almanlar olumsuz ifadeler varsa bunlar düzeltilecektir.³⁵⁷ Kanun tasarısının 7 Mayıs 1958 tarihindeki meclis görüşmesinde ilk sözü alan Tarakçıoğlu kanun tasarısı hakkındaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir.³⁵⁸

Yüksek malumunuzdur ki, kültürü teşkil eden anasır; milletin dili, edebiyatı, tarihi, dini, ananesidir. Her iki hükümet, iki milletin tarihini, edebiyatını ve dilini birbirine tanıtmak için üniversite ve yüksekokullarında kürsüler ihdas edecektir. Konferanslar verecek, talebe mübadelesinde bulunacaklardır. Her iki memlekette de izci teşkilatı, sevgi cemiyetleri

³⁵⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 10, s. 272; Engin Çağdaş Bulut, **Doğu Karadeniz Bölgesi'nin İdari Tarihi (1923-1950)**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013, s. 56.

³⁵⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 10, s. 273.

³⁵⁶ Çoruh Vilayeti Adının (Artvin) Olarak Değiştirilmesi Hakkında Kanun (1956), **T.C. Resmi Gazete**, 9243, (25.02.1956).

³⁵⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 4, s. 50.

³⁵⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 4, s. 50.

kurulacak, arkeoloji ve tarihi tetkikler yapılacaktır. Arkadaşlarım, Türk milleti ve Alman milletinin tarihi hadiseleri ve anlayışları çok eskidir. Onlardan Hammer gibi Osmanlı tarihini yazan, Molteke gibi ordumuzda hizmet edip bihakkın Türk milletini takdir etmiş şahsiyetler vardır. Türk milleti, Alman milletini çok iyi tanır ve sever. Bu iki milletin mukadderat birliği vardır. Böyle bir anlaşma olmasa dahi uzun tarihlerin mal ettiği milli anlaşma o kadar kuvvetlidir ki, köylerimize kadar yayılmıştır. Türk köylüsü, Alman milletini sever ve onun çalışkanlığına, kahramanlığına hayrandır.

Tarakçıoğlu, meclisin onayına sunulmak üzere gelmiş olan bu kanun tasarısının kabul olunacağından emin olduğunu ifade eden cümleler ile konuşmasını sonlandırmıştır. Tarakçıoğlu aynı zamanda kanun tasarısının görüşülmüş olduğu Milli Eğitim Komisyonu'nda da üye olarak yer almıştır. Tarakçıoğlu'ndan sonra Urfa Milletvekili Esat Mahmut Karakurt da kanun tasarısı lehinde bir konuşma yapmıştır. Kanun tasarısı hakkında Tarakçıoğlu ve Karakurt'tan başka görüş bildiren olmamış ve yapılan oylama sonucu kanun tasarısı kabul edilmiştir.³⁵⁹ Kabul edilen tasarı aynı zamanda açık oylamaya da sunulmuştur. Oylamaya katılan 329 milletvekilinin tamamı kanun tasarısına kabul oyu vererek tasarıyı yasalaştırmıştır.³⁶⁰ Kanun 14 Mayıs 1958 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.³⁶¹

Tarakçıoğlu'nun meclis görüşmelerine katıldığı diğer bir kanun tasarısı da turizm ile alakalıdır. 15 Ocak 1960 tarihli kanun tasarısının gerekçesinde kurulacak banka ile modern ihtiyaçlara cevap verebilecek bir turizm endüstrisinin kurulmasının hedeflendiği vurgulanmaktadır. Kanun tasarısına göre kurulacak olan banka Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olacaktır. Kanun tasarısı görüşülmüş olduğu Geçici Komisyon'da da bazı maddelerinde değişiklikler yapılarak kabul edilmiştir.³⁶² 24 Nisan 1960 yılında kanun teklifinin mecliste yapılan görüşmelerinde özellikle kanun tasarısının 18. maddesi ile alakalı olarak bazı tartışmalar yaşanmıştır. İlgili madde Basın- Yayın ve Turizm Bakanlığı'na gerekli görülmesi durumunda ve Bakanlar Kurulu tarafından tayin edilecek olan yerlere şans oyunları oynanacak yerler açma hakkını veriyordu. Birçok milletvekili bu maddeye ülkede kumarhaneleri yaygınlaştıracığı gerekçesiyle karşı çıkmıştır. Devlet Bakanı İzzet Akçal bu yönde görüş bildiren milletvekillerine cevaben yapmış olduğu konuşmasında kanun maddesinde açılmasına izin verilen şans oyunları mekanlarına sadece elinde pasaportu olan yabancıların girebileceğini, Türk kadınlarının ve çocuklarının ise bu yerlerde kumar oynamasına asla müsaade edilmeyeceğini ifade etmiştir. Bu hususta tartışma yaşanmış olmasının nedeni aslında Hükümet'in teklifi ile Geçici Komisyon'daki teklifin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Hükümetin teklifinde ilgili maddede sadece yabancı pasaportu olanların şans oyunları oynayabileceği ifade edilirken, Geçici Komisyon tarafından hazırlanan maddede ise sınırlayıcı bir kayıt yer almamaktadır.³⁶³

³⁵⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 4, s. 51.

³⁶⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 4, s. 61.

³⁶¹ Türkiye Cumhuriyeti İle Federal Almanya Cumhuriyeti Arasında İmzalanan Kültür Anlaşmasının Tasdiki Hakkında Kanun (1958), **T.C. Resmi Gazete**, 9906, (14.05.1958).

³⁶² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 3, Cilt: 13, s. 120.

³⁶³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 3, Cilt: 13, s. 249-253.

Turizm Bankası kanun tasarısının görüşmelerinde Tarakçıoğlu da yalnızca 18. madde ile alakalı olarak yapılan tartışmalara katılarak görüşlerini bildirmiştir. Tarakçıoğlu yapmış olduğu konuşmasında Geçici Komisyonu'nun önerdiği şekilde kanun maddesinin kabul edilmesi durumunda memleketin birçok yerinde kumar oynanmaya başlanarak birçok ocağın bu sebepten dolayı söneceğini söylemiştir. Tarakçıoğlu sırf para kazanılacak diye böyle bir şeyin önünün açılmasına karşıdır. Kendisi adli kanunlarımızın ve ahlaki kanunların yasaklamış olduğu kumarın yasalaştırılmaması gerektiğine vurgu yapmıştır. Tarakçıoğlu birçok intiharlara ve başka türlü felaketlere sebep olacağına inandığı bu maddenin meclisten geçeceğine inanmadığını ifade ederek konuşmasını tamamlamıştır.³⁶⁴

Turizm Bankası kanun tasarısının 18. maddesi Hükümet'in teklif ettiği hali ile kabul edilmiştir. Buna göre kumarhanelerde yalnızca yabancı pasaportuna sahip olanlar oyun oynayabileceklerdir. Ayrıca kanun maddesine göre bu yerler hakkında Bakanlar Kurulu bir talimatname hazırlayacak ve kumar oynanan müesseseler bu talimatnameye bağlı hareket edeceklerdir.³⁶⁵ Turizm Bankası kanun tasarısının tümü mecliste kabul edildikten sonra açık oylamaya sunulmuştur. 3 çekimser oya karşılık 320 oyla kanun tasarısı kabul edilmiştir. Oylamaya katılan Tarakçıoğlu da kabul yönünde oy kullanmıştır.³⁶⁶ Kanun 10 Mayıs 1960 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.³⁶⁷

DP döneminde Tarakçıoğlu birçok bütçe görüşmesine de katılarak görüşlerini beyan etmiştir. Tarakçıoğlu'nun görüşmelerine katıldığı bütçe tasarılarının büyük bir çoğunluğu Milli Eğitim Bakanlığına aittir. Tarakçıoğlu'nun 1951, 1952, 1955, 1957 ve 1959 yılında görüşmelerine iştirak etmiş olduğu Milli Eğitim Bakanlığı bütçeleri İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi Ankara Üniversitesi ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün bütçeleri ile beraber müzakere edilmiştir. Bütçe görüşmelerinde Tarakçıoğlu Milli Eğitim sahasının mali tablosu hakkında değerlendirmeler yaparken aynı zamanda eğitim sahasındaki genel sorunlara da değinmiştir. 1951 yılının bütçe görüşmesinde Tarakçıoğlu ilkökul eğitiminin mali tablosu hakkında şunları dile getirmiştir.³⁶⁸

Arkadaşlarım, bugün 110 milyon lira, ilk tedrisat sahasına tahsis edilmiştir. Okuyan çocuklara ve okutan hocalara bakılırsa demektir ki, bir talebeye yılda 73 lira, hususi muhasebeyi de hesaba katarsak 80 lira kadar para veriliyor. Ben hesap ettim, bir muallime 65 talebe düşüyor. Sınıflar da dolu demektir. Başka memleketlerde 35'i geçmez. O halde yapılacak iş, başka bir şekil bulmaktır. Bugün çocuklarımızın aşağı yukarı yarısı okuyor. 110 milyon lira gidiyor. Nüfusumuz elhamdülillah, yıldan yıla artıyor. Hepsini okutursak demek ki, 250 milyon lazım olacaktır. Yine bütçe raporunda gördüm, 250 milyon lira da yapılması lazım gelen 12 bin mektep binası vardır. Şu halde demek ki bütçeye ilerde 500 milyon lira kadar bir yük

³⁶⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 3, Cilt: 13, s. 252-253.

³⁶⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 3, Cilt: 13, s. 370.

³⁶⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 3, Cilt: 13, s. 378, 380.

³⁶⁷ Türkiye Cumhuriyeti Turizm Bankasına Dair Kanun (1960), **T.C. Resmi Gazete**, 10501, (10.05.1960).

³⁶⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 1, Cilt: 5, s. 767.

yüklenecektir. Bu yükü, bu bütçe kaldırabilir mi? İlk tedrisatı biraz hesaba koymak lazımdır. Memleketin ekonomik vaziyetini de nazara almak lazımdır. Dünyasının her tarafında halk, belediye, maarife iştirak eder. Bilhassa bina yapımına halkın iştiraki zaruridir.

Tarakçıoğlu konuşmasında eğitim müfredatında sürekli değişiklik yapılıyor olmasını da eleştirmiştir. Tarakçıoğlu'na göre Cumhuriyet Devri ile birlikte Milli Eğitim sahasında büyük bir gelişme yaşanmaktadır. Ancak değişen her hükümet ve bakan ile birlikte eğitim müfredatında değişikliklerin yapılması doğru değildir. Nasıl ki Danıştay, Sayıştay, Yargıtay gibi organlarda yetkili bir heyet tarafından istikrarlı programlar hazırlanmaktadır, aynı şekilde Milli Eğitim sahasında da yetkili bir heyetin nezdinde istikrarlı eğitim müfredatları hazırlanmalıdır.

1952 yılının bütçe görüşmelerinde Tarakçıoğlu ilk, orta ve yüksek eğitimindeki sorunları tekrar gündeme getirmiştir. Tarakçıoğlu'nun gündeme getirmiş olduğu konular; 20 bin kadar köyde okul binasının olmaması, mecburi olan ilkokul eğitiminde çocuklara kitap ve kırtasiyelerinin bedava dağıtılması, özel okul açmak isteyenlere mali açıdan kolaylıklar sağlanması, sınıf usulünün sakıncaları görülmüş olduğundan en azından dördüncü ve beşinci sınıflarda grup usulünün tatbik edilmesi, ilkokulları 5-6 yaşındaki çocukların da alınması, eğitimde Batı taklitçiliğinin bırakılarak tam milli karakterde yeni bir milli eğitim anlayışının getirilmesi, köylere ortaokul açmak yerine köy işleri alanında eğitim veren sanat okullarının açılması, teknik eğitimin ülkedeki teknik elaman ihtiyacına göre yaygınlaştırılması, hangi sanat dalında açık olduğu tespit edilerek buna göre sanat okullarının tesis edilmesi, zirai sanatların da sanat okulları programına dahil edilmesi, ahlak derslerinin ilk, orta ve teknik okulları müfredatına eklenmesi, İstanbul Teknik Üniversitesi'nin makine fakültesine bağlı olarak bir deniz enstitüsünün kurulması şeklinde sıralanmaktadır. Tarakçıoğlu bu hususlar ile alakalı olarak bütçe şartlarının ülkenin ekonomik şartlarına da uygun olarak zorlanmasını ve gereken düzenlemelerin yapılarak bu hususlar hakkında adımlar atılması gerektiğini ifade etmiştir.³⁶⁹

1955 yılının bütçe görüşmelerinde Tarakçıoğlu, ilk, orta, lise, teknik ve yüksekokullarına bütçe ayrılmış olan paranın 1951 yılına oranla iki katına çıkmış olmasından büyük bir memnuniyet duyarak buna emeği geçen herkese teşekkürlerini sunmuştur. Kendisi üniversiteler ve beden terbiyesi işlerine tahsis edilen parayla birlikte, 1955 yılı bütçesinde eğitime ayrılmış olan 427 milyon liranın eğitim tarihimiz için başlı başına bir inkılap olduğunu ifade etmiştir. Bunu başaran hükümeti takdir etmenin bir vazife olduğuna değinen Tarakçıoğlu, diğer bütçe görüşmelerinde de değinmiş olduğu ve düzeltilmesi gerektiğine inandığı eğitim sorunlarına tekrar değinmiştir. Kendisi 1955 yılındaki bütçe görüşmesinden önceki bütçe görüşmelerinde dile getirmediği bir hususa değinerek, üniversitelerin memleketin çeşitli yerlerinde yaygınlaştırılması gerektiğini belirtmiştir. Buna göre mevcut olan üniversitelerin sayısı artırılmalıdır. Türkiye'de liselerden mezun olan

³⁶⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 2, Cilt: 13, s. 951-952, 966, 996-997.

gençleri, yalnızca İstanbul ve Ankara Üniversitesi'ne gitmeye mecbur durumda bırakmak doğru değildir. Diğer amme hizmetleri gibi yüksek tahsil müesseseleri de gençlerin ayağına götürülmelidir.³⁷⁰

Tarakçıoğlu 1957 yılının Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinde de söz alarak düşüncelerini dile getirmiştir. Tarakçıoğlu konuşmasına 1957 yılı bütçesinin 1948, 1949, 1950 ve 1951 yılı bütçelerinin toplamına eşit bir seviyeye gelmiş olmasından duyduğu memnuniyeti dile getirerek başlamıştır. Tarakçıoğlu bu husustaki memnuniyetini dile getirdikten sonra eğitim sahasında çok önemli gördüğü iki meselenin halledilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bunlardan iki ülkedeki eğitim sisteminin memleketin ihtiyacına göre düzenlenmesi, diğeri ise ilköğretim sahasındaki bina sorunu ve öğretmen açığının kapatılmasıdır. Bunun için gerekli olan mali altyapıya daha çok önem verilerek bu işin üzerine gidilmelidir. Tarakçıoğlu, ülke gençliğinin iç aleminin yumuşatılması gerektiğine inanmaktadır, bu yüzden daha önceleri defalarca kez üzerinde durmuş olduğu ahlak derslerinin eğitim müfredatı içerisinde yer alması gerektiğine dair olan görüşünü 1957 bütçe görüşmesinde de yinelemiştir. Tarakçıoğlu halkın parası ile araştırma yapılmak amacıyla kurulmuş olan laboratuvarlarda mesai yapılmamasından, ehliyetli doçentlere mevki verilmemesinden de şikayet ederek Türk milleti namına buralara harcanan paranın hesabının sorulması gerektiğini vurgulamıştır. Üniversitelerin kendilerinden beklenen ilmi araştırma ve geliştirme hizmetlerinin yapılıp yapılmadığının denetlenmesi için gerekli kanun düzenlemeleri yapılmalı ve üniversitelerin kendi bünyesindeki bir oto-kontrol sistemi ile bu denetlenmelidir. Tarakçıoğlu, kapatılan medreselerin Maliye ve Vakıflar Müdürlüğü'ne aktarılan gelirlerinin fakir öğrencilerin eğitimi için kullanılmasının Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ele alınmasını da talep etmiştir. Tarakçıoğlu'na göre böyle bir gelir aktarımı ile on binlerce vatan evladı bundan faydalanma imkanına kavuşacaktır.³⁷¹

Tarakçıoğlu'nun görüşmelerine katıldığı en son Milli Eğitim Bakanlığı bütçe görüşmesi 1959 yılına ait olan bütçe görüşmesidir. Tarakçıoğlu yapmış olduğu konuşmasında Milli Eğitim Bakanlığı'nın 1959 yılı bütçesinin getirmiş olduğu yeni tesislerden ve bu bütçenin, genel bütçenin önemli bir kısmına karşılık geliyor olmasından duyduğu memnuniyeti dile getirerek şunları söylemiştir:³⁷²

İstanbul Erkek Lisesi Almanca tedrisat yapılacak şekle sokulacaktır. Yabancı dil öğretmenleri yetiştirmek için bir yabancı dil öğretmen okulu açılacaktır. Ayrıca liselere öğretmen yetiştirmek maksadıyla bir yüksek öğretmen okulu açılacaktır. Vekil Beyin ve daha evvelki arkadaşların izah ettikleri gibi, orduda alınacak tedbirlerle her yıl 100 binden fazla kara cahil vatandaş okur-yazar hale getirilecektir. İstanbul Teknik Okulunda, bir akşam mühendis okulu açılmıştır. Sonra teknik sahada Teknik Öğretim Müsteşarlığınca getirilmiş, yapılması istenilen bir sürü işler vardır. Arkadaşlarım, Maarif Vekaleti teşkilatı hakikaten gayelerine vasıl olmak için

³⁷⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 1, Cilt: 5, s. 592-593.

³⁷¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 3, Cilt: 17, s. 868-869.

³⁷² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 2, Cilt: 7, s. 803.

çalışmaktadır. Bir teşkilat ki, yedi yıl içinde ilkokul talebesi miktarı bir buçuk milyondan iki milyona yaklaştırırsa, ortaokullardaki öğrenci miktarını 50 binden 200 bine çıkarırsa, lise talebesi miktarını 18 binden 431 bine yaklaştırırsa, teknik talebe miktarını 9 binden 16 bine çıkarırsa elbette ki, bu teşkilata teşekkür olunur, teşçi olunur, takdir olunur. Ben kendi hesabıma vekaletin gösterdiği şu gayretten dolayı kendilerine teşekkür ederim. Hükümet umumi bütçesinin onda ikisini maarife hasretmiştir. Bu, yakın senelere kadar görülmemiş bir miktardır. Bundan dolayı da Hükümete arzı teşekkür ederim.

Daha önce de ifade edildiği üzere Tarakçıoğlu'nun DP döneminde yapmış olduğu bütçe konuşmalarının hemen hepsi Milli Eğitim Bakanlığı bütçesi hakkındadır. Bunun tek istisnası 1957 yılı Ulaştırma Bakanlığı bütçesi görüşmelerindeki konuşmasıdır. Tarakçıoğlu yapmış olduğu konuşmasında özellikle Posta, Telgraf ve Telefon servisi ile, Havayolları teşkilatlarındaki gelişmelerinin sevindirici olduğunu ifade etmiştir. Kendisi, milletvekili olduğu Trabzon'un hava limanının tamamlanmasıyla Karadeniz'in bir baştan diğer başa kadar hava yolu sahasına açılacağını büyük bir memnuniyetle dile getirmiştir. Tarakçıoğlu konuşmasında özellikle denizyolları üzerinde durmuştur. Tarakçıoğlu'na gemi filomuz sürekli yenilenmek ve gelişmekte olmasına rağmen halen yeterli derecede ihtiyacı karşılayacak durumda değildir. Bu hususta Ulaştırma Bakanlığı'na büyük bir görev düşmektedir. Denizyolları üzerinde etkili tedbirler alınmalıdır. Tarakçıoğlu denizcilik ve gemicilik alanında yapılması gerekenleri ifade ettiği şu cümleler ile konuşmasını sonlandırmıştır:³⁷³

Arkadaşlar, mazimiz bize bir denizci millet olduğumuzu göstermektedir. Türkiye'nin binlerce kilometrelik sahilleri vardır. Ama yine kasabalarımızda tahta gemiler yapmaktan başka büyük bir faaliyet görmüyorum. Tersanelerimiz kaç yıldan beri epeyce bir canlılık göstermektedir. Türkiye'de kömür vardır, demir vardır, binaenaleyh geminin de var olması lazımdır. Her ne yapıp yapıp gemi yapmamızı bu memlekette temin etmeliyiz. Biz iki türlü gemi kastediyoruz, birisi ticaret filosu, birisi de harp filosudur. Bu memlekette harp gemilerinin yapılmasını arzu ediyoruz. Hatta zaruri görüyoruz. Bu işler derhal yapılacak işlerden değildir. Ama geniş bir gemicilik tarihine malik olan Türk milletinin sabrı tükenmiştir. Sahillerimizi korumak için her cinsten harp gemilerinin bu memlekette yapılmasını ısrarla istiyoruz. Bunun için tedbirler alınması lazımdır. Denizlerimizi ağyar eline bıraktığımızı hatırladıkça heyecana düştüğümüzü mazur görün. Sizi hürmetle selamlarım, Münakalat Vekaletine muvaffakiyet temenni ederim.

2.5.1 Teklifler

DP döneminde doğrudan Tarakçıoğlu imzası ile hazırlanmış olan kanun teklifleri ve önergelerin tamamı eğitim, tarım, hayvancılık ve köy işleri ile sosyal güvenlik, yardım ve hizmet alanları ile alakalıdır. İlgili başlıklar altında bu teklif ve önergelerin içerikleri verilmiştir. DP döneminde yukarıda verilen üç alan dışında doğrudan Tarakçıoğlu imzası ile hazırlanmış olan bir önerge dışında kanun teklifi ve önerge bulunamamakla beraber, diğer milletvekilleri tarafından hazırlanmış olan bazı kanun teklifleri ve önergelerin altında Tarakçıoğlu'nun da imzası yer almaktadır. Bu başlık altında da bunların içerikleri izah edilmeye çalışılacaktır.

³⁷³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 3, Cilt: 17, s. 1068.

Tarakçıoğlu öncülüğünde meclise sunulmuş tek önerge Erzurum Milletvekili Bahadır Dülger ve üç arkadaşının Belediye Gelirleri Kanunu'nun 21. maddesinin 4. fıkrasının yorumlanması hakkındadır. Bu fıkra da yer alan hükümlere göre kitap, dergi ve gazetede yer alan ilanlardan vergi alınıp alınamayacağı hususunun açıklanması talep edilmektedir. Fıkra yorumlanmak üzere Geçici Komisyon'a gönderilmiştir. Geçici Komisyon hazırlamış olduğu raporda fıkrayı belediyelerin kitap, dergi ve gazetelerde çıkacak olan ilanlardan vergi alınacağı şeklinde yorumlamış ve bu yönde bir rapor hazırlamıştır. Geçici Komisyonu'nun üyelerinden biri olan Tarakçıoğlu ve diğer iki üye ise rapora muhalefet şerhi düşerek raporu reddetmişlerdir. 24 Kasım 1952 tarihinde mesele görüşülmek üzere meclise geldiğinde Tarakçıoğlu da söz alarak ret gerekçelerini açıklamıştır. Tarakçıoğlu yıllardır kimsenin aklına gazete ilanlarından vergi alınması gibi bir şey gelmemişken bugün bu fıkranın neden bu şekilde yorumlanmak istendiğine bir anlam veremediğini ifade ederek, fıkranın bu şekilde yorumlanması durumunda uygulanamayacağını iddia etmiştir. Tarakçıoğlu fıkranın Geçici Komisyon'un işaret ettiği şekilde yorumlanması durumunda ise özellikle çok zor ayakta duran vilayet gazetelerinin feci bir sona yaklaşacağını ifade etmiştir. Tarakçıoğlu bu düşünceler ile meclise sunmuş olduğu önergesinde kanun maddesinin ilan vergisi ile ilgili hükümlerinin geçtiği kısma "kitap, gazete ve dergilerde yayınlanan ilanlar bu maddenin dışındadır" şeklinde bir kaydın konulmasını talep etmiştir. Tarakçıoğlu'nun sunmuş olduğu önerge reddedilmiştir. Tarakçıoğlu'nun önergesinin reddedilmesinden sonra Geçici Komisyon raporu oylanarak kabul edilmiştir.³⁷⁴

Hükümet tarafından Atatürk'ün aleyhinde işlenen suçlar hakkında bir kanun tasarısı hazırlanmıştı. Kanun tasarısında Atatürk'ün manevi varlığını tahkir eden ve her ne şekilde olursa olsun bu varlığa tecavüz edenlerin bir seneden üç seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılması öngörülmüyordu. Buna göre resim, heykel, büst gibi Atatürk'ü temsil eden eşyayı veya Atatürk hakkındaki çeşitli eserleri aşağılayan, kötüleyen, bozan, kıran ya da kirleten kimseler hapis cezası ile cezalandırılacaktı. Hatta bu suçları işlemeye tahrik ve teşvik edenlere de aynı ceza verilecekti. Kanun tasarısı görüşüldüğü Anayasa Komisyonu'nda da kabul edilmiştir. Ancak aynı komisyonda yer alan diğer milletvekilleri tasarımı anayasaya aykırı bularak reddetmiştir.³⁷⁵ Kanun tasarısının 23 Temmuz 1951 tarihli meclis görüşmesinde komisyonda ret oyu veren milletvekilleri ile diğer bazı milletvekilleri kanun tasarısının anayasaya aykırı olduğu yolundaki görüşlerini yinelemişlerdir. Bunun üzerine birçok milletvekili Anayasa Komisyonu raporunun açık oylamaya konulması yönünde önergeler sunmuşlardır. Bu önergelerden birisi de Giresun Milletvekili Arif Hikmet Pamukoğlu'na aittir. Birçok milletvekili ile birlikte Tarakçıoğlu'nun da önergenin altında imzası yer almaktadır. Aynı içerikteki diğer önergeler ile birlikte bu önergede kabul edilerek Anayasa Komisyonu raporu açık oylamaya sunulmuştur.³⁷⁶ Yapılan oylama sonucunda 50 milletvekili Anayasa Komisyonu'nun raporuna ret oyu verirken, 6 milletvekili de çekimser oy

³⁷⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 17, s. 289-290, 295.

³⁷⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 1, Cilt: 9, s. 251.

³⁷⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 1, Cilt: 9, s. 277.

kullanmıştır. Buna karşılık 232 milletvekilinin kabul oyuyla Anayasa Komisyonu'nun raporu kabul edilmiştir. Tarakçıoğlu'nun da imzasına taşıyan önerenin sahibi olan Arif Hikmet Pamukoğlu oylamada ret oyu kullanmıştır. Oylamanın yer aldığı Zabıt Ceridesinde kabul ve ret oyu verenler ile oylamaya katılmayan milletvekilleri arasında Tarakçıoğlu'nun ismi yer almadığından dolayı kendisinin bu oylamada nasıl bir tavır aldığı tespit edilememiştir.³⁷⁷ Atatürk aleyhine işlenen suçlar hakkındaki kanun tasarısının anayasaya aykırı olmadığına dair olan Anayasa Komisyonu kabul edildikten sonra görüşülmek üzere bu sefer Adalet Komisyonu'na gönderilmiştir. Adalet Komisyonu'nda kanun tasarısının birinci maddesinde geçen bir yıldan beş yıla kadar olan ağır hapis cezası, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası şeklinde değiştirilmiştir. Kanun tasarısının esas olan birinci madde bu şekliyle kabul edildikten sonra diğer dört maddesinin de kabul edilmesiyle kanun tasarısı yasalaşmıştır. Kanun tasarısı için ayrıca bir açık oylama yapılmamıştır.³⁷⁸ Kanun 31 Temmuz 1951 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.³⁷⁹

İstanbul Milletvekili Fuat Köprülü tarafından hazırlanmış olan bir kanun teklifinde 202 milletvekili ile birlikte Tarakçıoğlu'nun da imzası yer almaktadır. Kanun teklifi mevcut olan anayasanın yaşayan Türkçeye uygun bir hale getirilmesi hakkındadır. Kanun teklifinin gerekçesinde yaşayan Türkçe'nin yanında, Anayasa ve İktüzük dilinin ikinci bir dil olarak durduğundan bahsedilmiştir. Buna sebep olarak da 1945'ten sonra nesiller arasında ikilik yaratan bir dil çalışmasına girilmiş olması gösterilmiştir. Bu dil çalışmaları neticesinde de şu anda yürürlükte olan 4695 sayılı ve 10 Ocak 1945 tarihli Anayasa hazırlanmıştır. Fuat Köprülü'nün kanun teklifinde yer alan Anayasa metni ise 20 Nisan 1340 (20 Nisan 1924) tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun eski kelime ve terkiplerinin daha sade Türkçe karşılıkları ile hazırlanmış olan halidir. Kanun teklifinde ayrıca, bu teklifin Türk dilinin sadeleşmesine ve olgunlaşmasına katkıda bulunacağı belirtilmiştir. Kanun teklifinin görüşüldüğü Anayasa Komisyonu'nda; 4695 sayılı kanunun kaldırılarak yerine 20 Nisan 1340 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun ve yürürlükte olan tadillerinin hükümleri de baki kalmak şartıyla manalarında bir değişiklik yapılmaksızın sadece eskimiş terkip ve tabirlerinin yaşayan dile uygun hale getirilmesi kabul edilmiştir. Kanun teklifinde eski terkip ve tabirlerin yerine daha sade bir Türkçe ile Anayasa'nın 105 maddesi yazılmış ve Anayasa Komisyonu da bu maddelerin bazılarını aynen kabul etmiş, bazılarında ufak değişiklikler yapmıştır.³⁸⁰

Fuat Köprülü öncülüğünde hazırlanmış olan kanun teklifinin mecliste yapılan görüşmelerine Tarakçıoğlu katılmamıştır. Diğer milletvekilleri ise kanun teklifinin görüşülmüş olduğu birçok oturumda lehte ve aleyhte görüş beyan eden konuşmalara yapmışlardır. Kanun teklifinin görüşmeleri sırasında İzmir Milletvekili Zühtü Hilmi Velibeşe ve 185 milletvekili 491 sayılı

³⁷⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İctima: 1, Cilt: 9, s. 295-298.

³⁷⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İctima: 1, Cilt: 9, s. 324.

³⁷⁹ Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun (1951), **T.C. Resmi Gazete**, 7872, (31.07.1951).

³⁸⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İctima: 3, Cilt: 18, s. 129.

Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun yürürlükte olan 4695 sayılı kanunun yerine yeniden yürürlüğe girmesi için ek bir kanun teklifinde bulunmaları üzerine iki kanun teklifi birleştirilerek görüşülmeye devam edilmiştir. 24 Aralık 1952 yılında yapılan görüşmelerde 491 sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun yeniden yürürlüğe konulması şeklinde kanun teklifi mecliste kabul edilmiştir.³⁸¹ Kanun teklifi için yapılan açık oylamada da 31 ret, 9 çekimser oya karşılık 342 kabul oyu kullanılmıştır. Tarakçıoğlu da meclis görüşmelerine katılmamış olduğu kanun teklifinin açık oylamasında kabul oyu kullanmıştır.³⁸² Kanun 31 Aralık 1952 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.³⁸³

Antalya Milletvekili Akif Sarioğlu tarafından hazırlanan ve mecliste çok büyük tartışmalara neden olan diğer bir kanun teklifinde de Tarakçıoğlu'nun imzasını görmekteyiz. Kanun teklifi Cumhuriyet Halk Partisi'nin Haksız İktisaplarının İadesi adıyla hazırlanmıştır. Kanun teklifinin gerekçesinde CHP'nin iktidar olduğu zamanlarda devletin imkanlarını parti lehine sömürdüğü iddia edilmiştir. Buna göre CHP devletten, hususi idarelerden, belediyelerden, köylerden, vakıflardan, İktisadi Devlet Teşekküllerinden, karşılıksız veya çok sembolik bedellerle gayrimenkul edinmiş, il bütçelerinden paralar almış, içtimai yardım adı altında devlet ve özel kurumlardan para temin etmiş, Halkevlerine devlet, belediye, köy ve vilayet bütçelerinden paralar aktarmıştır. Kanun teklifinde iddia edilen bu nedenlere dayanarak zamanında iktidar gücünü kullanarak haksız yere elde edilen kazanç ve taşınmazların Türk milleti adına geri alınması gerektiği vurgulanmıştır. Kanun teklifi görüşüldüğü Geçici Komisyon'da bazı maddelerinde yapılan değişikliklerle birlikte kabul edilmiştir.³⁸⁴

Teklifin 14 Aralık 1953 tarihindeki görüşmeleri sırasında CHP ve DP milletvekilleri arasında karşılıklı ağır ithamlara varan tartışmalar yaşanmıştır. Bunların detaylarına girilmeyecektir; ancak önemine binaen CHP grubu adına konuşan İsmet İnönü'nün teklif hakkındaki görüşlerine değinmek yerinde olacaktır. Kanun teklifi aleyhinde konuşan İsmet İnönü kanun teklifini sert bir dille eleştirmiştir. İnönü, teklifle birlikte CHP gibi meşru bir siyasi teşekkülün cezalandırıldığını ifade etmiştir. İsmet İnönü, anayasaya, genel hukuk prensiplerine insan haklarına aykırı bulduğu kanun teklifini Cumhuriyet'in itibarına kastetme hareketi olarak değerlendirmiştir. Köylü Partisi Grubu adına konuşan Seyhan Milletvekili Cezmi Türk de kanun teklifini zamansız ve şahsi bularak eleştirmiştir.³⁸⁵ Cumhuriyet Halk Partisi'nin haksız iktisaplarının iadesi hakkındaki kanun teklifi 10 madde halinde mecliste kabul edildikten sonra açık oylamaya sunulmuştur. Açık oylamada 5 ret oyuna karşılık 341 kabul oyu kullanılmıştır ve kanun teklifi kabul edilmiştir. Tarakçıoğlu, bu kanun teklifi hakkında da hiçbir söz almamıştır. Ancak yapılan açık oylamaya katılan Tarakçıoğlu kabul

³⁸¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 18, s. 410.

³⁸² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 18, s. 424-426.

³⁸³ 491 Sayılı Teşkilatı Esasiye Kanununun Tekrar Meriyete Konulması Hakkında Kanun (1952), **T.C. Resmi Gazete**, 8297, (31.12.1952).

³⁸⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 26, s. 160-166.

³⁸⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 26, s. 169-176.

yönünde oy kullanmıştır.³⁸⁶ Kanun 16 Aralık 1953 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.³⁸⁷

1953 yılında görüşmesi yapılan ve Tarakçıoğlu’nun da imzasını taşıyan diğer bir önerge yeni bir barem kanunu yapılıncaya kadar devlet memur ve hizmetlilerine ödenek ve ikramiye verilmesini içeren kanun tasarısı hakkındadır. Hükümet tarafından hazırlanan kanun tasarısının gerekçesinde özel sektörde çalışan vatandaşların günümüz şartlarına uygun bir gelir seviyesine ulaşmakla beraber devlette istihdam edilmiş olan memur ve hizmetlilerin ise gelirlerinin bu durumdan uzak olduğu belirtilmiştir. Yeni barem kanunun ile çalışmaların devam ettiği ancak tamamlanmasının ise zaman alacağına vurgu yapılan gerekçede, devlet memur ve hizmetlilerine yeni barem kanununu beklemeden imkanlar nispetinde bir iyileştirme yapılmak amacıyla bu kanun tasarısının hazırlandığı ifade edilmiştir. Bütçe Komisyonunda ufak değişiklikler ile birlikte kabul edilen tasarı görüşülmek üzere meclise havale edilmiştir.³⁸⁸ 23 Aralık 1953 tarihli meclis görüşmesinde Erzurum Milletvekili Memiş Yazıcı, kanun tasarısının birinci maddesinde yazılı olan devlet memur ve hizmetlilerine maaş ya da ücretlerinin birer aylık tutarlarında iki defa yapılacak olan tahsisatın 1953 yılı için sadece bir misli daha artırılarak üç defa yapılmasını talep eden bir önerge sunmuştur. 51 milletvekillinin daha imzasını taşıyan önergedeki imza sahiplerinde birisi de Tarakçıoğlu’dur. Önerge kabul edilerek yeniden müzakere edilmek üzere Bütçe Komisyonu’na gönderilmiştir.³⁸⁹ Bütçe Komisyonu’nda ödenecek tahsisatın üç defaya çıkarılması kabul edilerek mecliste yapılan oylamada da madde bu hali ile kabul edilmiştir. Kanun tasarısının diğer maddeleri de kabul edilerek açık oylamaya sunulmuştur.³⁹⁰ Açık oylamada 1 ret oyuna karşılık 253 kabul oyuyla kanun tasarısı kabul edilmiştir. Oylamaya katılan Tarakçıoğlu da tasarıya kabul oyu kullanmıştır.³⁹¹ Kanun 26 Aralık 1953 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.³⁹²

Kocaeli Milletvekili Cemal Tüzün Emniyet Umum Müdürlüğü kadrosuna dahil memurlara fazla mesai ücreti verilmesi hakkında Hükümet’in hazırlamış olduğu kanun tasarısının görüşmelerinde kanun tasarısının birinci maddesi hakkında bir önerge sunmuştu. Birçok milletvekili ile birlikte Tarakçıoğlu’nun da bu önergenin altında imzası bulunmaktadır. Önergede kanun tasarısının birinci maddesine Emniyet Umum Müdürlüğü kadrosuna dahil memurlara verilecek olan 50 liralık fazla mesai saati ücretinin 75 liraya çıkarılması talep edilmektedir. Önerge

³⁸⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 26, s. 234-236.

³⁸⁷ Cumhuriyet Halk Partisinin Haksız İktisaplarının İadesi Hakkında Kanun (1953), **T.C. Resmi Gazete**, 8584, (16.12.1953).

³⁸⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 26, s. 387.

³⁸⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 26, s. 416, 420.

³⁹⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 26, s. 457.

³⁹¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 26, s. 469-470.

³⁹² Devlet Memur ve Hizmetlilerine Tahsisat Verilmesi Hakkında Kanun (26.12.1953), **T.C. Resmi Gazete**, 8593, (26.12.1953).

kabul edilerek görüşülmek üzere Bütçe Komisyonu'na gönderilmiştir.³⁹³ Kanun tasarısının 16 Mayıs 1955 tarihindeki görüşmelerinde Bütçe Komisyonu'nda da kabul edilen önergede ifade edildiği şekilde birinci madde kabul edilmiştir. Kanun tasarısının diğer üç maddesinin de kabul edilmesiyle birlikte kanun tasarısı yasalaşmıştır. Kanun tasarısı için ayrıca bir açık oylama yapılmamıştır.³⁹⁴ Kanun 21 Mayıs 1955 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.³⁹⁵

Ordu mensuplarıyla, Emniyet Umum Müdürlüğü, Gümrük Muhafaza ve Muamele Sınıfı kadrolarında çalışanlara birer er tayını verilmesi hakkındaki kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki kanun tasarısının 30 Mart 1956 tarihindeki meclis görüşmelerinde Trabzon Milletvekili Mahmut Goloğlu kanun tasarısının birinci maddesi hakkında bir önerge sunmuştur. Önergede, kanun maddesine konu olan teşkilatlarda çalışan sivil memur ve hizmetlilere verilmesi öngörülen birinci maddenin (C) fıkrasındaki 35 liralık er tayınının 50 liraya çıkarılması teklif edilmiştir. Meclis görüşmeleri sırasında Bütçe Komisyonu adına komisyon katibi olan Mazhar Şener'in önergeyi kabul ettiklerini beyan etmesi üzerine fıkra bu şekilde değiştirilmiştir. Kanun tasarısı diğer maddeleri ile birlikte 5 madde halinde kabul edilerek açık oylamaya sunulmuştur. 1 ret oyuna karşılık 274 kabul oyuyla kanun tasarısı yasalaşmıştır. Oylamada Tarakçıoğlu da kabul oyu kullanmıştır.³⁹⁶ Kanun 4 Nisan 1956 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.³⁹⁷

Zonguldak Milletvekili Cemal Kıpçak tarafından verilmiş olan bir kanun teklifinde de Tarakçıoğlu'nun imzasına rastlamaktayız. Tarakçıoğlu'ndan başka 17 milletvekilinin daha imzasını taşıyan kanun teklifi, sermayesi tamamen devlet tarafından verilmek suretiyle kurulmuş olan iktisadi teşekküllerin teşkilatıyla idare ve murakabeleri hakkındaki 3460 sayılı kanunun altıncı maddesinin değiştirilmesi hakkındadır. Buna göre ilgili madde değiştirilerek devlet sermayesi ile kurulmuş olan bu teşekküllerinin bütün denetimlerinin meclis üyesi olan kimselerden seçilmiş olan bir heyet tarafından yapılması sağlanmak istenilmiştir. Bu üyeler yapmış oldukları denetim sonucunda hazırlamış oldukları raporları meclise sunacaklar ve böylece iktisadi teşekküller siyasi güç tarafından resmen denetim altına alınmış olunacaktır. Bu niyetler ile hazırlanmış olan kanun teklifi görüşülmüş olduğu Geçici Komisyon'da reddedilmiştir. Komisyon ret gerekçesi olarak böyle bir değişikliğin ancak 3460 sayılı kanunun bütün olarak ele alınması ile faydalı olacağı, bu haliyle ise hiçbir amaca hizmet etmeyeceği ifade edilmiştir. Kanun teklifinin 6.7.1956 yılında mecliste yapılan görüşmesinde hiçbir milletvekili söz almamıştır. Bunun üzerine Geçici Komisyon

³⁹³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 1, Cilt: 7, s. 229-230.

³⁹⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 1, Cilt: 7, s. 268-269.

³⁹⁵ Emniyet Umum Müdürlüğü Kadrosuna Dahil Memurlara Fazla Mesai Ücreti Verilmesi Hakkında Kanun (1955), **T.C. Resmi Gazete**, 9011, (21.05.1955).

³⁹⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 10, s. 1376-1377, 1389-1390.

³⁹⁷ Ordu Mensuplarıyla Emniyet Umum Müdürlüğü ve Gümrük Muhafaza ve Muamele Sınıfı Kadrolarında Çalışanlara Birer Er Tayını Verilmesi Hakkındaki 4367 Sayılı Kanunun 4684 Sayılı Kanunla Değiştirilen Birinci Maddesi ile 4367 Sayılı Kanunun 3'üncü Maddesinin (A) Fıkrasının Tadiline Dair Kanun (1956), **T.C. Resmi Gazete**, 9276, (04.04.1956).

raporu oya sunulmuş ve kabul edilmiştir. Geçici Komisyon raporunun kabul edilmesiyle kanun teklifi de reddedilmiştir.³⁹⁸

Bir kısım ithalata tahsis olunan dövizler dolayısıyla alınacak Hazine hissesi hakkında Hükümet tarafından bir kanun tasarısı hazırlanmıştır. Kanun tasarısının gerekçesinde ülkemizin muasır medeniyet seviyesine ulaşması, amme hizmetlerinin en iyi şekilde verilebilmesi için hazineye gelir kaynakları sağlanması amacıyla bu tasarının hazırlandığı ifade edilmiştir. Kanun tasarısı Ticaret, Gümrük, Maliye ve Bütçe Komisyonlarında da kabul edilmiştir. Kanun teklifinin 27 Şubat 1957 tarihli meclis görüşmesinde Konya Milletvekili Hidayet Aydıner kanun tasarısının ikinci maddesinin son fıkrasına bir kayıt düşülmesi hususunda önerge vermiştir. Tarakçıoğlu ile birlikte birçok milletvekilinin daha önergenin altında imzası bulunmaktadır. Önergede Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın Beynelmilel Kalkınma Bankası'ndan temin ettiği dövizlerle, ülkeye getirilecek olan fabrika ve çeşitli sınai tesis malzemesinden Hazine hissesi alınmayacağı hükmünün kanun maddesine eklenme talep edilmiştir. Bütçe Komisyonu Katibi ve Maliye Bakanı'nın önerge aleyhindeki konuşma ve izahlarından sonra önerge reddedilmiştir.³⁹⁹ Kanun tasarısı mecliste kabul edildikten sonra yapılan açık oylamada da 50 ret, 3 çekimser oya karşılık 280 kabul oyuyla yasalaşmıştır. Tarakçıoğlu da kanun tasarısını kabul eden milletvekilleri arasındadır.⁴⁰⁰ Kanun 1 Mart 1957 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.⁴⁰¹

Orman Umum Müdürlüğü'nün 1958 yılı Bütçe Kanunu görüşmelerinde sunulmuş olan bir önergede de Tarakçıoğlu'nun imzasına rastlamaktayız. Kastamonu Milletvekili Şükrü Esen'in, Orman Umum Müdürlüğü Bütçe Kanunu'na, müdürlükte ve müdürlüğe bağlı çalışan işletmelerde çalışan veznedar ve kıymet muhafızlarına maaşlarının yüzde 15-25 nispetinde kasa tazminatı verilmesi ve bu tazminatın da 1958 yılı için maaş ve ücret tasarruflarından ödenmesini teklif etmiş olduğu önergesinde Tarakçıoğlu'ndan başka daha birçok milletvekilin daha imzası bulunmaktadır. Zonguldak Milletvekili Sebati Ataman kanun teklifi mahiyetindeki bu önergenin oya sunulmasının içtüzüğe aykırı olduğunu beyan eden bir konuşma yapmıştır. Meclis başkanlığı da Sebati Ataman'ın görüşüne katılarak önergeyi oya sunmamıştır. 13 maddelik 1958 yılı Orman Umum Müdürlüğü Bütçe Kanunu yapılan açık oylamada 66 ret oyuna karşılık 333 kabul oyuyla yasalaşmıştır. Tarakçıoğlu da kabul oyu veren milletvekilleri arasında yer almıştır.⁴⁰² Kanun 4 Mart 1958 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.⁴⁰³

³⁹⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 13, s. 97.

³⁹⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 3, Cilt: 17, s. 1155-1159.

⁴⁰⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 3, Cilt: 17, s. 1209-1210.

⁴⁰¹ Bir Kısım İthalata Tahsis Olunan Din İzler Dolayısıyla Alınacak Hazine Hissesi Hakkında Kanun (1957), **T.C. Resmi Gazete**, 9548, (01.03.1957).

⁴⁰² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 2, s. 1017-1018, 1122-1124.

⁴⁰³ Orman Umum Müdürlüğü 1958 Yılı Bütçe Kanunu (1958), **T.C. Resmi Gazete**, 9849, (04.03.1958).

Tarakçıoğlu'nun da imzasını taşıyan iki önergede iki ayrı kanun teklifinin görüşülmesi için Geçici Komisyonların teşkil edilmesi talep edilmiştir. Bu önergelerden ilkinde Turizm Endüstrisini Teşvik kanun tasarısı ile Antalya Milletvekili Burhanettin Onat ile 122 milletvekili arkadaşının Turizm Endüstrisini Teşvik kanun teklifinin beraber görüşülmesi için geçici bir komisyon kurulmasını talep edilmektedir. Antalya Milletvekili Fatin Dalaman'ın öncülüğünde sunulmuş olan ve Tarakçıoğlu ile birlikte birçok milletvekilinin imzasını taşıyan önerge kabul edilmiştir.⁴⁰⁴ Geçici Komisyon ile birlikte Çalışma Komisyonunda da kabul edilen kanun tasarısı 2 ret, 1 çekimser oya karşılık 259 oy ile kabul edilmiştir. Tarakçıoğlu da kanun tasarısına kabul oyu kullanmıştır.⁴⁰⁵ Kanun 22 Mayıs 1953 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.⁴⁰⁶ Geçici Komisyon'da görüşülmesi için hakkında önerge verilen ve Tarakçıoğlu imzası taşıyan diğer önerge ise, Sakarya Milletvekili Nusret Kirişçioğlu'nun Devlet Şurası Kanunu'na ek 6716 sayılı kanunun 1. maddesine bağlı cetvelde değişiklik yapılması hakkındaki kanun teklifinin Adliye ve Bütçe Komisyonlarından seçilip oluşturulacak geçici bir komisyonda görüşülmesine dairdir. Konya mebusu Sami Soylu tarafından verilen önergede Tarakçıoğlu ile birlikte 25 milletvekilinin daha imzası bulunmaktadır. Önerge kabul edilerek kanun teklifi görüşülmek üzere Geçici Komisyon'a gönderilmiştir.⁴⁰⁷ Kanun teklifi 30 Ocak 1959 tarihinde 1 ret, 1 çekimser oya karşılık 318 oyla kabul edilerek yasalaşmıştır. Tarakçıoğlu da kanun teklifine kabul oyu veren milletvekilleri arasında yer almıştır.⁴⁰⁸ Kanun 3 Şubat 1959 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.⁴⁰⁹

Tarakçıoğlu'nun yukarıda içerikleri verilmiş olan önergelerden başka, birçok bütçe görüşmesinde sunulmuş olan önergelerin altında da imzasının bulunduğunu görmekteyiz. Bu önergelerden hiçbirisi Tarakçıoğlu öncülüğünde verilmiş olan önergeler olmayıp, diğer milletvekilleri tarafından hazırlanan ve altında Tarakçıoğlu da dahil olmak üzere daha birçok milletvekilinin imzasını taşıyan önergelerdir. Verilen önergelerin tümü görüşülen bütçelerin fasıllarına, ek bir tahsisat konulması yahut fasıl başlıklarındaki tahsisatın kaldırılması ya da artırılmasına dairdir. Tarakçıoğlu'nun da imzasını taşıyan bu türden önergeler hakkında, önergenin hangi bütçe görüşmesinde verilmiş olduğu ve önergenin mahiyeti hakkında bilgi verilmesi ile yetinilecektir. Tarakçıoğlu'nun imzasını taşıyan ve kabul edilen önergeler şunlardır:

⁴⁰⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 2, Cilt: 15, s. 94-95.

⁴⁰⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 22, s. 232-233.

⁴⁰⁶ Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu (1953), **T.C. Resmi Gazete**, 8414, (22.05.1953).

⁴⁰⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 2, Cilt: 6, s. 4-5.

⁴⁰⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 2, Cilt: 6, s. 704-706.

⁴⁰⁹ Devlet Şurası Kanununa Ek 2/4/1956 Tarihli ve 6716 Sayılı Kanunun Maddesine Bağlı Cetvelin Değiştirilmesi Hakkında Kanun (1959), **T.C. Resmi Gazete**, 10125, (03.02.1959).

1951 yılı Bütçe Kanunu için:⁴¹⁰

Doğu Anadolu ve Edirne’de açılan, köy kadınları gezici kursları ile köy demirciliği ve marangozluğu kursları için, Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinden tahsisat ayrılması; Okul Binası Yapma derneklerine 200 bin lira tahsisat ayrılması.

1952 yılı Bütçe Kanunu için:⁴¹¹

Sayıştay bütçesinin eski seneden kalan hesaplarının giderlerinin karşılanması için ayrılan 480 bin liralık tahsisatın kaldırılması; Memleket çapında meşhur olan Mevlut’un sahibi olan Süleyman Çelebi’nin Bursa’daki türbesinin tamamlanması için 25 bin lira tahsisat konulması; Ankara Belediyesi’ne yardım için 500 bin liralık bir ödenek ayrılması; Horasan-Sarıkamış arası demiryolunun inşası için 5 milyon lira ödenek ayrılması; İl ve köy yolları yapımına ayrılan 25 milyon liranın 30 milyon liraya çıkarılması.

1953 yılı Bütçe Kanunu için:⁴¹²

Teknik Üniversite ve yüksekokullarda devlet hesabına okuyan öğrencilere verilen 100 liralık bursun 125 liraya çıkarılabilmesi için 2577,50 liralık tahsisatın bütçeye eklenmesi; Diyanet İşleri Reisliği kadrosundaki imam, hatip ve müezzin kadrosunun bir misline çıkarılabilmesi için 360 liralık tahsisat konulması; Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü için 24.300 liralık ek bir tahsisatın konulması; Sağlık merkezlerindeki yatak sayısının artırılması için Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bütçesine ek 613.200 liralık tahsisat ayrılması; Üniversitelerde devlet hesabına okuyan öğrencilere verilen bursun 100 liradan 125 liraya çıkarılabilmesi için Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bütçesine 155.937 lira 50 kuruşluk tahsisat eklenmesi; Üniversitelerde devlet hesabına okuyan öğrencilere verilen bursun 100 liradan 125 liraya çıkarılabilmesi için Adalet Bakanlığı bütçesine 312.50 liralık tahsisat eklenmesi; Üniversitelerde devlet hesabına okuyan öğrencilere verilen bursun 100 liradan 125 liraya çıkarılabilmesi için Emniyet Genel Müdürlüğü bütçesine 2475 liralık tahsisat ayrılması; Mevlana’nın Konya’daki türbesinin onarımı için Konya Belediyesi’ne 300 bin liralık yardım yapılması; Üniversitelerde devlet hesabına okuyan öğrencilere verilen bursun 100 liradan 125 liraya çıkarılabilmesi için Tekel Genel Müdürlüğü bütçesine 3.312 lira 50 kuruş tahsisat eklenmesi; Üniversitelerde devlet hesabına okuyan öğrencilere verilen bursun 100 liradan 125 liraya çıkarılabilmesi için Orman Genel Müdürlüğü bütçesine 42.300 liralık tahsisat eklenmesi; Güzel Sanatlar Akademisi bütçesine 100.000 lira ilave yapılması.

⁴¹⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 1, Cilt: 5, s. 809-810; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 1, Cilt: 5, s. 812.

⁴¹¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 2, Cilt: 13, s. 540; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 2, Cilt: 13, s. 922-925; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 2, Cilt: 13, s. 1021, 1037.

⁴¹² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 20, s. 516-517, 556-557, 565, 671-672, 676, 742, 819, 892, 986-987, 1141, 1166, 1303.

1954 yılı Bütçe Kanunu için:⁴¹³

Ankara’da Zincirli ve Hacı Bayram Camilerine ait olan arsalara ek yapılarak üstü kapalı namaz kılma yerleri inşası için 200.00 bin lira tahsisat eklenmesi; Adana Yeşiloba’daki şehitlik ile tarihi abidesinin inşası için 25 bin liralık tahsisat ayrılması; 1855 yılındaki Kars şehrinin savunmasında şehit düşünler için bir abide dikilmek amacıyla Kars Belediyesi’ne 100 bin liralık yardım yapılması; Osman Gazi, Orhan Gazi, Yıldırım Bayezit, Birinci Murat ve İkinci Murat’ın türbelerinin onarımı için 250 bin liralık tahsisat ayrılması; Vilayet ve kaza merkezlerinde halk tarafından yaptırılan okul binaları için müteşebbis derneklere yapılacak olan yardımın 400 bin liradan 1 milyon liraya çıkarılması; İmam-hatip okullarının inşası için kurulmuş olan derneklere yapılacak olan yardımın 200 bin liradan 500 bin liraya çıkarılması.

1955 yılı Bütçe Kanunu için:⁴¹⁴

Devlet teşkilatında hademe, işçi, bekçi, bahçıvan, hasta bakıcı olarak çalışmak üzere istihdam edilmiş olanların 50 liralık ücretlerinin 75 liraya çıkarılması için 2.204.100 liralık tahsisatın ayrılması; Ceza ve tevkif evlerindeki başgardıyan ve gardıyanların ücretlerinin artırılması için 793.800 lira ek tahsisat konulması; Yüksekokullarda okuyan öğrencilerin giyecek ve yiyecek ihtiyacının karşılanması için Milli Eğitim Bakanlığı bütçesine ayrılmış olan ödeneğe 170 bin liranın daha ilave edilmesi; Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü’nün bütçesine 200 bin lira ilave edilmesi; Karayolları Umum Müdürlüğü’ne yollar ve köprülerin bakımı için ayrılan 55.900.000 liranın 75.000.000 liraya çıkarılması.

1956 yılı Bütçe Kanunu için:⁴¹⁵

Diyanet İşleri kadrosunda çalışan hayrat hademesi görevlilerinin ücretlerinin artırılması için bütçeye ek 3.445.250 liralık ödenek konulması ve ücret artışından kaynaklanan fazlalığın Emekli Sandığı’na ödenecek prim karşılığı olarak da 189.488 liranın bütçeye eklenmesi; Mülhak vakıflara ait camilerin hademelerinin ücretlerinin 100 liraya çıkarılması için gereken zammın yapılması; Türk Kanser Araştırma Derneği’ne yapılması öngörülen 100 bin liralık yardımın, 300 bin liraya çıkarılması; Öğrenim öğrencileri burslarının 160 liraya çıkarılması için gereken ödeneğin ilave edilmesi; Sağlık merkezleri inşaatları için ayrılan 12.500.000 liranın 17.500.000 liraya çıkarılması; Vilayet ve köy yollarının yapımı için ayrılan 30 milyon liralık tahsisatın 75 milyon liraya çıkarılması.

⁴¹³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 28, s. 817, 821, 862, 868, 869.

⁴¹⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 1, Cilt: 5, s. 420-421, 510, 629-630, 654, 687; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 1, Cilt: 7, s. 230.

⁴¹⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 10, s. 615-616, 787-787, 790, 861-862, 895, 901-902, 904-906.

1957 yılı Bütçe Kanunu için:⁴¹⁶

Bolu'nun Göynük kazasında gömülü olan büyük Türk alimi, tabibi ve şairi Muhammet Akşemsettin'in türbesinin onarılması için Göynük Belediyesi'ne 100 bin liralık yardım yapılması; Beden, ruh ve ahlaki gelişimi tehlikede bulunan anasız ve babasız korunmaya muhtaç çocukların yaşama ve yetiştirme imkanları için Eğitim Bakanlığı bütçesine ayrılmış olan 450 bin liranın, 2 milyon 450 bin liraya çıkarılması; Karadeniz Teknik Üniversitesi arazi istimlak işinin tamamlanması, sondaj, arazi etütleri, haritalarının tanzimi, inşa edilecek binaların plan ve projeleri ve proje müsabaka ücretleri ve sair hazırlıklar için Eğitim Bakanlığı bütçesine 800 bin lira ek ödenek konulması.

1958 yılı Bütçe Kanunu için:⁴¹⁷

Diyanet İşleri'nde görevli hayrat hademesinin ücretleri için ayrılmış olan 15.748.894 liranın 19.040.000 liraya ve mevcut 9.250 kişilik kadronun da 9.987 kişiye çıkarılması; Ankara'da toplanacak olan Türk Sanatı Kongresi'nin masrafları için Milli Eğitim Bakanlığı bütçesine 60 bin lira eklenmesi; Ormanların korunması için Ziraat Bakanlığı'nın bütçesinin 761. faslının 10. maddesine konulan 1 milyon liranın 5.6 milyona ve 20. maddesine konulan 1 milyon liranın 2.5 milyona çıkarılması.

1959 yılı Bütçe Kanunu için:⁴¹⁸

Kara, Hava ve Deniz Kuvvetlerindeki kumandanlıklara bağlı iş yerlerinde çalışan, 16 bin işçi için Milli Müdafaa Vekaleti bütçesine ayrılmış olan ödeneğe 18 milyon lira ilave edilmesi; Yüksek tahsil talebe teşekküllerine yapılacak yardımı karşılamak üzere Maliye Bakanlığı bütçesine 200 bin liranın ilave edilmesi; Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü bütçesinin 20 milyon lira miktarındaki tahsisatının 40 milyon liraya çıkarılması; Karayolları Umum Müdürlüğü bütçesine vilayet ve köy yolları yapımı için konulan 65 milyon liranın 100 milyon liraya çıkarılması.

1960 yılı Bütçe Kanunu için:⁴¹⁹

Muhtaç ve kör olanlara yardım için Vakıflar Umum Müdürlüğü bütçesine konulan 200 bin liranın, 280 bin liraya çıkarılması.

⁴¹⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 3, Cilt: 17, s. 837, 840-841, 879, 887.

⁴¹⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 2, s. 471-473, 777-778, 1007-1008.

⁴¹⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 2, Cilt: 7, s. 717-718, 776, 886-890.

⁴¹⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 3, Cilt: 12, s. 1058-1059.

Tarakçıoğlu'nun da imzasını taşıyıp bütçe kanunu görüşmelerinde reddedilen önergeler ise şunlardır:

1951 yılı Bütçe Kanunu için:⁴²⁰

Devletlerarası anlaşmaların mecliste tasdiki ile alakalı kanunların basılıp dağıtılması için, 50 bin lira tahsisat konulması ve bu iş bir komisyon kurulması; İzmir Fuarı için ayrılmış olan 50 bin liralık yardımın 150 bin liraya çıkarılması; Ankara İmar Müdürlüğüne 200 bin lira tahsisat verilmesi, Milli Eğitim Bakanlığı bütçesindeki yatırım bölümündeki tahsisatın 500 bin liraya çıkarılması; 1951 bütçesinden yapılmış ve yapılacak olan tasarrufların Bayındırlık Bakanlığı'na il ve köy yollarının yapımını için ayrılmış olan 12 milyon liralık tahsisata eklenmesi.

1955 yılı Bütçe Kanunu için:⁴²¹

Adana'da şehitlik abidesi yapılması için burada yer alan Kuvayı Milliye Mücahit ve Gazileri Cemiyeti'ne yapılan 15 bin liralık yardıma 100 bin lira daha eklenmesi.

1957 yılı Bütçe Kanunu için:⁴²²

Köylerde halkın yapacağı içme suyu işlerine yardım amacıyla Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü bütçesine konulan 20 milyon liralık tahsisatın 30 milyon liraya çıkarılması.

Tarakçıoğlu'nun imzasını taşıyan, kabul ve reddedilen önergelerden başka bütçe kanunu ile ilgili bazı önergeler ise teklif sahipleri tarafından geri çekilmiştir. Bu önergeler de şu şekildedir:

1951 yılı Bütçe Kanunu için:⁴²³

Türk Ocakları için 15 bin liralık tahsisat verilmesi.

1956 yılı Bütçe Kanunu için:⁴²⁴

Adana'da kurulan Şehitlik İnşa ve İmar Derneği'ne 100 bin liralık bir yardımın yapılması.

⁴²⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 1, Cilt: 5, s. 392, 727-728, 742, 813-814, 865-866.

⁴²¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 1, Cilt: 5, s. 578-579.

⁴²² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 3, Cilt: 17, s. 842-843.

⁴²³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 1, Cilt: 5, s. 740-741.

⁴²⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 1, Cilt: 5, s. 792-793

1955 yılı Bütçe Kanunu görüşmelerinde birçok milletvekili ile birlikte Tarakçıoğlu'nun da imzasını taşıyan bir önerge içtüzüğe aykırı olduğu gerekçesiyle dikkate alınmamıştır. İlgili önerge Adliye Bakanlığı'nın bütçesinde yer alan 258 adet mahkeme zabıt katibinin maaş tutarı olan 860 bin lira ile 90 hakim kadrosunun karşılığı olan 650 bin liranın Bakanlık bütçesinin 20/ 219 fasıl ve maddeleri görüşülürken ait olduğu maddelere eklenmesi hususundadır. Meclis Başkanı mevcut olmayan kadrolara tahsisat konulmasının usul ve esaslara aykırı olduğunu beyan ederek önergeyi oya sunmamıştır.⁴²⁵ Yukarıda içerikleri verilmiş olan kanun tasarısı, kanun teklifi ve önergelere iştirak etmiş olan Tarakçıoğlu, kendi sunmuş olduğu; kitap, dergi ve gazetelerde yayınlanmış olan ilanlardan belediyelerin vergi almaması hususundaki önergesinin dışında diğer hiçbir kanun tasarısı, teklifi ya da önergenin görüşülmesi sırasında söz almamıştır.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nde tespit ettiğimiz bir belgeye göre aralarında Tarakçıoğlu'nun da bulunduğu dört Trabzon Milletvekili Trabzon'a bir hidroelektrik santralinin kurulması hakkında talepte bulunmuşlardır. Tarakçıoğlu'nun milletvekili olduğu dönemlerde böyle bir kanun teklifine Zabıt Ceridelerinde rastlanılmamıştır. Cumhuriyet Arşivi'ndeki belge 1953 yılına, yani Tarakçıoğlu'nun milletvekili olduğu döneme ait olduğu için diğer faaliyetlerin teklifler kısmında verilmesi uygun görülmüştür. Trabzon'a hidroelektrik santrali kurulması hakkındaki belgenin üzerinde hangi makama yazıldığına dair bir işaret bulunmamakla beraber, belgenin bulunduğu arşiv fonu Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü Evrakı Kataloğuna aittir. Belgede Tarakçıoğlu ile birlikte imzası bulunan diğer Trabzon milletvekilleri Mahmut Goloğlu, Salih Esat Alperen ve Süleyman Fehmi Kalaycıoğlu'dur. Belgede Trabzon'un coğrafi yapısının doğal bir sonucu olarak toprağının az olması karşın nüfusun çok olmasından dolayı iç iskan sorunu yaşayan bir şehir olduğuna işaret edilerek, bunun da şehirdeki işsizlik sorununun temeli olduğu ifade edilmiştir. İşsizliğin yanında topraksızlık da şehir halkının diğer bir sorunudur. İç iskan sorununun önemli bir sorun olduğu kabul edilmekle beraber, belgede geçen ifadelere göre bu sorunun halledilmesinin sonraya bırakılarak Trabzon'un sanayileşme bakımından sahip olduğu imkanlardan azami ölçüde yararlanılması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Trabzon'da inşaatları devam eden kiremit fabrikası, liman, tütün işleme evi bin yataklı bir hastane, ısıtma ve soğutma depoları gibi tesislerin tamamlanması ile elektriğe olan ihtiyaç artacaktır. Bu ihtiyaçların mevcut elektrik üretimi ile karşılanması mümkün değildir. Şehrin elektrik ihtiyacının karşılanması için Değirmendere suyu üzerine bir hidroelektrik santrali kurulması talep edilmiştir. Bu santral ile birlikte geçim zorluğu çeken Trabzon ahalisinin geleceği yarı yarıya teminat altına alınmış olacaktır. Belgede imzası olan dört Trabzon Milletvekili bu duygu ve düşünceler ile 1953 yılı bütçesinde gereken tedbirlerin alınması temennisinde bulunmuşlardır.⁴²⁶

⁴²⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 10, s. 509-510.

⁴²⁶ BCA, 50.302.10, (00.00.1953); Muzaffer Başkaya, **Cumhuriyetin İlk Yıllarında Trabzon'da Ekonomik Hayat (1923-1950)**, 1. Baskı, Serander Yayınevi, Trabzon, 2015, s. 434-435.

2.6 Komisyon Çalışmaları

Tarakçıoğlu DP döneminde Milli Eğitim Komisyonu ve Geçici Komisyon çalışmalarına katılarak birçok raporun hazırlanmasına katkıda bulunmuştur. Kendisi her iki komisyonda da hem başkan hem de üye olarak görev almıştır. Komisyonlarda görüşülen kanun tasarısı ve tekliflerden bazısı aynen kabul edilmiş, bazılarında bir takım değişiklikler yapılmış bazısı ise reddedilmiştir. Komisyon çalışmaları başlığı altında bunların detayları anlatılmaya çalışılacaktır.

Tarakçıoğlu başkanlığındaki Milli Eğitim Komisyonu'nda DP döneminde görüşülen ilk mesele Doğu Üniversitesi kurulması hakkındaki kanun tasarısıdır. TBMM'nin sekizinci devresinde yine Tarakçıoğlu'nun başkanı olduğu bir komisyon raporunda Doğu illerimizden birinde teknik üniversite kurulması teklif edilmişti. Mesleki ve teknik okulların açılması ve mevcutlarının büyütülmesi hakkındaki kanun tasarısında, kurulacak olan teknik üniversitenin Malatya, Elazığ ya da Diyarbakır gibi Doğu'nun en gelişmiş illerinden birinde açılması öngörülmüştü. Bu konuyla alakalı olan kanun tasarısı ve komisyon raporunun içeriklerine CHP dönemi komisyon çalışmalarında değinilmiştir. Doğu Üniversitesi hakkındaki kanun tasarısı ile birlikte, kurulması planlanan yeni üniversite her ne kadar teknik bir üniversite olmayacak olmasa da Tarakçıoğlu'nun bir düşüncesi daha resmiyet kazanmış oluyordu. 8 Ekim 1952 tarihli kanun tasarısının gerekçesinde Doğu'ya kurulacak olan üniversite ile bölgenin bir ilim ve kültür merkezi haline getirilmesi amacıyla böyle bir kararın alındığına vurgu yapılmıştır. Doğu Üniversitesi; bölgenin sosyal, iktisadi ve teknik ihtiyaçlarını karşılayacak ayrıca henüz istifade edilmemiş olan enerji kaynaklarını, bütün şubeleri ile ziraatını, madenlerini bir öğretim ve araştırma konusu olarak ele alacaktır. Kanun tasarısının gerekçesinde üniversitenin kurulacağı yer için özellikle bir şehir belirtilmemiş Elazığ ile Van arasındaki sahaya üniversitenin tesislerinin kurulması kararlaştırılmıştır. Tarakçıoğlu başkanlığındaki Milli Eğitim Komisyonu "Doğu Üniversitesi Kurulması" yerine kanun tasarısının adını "Doğu'da Bir Üniversite Kurulması" şeklinde değiştirmiş ve kanun tasarısının ikinci maddesindeki bir hükümde ufak bir değişiklik yaparak kanun tasarısını aynen kabul etmiştir.⁴²⁷

Tarakçıoğlu'nun başkanlık ettiği Milli Eğitim Komisyonu'nda görüşülen diğer bir mesele; müzelerle tarihi eser kalıntısı olan yerleri ziyaret edecek olanlardan alınacak ücret hakkında olan 3340 sayılı kanunda değişiklik yapılmasını öngören kanun tasarısıdır. Kanun tasarısında müze ve tarihi eser alanlarını ziyaret edecek olanlardan alınacak ücretlerin, ziyaret edilen yerin büyüklüğüne ve masraflarına göre tespit edilmesi talep edilmektedir. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı'na her müzenin ücretini tayin etme ve bazı müzeleri parasız ziyaret ettirme yetkisi de verilmektedir. Kanun tasarısı, görüşüldüğü Milli Eğitim Komisyonu'nda aynen kabul edilmiştir.⁴²⁸

⁴²⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 20, Ek: 148, s. 1-6.

⁴²⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 24, Ek: 203, s. 2.

Türkiye ile Fransa arasında 17 Haziran 1952 tarihinde Ankara'da imzalanan Kültür Anlaşması'nın tasdik edilmesi ile alakalı olan kanun tasarısının Milli Eğitim Komisyonu'ndaki müzakereleri Tarakçıoğlu'nun başkanlığı altında yapılmıştır. İmzalanan Kültür Anlaşması'na göre Türkiye ve Fransa üniversitelerinde kültür alışverişine, ilmi faaliyetlere ve dostluğa hizmet etme gayesi ile kürsüler kurulacaktır. Sanat eserlerinin korunması, tarihi eserlerin mübadelesi, arkeolojik çalışmalar, konserler, tiyatrolar, spor faaliyetleri, iki ülkenin okullarında okutulan ders kitaplarında iki tarafı da rencide edecek yanlış bilgilerin çıkarılması gibi hususlar da Kültür Anlaşması'nın maddeleri arasındadır. Anlaşmanın tatbikinin denetlenmesi için Daimi Karma Komisyon kurulacak ve bu komisyonun biri Ankara'da diğeri de Paris'te olmak üzere iki şubesi bulunacaktır. Milli Eğitim Komisyonu, hazırlamış olduğu raporda bu anlaşmanın iki ülke arasındaki mevcut dostane iş birliğini geliştireceğine ve kökleştireceğine vurgu yaparak kanun tasarısını kabul etmiştir.⁴²⁹

Tarakçıoğlu başkanlığındaki Milli Eğitim Komisyon'da görüşülen diğeri bir mesele de Siirt Milletvekili Baki Erden'in kimyagerlik ve kimya mühendisliği hakkındaki kanun teklifidir. Kanun teklifinin gerekçesinde kimya ilminin dünyadaki önemine işaret edilerek dünyanın gelişmiş ülkelerinde, üniversitelerin kimya lisans bölümünü bitiren herkesin kimyager sayılmadığı, kimyager unvanını almak için bu ülkelerde kimya alanında bilfiil çalışmış olma ve hatta doktorasını tamamlama şartının dahi arandığına vurgu yapılmıştır. Kanun teklifinde kimlerin kimyager ve kimya mühendisi olabileceği ile bunların hangi alanlarda istihdam edileceği de belirtilmiştir. Milli Eğitim Komisyonu'nda görüşülen kanun teklifi bazı değişiklikler ile kabul edilmiştir.⁴³⁰

Eğitim Bakanlığı kuruluş kadrolarıyla merkez kuruluşu ve görevleri hakkındaki 2287 sayılı kanunda değişiklik yapılmasına dair olan 4926 sayılı kanuna ek ve zeyilleri hakkındaki kanunda değişiklik yapılması amacıyla Hükümet tarafından hazırlanmış olan kanun tasarısının Milli Eğitim Komisyonu'ndaki görüşmeleri de Tarakçıoğlu'nun başkanlığında yapılmıştır. Kanun teklifinin gerekçesinde ilköğretim öğretmenleri ile ilköğretim öğretmenliğinden gelip farklı derecedeki okullarda ve Milli Eğitim Bakanlığı teşkilatında çalışanların aylık dereceleri hakkındaki 17 Şubat 1953 tarihli ve 6273 sayılı kanunun geçici birinci maddesi gereğince 4598 sayılı kanunun dördüncü maddesine göre kadrolarında iki üst dereceden maaş almakta olanlardan adı geçen kanundan faydalanarak maaşları yükseltilecekler için yeni kadrolar alınmak üzere bu tasarının hazırlandığı ifade edilmiştir. Milli Eğitim Komisyonu yalnızca birinci maddedeki Gazi Öğretmen Okulu ve Maarif Enstitüsü tabirini Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü olarak değiştirerek kanun tasarısını aynen kabul etmiştir.⁴³¹

⁴²⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 24, Ek: 219, s. 1-3.

⁴³⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 28, Ek: 233, s. 1-7.

⁴³¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 29, Ek: 215, s. 1-2.

Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü'nün kurulması hakkındaki kanun tasarısının görüşüldüğü Geçici Komisyon çalışmalarına DP dönemi idari teşkilat faaliyetlerinde değinmiştik. Tarakçıoğlu bu komisyona başlık etmiştir. Amme İdaresi Enstitüsü'nün kurulması hakkındaki kanun tasarısından önce bu konuyla alakalı olarak Türkiye Hükümeti ile Birleşmiş Milletler Teknik Yardım Bürosu arasında 8 Mayıs 1952'de Teknik Yardım Anlaşması imzalanmıştır. İmzalanan bu anlaşmanın TBMM'de tasdik edilmesi hakkındaki kanun tasarısının müzakereleri Dışişleri ile Milli Eğitim Komisyonlarında yapılmıştır. Kanun tasarısının gerekçesinde; öğretim, yetiştirme, araştırma, yardım, derleme, temas ve yayın şubeleri ile faaliyette bulunacak olan Amme İdaresi Enstitüsü'ne çalışmalarında destek olunması amacıyla BM Teknik Yardım Bürosu ile bu anlaşmanın imza edildiği ifade edilmiştir. Milli Eğitim Komisyonu'nda görüşülen kanun tasarısı aynen kabul edilmiştir.⁴³²

Milli Eğitim Komisyonu'nda Tarakçıoğlu'nun başkanlık ettiği diğer önemli bir komisyon çalışması Birleşmiş Milletlerin Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı olan UNESCO hakkındadır. Hükümet ile BM Teknik Yardım Bürosu arasında 5 Eylül 1951 tarihinde Teknik Yardım Esas Anlaşması adıyla bir anlaşma imza edilmiştir. Daha sonra UNESCO'nun da bu anlaşmaya taraf olması için, Hükümet ile BM Teknik Yardım Bürosu Türkiye temsilcisi arasında bu konuda ile alakalı olarak karşılıklı mektuplaşmalar olmuştur. Kanun tasarısı bu mektuplaşmaların tasdik edilmesi hakkındadır. Kanun tasarısında BM'nin diğer teşkilatlarıyla da anlaşma yapılarak mevcut anlaşmaların daha güçlü ve sağlıklı hale getirilmesinin amaçlandığı ifade edilmiştir. Milli Eğitim Komisyonu'nda görüşülen mesele yoruma mahal kalmadan aynen kabul edilmiştir.⁴³³

Tarakçıoğlu başkanlığında toplanan Milli Eğitim Komisyonu'nda aynen kabul edilen diğer bir kanun tasarısı İstanbul Teknik Üniversitesi'ne bağlı olarak açılmak istenen teknik okul hakkındadır. Kanun teklifinin gerekçesinde mevcut ve girişilen teşebbüsler nedeniyle yakın bir gelecekte ülkemizin 15.000 mühendise ihtiyacı olduğuna vurgu yapılarak, ülkemizdeki mevcut 1.000 mühendisin ise bu ihtiyacın çok uzağında olduğuna işaret edilmiştir. İstanbul ve Zonguldak'taki teknik okullardan her yıl mezun edilen öğrencilerle ihtiyaç olunan hedefe ancak 60 yıl sonra ulaşılabileceğinin ifade edilen gerekçede, yeni bir teknik okul açılmasının kaçınılmaz olduğu belirtilmiştir. İstanbul Teknik Üniversitesi'ne bağlı olarak açılacak olan bu okul, Orta Avrupa'da örnekleri görülen mühendis yetiştirme amacıyla kurulan okullara benzer bir müessese olacaktır. Mevcut kanunlara göre kurulması planlanan teknik okulun üniversiteye bağlanabilmesi mümkün olmadığından bu kanun tasarısının hazırlandığı ifade edilmiştir. Kanun tasarısını kabul eden Milli Eğitim Komisyonu hazırlamış olduğu raporda, bu türden okulların yurdun her tarafında açılmasını ve eleman sıkıntısı dolayısıyla yabancı uzmanlardan da istifade edilmesini önermiştir.⁴³⁴

⁴³² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 29, Ek: 115, s. 1-3.

⁴³³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 29, Ek: 187, s. 1-3.

⁴³⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 29, Ek: 214, s. 1-2.

Milli Eğitim Komisyonu Başkanı sıfatıyla Tarakçıoğlu'nun imzasını taşıyan diğer bir komisyon raporu, Türkiye ile Pakistan arasında imzalanan Kültür Anlaşması'nın tasdik edilmesi hakkındaki kanun tasarısı için hazırlanmıştır. 1951 yılında Türkiye ve Pakistan arasında imzalanan Dostluk Anlaşması, 1953 yılında Ankara imza edilen bu Kültür Anlaşması ile daha da pekiştirilmek istenmiştir. Kültür Anlaşması ile her iki ülkenin vatandaşları karşılıklı olarak birbirlerinin üniversitelerinden istifade edecek, iki tarafın dil, tarih, edebiyat ve coğrafyalarına ait olan kürsüler bu üniversitelerde kurulacaktır. Bunun dışında iki devlet arasında spor müsabakalarının yapılması, izci teşkilatları kurulup bunların arasındaki çalışmaların sıklaştırılması, ihtiyaç fazlası olan tarihi eserlerin mübadele edilmesi, arkeolojik çalışmalarda karşılıklı yardımlaşma ve devlet arşivleri arasında eser mübadelesi yapılarak ilmi araştırma sahasında işbirliği yapmak gibi hükümler de imza edilen Kültür Anlaşması'nın maddeleri arasında yer almaktadır. Milli Eğitim Komisyonu raporunda, anlaşmanın memleket faydasına olacağı kanaatine varılarak kabul edildiği belirtilmiştir.⁴³⁵

Atom enerjisi alanında çalışmalar yapmak amacıyla İstanbul Üniversitesi Fen ve Tıp Fakülteleri bünyesinde Cyclotron inşa edilmesi amacıyla Hükümet tarafından bir kanun tasarısı hazırlanmıştır. Kanun tasarısının gerekçesinde kurulmak istenen Cyclotron tesisatı ile atomların parçalanması için gerekli olan yüksek enerjinin elde edilmesinin hedeflendiği ifade edilmiştir. Atomun parçalanmasının ilmi yönünün yanında bir de tatbiki yönünün olduğuna vurgu yapılan gerekçede tıp, biyoloji, tarım ve entomoloji sahalarında da atom enerjisinden faydalandığına işaret edilerek, Cyclotron inşası ile bu alanlardaki gelişime de katkı yapılmak istendiği belirtilmiştir. Milli Eğitim Komisyonu'nun hazırlamış olduğu raporda kanun tasarısının aynen kabul edildiği ifade edilerek, hastalıkların tedavisinde atom enerjisinin kullanılmasına imkan vererek, memleketimizde atom fizikinin de ilk defa ele alınmasını temin edecek olan Cyclotron tesisinin kurulacak olmasından duyulan memnuniyet dile getirilmiştir.⁴³⁶

Milli Eğitim Bakanlığı merkez kuruluşu ve görevleri hakkındaki kanunla ilgili olan bir başka kanun değişikliği düzenlemesi yine Tarakçıoğlu'nun başkanlığındaki Milli Eğitim Komisyonu'nda görüşülmüştür. Kanun değişikliğini öngören kanun tasarısı 2287 sayılı kanunla ilgili olan 4737, 4926 ve 5021 sayılı kanunlarda değişiklik yapılması hakkındadır. Kanun tasarısının gerekçesinde devlet hesabına okutulmak için yabancı ülkelere gönderilen öğrenciler ile bilgi, görgü ve ihtisaslarını artırmak amacıyla yurt dışına gönderilen öğretmen ve memurların tahsil, staj, ihtisas, döviz, para ve diğer tüm işleri ile ilgilenmek için görevlendirilmiş olan müfettişlerin sayısının artırılması gerektiği ifade edilmiştir. Buna göre New York, Paris, Londra ve Bern'de bulunan dört öğrenci müfettişine yenileri eklenmelidir. Kanun tasarısında Almanya ile olan gelişen münasebetlerimiz göze alındığında buraya yeni bir müfettişlik açılması ve Paris ile New York'taki

⁴³⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 29, Ek: 186, s. 1-3

⁴³⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 29, Ek: 212, s. 1-2

mevcut müfettişliğe birer müfettiş daha tayin edilmesi ile birlikte müfettiş sayısının dörtten yediye, bu müfettişliklerdeki katip sayısının da dokuza çıkarılması teklif edilmiştir. Milli Eğitim Komisyonu kanun tasarısında, gönderilecek olan müfettişlerin yaşının otuzdan aşağı olmaması kaydı dışındaki diğer hükümleri kabul etmiştir.⁴³⁷

İstanbul Milletvekili Hadi Hüsman, Devlet Kitapları Mütedavil Sermayesi hakkındaki 2133 sayılı kanuna ek bir madde ilavesi hususunda kanun teklifinde bulunmuştur. Kanun teklifinin gerekçesinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bastırılmakta olan okul kitaplarıyla; ilmi, edebi, periyodik eser ve neşriyatın masraflarının karşılanması için bazen Devlet Kitapları Mütedavil Sermayesi'nin yetersiz kaldığından şikayet edilmiştir. Bu durumun giderilmesi için kısa vadeli kredilerin kullanılarak açığın kapatılması teklif edilmektedir. Kanun teklifinde ihtiyaç olan kredinin azami miktarı 700.000 olarak tespit edilmiştir. Milli Eğitim Komisyonu kanun teklifini aynen kabul etmiştir. Kanun teklifi için hazırlanmış olan komisyon raporunda ayrıca bazı temennilerde de bulunulmuştur. Klasiklerin basılmasında dünyaca tanınmış ve en meşhur olan birinci sınıf kitapların tercih edilmesi, halkın pratik bilgi alabileceği bir ansiklopedi ve basit bir Türkçe sözlüğün hazırlanması, tercüme edilen eserlerde keyfiyetten çok millete faydalı olacak olan eserlerin tercümesine önem verilmesi, fahri bir konumda olan tercüme bürosunun resmi, ücretli, mesul bir yapıya kavuşturulması, milli kültürümüzü dünyaya tanıttacak eserlerin neşredilmesi, ilkokul kitaplarının kaliteli bir şekilde basılması gibi hususlar raporda geçen temenniler arasında yer almaktadır.⁴³⁸

Milli Eğitim Bakanlığı kuruluş kadroları ile merkez kuruluş ve görevleri hakkındaki kanununda yapılması istenen iki kanun değişikliği talebine daha önce değinmiştik. Aynı kanunla ilgili diğer bir kanun tasarısı yine Tarakçıoğlu'nun başkan olarak yer aldığı Milli Eğitim Komisyonu'nda ele alınmıştır. Kanun tasarısı 2287 sayılı kanunda değişiklik yapılmasına dair olan kanunla, ek ve zeyilleri bulunan kanunlarda değişiklik yapılması hakkındadır. Kanun tasarısının gerekçesinde bazı kazalara ortaokul açmak, lisesi olmayan vilayetlerdeki ortaokulları liseye çevirmek ve mevcut olan okullara sınıf eklemek suretiyle okul ihtiyacının kısmen de olsa karşılanması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Bu ihtiyaç mevcut öğretmen, memur ve idareci kadrosu sayısındaki artışı da beraberinde getirmektedir. Kanun tasarısının bu ihtiyacı karşılamak amacı ile hazırlandığı ifade edilmiştir. Milli Eğitim Komisyonu'nda müzakere edilen kanun tasarısı; mesleki ve teknik eğitim kadrolarıyla maarif müdürlükleri teşkilat kanun ve kadrolarının süratle iyileştirilmesi, idareci ücretlerine bir düzenleme getirilerek ücretlerinin artırılması temennileri ile kabul edilmiştir. Milli Eğitim Komisyonu'nda yer alan bazı milletvekilleri idareci ücretlerinin

⁴³⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 29, Ek: 241, s. 1-3.

⁴³⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 1, Cilt: 4, Ek: 99, s. 1-2.

azlığından dolayı muhalefet şerhi koyarak raporu imzalamış, komisyon üyesi diğer bazı milletvekilleri ise raporu imzalamamıştır.⁴³⁹

Edirne Milletvekili Cemal Köprülü azınlık okullarında Türkçe ve Türkçe kültür derslerini veren hocalar hakkında bir kanun teklifi hazırlayıp meclise sunmuştur. Cemal Köprülü kanun teklifinin gerekçesinde azınlık okullarında Türk kültürünü yaymak gibi çok önemli bir vazifeyi üstlenmiş olan Türkçe ve Türkçe kültür dersleri öğretmenlerinin kıdem zammı, emeklilik gibi doğal ve zaruri haklardan mahrum bırakıldığından şikayet etmiştir. Bu öğretmenlerimiz mesleğe girdikleri zamandan meslekten ayrıldıkları zamana kadar aynı maaşı almakta ve herhangi bir barem derecesine tabi tutulmaksızın çalışmaktadırlar. Cemal Köprülü bu durumun ortadan kaldırılması için hazırlamış olduğu kanun teklifinde azınlık okullarında Türkçe ve Türkçe kültür derslerini veren öğretmenlerin de diğer öğretmen ve memurların tabi olduğu özel ve genel mahiyetteki bütün kanunlara tabi olmasını talep etmiştir. Tarakçıoğlu'nun başkan olduğu Milli Eğitim Komisyonu kanun teklifinin bazı maddelerinde şeklen değişiklik yaparak esasları itibarıyla teklifi kabul etmiştir.⁴⁴⁰

Milli Eğitim Komisyonu Başkanı Tarakçıoğlu imzasını taşıyan diğer bir komisyon raporu Milli Kütüphane'nin kuruluşu hakkındaki 5632 sayılı kanuna ek olarak hazırlanmış olan kanun tasarısıdır. Başbakan Adan Menderes imzalı kanun tasarısının gerekçesinde manevi değerler bakımından ölçülmeyecek kadar büyük bir serveti içinde barındıran Milli Kütüphane'nin ilmi personel dışında hiçbir personele sahip olmamasından şikayet edilerek, bu açığın kapatılması amacıyla kanun tasarısının hazırlandığı beyan edilmiştir. Kanun tasarısı ile birlikte müdür muavini, ayniyat memuru, dahiliye şefi, gece bekçisi, kaloriferci gibi görevliler de Milli Kütüphane personeli arasına dahil olacaktır. Milli Eğitim Komisyonu, Milli Kütüphane'nin geleceğini güvence altına alacak ve kütüphanenin verimli bir şekilde çalışmasına olanak sağlayacak olan bu kanun tasarısını aynen kabul etmiştir.⁴⁴¹

Devlet Tiyatrosu'nun kuruluşu hakkındaki kanunun beşinci, sekizinci ve onuncu maddelerinin değiştirilmesi hakkında Hükümet tarafından bir kanun tasarısı hazırlanmıştır. Kanun tasarısının gerekçesinde dram ve opera gibi sahne sanatkarlarını çok yoran sanat dallarını icra edenlerin çalışma verimlerini artırmak amacıyla tasarının hazırlandığı belirtilmiştir. Kanun tasarısı; Devlet Tiyatrosu kadrosuna müzik işleri müdürünün dahil edilmesi, Devlet Tiyatrosu mütehasıs hizmetlilerinin de emeklilik hakkından yararlandırılması, sanatkar ve stajyerlerden başka mütehasıs hizmetlilerin de yönetim kurullarıyla sözleşmeli olarak istihdam edilmeleri gibi hususları içermekteydi. Tarakçıoğlu başkanlığında toplanan Milli Eğitim Komisyonu'nun hazırlamış olduğu raporda hükümetin sunmuş olduğu gerekçelerin tatminkar olduğu ifade edilerek

⁴³⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 1, Cilt: 7, Ek: 288, s. 1-2.

⁴⁴⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 1, Cilt: 7, Ek: 299, s. 1-3.

⁴⁴¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 1, Cilt: 7, Ek: 316, s. 1-3.

kanun tasarısı aynen kabul edilmiştir. Komisyon, hazırlamış olduğu raporda Devlet Tiyatroları için hazırlanması öngörülen nizamnamenin de bir an evvel hazırlanması temennisinde bulunmuştur.⁴⁴²

Milli Eğitim Komisyonu'nda Tarakçıoğlu başkanlığında müzakere eden edilen son kanun görüşmesi, güzel sanatlarda üstün başarı göstermiş olan çocukların devlet hesabına yetiştirilmeleri hakkındaki kanun tasarısına aittir. Kanun tasarısının gerekçesinde güzel sanatlar sahasında geri kalmış olmamızdan şikayetle bu alanda yetenek sahibi olan çocukların devlet eli ile sahaya kazandırılmalarının amaçlandığı ifade edilmiştir. Medeniyet sahasında hak ettiğimiz yeri alabilmek, yaratıcı, özgüveni yüksek bir nesil yetiştirebilmek için güzel sanatların ülkemizde geliştirilmesinin zaruri bir durum olduğuna işaret edilen gerekçede kanun tasarısı ile kültür sahasında büyük bir mesafe alınacağına vurgu yapılmıştır. Milli Eğitim Komisyonu'nda müzakere edilen kanun tasarısı bazı değişiklikler ile kabul edilmiştir. Kanun tasarısında devlet desteği ile yetiştirilen çocukların mecburi hizmetin dışında tutulmalarına dair bir hüküm olmaması eleştirilmiş, bu yüzden olası böyle bir duruma mahal vermemek için tasarıdaki “devlet hesabına yetiştirilmeleri” ifadesi “devlet tarafından yetiştirilmeleri” şeklinde değiştirilmiştir. Tasarının birinci maddesinde yurt dışına gönderilecek olan çocukların anne ya da babalarından yalnız biriyle gönderilecek olması hususu da eleştirilen durumlar arasındadır. Çocuğun aile havası içinde yetişmesine engel olacağı düşüncesiyle komisyon bu maddeyi de değiştirmiştir.⁴⁴³

Tarakçıoğlu ve diğer 28 milletvekili tarafından verilen Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin kurulması hakkındaki kanun teklifi; İzmir Milletvekili Behzat Bilgin ile birlikte 22 milletvekilinin Ege Üniversitesi'nin kuruluşu hakkındaki kanun teklifi; Kocaeli Milletvekili Mehmet Yılmaz'ın yedek subay ve yedek askeri memurlar hakkındaki 1076 sayılı kanunun 3923 sayılı kanunla değiştirilen üçüncü maddesine bir fıkra eklenmesi hakkındaki kanun teklifi; Üniversiteler Kanunu'nun 4936 sayılı kanunun kırk altıncı maddesinin (d) fıkrasının değiştirilmesi hakkındaki kanun tasarısı; Köy Enstitüleri ile İlk Öğretmen Okulları'nın birleştirilmesi hakkındaki kanun tasarısı; Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilkokul öğretmenleri kadrosundan maaş alanlarla ilköğretim müfettişleri ve denetmenlerinin aylık derecelerinde yapılacak değişiklik hakkındaki kanun tasarısı; İlkokul öğretmenlerinden veya ilkokul öğretmenliğinden gelerek daha yüksek dereceli öğretim müesseselerinde öğretmenlik yapanların veyahut Milli Eğitim Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatında ve üniversitelerde çalışanlardan 5242 sayılı kanundan faydalanamayanların aylıklarının bir derece yükseltilmesi hakkındaki kanun teklifi; 2624 sayılı kanunun hükümlerine göre istihdam edilenlerin orta tahsil yardımcı öğretmenlik vazifesinde geçen hizmetlerinin, 5434 sayılı kanunun geçici altmış beşinci maddesinde bahsedilen “aylıklı ücretli sürekli vazifeler” arasında bulunup bulunmadığının yorumlanması hakkındaki Başbakanlık tezkeresinin Milli Eğitim Komisyonu'ndaki görüşmeleri de Tarakçıoğlu'nun başkanlığı altında yapılmıştır. Bahsi geçen

⁴⁴² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 1, Cilt: 7, Ek: 345, s. 1-2.

⁴⁴³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 10, Ek: 41, s. 1-2.

bütün bu kanun tasarısı ve tekliflerin içeriklerine DP dönemindeki eğitim faaliyetleri kısmında değinildiğinden dolayı burada tekrar edilmeyeceklerdir.

Tarakçıoğlu Milli Eğitim Komisyonu dışında Geçici Komisyonlarda da başkan olarak görev almıştır. Tarakçıoğlu'nun Geçici Komisyon Başkanı sıfatıyla çalışmalarına katıldığı Türkiye Öğretmenler Bankası Türk Anonim Şirketi'nin kurulması için hazırlanan kanun tasarısının içeriğine DP dönemi eğitim faaliyetleri başlığı altında değinilmiştir. Yine Tarakçıoğlu başkanlığındaki Geçici Komisyon'da görüşülen, Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü teşkilat kanunu tasarısının içeriğine ise DP dönemi idari teşkilat faaliyetlerinin anlatılmış olduğu kısımda değinilmiştir. Bu iki kanun tasarısının içeriklerine burada tekrar yer verilmeyecektir. Tarakçıoğlu bu kanun tasarılarından başka Geçici Komisyon'da yapılan iki görüşmeye daha başkanlık etmiştir. Bunlardan ilki 6290 sayılı kanunun dördüncü maddesindeki "Teminatın verildiği tarihten başlamak üzere" kaydının, bu kanunun yürürlüğe girmesinden önce 5383 sayılı kanunun yirmi dördüncü maddesine uygun olarak tekrar ihracı kaydıyla geçici olarak yurda ithal edilen eşyanın vergileri için alınan teminat mektuplarındaki faiz şartına uygulanıp uygulanmayacağı hususunun yorumlanması taleple edildiği Başbakanlık tezkereyi hakkındadır. Geçici Komisyon'un hazırlamış olduğu raporda, 7 Haziran 1954 tarihinde yürürlüğe giren yirmi dördüncü maddede, maddenin yürürlüğe girmeden evvelki durumlarında faiz şartının aranmayacağı hükmünün açıkça belli olduğu ifade edilerek bu durumun aynı zamanda genel prensiplere de uygun olacağı şeklinde bir açıklamada bulunulmuştur.⁴⁴⁴

Tarakçıoğlu'nun başkanlığındaki Geçici Komisyon'da görüşülen son kanun tasarısı ise hususi idarelerden maaş alan ilköğretmenlerinin kadrolarına, terfi, taltif ve cezalandırılmalarına ve bu öğretmenler için teşkil edilecek Sağlık ve İçtimai Yardım Sandığı ile Yapı Sandığına ve öğretmenlerin alacaklarına dair 4357 sayılı kanunun on birinci maddesinin değiştirilmesi hakkındadır. Kanun tasarısının gerekçesinde günden güne artan üye sayısı ile birlikte yapması gereken yardım miktarı da artan sandığın ihtiyacı karşılamakta zorlandığı bu yüzden yardım yapılacak durumlarla ilgili kısıtlamalara gitmek zorunda kaldığından bahisle, kanun değişikliği ile birlikte sınırlamanın kaldırıldığı ve yardımların hangi hallerde ve ne miktarda yapılacağına meclisin karar verebilmesi için ilgili kanunun on birinci maddesinin değiştirildiği ifade edilmiştir. Geçici Komisyon kanun tasarısı için hazırlamış olduğu raporda ilköğretmenlerine güvenilir yardımlar sağlayacak olan bu teşebbüsün genişletilmesini temenni ederek kanun tasarısı kabul edilmiştir.⁴⁴⁵

⁴⁴⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 13, Ek: 274, s. 1-4.

⁴⁴⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 4, Ek: 98, s. 1-2.

Tarakçıoğlu, Milli Eğitim Komisyonu'nda yalnızca komisyon üyesi sıfatıyla da çalışmalarda bulunmuştur. Tarakçıoğlu'nun TBMM'nin dokuzuncu devresinde üyesi olduğu Milli Eğitim Komisyonu'nda aynen kabul edilen kanun tasarısı ve teklifler şunlardır: Çanakkale Milletvekili Ömer Mart'ın Bozcaada ve İmroz nahiyelerinin mahalli idareleri hakkındaki 1151 sayılı kanunun on dördüncü maddesinin değiştirilmesine dair olan kanun teklifi; Yükseköğretim Öğrenci Yurtları ve Aş Evleri hakkındaki 5375 sayılı kanuna ek kanun tasarısı; Yükseköğretim Öğrenci Yurtları ve Aş Evleri hakkındaki 5375, 5661 sayılı kanunların bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki kanun tasarısı; Burdur Milletvekili Mehmet Özbey'in 5210 sayılı kanunun birinci maddesinin (b) fıkrasıyla beşinci, altıncı ve yedinci maddelerinin kaldırılması hakkındaki kanun teklifi, Burdur Milletvekili Mehmet Özbey'in Köy Enstitüleri hakkındaki 3803 sayılı kanunun beşinci maddesinin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifi; Bolu Milletvekili Zuhuri Danışman ve 19 arkadaşı ile Bursa Milletvekili Hulusi Köymen ve Edirne Milletvekili Cemal Köprülü'nün, devlet memuru aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 sayılı kanunda ek 4644 sayılı kanunun on birinci maddesinin değiştirilmesi ve bu maddeye bir fıkra eklenmesi hakkındaki kanun teklifleri.⁴⁴⁶

TBMM'nin dokuzuncu devresinde Tarakçıoğlu'nun üyesi olduğu Milli Eğitim Komisyonu'nda bazı değişiklikler ile kanun edilen kanun tasarısı ve teklifler de bulunmaktadır: Fikir ve sanat eserleri hakkındaki kanun tasarısı; Burdur Milletvekili Mehmet Özbey'in Köy Enstitüleri hakkındaki 3803 sayılı kanunun beşinci maddesinin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifi (İlk komisyon raporunda aynen kabul edilmişti) ; Burdur Milletvekili Mehmet Özbey'in, köylü kız çocuklarının ilk tahsil yaşı hakkındaki kanun teklifi ile Balıkesir Milletvekili Sıtkı Yırcalı ve dokuz milletvekili arkadaşının, Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilatı Kanunu'nun on üçüncü maddesinin değiştirilmesine ve aynı kanuna bazı maddeler eklenmesi hakkındaki kanun teklifi ve Rize Milletvekili Ahmet Morgil'in 23 Eylül 1329 tarihli Tedrisat-ı İptidaiye Kanunu'nun yetmiş yedinci maddesi ile Köy Okulları ve Enstitüleri hakkındaki 4274 sayılı kanunun on üçüncü maddesinin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifi; İlk ve orta öğretim öğretmenlerinin terfi ve tecziyeleri hakkındaki 1702 ve 1880 sayılı kanunların değiştirilmesine dair olan 2517 sayılı kanunun birinci maddesinin (B) fıkrasının değiştirilmesi ve (C) fıkrasının yürürlükten kaldırılması hakkındaki kanun tasarısı ile Burdur Milletvekili Mehmet Özbey'in, 1702 ve 1880 sayılı kanunların değiştirilmesi dair olan 2517 sayılı birinci maddesinin (B) fıkrasının değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifi; Gaziantep Milletvekili Cevdet San'ın, mühendislik ve mimarlık hakkındaki 3458 sayılı kanunun onuncu maddesine bir fıkra eklenmesi hakkındaki kanun teklifi bazı değişiklikler ile komisyonda kabul edilmiştir.⁴⁴⁷

⁴⁴⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İctima: 1, Cilt: 4, Ek: 73, s. 1-5; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İctima: 1, Cilt: 5, Ek: 110, s. 1-2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İctima: 1, Cilt: 9, Ek: 254, s. 1-3; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İctima: 2, Cilt: 11, Ek: 6, s. 1-2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İctima: 2, Cilt: 16, Ek: 221, s. 1-7.

⁴⁴⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İctima: 2, Cilt: 10, Ek: 289, s. 1-8; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İctima: 2, Cilt: 18, Ek: 22, s. 1-4; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İctima: 3, Cilt: 20, Ek: 137, s. 1-2.

Tarakçıoğlu meclisin dokuzuncu devresinde Milli Eğitim Komisyonu tarafından hazırlanan bazı raporların imzasında bulunmamıştır. Bu raporlar şu kanun tasarıları hakkındadır: Milli Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatı ve vazifeleri hakkındaki 2287 sayılı kanunda değişiklik yapılmasına dair olan 4926 sayılı kanuna bağlı (1) sayılı cetvelin değiştirilmesi ve bu cetvelin 5579 sayılı kanunla alınan kadro cetveli ile birleştirilmesi hakkındaki kanun tasarısı; Milli Savunma Bakanlığı Gülhane Askeri Tıp Akademisi ile Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin birbirinden ayrılması hakkındaki kanun tasarısı; Ankara Üniversitesi kuruluş kadroları hakkındaki 5239 sayılı kanuna bağlı (1) sayılı cetvele bazı kadrolar eklenmesi ve Bütçe Kanunu'na bağlı bazı cetvellerde değişiklik yapılması hakkındaki kanun tasarısı; Milli Eğitim Bakanlığı merkez kuruluşu ve görevleri hakkındaki 2287 sayılı kanuna ek 2773 sayılı kanunun üçüncü maddesinde değişiklik yapılmasına ve 4926 sayılı kanuna bağlı (1) sayılı kadro cetveline İmam-Hatip Okulları için kadro eklenmesine dair kanun tasarısı.⁴⁴⁸

Yukarıda içerikleri verilen kanun tasarısı ve tekliflerden başka, Tokat Milletvekili Ahmet Gürkan'ın Türk harflerinin kabul ve tatbikatı hakkındaki 1353 sayılı kanunun dokuzuncu maddesinin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifi dokuzuncu devredeki Milli Eğitim Komisyonu'nda reddedilmiş, veteriner hekimliği kanun tasarısı ise gönderilmiş olduğu Milli Eğitim Komisyonu'nun çalışma alanı dışında olduğu gerekçesi ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı komisyonuna sevk edilmiştir.⁴⁴⁹

TBMM'nin onuncu devresinde Tarakçıoğlu'nun üyesi sıfatı ile katılmış olduğu Milli Eğitim Komisyonu'nda da bazı kanun tasarısı ve teklifleri aynen kabul edilirken bazılarında da birtakım değişiklikler yapılarak kabul edilmiştir. Bu devre içerisinde Milli Eğitim Komisyonu'na görüşülmek üzere gelmiş olan hiçbir kanun tasarısı ya da teklifi reddedilmemiştir. Milli Eğitim Komisyonu'nda aynen kabul edilen kanun tasarısı ve teklifleri şunlardır: Eğitim Bakanlığı kadrolarıyla merkez teşkilat ve vazifeleri hakkındaki 2286 sayılı kanunda değişiklik yapılmasına dair olan 4926 sayılı kanuna ek kanun tasarısı; Türkiye ile İspanya arasında imzalanan Kültür Anlaşması'nın onaylanması hakkındaki kanun tasarısı; Köy Enstitüleri ile İlk Öğretmen Okulları'nın birleştirilmesine dair 6234 sayılı kanunun geçici birinci maddesine iki fıkra eklenmesi hakkındaki kanun tasarısı; Eğitim Bakanlığı kuruluş kadrolarıyla merkez kuruluş ve görevleri hakkındaki 2287 sayılı kanunda değişiklik yapılmasına dair olan 4926 sayılı kanunla ek ve zeyilleri bulunan kanunlarda değişiklik yapılması hakkındaki kanun tasarısı; Ege Üniversitesi adıyla İzmir'de bir üniversite kurulması hakkındaki 6595 sayılı kanuna ek kanun tasarısı; Türkiye

⁴⁴⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 2, Cilt: 16, Ek: 238, s. 1-5; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 2, Cilt: 16, Ek: 244, s. 1-3; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 2, Cilt: 16, Ek: 245, s. 1-2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 2, Cilt: 16, Ek: 248, s. 1-3.

⁴⁴⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 17, Ek: 2, s. 1-2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 29, Ek: 206, s. 1-3.

Cumhuriyeti Hükümeti ile Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı Hükümeti arasında imzalanan Kültür Anlaşması'nın onaylanması hakkındaki kanun tasarısı.⁴⁵⁰

Milli Eğitim Komisyonu'nda onuncu devrede bazı değişiklikler yapılarak kabul edilen kanun tasarısı ve kanun teklifleri ise şunlardır: Eğitim Bakanlığı kuruluş kadrolarıyla merkez kuruluş ve görevleri hakkındaki 2287 sayılı kanunda değişiklik yapılmasına dair olan 4926 sayılı kanuna bağlı kadro cetvellerinde değişiklik yapılması hakkındaki kanun tasarısı; İlk ve orta öğretim öğretmenlerinin terfi ve cezalandırılmaları hakkındaki 1702 sayılı kanunun 2517 ve 3313 sayılı kanunlarla değiştirilen üçüncü maddesinin (A) fıkrasının değiştirilmesine dair kanun tasarısı ile Muğla Milletvekili Yavuz Paşamehmetoğlu'nun ilk ve orta öğretim öğretmenlerinin terfi ve cezalandırılmaları hakkındaki 1702 sayılı kanunun 5991 sayılı kanunla değiştirilen üçüncü maddesinin (B) fıkrasının değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifi; Köy Enstitüleri ile İlk Öğretmen Okulları'nın birleştirilmesi hakkındaki 6234 sayılı kanuna ek kanun tasarısı ile Ankara Milletvekili Aliye Temuçin ve Elazığ Milletvekili Ömer Faruk Sanaç'ın, Köy Enstitüleri'nden mezun öğretmen ve sağlık memurlarının maaşlarının yükseltilmesi hakkındaki kanun teklifi; Cumhurbaşkanlığı Orkestrası kuruluşu hakkındaki kanun tasarısı.⁴⁵¹

Tarakçıoğlu Milli Eğitim Komisyonu üyesi olarak en son TBMM'nin on birinci devresindeki kanun tasarısı ve tekliflerin komisyon çalışmalarına katılmıştır. Bu devrede komisyonda görüşülen bütün kanun tasarıları ve teklifleri kabul edilmiştir. Komisyonda aynen ve çok ufak değişiklikler ile kabul edilen kanun tasarısı ve teklifleri şunlardır: Milli Eğitim Bakanlığı teşkilat kadrolarıyla merkez teşkilatı ve vazifeleri hakkındaki 2287 sayılı kanunda değişiklik yapılmasına dair olan 4926 sayılı kanuna ek kanun tasarısı; Türkiye Cumhuriyeti ile Federal Almanya Cumhuriyeti arasında imzalanan Kültür Anlaşması'nın onaylanması hakkında kanun tasarısı; Milli Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatı ve vazifeleri hakkındaki 2287 sayılı kanunun 3087 sayılı kanunla değiştirilmiş olan on ikinci ve bu kanuna ek 2773 sayılı kanunun 5980 sayılı kanunla değiştirilen üçüncü maddelerinin değiştirilmesine dair kanun tasarısı; İstanbul Teknik Üniversitesi'ne bağlı Maden Fakültesi binaları ile laboratuvarlarının inşa ve tesisi hakkındaki 6034 sayılı kanuna ek kanun tasarısı; Öğretmenlerin özel okullarda ve özel öğrenci yurtlarında ek görev alabilmeleri hakkındaki kanun tasarısı; Atom Enerjisi Komisyonu kurulması hakkındaki 6821 sayılı kanunun ikinci maddesinin (a) bendine bir fıkra eklenmesi hakkındaki kanun tasarısı; İstanbul Teknik Üniversitesi kuruluş kadroları hakkındaki 5246 sayılı kanunla 6033 ve 6374 sayılı kanunlara bağlı cetvellerde değişiklik yapılmasına dair kanun tasarısı; Türkiye Atom Enerjisi Programı'nın tatbik şekli

⁴⁵⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 3, Cilt: 16, Ek: 81, s. 1-2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 3, Cilt: 18, Ek: 151, s. 1-3; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 3, Cilt: 18, Ek: 153, s. 1-2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 3, Cilt: 18, Ek: 155, s. 1-2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 3, Cilt: 16, Ek: 81, s. 1-2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 3, Cilt: 20, Ek: 193, s. 1-3.

⁴⁵¹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 11, Ek: 134, s. 1-3; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 13, Ek: 321, s. 1-3; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 3, Cilt: 15, Ek: 41, s. 1-6; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 3, Cilt: 18, Ek: 145, s. 1-3.

hakkındaki kanun tasarısı; Kocaeli Milletvekili Sadettin Yalım ile Tunceli Milletvekili Arslan Bora'nın, Eğitim Bakanlığı'na bağlı teknik okullarda yetiştirilecek askeri mühendisler hakkındaki 4779 sayılı kanuna ek kanun teklifleri; Milli Eğitim Bakanlığı kuruluş kadrolarıyla merkez kuruluş ve görevleri hakkındaki 2287 sayılı kanunda değişiklik yapılmasına dair olan 4926 sayılı kanunla ek ve zeyilleri bulunan kanunlarda değişiklik yapılması hakkındaki 6949 sayılı kanuna bağlı cetvellerde düzenleme yapılmasına dair kanun tasarısı; Devlet Kitapları Mütedavil Sermayesi hakkındaki 2133 sayılı kanunun ikinci maddesine bir fıkra ile aynı kanuna geçici bir madde eklenmesine dair kanun tasarısı; Eğitim Bakanlığı kuruluş kadroları ile merkez kuruluş ve görevleri hakkındaki 2287 sayılı kanunda değişiklik yapılmasına dair olan 4926 sayılı kanunla ek ve zeyilleri hakkındaki kanunda değişiklik yapılmasına dair 6331 sayılı kanun ile 6418, 6419 ve 7001 sayılı kanunlara bağlı cetvellerde değişiklik yapılması hakkındaki kanun tasarısı; Eğitim Bakanlığı tarafından iki teknik okul açılması için gerekli olan kadroların tesisi ve gelecek yıllara ait taahhütlere girişilmesi hakkındaki kanun tasarısı; Beden Terbiyesi Kanunu'na ek kanun tasarısı; Türkiye ile İran arasında imzalan Kültür Anlaşması'nın onaylaması hakkındaki kanun tasarısı; Türkiye ile Lübnan arasında imzalanan Kültür Anlaşması'nın onaylanması hakkındaki kanun tasarısı.⁴⁵²

Milli Eğitim Komisyonu'nda on birinci devrede görüşülüp bazı değişiklikler ile kabul edilen kanun tasarısı ve teklifler ise şunlardır: Afyonkarahisar Milletvekili Orhan Kökten'in ilk öğretim müfettişlerinin genel bütçe içine alınmasına dair 3407 sayılı kanunun üçüncü maddesinin birinci fıkrasının değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifi; Ankara Üniversitesi kuruluş kadroları hakkındaki 5239 sayılı kanuna bağlı (1) sayılı cetvelle Ankara Üniversitesi 1956 yılı Bütçe Kanunu'na bağlı (L) işaretli cetvelde değişiklik yapılması hakkında kanun tasarısı; Ankara Üniversitesi kuruluş kadroları kanunu ile bu kanuna ek 5595, 5986 ve 7155 sayılı kanunlara bağlı cetvellerde değişiklik yapılması hakkındaki kanun tasarısı; Futbol maçlarında müşterek bahisler düzenlenmesi hakkındaki kanun tasarısı; Köy Eğitimcileri ve Köy Sağlık Memurları Sosyal Yardım Sandığı'nın İlkokul Öğretmenleri Sağlık ve İhtimai Yardım Sandığı ile birleştirilmesi hakkındaki kanun tasarısı; Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatı ve vazifeleri hakkındaki 2287 sayılı kanunda değişiklik yapılmasına dair olan 4926 sayılı kanuna bağlı kadro cetveline 2980 sayılı kanunla eklenip 6331 sayılı kanunla değiştirilen İmam-Hatip Okulları kadrolarında değişiklik yapılmasına dair kanun tasarısı; Eğitim Bakanlığı merkez teşkilat ve vazifeleri hakkındaki 2287 sayılı kanunun 4113 sayılı kanunla değiştirilen birinci maddesindeki merkez dairelerine Öğretmen Okulları Umum

⁴⁵² T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 2, Ek: 83, s. 1-2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 4, Ek: 93, s. 1-3; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 4, Ek: 111, s. 1-2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 4, Ek: 136, s. 1-3; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 2, Cilt: 6, Ek: 4, s. 1-2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 2, Cilt: 6, Ek: 17, s. 1-2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 2, Cilt: 7, Ek: 60, s. 1-2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 2, Cilt: 8, Ek: 232, s. 1-5; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 2, Cilt: 9, Ek: 266, s. 1-5; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 2, Cilt: 9, Ek: 322, s. 1-3; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 2, Cilt: 9, Ek: 310, s. 1-3; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 3, Cilt: 12, Ek: 109, s. 1-3; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 3, Cilt: 13, Ek: 114, s. 1-2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 3, Cilt: 13, Ek: 126, s. 1-2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 3, Cilt: 13, Ek: 84, s. 1-2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 3, Cilt: 13, Ek: 85, s. 1-2.

Müdürlüğü'nün de ilave edilmesi ve 4926, 6234, 6331 ve 6728 sayılı kanunlara bağlı cetvellerde değişiklik yapılması hakkındaki kanun tasarısı; Özel şahıslara ait eski eserlerle tarihi abidelerin istimlakı hakkındaki kanun tasarısı; Kayseri Milletvekili Fahri Köşkeroğlu ve diğer altı milletvekilinin, Ziraat Yüksek Mühendisliği hakkındaki kanun teklifi.⁴⁵³

Tarakçıoğlu Milli Eğitim Komisyonu dışında Geçici Komisyonlarda da üye olarak faaliyette bulunmuştur. Tarakçıoğlu'nun üyesi Geçici Komisyonlarda herhangi bir kanun tasarısının ya da teklifinin görüşülmesi yapılmamış, mevcut kanunların yorumlanması talebi ile Geçici Komisyon görüşüne başvurulmuştur. Yorumlanmak üzere komisyona gönderilmiş olan kanun maddeleri ve fıkraları şunlardır: Posta Telgraf ve Telefon İşletme Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri ve Memurları hakkındaki 4454 sayılı kanunun otuz altıncı maddesi; Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun otuz dokuzuncu maddesinin (B) fıkrası; Kahve ve Çay İnhisarı Kanunu'nun geçici ikinci maddesinin (B) fıkrasındaki “veya fiyatları fahiş görülenler” ibaresi; Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun altmış dördüncü ve altmış dokuzuncu maddesi; Belediye Gelirleri Kanunu'nun yirmi birinci maddesinin dördüncü fıkrası. Tarakçıoğlu Geçici Komisyon üyesi sıfatıyla, Belediye Gelirleri Kanunu'nun yirmi birinci maddesinin dördüncü fıkrasına yapılan yorum dışındaki tüm yorumları desteklemiştir. Kendisi Belediye Gelirleri Kanunu'nun ilgili fıkrasında geçen hükümle alakalı olarak “kitap, gazete ve dergilerde yayınlanan ilanlardan vergi alınıp, alınamayacağı” hususundaki tartışmalarda Geçici Komisyon'un, vergi alınması yolundaki yorumuna karşı çıkmış ve bu yoruma karşı olduğunu ifade ettiği muhalefet şerhiyle birlikte komisyon raporunu imzalamıştır.⁴⁵⁴

2.7 Meclisteki Açık Oylamalar

Tarakçıoğlu'nun, TBMM'nin dokuzuncu, onuncu ve on birinci devrelerinde kanun teklifleri ya da önergeler ile müdahil olmuş olduğu meseleler, DP dönemi TBMM faaliyetlerinin anlatılmış olduğu ilgili başlıklar altında izah edilmişti. Faaliyetlerin anlatıldığı kısımlarda Tarakçıoğlu'nun ilgili konularla alakalı olan kanun tasarısı ya da teklifler hakkında yapılan açık oylamalarda hangi yönde oy kullandığına da değinilmiştir. Bu başlık altında ise kendisinin, bahsi geçen tüm devrelerde yapılan açık oylamalardaki tavrı anlatılmaya çalışılacaktır. Daha önce de ifade edildiği üzere Tarakçıoğlu TBMM'nin dokuzuncu devresinin başında CHP milletvekilidir. Kendisi daha sonra CHP'den istifa ederek DP'ye geçmiştir. Tarakçıoğlu CHP'den istifa ettikten sonra, DP'ye geçmeden önce kısa bir süre bağımsız milletvekili olarak mecliste yer almıştır. Bu süre içerisinde

⁴⁵³ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 4, Ek: 124, s. 1-2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 1, Cilt: 4, Ek: 138, s. 1-2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 2, Cilt: 8, Ek: 219, s. 1-3; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 2, Cilt: 9, Ek: 310, s. 1-2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 3, Cilt: 12, Ek: 107, s. 1-2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 3, Cilt: 12, Ek: 108, s. 1-3; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 3, Cilt: 12, Ek: 88, s. 1-2; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 3, Cilt: 13, Ek: 86, s. 1-3.

⁴⁵⁴ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 1, Cilt: 7, Ek: 153, s. 1-3; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 1, Cilt: 7, Ek: 159, s. 1-4; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 2, Cilt: 14, Ek: 154, s. 1-5; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 2, Cilt: 16, Ek: 195, s. 1-4; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 17, Ek: 210, s. 1-4.

Tarakçıoğlu bağımsız milletvekili olarak katıldığı 37 açık oylamanın hepsinde kabul oyu kullanmış, 3 oylamaya ise katılmamıştır. Tarakçıoğlu'nun dokuzuncu devrede CHP milletvekili olarak yer aldığı ve oylamasına katılmadığı açık oylamalar, CHP dönemi TBMM faaliyetlerinin anlatıldığı meclisteki açık oylamalar başlığı altında verildiğinden dolayı burada tekrar edilmeyecektir.

Zabıt Ceridelerinden tespit edebildiğimiz kadarıyla Tarakçıoğlu DP milletvekili olarak TBMM'nin dokuzuncu döneminde toplam 338 açık oylamaya katılmıştır. Bu oylamaların 333 tanesinde kabul oyu, 4 tanesinde ret oyu ve 1 tanesinde de çekimser oy kullanmıştır. Adnan Menderes'in başkanlığı altındaki Bakanlar Kurulu için yapılan güven oylamasında kabul oyu kullanan Tarakçıoğlu, Hükümet tarafından hazırlanan kanun tasarıları ile milletvekilleri tarafından sunulmuş olan kanun tekliflerinin 112 tanesinin oylamasında da yine kabul oyu kullanmıştır. Kendisinin kabul oyu vermiş olduğu, kanunlarla alakalı olan bazı oylamalar şunlardır: Kuzey Atlantik Anlaşması'na Türkiye Cumhuriyeti'nin katılması hakkındaki kanunun oylaması; Uşak vilayetinin kurulması hakkındaki kanunun oylaması; Cumhuriyet Halk Partisi'nin haksız iktisaplarının iadesi hakkındaki kanunun oylaması. Dokuzuncu devrede bütçe ile alakalı 136 oylamaya katılan Tarakçıoğlu bu oylamaların tamamında kabul oyu kullanmıştır. Başta Avrupa ülkeleri ve Amerika olmak üzere, Hindistan ve Brezilya gibi bölgesinin önemli ülkeleri ile yapılan iki anlaşmalar ile uluslararası kuruluşlarla yapılan anlaşma ve sözleşmelerin onaylanması hakkındaki kanun tasarıların tümüne Tarakçıoğlu kabul oyu vermiştir. Tarakçıoğlu bu konularla alakalı olarak 85 oylamaya katılmıştır. Yabancı ülkelerle yapılan anlaşmalarla alakalı olarak bir oylama dikkat çekmektedir. Dışişleri Bakanlığı ile Ankara'daki İsrail Elçiliği arasında İsrail'e 30.000 ton buğday satılması hakkında karşılıklı mektuplaşmalar olmuştu. Mektuplaşmalara konu olan hususun onaylanması hakkındaki kanunun açık oylamasında Tarakçıoğlu da kabul oyu veren milletvekilleri arasında yer almıştır.⁴⁵⁵

Tarakçıoğlu dokuzuncu devrede yapılan 4 açık oylamada ret oyu kullanmıştır. Tokat Milletvekili Ahmet Gürkan'ın Mason Dernekleri'nin kapatılması hakkındaki kanun teklifine ret mahiyetinde olan Adalet Komisyonu'nun raporunun oylamasında Tarakçıoğlu ret oyu kullanmıştır. 1952 bütçesi görüşmelerinde Tarakçıoğlu'nun da imzalamış olduğu bir önerge bulunmaktaydı. Sayıştay Bakanlığı'nın bütçesine eski senelerden kalan giderlerin karşılanması için ayrılan 480.000 lira ödeneğin kaldırılması için bir önerge sunulmuştur. Tarakçıoğlu'nun imza ettiği önergede ise bu ödeneğin açık oylamaya sunulması talep edilmişti. Tarakçıoğlu ödeneğin Sayıştay Bakanlığı bütçesinden kaldırılması için sunulan önergenin oylamasında ret oyu kullanmıştır. Tarakçıoğlu'nun

⁴⁵⁵ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 1, Cilt: 6, s. 124-126; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 2, Cilt: 13, s. 343-345; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 3, Cilt: 24, s. 473-474; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 26, s. 234-236.

ret oyu kullandığı diğer bir oylama da Türk Ceza Kanunu'nun ikinci maddesinin yorumu ile alakalı olan bir önerge hakkında olmuştur.⁴⁵⁶

Tespit edebildiğimiz kadarıyla Tarakçıoğlu dokuzuncu devrede yapılan 45 oylamaya katılmamıştır. Çekimser olarak ise yalnızca bir oy kullanmıştır. Çekimser oy, Sayıştay Bakanlığı bütçesine eski giderleri karşılamak için konulan ödeneğin kaldırılması hakkındaki önerge için kullanılmıştır. İlk oylamada ret oyu veren Tarakçıoğlu, oy çokluğu sağlanamadığı için yapılan ikinci oylamada ise çekimser oy kullanmıştır. Dokuzuncu devrede Tarakçıoğlu'nun katılmış olduğu son oylama TBMM seçimlerinin yenilenmesi hakkındadır. Bursa Milletvekili Hulusi Köymen'in TBMM seçimlerinin yenilenmesine vermiş olduğu önergenin açık oylamasında Tarakçıoğlu kabul yönünde oy kullanmıştır.⁴⁵⁷

Zabıt Ceridelerine göre TBMM'nin onuncu devresinde ise Tarakçıoğlu toplam 347 açık oylamaya katılmıştır. Çekimser ya da ret oyunu tespit edemediğimiz Tarakçıoğlu bu devredeki tüm oylamalarda kabul oyu kullanmıştır. Kullandığı ilk oy Adnan Menderes başkanlığı altındaki Bakanlar Kurulu'na vermiş olduğu güvenoyudur. Bu devre içinde Adnan Menderes başkanlığında kurulan ikinci Bakanlar Kurulu'na da yine güvenoyu vermiştir. Kendisi mevcut kanunlarda değişiklik yapılması ve yeni hazırlanmış olan kanunlarla alakalı olarak yapılan 118 oylamaya katılmıştır. Tarakçıoğlu'nun da kabul oyu vermiş olduğu kanunlarla alakalı olan şu oylamalar dikkat çekmektedir: Bazı silah, mermi ve malzemenin Libya Devleti'ne verilmesi; Üç Uğur uçağının Ürdün Devleti'ne hibe edilmesi; Bazı silah, mermi ve malzemenin Lübnan Devleti'ne hibe edilmesi; 6-7 Eylül tarihinde İstanbul ve İzmir'de meydana gelen olaylarda zarar görenlerin zararlarının karşılanması; 6-7 Eylül olaylarında zarar görenlere yapılacak yardımların vergi muafiyeti kapsamına alınması; Kırıkkale yapımı 81 milimetrelık 3.000 adet piyade havan mermisinin Libya Devleti'ne hibe edilmesi.⁴⁵⁸

Onuncu devrede Tarakçıoğlu yabancı ülkeler yapılan ikili anlaşmalar ile uluslararası kurum ve kuruluşlar yapılan sözleşme ve anlaşmaların onaylanması hakkında mecliste yapılan 100 oylamaya katılmış ve tümünde de kabul oyu kullanmıştır. Tarakçıoğlu'nun katıldığı bütün oylamalarda kabul oyu verdiği diğer oylamalar ise bütçe ile alakalıdır. Kendisi katıldığı 129 bütçe oylamasının tamamında kabul oyu veren milletvekilleri arasında yer almıştır. Katıldığı son oylama olan TBMM seçimlerinin yenilenmesine dair oylamada kabul oyu veren Tarakçıoğlu, onuncu devrede 91 açık oylamaya iştirak etmemiştir. Tarakçıoğlu'nun iştirak etmediği oylamalardan en

⁴⁵⁶ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 1, Cilt: 6, s. 333-334; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 2, Cilt: 13, s. 544-545; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 29, s. 76-78.

⁴⁵⁷ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 2, Cilt: 13, s. 627-629; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 9, İçtima: 4, Cilt: 29, s. 953-955.

⁴⁵⁸ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: F. , Cilt: 1, s. 83-85; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 1, Cilt: 3, s. 55-56; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 1, Cilt: 5, s. 86-87; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 1, Cilt: 7, s. 483-484; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 8, s. 328-330; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 10, s. 1200-1205; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 12, s. 505-506.

dikkat çeken, büyük tartışmalara neden olan Kırşehir vilayetinin kaldırılarak Nevşehir adıyla yeniden bir vilayet kurulması hakkındaki kanunun oylaması olmuştur. Tarakçıoğlu'nun katılmadığı diğer bir oylama ise Türkiye Cumhuriyeti ile İsrail Devleti Hükümeti arasında 4 Temmuz 1950 tarihli Ödeme Anlaşması'na ek olan protokolün onaylanması için yapılan oylamadır. Tarakçıoğlu aynı birleşimde yapılan diğer üç oylamaya da iştirak etmesine rağmen bu oylamaya katılmamıştır.⁴⁵⁹

Tarakçıoğlu milletvekili olarak son kez yer aldığı TBMM'nin on birinci devresinde 210 açık oylamaya katılmıştır. Onuncu devrede olduğu gibi bu dönemde de kendisi bütün oylamalarda kabul oyu kullanmıştır. Kabul oyu vermiş olduğu oylamaların 63 tanesi kanunlarla alakalı olan oylamalar iken 111 oylama bütçe görüşmeleri, 36 oylama ise diğer ülkeler ile uluslararası kurum ve kuruluşlar arasında imza edilmiş olan anlaşma ve sözleşmelerin tasdik edilmesi hakkındadır. Bu devrede Tarakçıoğlu yapılan 87 oylamaya katılmamıştır. Kendisinin katılmış olduğu son oylama 27 Mayıs 1960 Darbesi'nden sadece iki gün önce yapılmıştır. Tarakçıoğlu'nun kabul oyu verdiği bu oylama aynı zamanda TBMM'nin on birinci devresinin ve DP iktidarı döneminin de son oylaması olmuştur.⁴⁶⁰

⁴⁵⁹ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: F. , Cilt: 1, s. 378-381; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 2, Cilt: 12, s. 467-470; T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 10, İçtima: 3, Cilt: 20, s. 748-750.

⁴⁶⁰ T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre: 11, İçtima: 3, Cilt: 13, s. 581-582.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Mustafa Reşit Tarakçıoğlu 1946-1960 yılları arasında dört dönem milletvekilliği yapmış ve bu görevi sırasında TBMM’de meclis konuşmaları, kanun teklifleri, önergeler ve komisyon çalışmalarıyla aktif bir rol almıştır. Tarakçıoğlu CHP milletvekili olduğu TBMM’nin sekizinci devresinde ve dokuzuncu devrenin yaklaşık ilk sekiz ayında (1946-1951) 37 kere mecliste söz almıştır. Bunların 15 tanesi eğitim, yedi tanesi tarım, üç tanesi sağlık, iki tanesi ise idari teşkilatla alakalıdır. Kendisi Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki bakanlıkların bütçe görüşmelerinde de üç kere söz almıştır. Geriye kalan konuşmaları 1946 yılında Trabzon seçimlerine hile karıştırıldığı iddiası ve altı ilde yeniden ilan edilen sıkıyönetimin uzatılması hakkındadır. Tarakçıoğlu ayrıca sunmuş olduğu soru önergelerine ilgili bakanlıklar tarafından verilen cevaplara teşekkür konuşmaları da yapmıştır. CHP döneminde Tarakçıoğlu imzası ile hazırlanmış olan kanun tekliflerine gelecek olursak; bu dönemde kendisi üç tanesi eğitim, bir tanesi tarım, hayvancılık ve köy işleri, bir tanesi de idari teşkilat hakkında olmak üzere toplam beş kanun teklifi hazırlamıştır. Hazırlamış olduğu bir kanun teklifini ise daha sonra yine kendisi geri çekmiştir. Kanun tekliflerinden başka Tarakçıoğlu’nun; eğitim, tarım, sosyal hizmet, idari teşkilat, ticaret, askerlik, vergi, bütçe gibi konularla alakalı olarak meclise sunmuş olduğu 27 önergesi bulunmaktadır. Bunlardan üç tanesi soru önergesi iken diğerleri kanun tasarısı ve teklifler hakkında sunulmuş olan önergelerdir. Komisyon çalışmalarına baktığımızda ise Tarakçıoğlu yedi kez Milli Eğitim Komisyonu Başkanlığı, 21 kez ise Milli Eğitim Komisyonu üyeliği yapmıştır. Kendisi ayrıca Geçici Komisyon’a da beş kez üye olarak seçilmiştir.

Tarakçıoğlu CHP’den istifa ettikten sonra dokuzuncu devrede, bağımsız milletvekili olduğu kısa dönem içerisinde (Ocak-Mart 1951) yalnızca iki kere söz almıştır. Bunlardan ikisi de eğitimle alakalıdır. Dokuzuncu devrenin geri kalan kısmında, onuncu ile on birinci devrenin tamamında Tarakçıoğlu artık DP milletvekili olarak meclis faaliyetlerini sürdürmüştür. Kendisinin DP milletvekili olduğu dönem TBMM’nin üç devresini kapsadığı için bu dönemdeki sayısal veriler meclis devrelerine göre anlatılacaktır. Tarakçıoğlu TBMM’nin dokuzuncu devresinde (1951-1954) 10’u eğitim, altısı tarım, hayvancılık ve köy işleri, ikisi sosyal yardım ve diğerleri de kan davası, vergi düzenlemesi gibi konular olmak üzere toplam 22 kere söz almıştır. Kendisinin bu devrede biri eğitim, ikisi tarım ve biri de sosyal yardımla alakalı olarak hazırlamış olduğu dört kanun teklifi bulunmaktadır. Ayrıca hazırlanma sürecinde katkısının olmadığı iki kanun teklifinin altında da imzası bulunmaktadır. Bunların dışında çeşitli konular hakkındaki 38 önergeyi de imzalamıştır. Kanun teklifleri ve tasarıları hakkında olan bu önergelerden başka Tarakçıoğlu’nun biri tarım diğeri de ulaştırma ile alakalı olarak sunmuş olduğu iki soru önergesi daha bulunmaktadır. TBMM’nin

dokuzuncu devresinde Tarakçıoğlu 15 kez Milli Eğitim Komisyonu Başkanlığı görevini üstlenmiş, 16 kez de aynı komisyonun üyesi olarak çalışmıştır.

Onucu devrede (1954-1957) Tarakçıoğlu 13 kez söz almıştır. Yapmış olduğu konuşmaların beşi eğitim, ikisi tarım, hayvancılık ve köy işleri, ikisi sosyal güvenlik hakkındadır. Bunlar dışında İller Kanunu, Çoruh ilinin adının Artvin olarak değiştirilmesi, Makine Kimya Endüstrisi çalışmaları ile Ulaştırma Bakanlığı bütçesi hakkında da birer konuşması bulunmaktadır. Bu devrede Tarakçıoğlu'nun imzasını taşıyan biri eğitim, biri sosyal güvenlik diğeri de devlet iktisadi teşekkülleri hakkında olmak üzere toplam üç kanun teklifi bulunmaktadır. Kanun tekliflerinden başka çeşitli konulardaki 30 önergede de kendisinin imzası bulunmaktadır. Onuncu devredeki Milli Eğitim Komisyonu çalışmalarında Tarakçıoğlu yedi kez komisyonun başkanlık görevini üstlenmiş, on komisyon çalışmasına da üye olarak katılmıştır. Kendisi bu dönemde ayrıca bir kere de Geçici Komisyon Başkanlığını yürütmüştür.

Tarakçıoğlu son kez milletvekili olarak yer aldığı TBMM'nin on birinci devresinde (1957-1960) yedi kez söz alarak çeşitli konular hakkındaki düşüncelerini dile getirmiştir. Meclis konuşmalarının üç tanesi eğitim meseleleri hakkındadır. Eğitim dışındaki konuşmaları ise turizm, İmar ve İskan Bakanlığının kuruluşu, Almanya ile imzalanan Kültür Anlaşması ile Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü'nün kuruluşu hakkındadır. Bu dönemde kendisinin her ikisi de eğitim ile alakalı olan sadece iki kanun teklifi bulunmaktadır. Bu iki kanun teklifi dışında kendisinin biri soru önergesi olmak üzere toplam on iki önergesi bulunmaktadır. On birinci devredeki komisyon faaliyetlerine baktığımızda ise Tarakçıoğlu bu dönemdeki hiçbir Milli Eğitim Komisyonu'nda başkanlık yapmamıştır. Tüm devreler arasında Milli Eğitim Komisyonu Başkanlığı yapmamış olduğu tek devre on birinci devredir. Kendisi bu şekilde sadece Milli Eğitim Komisyonu üyesi sıfatı ile 25 komisyon görüşmesine iştirak etmiştir. Bu devrede Milli Eğitim Komisyonu Başkanlığı yapmayan Tarakçıoğlu buna karşın iki kez Geçici Komisyonlarda başkan olarak görev almıştır.

Sayısal verilere baktığımızda Tarakçıoğlu'nun sekizinci devreden on birinci devreye doğru meclis faaliyetlerinde sürekli bir azalma olduğu göze çarpmaktadır. CHP ve DP dönemi olarak bir karşılaştırma yaptığımızda ise iki dönemdeki faaliyet yoğunluğu neredeyse birbirine eşittir. Halbuki dokuzuncu devrede kısa süren CHP milletvekilliğini saymazsak kendisi yalnızca sekizinci dönemde CHP milletvekili olarak mecliste faaliyetlerini sürdürürken, DP milletvekili dönemi ise üç dönemi kapsamaktadır. Bu durumun nedenlerini açık bir delile dayandırmak zor olmakla beraber bazı tahminlerde bulunabiliriz. Tarakçıoğlu'nun en aktif olduğu meclis devresinin, sekizinci devre olmasının temel nedeni kanaatimize göre bu devrenin kendisinin milletvekilliğine başladığı devre olmasıdır. Çünkü her işin başlangıcında görev alan kimseler daha çalışkan, daha hevesli, daha özverili olurlar. Bu durum insan doğasının gereğidir. Tarakçıoğlu her ne kadar eğitimci olarak uzun zamanlar memleketin birçok yerinde memuriyet görevinde bulunmuş, Türk Ocağı Başkanlığı

yapmış tecrübeli bir idareci olsa da meclis görevi onun için yeni bir görevdir. Bu yüzden yeni başlamış olduğu görevinin ilk yıllarında daha aktif olması muhtemeldir. DP döneminde aktif bir milletvekili olmadığı gibi bir iddiada bulunmak elbette ki mümkün değildir. Yalnızca iki dönemin karşılaştırması sonucu olarak böyle bir durum ortaya çıkmaktadır. CHP dönemi faaliyet yoğunluğunun DP dönemindeki faaliyet yoğunluğuna denk olmasının diğer bir nedeni de komisyon çalışmaları olabilir. Tarakçıoğlu DP döneminde Milli Eğitim Komisyonu ve Geçici Komisyonlarda çok daha fazla mesai harcamıştır. Bu durum kendisinin mecliste, özellikle eğitim dışındaki konularda, daha az söz almasına ve daha az sayıda kanun teklifi hazırlamasına sebep olmuş olabilir. Diğer bir neden ise insan olma faktöründen kaynaklanan psikolojik yorgunluk olabilir. Kendisi 1946-1960 yılları arasında on dört yıl milletvekilliği yapmıştır. Her işte olduğu gibi milletvekilliği işinde de bir yıpranma payı bulunmaktadır. Kendisi özellikle milletvekilliğinin son devresi olan on birinci devrede suskun vekiller arasında yer almıştır.

Meclis faaliyetlerini sayısal veriler ışığında değerlendirmiş olduğumuz Tarakçıoğlu'nun CHP ve DP milletvekili olduğu dönemlerdeki faaliyetlerinin içeriklerine baktığımızda bazı benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır. Kendisi her iki dönemde de ağırlıklı olarak eğitim ile faaliyetlerde bulunmuştur. Eski bir eğitimci olan Tarakçıoğlu'nun mecliste en çok eğitimle alakalı hususlarda faaliyet göstermiş olması şaşırtıcı bir durum değildir. CHP dönemindeki eğitim faaliyetleri ile DP dönemindeki eğitim faaliyetleri arasında ise bir takım farklılıklar bulunmaktadır. CHP dönemi Tarakçıoğlu'nun ilk milletvekilliği dönemi olduğu için yeni başlamış olduğu bu görevinde kendisi yıllar boyunca eğitim sahasında görmüş olduğu sorunları meclis gündemine taşımıştır. Eğitimle alakalı olan bütün kanun tasarısı ve kanun teklifleri ile Milli Bakanlığı'nın bütçe görüşmelerinde bu sorunları dile getirmiştir. Sadece eleştiri yapmak ya da sorunları tespit etmekle kalmamış tecrübeli bir eğitimci olması hasebiyle eğitime dair olarak çözüm önerilerini dile getirmiş ve bunlarla alakalı olarak kanun teklifleri hazırlamıştır. Tarakçıoğlu DP döneminde de benzer tutumunu sürdürmekle beraber, Milli Eğitim Komisyonu çalışmalarında daha aktif rol almıştır. Bundan dolayı kendisini mecliste daha çok Milli Eğitim Komisyonu Başkanı sıfatı ile eğitimle alakalı birçok kanun tasarısını savunur bir konumda görmekteyiz. Altında imzası olduğu kanun teklifleri ile Hükümet'in hazırladığı kanun tasarılarına karşı yapılan eleştirilere karşı mecliste bunların savunmasını yapmıştır. Eğitimle alakalı hususlarda CHP döneminde kendisinin farklı bir konumda olması, yalnızca bir defa Milli Eğitim Komisyonu Başkanı sıfatı ile mecliste konuşma yapmış olması ile açıklanabilir. Bu konuşması dışında kendisini hiçbir zaman Milli Eğitim Komisyonu Başkanı olarak mecliste görememekteyiz. Kendisi bu dönemde altı kez daha komisyon başkanlığı yapmakla beraber bunlarla alakalı hiçbir birleşimde söz almamıştır.

Eğitimle ilgili kendisinin faaliyetlerine baktığımızda hem DP hem de CHP döneminde bazı benzerlikler de göze çarpmaktadır. Tarakçıoğlu özellikle dört mesele hakkında büyük bir hassasiyet göstermiştir. Bu hassasiyeti iki dönemde de devam etmiştir. Bunlar ilköğretim, öğretmenlerin maaşları ve özlük hakları, teknik eğitim ve üniversitelerin ülke çapına yaygınlaştırılması

hususlarıdır. Eğitimci kimliğinin yanında, ülkemizin o zamanlardaki şartları da kendisini bu konular üzerinde büyük bir hassasiyetle durmaya itmiş olabilir. Tarakçıoğlu'nun milletvekilli olduğu, Türkiye'nin 1940 ve 1950'li yılları sosyal ve ekonomik sebeplerden dolayı eğitimde büyük sıkıntıların yaşandığı bir dönemdi. İlkokul çağındaki çocukların en fazla yarıya yakını okula gidebiliyordu. Birçok köy ilkokullardan dahi mahrumdu. Teknik eğitim alanında da ülkemiz çok gerilerdeydi. Sadece Ankara ve İstanbul'da olmak üzere üç üniversitemiz vardı. Bu gibi nedenler ve Tarakçıoğlu'nun eğitimci kimliği birleşince kendisinin meclisteki eğitim faaliyetleri bu alanlarda yoğunlaşmıştır. İlkokul öğretmenlerinin devlet bütçesinden maaşlarını alması, başöğretmenlerin makam ücretlerinin artırılması, ilköğretim teşkilatındaki öğretmenlerle birlikte memuriyet görevinde bulunanların maaş ve kıdemlerinin artırılması, yeni teknik okulların açılması gibi hususların meclis gündemine taşınmasında büyük katkıları olmuştur.

Tarakçıoğlu'nun üniversitelerin ülkenin her yanına yayılması için yapmış olduğu çalışmalar ayrıca değerlendirilmelidir. 1955 yılına gelinceye kadar ülkemizde İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi dışında üniversite bulunmamaktaydı. 1955 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin kurulması için verilen kanun teklifinin sahibi Tarakçıoğlu iken, aynı yılda kabul edilen Ege Üniversitesi'nin kanun teklifinin görüşmesi de Tarakçıoğlu'nun başkanlığı altındaki komisyonda yapılmıştır. DP döneminde Doğu Üniversitesi'nin kurulması için Hükümet tarafından hazırlanan kanun tasarısı Tarakçıoğlu'nun başkanı olduğu Milli Eğitim Komisyonu'nda görüşülmüştür. DP döneminden önce Doğu illerinden birine teknik üniversite kurulması fikri de yine Tarakçıoğlu'nun CHP döneminde başkanlığını yapmış olduğu Milli Eğitim Komisyonu raporunda ilk kez dile getirilmişti. Buna göre şunu açıkça ifade edebiliriz ki bugün Türkiye'nin üç bölge üniversitesinin kurulmasında Tarakçıoğlu'nun büyük bir payı bulunmaktadır.

Tarakçıoğlu eğitimden sonra en çok tarım, hayvancılık ve köy işleri; sosyal güvenlik, yardım ve hizmet ile idari teşkilatla alakalı konularda faaliyette bulunmuştur. Kendisinin sosyal güvenlik, yardım ve hizmetle alakalı konularla bu kadar yakından ilgilenmiş olmasının da bazı nedenlere dayandığını düşünmekteyiz. Bu nedenlerden bazıları Tarakçıoğlu'nun kendi kişiliğine, duygu ve düşüncelerine dayanmakla birlikte; diğer nedenler ise ülkenin zorlayıcı şartlarından kaynaklanmış olmalıdır. Tarakçıoğlu bireyden ziyade toplumu ön plana çıkaran bir şahsiyettir. Ona göre toplumu her açıdan eğitmek, geliştirmek, kalkındırmak devletin görevi olduğu gibi halkın sosyal güvenliği de devletin en temel vazifeleri arasındadır. Anayasamızda devletin vasıfları sıralanırken Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin sosyal bir devlet olduğuna da vurgu yapılır. Ülkemizin özellikle 40'lı ve 50'li yıllarındaki durumu göze alındığında halkımızın önemli bir kesimi fakirdir. Bunun yanında devletten başka büyük bir sermayeye sahip olduğunu söyleyebileceğimiz çok sayıdaki özel teşebbüs teşkilatlarından bahsetmek de mümkün değildi. Bu durumda toplum da haklı olarak her şeyi devletten bekliyordu. DP döneminde bu durum biraz değiştirilmek istense de ülkenin şartları bu değişikliği çok sınırlı kılıyordu. Tarakçıoğlu da bu durumdaki bir ülkenin milletvekili olarak

başta öğretmenler olmak üzere çalışanların, emeklilerin ve dar gelirliilerin sosyal haklarının geliştirilmesi, geçim kaynaklarının iyileştirilmesi için çalışmıştır.

Tarakçıoğlu'nun sosyal güvenlik, yardım ve hizmet gibi; tarım, hayvancılık ve köy işleri ile alakalı olan meselelerde de mecliste çok aktif bir rol almasının sebepleri aynıdır. Kendisi toprağı az, yerleşim alanı çok dar, coğrafyası çetin ancak nüfusu çok olan bir bölgenin ve şehrin milletvekilliğini yapmıştır. Trabzon, Rize, Artvin, Giresun ve Ordu gibi illerimizin toprakları tarıma, özellikle de makineli tarıma elverişsiz topraklardır. Bu illerde belli başlı tarım ürünleri yetiştirilmekle beraber tarımsal üretim yetersizdi. Trabzon ve Doğu Karadeniz'in diğer illerinde durum böyle olduğu gibi Türkiye'nin her bölgesindeki vatandaşlarımızın içinde yaşadığı şartlar da göze alındığında halkımızın büyük bir çoğunluğu köylerde yaşıyor ve tarımsal faaliyetlerle geçimini sağlıyordu. Ayrıca tarımsal gelir ülke gelirlerinin önemli bir kısmını da teşkil etmekteydi. Tarakçıoğlu bu yüzden mecliste çok defa Trabzon ve diğer Doğu Karadeniz şehirleri ile tüm Türkiye'yi ilgilendiren tarım ve köy meseleleri hakkında söz alarak bunları gündeme taşımış, kanun teklifleri ve önergeler sunmuştur. Tarakçıoğlu tarım, hayvancılık ve köy işleri meselesini sadece ekonomik bir mesele olarak görmemiştir. Ona göre bu mesele sosyal yönüyle beraber ele alınmalıdır. Kendisi, kabul edilmemiş yayla ve meralar kanunu teklifinde buna özellikle vurgu yapmıştır. Sınırları ve kime ait olduğu belli olmayan yayla ve meralar, resmi bir statüye kavuşturulmadığı için kan davalarına varan sosyal problemlere de yol açmaktaydı. Yukarıda değinilmiş olan bütün bu nedenler Tarakçıoğlu'nu tarım, hayvancılık ve köy işleri ile alakalı hususlarda yüksek bir hassasiyete sahip olmaya ve bu yöndeki meclis faaliyetlerine yoğunlaşmaya itmiş olmalıdır.

Yukarıda açıklamış olduğumuz alanlardan sonra, Tarakçıoğlu'nu en çok idari teşkilat sahasındaki faaliyetler içerisinde görmekteyiz. Tarakçıoğlu, iyi bir idarenin iyi bir idari teşkilatla olabileceğine inanıyordu. Kendisi bu hususla alakalı olarak devletin en tepesinden köy muhtarına varıncaya kadar her işin ehli olan kimselere verilmesi ve bu kimselerin de çalışma şartlarının iyileştirilmesi gerektiği kanaatindeydi. Kendisini idari teşkilat alanında özellikle vilayetlerin idaresi hakkındaki meclis çalışmalarında görmekteyiz. Tarakçıoğlu'na göre valiler vilayetlerin en yetkili görevlileri olarak bulundukları şehirlerin yalnızca idaresinden değil aynı zamanda ekonomik ve sosyal kalkınmasından da sorumlu tutulmalıdırlar. Kendisinin büyük önem arz ettiği diğer bir teşkilat ise nahiye müdürlükleridir. Devletin halkla olan temasında en yakın konumda gördüğü nahiye müdürlüğü teşkilatları ülkenin uzak yerlerinde bile tesis edilmelidir.

Tarakçıoğlu'nun CHP ile DP dönemi arasında yukarıda değerlendirmelerini yaptığımız faaliyetlerde, eğitim faaliyetleri hariç, belirgin bir farklılık göze çarpmamaktadır. Her iki dönemde de kendisinin hem mecliste yapmış olduğu konuşmalarda hem de hazırlamış olduğu kanun tekliflerinde benzerlikler bulunmaktadır. Hatta bu alanlarla alakalı hazırlamış olduğu kanun teklifleri ile sunmuş olduğu soru önergelerinin içerikleri dahi neredeyse aynıdır.

Tarakçıoğlu CHP ve DP dönemlerinde dış ilişkiler ile alakalı konularda çok pasif kalmıştır. Kendisi bu alanla ilgili olarak yalnızca Federal Almanya ile imzalanmış olan Kültür Anlaşması'nın meclis görüşmeleri sırasında söz almıştır. Milli Eğitim Komisyonu'nda kabul edilen diğer Kültür Anlaşmaları da dış ülkelerle ilişkiler hususunda Tarakçıoğlu'nun faaliyetleri arasında değerlendirilebilir. Ayrıca DP döneminde Yugoslavya'ya ziyaret için giden yirmi beş kişilik milletvekili heyeti arasında da yer almıştır. Bunlar dışında Tarakçıoğlu'nu dış ilişkiler ile alakalı herhangi bir faaliyet içerisinde görememekteyiz. Halbuki kendisinin milletvekili olduğu dönem dünyada ve Türkiye'de çok önemli olayların meydana geldiği bir zamana denk gelmiştir. Bu dönemde Soğuk Savaş en şiddetli boyutuna ulaşmıştı. Türkiye açısından bakıldığında ise Kore'ye asker gönderilmesi ve bunun karşılığında gelen NATO üyeliği ile Avrupa Ekonomik Topluluğu'na yapılan ilk ortaklık başvurusu da bu dönem içerisindeydi. Ancak Zabıt Ceridelerinde Tarakçıoğlu'nun bu meseleler hakkındaki hiçbir konuşmasına rastlanılmamıştır.

CHP ve DP dönemindeki meclis faaliyetlerinde benzerlik arz eden diğer bir husus da Tarakçıoğlu'nun yapılan açık oylamalardaki tavrıdır. Kendisi CHP döneminde yalnızca dokuz açık oylamada ret oyu kullanırken, DP döneminde yapılan açık oylamaların ise yalnızca dördünde ret oyu kullanmıştır. Tarakçıoğlu'nun katılmış olduğu neredeyse bütün oylamalarda kabul oyu kullanması büyük ihtimalle kendisinin iki dönemde de tek başına iktidar olan partilerin mensubu olmasından kaynaklanmaktadır. Kendisinin muhalif bir kişilik olmaması da bu durumu etkilemiş olabilir. En azından meclisteki konuşmalarından kendisinin aşırı muhalif karakterde biri olmadığı sonucuna varabiliriz. Tarakçıoğlu mecliste; yalnızca 1946 yılındaki Trabzon seçimlerine hile karıştırıldığı iddiası üzerine söz alarak kendisini de ilgilendiren bu mesele hakkında konuşmuştur. Kanun tasarısı ve tekliflerinin görüşülmesi sırasında olağan kabul edilebilecek tartışmalar dışında kendisini herhangi bir sert tartışma içerisinde görememekteyiz. DP döneminde dokunulmazlığının kaldırılması için iki kez verilmiş olan Başbakanlık tezkerelerinin görüşmelerinde bile söz alıp kendini savunmamıştır.

Tarakçıoğlu diğer milletvekilleri gibi tüm ülkeyi ilgilendiren hususlarda çalışmalar yapmıştır. TBMM'deki her milletvekili genel olarak tüm ülkenin milletvekili olmakla beraber özelde ise bölgelerinin ve şehirlerinin milletvekili sıfatını taşıyorlardı. Bir Trabzon milletvekili olarak Tarakçıoğlu'nun da Karadeniz ve Trabzon için önemine değinmek yerinde olacaktır. Tarakçıoğlu'nun tüm ülkeye olduğu gibi Karadeniz'e ve Trabzon'a yapmış olduğu en büyük hizmet hiç şüphesiz Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin kurulması için hazırlamış olduğu kanun teklifidir. Trabzon merkezli olarak bir bölge üniversitesi olarak kurulan Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türkiye'nin İstanbul Teknik Üniversitesi'nden sonra kurulan ikinci teknik üniversitesi olmuştur. Kurulduğu 1955 yılından itibaren özelde Trabzon ve Karadeniz'in, genelde ise tüm Türkiye'nin ekonomik, sosyal, bilimsel, teknik ve kültürel açıdan kalkınmasına hizmet etmektedir.

Kanun teklifinin sahibi olması hasebiyle Tarakçıoğlu'nu Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin kurucusu olarak da kabul edebiliriz.

Tarakçıoğlu mecliste Trabzon ile diğer Doğu Karadeniz illerinin topraksız köylülerinin dertlerini meclis gündemine taşıyarak bu alanda farkındalık yaratmak istemiştir. Kendisi bu sorunun çözülmesi için Trabzon, Rize, Artvin, Giresun ve Ordu gibi toprağı az olan şehirlerin topraksız köylülerine Samsun havalisinden toprak verilerek burada iskan edilmeleri için bir kanun teklifinde dahi bulunmuştur. Kanun teklifi her ne kadar kabul edilmemişse de Karadeniz Bölgesi'nin büyük sıkıntılar içerisinde olan işsiz ve topraksız köylülerinin sorunlarının çözümü için mecliste gayret ve çaba gösterdiğini ispatlamıştır. Tarakçıoğlu hem CHP hem de DP döneminde yalnızca Karadeniz Bölgesi'nin değil, Türkiye'nin her bölgesindeki topraksız köylüler meselesini kendine büyük bir dert edinmiştir. Yayla ve meraların kamulaştırılması, topraksız köylülerin topraklandırılması, mevcut olan toprak kanunlarının değiştirilmesi hakkında da kanun teklifleri hazırlamış ve önergeler sunmuştur.

Tarakçıoğlu'nun meclis çalışmalarını tek cümle ile özetleyecek olursak; kendisi milletvekilliği hayatı boyunca toplumu en çok ilgilendiren meseleler hakkında faaliyette bulunmuştur. Tez çalışmamıza konu olan Tarakçıoğlu'nun milletvekili olmadan önceki hayatı hakkında kendi yazmış olduğu hatıralar ile gazeteler ve özel arşiv kaynaklarından yararlanılarak hazırlanmış olan kitaplar ve makaleler bulunmaktadır. TBMM faaliyetlerini ele almış olduğumuz bu çalışma ile de kendisinin meclisteki faaliyetleri ortaya konulmuştur. Tarakçıoğlu gibi hem yerel hem de ulusal yönü olan şahsiyetler hakkında hazırlanacak olan eser ve tezler ile bu alandaki çalışmalara katkı yapılabileceği yönünde bir öneride bulunabiliriz.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Arşiv Kaynakları

BCA, Belge Nr. 90.33.5, (26 Eylül 1934).

BCA, Belge Nr. 146.15.1, (16 Haziran 1941).

BCA, Belge Nr. 50.302.10, (00.00.1953).

BCA, Belge Nr. 54.159.6, (11 Ağustos 1961) (20 Haziran 1961)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre 8, Ankara: TBMM Basımevi, 1946-1950.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre 9, Ankara: TBMM Basımevi, 1950-1954.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre 10, Ankara: TBMM Basımevi, 1954-1957.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre 11, Ankara: TBMM Basımevi, 1957-1960.

Gazeteler

Cumhuriyet Gazetesi, “Halk Partisinden Çekilen Yeni Bir Milletvekili”, 5, (06.01.1951).

_____, “Öğretmenlerin Nakli Meselesi”, 1, 3, (01.02.1951).

_____, “Reşit Tarakçı DP’ye Girdi”, 3, (05.03.1951).

_____, “Bugünkü DP Grup Toplantısında Önemli Meseleler Görüşülecek”, 1, 5, (8.12.1958).

_____, “Üniversite Muhtariyetini Tahdide Matuf Bir Teklif”, 1, (29.12.1959).

_____, “Siyasal Bilgiler Fakültesi Hakkındaki Kanun Teklifi”, 3, (10.02.1960).

_____, “Başsavcı 107 Sanığın İdamını Talep Etti”, 1, 5, (15.08.1961).

Halk Gazetesi, “M. Reşit Tarakçıoğlu’nu DP Kabul Etmedi”, 1, (26.02.1951).

_____, “Tarakçıoğlu Nihayet DP’ye Kabul Edildi”, 1, (01.03.1951).

_____, “Şaşkın Bir Gazete Müvezzii Kendini Milletvekiline Dövdürdü”, 1, (02.03.1951).

_____, “DP Aday Listesinde Tadilat”, 1, (8.10.1957).

_____, “Maçka DP Teşkilatı Tamamen Çöktü”, 1, (10.10.1957).

Milliyet Gazetesi, “148 Mebusun Seçim Tutanağı İade Edildi”, 1, 5, (06.06.1950).

_____, “Öğretmenlerin Nakillerine Ait Usul Meselesi Görüşüldü”, 1, (01.02.1951).

_____, “Cami’ül Ezher’deki Talebelerin Durumu”, 1, 7, (13.02.1954).

_____, “Trabzon’da Teknik Üniversite Kurulması İçin Kanun Teklifi”, 7, (12.01.1955).

_____, “DP Yoklamaları Sürprizli Geçti”, 1, 5, (03.10.1957).

_____, “Beş Mebusun Daha Teşrii Masuniyetinin Kaldırılması İstendi”, 3, (27.05.1958).

_____, “Üniversite İle İlgili Tasarı İyi Karşılanmadı”, 5, (30.12.1959).

_____, “Yassıda’da Olanların Resmi Listesi Açıklandı”, 1, 5, (29.09.1960).

_____, “Karar Günü”, 1, 5, (15.09.1961).

_____, “5 Yıla Mahkum Olanlar” 1, 5, (16.09.1961).

T.C. Resmi Gazete, Altı İlde İlan Edilmiş Olan Sıkıyönetimin Altı Ay Daha Uzatılması Hakkında Karar (1946), 6474, (07.12.1946).

_____, Özel İdarelerden Aylık Alan İlkokul Öğretmenlerinin Kadrolarının Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilatına Alınması Hakkında Kanun (1948), 6821, (02.02.1948).

_____, 3803, 4274 ve 4459 Sayılı Kanunların Köy Okulu, Öğretmen Evi, Köy Sağlık Memurları ve Ebeleri Evleri İnşa Ettirilmesiyle İlgili Maddelerin Değiştirilmesi ve 5012 ve 5082 Sayılı Kanunların Kaldırılması Hakkında Kanun (1948), 6919, (31.05.1948).

_____, İlkokul Öğretmenlerinin Almakta Oldukları Aylık Dereceleri Hakkında Kanun (1948), 6955, (12.07.1948).

_____, Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun (1949), 7217, (27.05.1949).

_____, Gelir Vergisi Kanunu (1949), 7228, (09.06.1949).

_____, Devlet Üreme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü Görev ve Kuruluşu Hakkında Kanun (1949), 7231, (13.06.1949).

_____, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu (1949), 7235, (17.06.1949).

_____, İl İdaresi Kanunu (1949), 7236, (18.06.1949).

_____, Maarif Teşkilatına Dair olan 789 Sayılı Kanunun 13’üncü Maddesinin ve 5166 Sayılı Kanuna 2 Sayılı Cetvelin Değiştirilmesi Hakkında Kanun (1950), 7424, (04.02.1950).

_____, Milletvekilleri Seçimi Kanunu (1950), 7438, (21.02.1950).

_____, Maaş Kanunu’na Ek 4379 Sayılı Kanunun Birinci ve İkinci Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun (1950), 7453, (10.03.1950).

_____, “Ticaret ve Sanayi Odaları”, “Ticaret Odaları”, “Sanayi Odaları”, “Ticaret Borsaları” ve “Ticaret ve Sanayi Odaları”, “Ticaret Odaları”, “Sanayi Odaları” ve “Ticaret Borsaları” Birliği Kanunu (1950), 7457, (15.03.1950).

_____, Çiftçiyi Topraklandırma Hakkındaki 4753 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Maddeler ve Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun (1950), 7467, (27.03.1950).

_____, Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun (1951), 7872, (31.07.1951).

_____, 491 Sayılı Teşkilatı Esasiye Kanununun Tekrar Meriyete Konulması Hakkında Kanun (1952), 8297, (31.12.1952).

_____, Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu (1953), 8414, (22.05.1953).

_____, Yedek Subaylar ve Yedek Askeri Memurlar Kanununa Ek Kanun (1953), 8458, (15.07.1953).

- _____, Üniversiteler Kanununun 46'ncı Maddesinin (d) Fıkrasının Değiştirilmesi Hakkında Kanun (1953), 8469, (28.07.1953).
- _____, Cumhuriyet Halk Partisinin Haksız İktisaplarının İadesi Hakkında Kanun (1953), 8584, (16.12.1953).
- _____, Devlet Memur ve Hizmetlilerine Tahsisat Verilmesi Hakkında Kanun (26.12.1953), 8593, (26.12.1953).
- _____, Sermayesinin Tamamı Devlet Tarafından Verilmek Suretiyle Kurulan İktisadi Teşekküllerin Teşkilatıyla İdare ve Murakabeleri Hakkındaki Kanunun 45'inci Maddesinin ve 3 ve 4'üncü Bentlerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun (1953), 8596, (30.12.1953).
- _____, Zehra Işık'a Vatani Hizmet Tertibinden Aylık Bağlanması Hakkında Kanun (1954), 8618, (27.01.1954).
- _____, Kaltabanoğlu Ahmet Yılmaz'a Vatani Hizmet Tertibinden Maaş Bağlanmasına Dair Kanun (1954), 8618, (27.01.1954).
- _____, Köy Enstitüleri İle İlköğretmen Okullarının Birleştirilmesi Hakkında Kanun (1954), 8625, (04.02.1954).
- _____, İlkokul Öğretmenleriyle İlkokul Öğretmenliğinden Gelip de Muhtelif Dereceli Okullarda ve Millî Eğitim Vekaleti Teşkilatında Çalışanların Aylık Dereceleri Hakkında Kanun (1954), 8641, (23.02.1954).
- _____, Emniyet Umum Müdürlüğü Kadrosuna Dahil Memurlara Fazla Mesai Ücreti Verilmesi Hakkında Kanun (1955), 9011, (21.05.1955).
- _____, Karadeniz Teknik Üniversitesi Adıyla Trabzon'da Bir Üniversite Kurulması Hakkında Kanun (1955), 9013, (27.05.1955).
- _____, Ege Üniversitesi Adıyla İzmir'de Bir Üniversite Kurulması Hakkında Kanun (1955), 9013, (27.05.1955).
- _____, Çoruh Vilayeti Adının (Artvin) Olarak Değiştirilmesi Hakkında Kanun (1956), 9243, (25.02.1956).
- _____, Vatani Hizmet Karşılığı Maaş Alanlarla Emekli, Dul ve Yetim Maaşı Bağlanmış Olanlara Tahsisat Verilmesi Hakkında Kanun (1956), 9245, (28.02.1956).
- _____, Ordu Mensuplarıyla Emniyet Umum Müdürlüğü ve Gümrük Muhafaza ve Muamele Sınıfı Kadrolarında Çalışanlara Birer Er Tayını Verilmesi Hakkındaki 4367 Sayılı Kanunun 4684 Sayılı Kanunla Değiştirilen Birinci Maddesi ile 4367 Sayılı Kanunun 3'üncü Maddesinin (A) Fıkrasının Tadiline Dair Kanun (1956), 9276, (04.04.1956).
- _____, Kahire'de Ezher Üniversitesinde Tahsil Görmekte Olan Türk Talebenin Askerlikten Tecilleri Mevzuunda Dilekçe Komisyonunca İttihaz Olunan Kararın Kaldırılması Hakkında Karar (1956), 9299, (03.05.1956).

- _____, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 75'inci Maddesinin Tadili ve Bu Kanuna Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun (1956), 9345, (29.06.1956).
- _____, Orman Kanunu (1956), 9402, (08.09.1956).
- _____, Köy Enstitüleriyle İlköğretmen Okullarının Birleştirilmesi Hakkındaki 6234 Sayılı Kanuna Ek Kanun (1957), 9525, (02.02.1957).
- _____, Bir Kısım İthalata Tahsis Olunan Din İzler Dolayısıyla Alınacak Hazine Hissesi Hakkında Kanun (1957), 9548, (01.03.1957).
- _____, Orman Umum Müdürlüğü 1958 Yılı Bütçe Kanunu (1958), 9849, (04.03.1958).
- _____, İmar ve İskan Vekaleti Kuruluş ve Vazifeleri Hakkında Kanun (1958), 9906, (14.05.1958).
- _____, Türkiye Cumhuriyeti İle Federal Almanya Cumhuriyeti Arasında İmzalanan Kültür Anlaşmasının Tasdiki Hakkında Kanun (1958), 9906, (14.05.1958).
- _____, Türkiye Öğretmenler Bankası Türk Anonim Şirketi Kuruluş Kanunu (1958), 9912, (22.05.1958).
- _____, Hususi İdarelerden Maaş Alan İlkokul Öğretmenlerinin Kadrolarına, Terfi, Taltif ve Cezalandırılmalarına ve Bu Öğretmenler için Teşkil Edilecek Sağlık ve İhtimai Yardım Sandığı ile Yapı Sandığına ve Öğretmenlerin Alacaklarına Dair 4357 Sayılı Kanunun 11'inci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun (1958), 9912, (22.05.1958).
- _____, Devlet Şurası Kanununa Ek 2/4/1956 Tarihli ve 6716 Sayılı Kanunun Maddesine Bağlı Cetvelin Değiştirilmesi Hakkında Kanun (1959), 10125, (03.02.1959).
- _____, Türkiye Cumhuriyeti Turizm Bankasına Dair Kanun (1960), 10501, (10.05.1960).

Diğer Kaynaklar

- Albayrak, Hüseyin (1994), **Trabzon Basın Tarihi**, 1. Baskı, Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık, Ankara.
- _____(2008), **Trabzon Milli Eğitim Tarihi**, 1, Trabzon İl Milli Eğitim Müdürlüğü Yayınları, Trabzon.
- _____(2008) “ Tarakçıoğlu, Reşit”, **Trabzonlu Meşhurlar Ansiklopedisi içinde**, 1 (628-629), Öncü Basımevi, Ankara.
- Arslan, Zehra (2008), **Trabzon Türk Ocağı (1925-1931)**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- _____(2011), **Demokrat Parti Döneminde Trabzon (1950-1960)**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- _____(2015), “Yassıada’da İdam Talebiyle Yargılanan Demokrat Parti Milletvekili Mustafa Reşit Tarakçıoğlu’nun Savunması, **Karadeniz İncelemeleri Dergisi**, (14) 14, 153-168.
- Arslan, Zühtü (2013), **Türk Parlamento Tarihi**, 3, TBMM Basımevi, Ankara.

- Bal, Mehmet Akif (2007), **Trabzonlu Ünlü Simalar ve Trabzon'un Ünlü Aileleri**, Çatı Yayınları, İstanbul.
- _____ (2014), **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Trabzon Liseli Simalar ve Trabzon Lisesi'nden Hatıralar**, Enes Basın Yayın, İstanbul.
- Başkaya, Muzaffer (2008), **Tek Parti Döneminde Trabzon'da Eğitim Faaliyetleri (1923-1950)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- _____ (2015), **Cumhuriyetin İlk Yıllarında Trabzon'da Ekonomik Hayat (1923-1950)**, 1. Baskı, Serander Yayınevi, Trabzon.
- Bulut, Engin Çağdaş (2013), **Doğu Karadeniz Bölgesi'nin İdari Tarihi (1923-1950)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cufalı, Mustafa (2012), **Türk Parlamento Tarihi**, 3, TBMM Basımevi, Ankara.
- Çakmak, Aydın (2010), **Milli Mücadele Döneminde Giresun'da Yayınlanan Bir Dergi: Işık (1918-1923)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi - Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Çelik, Recep (2013), **Trabzon'da Siyasi Hayat (1920-1950)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Goloğlu, Mahmut (1981), **Atatürk ve Trabzon**, T.C. Trabzon İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını, Trabzon.
- _____ (2013), **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, 4, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Koçak, Cemil (2013), **Rejim Krizi**, 3, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Köksal, Ülkü (2015), **Trabzon'da Dernekleşme Süreci (1919-1950)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öksüz, Hikmet ve Usta, Veysel (2008), **Mustafa Reşit Tarakçıoğlu Hayatı, Hatıratı ve Trabzon'un Yakın Tarihi**, 1. Baskı, Serander Yayınları, Trabzon.
- Öztürk, Kazım (1998), **Türk Parlamento Tarihi**, 7, TBMM Basımevi, Ankara.
- _____ (1998), **Türk Parlamento Tarihi**, 2, TBMM Basımevi, Ankara.
- Öztürk, Yılmaz (30.12.1959), "Üniversite Muhtariyetini Tahdide Matuf DP Teklifi", **Cumhuriyet Gazetesi**, 1, 5.
- Mustafa Reşit (1334/1918), "İçtimai: Muhitin Yetişen Nesle Tesiri", **Kaygu**, (1), 3-4.
- _____ (1334/1918), "Aile Muhiti ve Nesil", **Kaygu**, (2), 2-3.
- _____ (1334/1918), "Oğluma Mektup: Mektebe Git", **Kaygu**, (2), 4-5.
- _____ (1335/1919), "Şehir Muhiti ve Nesil", **Kaygu**, (3), 3.
- _____ (1335/1919), "Medeni Alemin Genç Evladı: Radyum", **Kaygu**, (4), 5-6.
- _____ (11.01.1922), "Terbiyecilik", **İstikbal**, 1.

- _____ (1926), “Çocuklarda Hafıza”, **Trabzon Muallimler Mecmuası**, (2), 1-2.
- Tarakçıoğlu, Mustafa Reşit (1937), **Eşya ve Tabiat Hakkında 72 Ders**, Şark Basımevi, Trabzon.
- _____ (1943), **Milli Terbiye ve Hedefleri**, İkinci Basılış, İzmir Cumhuriyet Matbaası, İzmir.
- _____ (1951), **Ahlak ve Milli Ahlak**, Ankara.
- _____ (1966), **Ruslarla Olan Komşuluklarımız**, Ayyıldız Matbaası, Ankara.
- _____ (1986), **Trabzon’un Yakın Tarihi**, Karadeniz Üniversitesi Basımevi, Trabzon.
- Tarakçıoğlu, Reşit (14.05.1937), “Köylere Kültür Yaymak Niçin Çetin ve Nazik Bir İştir-1 ? ”, **Yeniyol**, 1.
- _____ (15.05.1937), “Köylere Kültür Yaymak Niçin Çetin ve Nazik Bir İştir-2 ? ”, **Yeniyol**, 1.
- _____ (24.05.1944), “Acemi Yolcu Nereye-1 ?”, **Yeniyol**, 1.
- _____ (27.05.1944), “Acemi Yolcu Nereye-2 ?”, **Yeniyol**, 1.
- _____ (01.06.1944), “Acemi Yolcu Nereye-3 ?”, **Yeniyol**, 1.
- _____ (21.06.1944), “Gençlerimize Haklarını da Vermeliyiz-1”, **Yeniyol**, 1.
- _____ (28.06.1944), “Gençlerimize Haklarını da Vermeliyiz-2”, **Yeniyol**, 1.
- _____ (1945), “Trabzon’da Oğuz Türkçesi”, **İnan**, (16).
- T.C. Trabzon Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğü (1998), **Trabzon İlinde Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Eğitim**, Haz. Osman Tokgöz vd., Trabzon.
- Usta, Veysel (2011), **Atatürk ve Trabzon**, 1. Baskı, Serander Yayınları, Trabzon.
- Yetkin, Çetin (2009), **Karşı Devrim**, 7. Basım, Ufuk Matbaacılık, Konya.
- Yıldırım, Sema ve Zeynel, Behçet Kemal (Ed.) (2010), **TBMM Albümü (1920-2010)**, 1, İkinci Basım, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü, Nr. 1, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

Tuncay KARADENİZ, 22.04.1984 tarihinde Rize’de doğdu. 1995 yılında Nevzad Ayasbeyoğlu İlkokulu’nu; 1998 yılında Kadıköy İmam-Hatip Lisesi’ni; 2002 yılında Haydarpaşa Anadolu Meslek Lisesi’ni; 2008 yılında İstanbul Ticaret Üniversitesi - Meslek Yüksekokulu, Uluslararası Lojistik Bölümü’nü; 2013 yılında Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesini; 2014 yılında da Marmara Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü’nü bitirdi. 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalında yüksek lisans programına başladı. 2015 yılından beri Karadeniz Teknik Üniversitesi Tarih Bölümü’nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır.

KARADENİZ, bekar olup İngilizce bilmektedir.